

TÜRK KLASİKLERİ

Namık Kemal

Çezmi

sönsuz
kitap

Cezmi

Namık Kemal

yakamoz
yayınları

sonsuz
kitap

yakamoz
Çocuk

TÜRK KLASİKLERİ 4

Gürsel Mah. Alaybey Sk. No: 7/1 Kağıthane/İSTANBUL

Tel: 0212 222 72 25 Faks: 0212 222 72 35

E-posta: info@yakamoz.com.tr

İNTERNET ALIŞVERİŞ

www.bizimherseyimiz.blogspot.com • www.dr.com.tr • www.kitapyurdu.com

YAZAR: NAMIK KEMAL

YAYIN YÖNETMENİ: ENDER HALUK DERİNCE

GÖRSEL YÖNETMEN: FARUK DERİNCE

YAYIN KOORDİNATÖRÜ: ŞAFAK DURLU

MÜŞTERİ TEMSİLCİSİ: RAMAZAN YORULMAZ

Sonsuz Kitap, Yakamoz Yayınları'nın tescilli markasıdır.

www.bizimherseyimiz.blogspot.com

CEZMİ

Osmanlı Devleti'nin onuncu padişahı Kanuni Sultan Süleyman hicri takvime göre 9. asrın son yıllarına denk gelen bir dönemde dünyaya gelmişti. Miladi 15. yüzyıla denk gelen bu zamanda oldukça uzun bir zaman hükümdarlık yapan bu büyük devlet adamının saltanatı çok önemli tarihi olaylara vesile olmuştur. Bu yüzyılda Osmanlı Devleti, gücünün doruk noktasına ulaşarak dünyanın seyrine yön veren tek hakim güç haline gelmiştir. Büyük keşifler gerçekleştiği gibi eski asırlara göre de çok önemli gelişmeler olmuştur. Denilebilir ki Yüce Allah neredeyse binlerce yılda gerçekleşebilecek önemli olayları bu kısa zaman dilimine sıkıştırmıştır.

Bu dönem de doğu da Müslimoğlu Kuteybe idam edilmiş, batı da ise Abdurrahman El-Fehri'nin tüm güçleri bozguna uğramışlardır. İslam dünyasının sınırları güney okyanusu ve Kıpçakların yaşadığı bölge ile Pirene dağları ve Gobi çöllerine kadar uzanmıştır. Doğuda Tavâif-i Mülk ve Haçlı savaşları haricinde, Batı da ise Memun ile Şarlman'ın ölümünden sonra insanlığı yakından ilgilendiren önemli hadiseler neredeyse hiç yaşanmamıştır.

13. yüzyılda fikri ve bilimsel alanda ortaya çıkan yeni icat ve gelişmeler batı dünyasındaki suskunluğu sona erdirmekle beraber dünyanın gidişatını önemli ölçüde değiştiren barut denilen keşfin savaş meydanlarında kullanılmasına da bu zamanda rastlanmıştır. İnsanlık için karanlık bir dönem olan ortaçağı sonsuza dek nihayete erdirerek yepyeni bir çağın kapılarını açan büyük Osmanlı Padişahı Fatih Mehmet Han, 15. yüzyılın ortalarında topçuluk alanında kayda değer icat ve yenilikler getirmiştir. İstanbul surlarını yerle bir eden Fatih, topu o zamanın silahlarına göre en etkili ve korkunç silah olarak kullanmış ve dünya savaş tarihinde yepyeni bir çıkır açmıştır. Bu asırdan sonra barut artık tüfeklerde de kullanılmaya başlanmış ve nice kalabalık ordular bu icat sayesinde savaş meydanlarında mağlup olmuşlardır.

Yine bu yüzyılın en büyük devlet adamlarından biri olan Timur, otuz seneye sığın çabaları sonucunda, İzmir Körfezi ile Moğolistan arasında uzayıp giden ve Kıpçakların topraklarına kadar yayılan bölgeler içinde, o vakitte sayıları dört yüz milyon civarındaki Müslüman topluluklarını bir devletin bayrağı

altında toplamayı başarmıştı. Timur, güneyde Mısır ve Yemen'de hutbesini okuturken, kuzeyde ise bayrağını Moskova ve Lehistan'ın ortalarına kadar taşıyıp o bölgelerde hakimiyet kurmuştur. Timur'un bu büyük zaferleri neredeyse İskender'in başarılarını gölgede bırakmıştı.

Fakat, Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim tahta geçtiği zaman tüm bu fetihlere ve akıl almaz gelişmelere rağmen dünyayı bir padişaha az gördü. Tüm saltanatı sekiz yıl gibi kısa bir zamana sıkışan bu büyük devlet adamı Mısır'ı, tüm Arap yarımadasını ve Doğu'yu Osmanlı devletinin boyunduruğu altına aldı. Hilafeti de, Mısır'ı ele geçirerek Osmanlı Devleti'nin egemenliğine sokma başarısını gösteren büyük padişah Yavuz'un kafasındaki tek düşünce, Cengiz, İskender ve hatta Timur'un rüyalarını süsleyen dünya hakimiyeti fikrinin, İslam dininden gelen o büyük manevi güçle gerçekleşebilmesi yolunda gereken şartları elde etmektir. Ve bu uğurda karşısına çıkan engelleri de tek tek ortadan kaldırmıştır.

Matbaanın gelişmesi ve basım yayın alanındaki gelişmeler hiç şüphesiz dünya tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir. Aydınlanmanın gerçekleşmesinde, her türlü kültürel değerın dünyaya yayılmasında en büyük etken olan matbaayı 15. yüzyılda Foster icat etmişti. Fakat Gutenberg matbaa üzerinde herhangi bir hak iddia edemeyeceklerini bilmesine rağmen tüm dünyaya, matbaayı onların bulduğu yönünde yanlış bir şöhrat yaymıştır. Aslında bu iki uyanık adam 15. asrın ikinci çeyreğinde matbaayı daha da geliştirerek, sözelimi tahta kalıplar yerine harf kalıpları yaparak matbaa sistemini daha ileri bir seviyeye taşımışlardır. Gutenberg, bu çabalarını iyi bir neticeye ulaştırabilmek amacıyla ilkin Fust ile daha sonra da Schoeffer adındaki sermayedarlarla ortaklık kurmuştur. Fakat sonraları aralarında tartışmalar baş gösterince Gutenberg çok büyük sorunlarla karşılaşmıştır. 16. yüzyıla gelindiğinde matbaa, artık Avrupa'nın hemen her yerine yayılmıştı. Ancak Allah'ın hikmetine bakın ki, Müslüman toplumların bu önemli gelişmelerden en ufak bir haberi dahi yoktu. İstanbul'da ileriye görebilen kafa yapısıyla Damat İbrahim Paşa ile İbrahim Müteferrika adındaki büyük devlet adamları ortaya çıkmasaydı büyük ihtimal Müslüman ve Türk toplumunun bu gelişmelerden uzun bir süre daha haberdar olamayacaktı.

Her şey bir yana 15. yüzyılda Kristof Kolomb isimli meşhur kâşif, Nuh'un gemisinden karayı bulmaya giden güvercin gibi, ağır tenkitlere kulak

asmayarak Amerika'yı keşfetmiştir. Öyleki, yaptığı bu büyük keşifle insanlık âlemine dünyanın diğer köşesinde yepyeni ve ayrı bir kıta sunmayı başarmıştı. Avrupalılar, Bu keşfi takiben 16. yüzyılda Amerika kıtasının neredeyse her tarafını ele geçirip, o zamana kadar farkına varılamamış ve hiç faydalanılmamış olan bu yeni kıtanın her türlü doğal değerinden istifade etmişlerdir. Yine bu asırda, tüm dünyada Muhteşem Süleyman namı ile anılan ve varlığı bile dünyayı titretmeye yeten büyük Osmanlı sultanı ve Osmanlı Orduları Başkumandanı Kanuni Sultan Süleyman şanlı bayrağımızı, bir güneş gibi Viyana, Tebriz, İspanya ve Hindistan'da şerefle dalgalandırarak, dünyanın doğusundan batısına kadar gururla taşıma şerefine nail olmuştur.

Yine akıllara durgunluk veren bu büyük zaman diliminde, dünyaca ünlü Türk denizcisi Barbaros Hayrettin Paşa harp gemilerinin bacalarından çıkan dumanları, tıpkı yağmur yüklü bulutlar gibi dalga dalga okyanuslara yayarak koca Akdeniz'i küçük bir Türk gölü haline getirmeyi başarmıştı. Denizlerde savaşıarak devletine kazandırdığı bölgeler, büyük bir ülkeden daha geniştir. Onun, bu muhteşem fetihleri yaptığı sıralarda, Kırım hanlarından Devlet Giray ikinci kuşatmasında Moskova yakınlarına kadar gelerek yüz sene sonra sahneye çıkacak olan büyük bir imparatora, daha o gelmeden ibret dersi vererek tarihe not düşmüştür. Yüz sene sonra ortaya çıkan ve Moskova'yı ateşe veren Prusyalı General Konofov daha işin başındayken kendisini kıyaslayacağı bir kahramanlığı önünde bulmuştur. Bu kahraman adam, insan yapısı olan kocaman bir yanardağ gibi infilak etmişti.

Büyük dedesi Timur'un sayısız zaferlerine ve bu zaferlerin devasa büyüklüğüne bakılarak dünya fatihi sayılmasına rağmen, yüz binlerce askerle ve bin bir türlü zorlukla aldığı Hindistan'ı, Babur Han, sadece on beş bin kişilik bir ordu ile ve karşıdaki düşman ordusunun sayısının yüz binlerle ölçülmesine rağmen teslim almış, o bölgede o devre kadar gelmiş geçmiş dünyanın en büyük İmparatorluğunu yani Türk-Moğol İmparatorluğu'nu, yine o asırda kurarak bir destan yazmayı bilmiştir. Afgan sülalesinden gelen bir asker çocuğu olan Şir Han Ferit, bu asırda Allah'ın doğuştan vermiş olduğu devasa güçle Hindistan'ın kuzeydoğusunda farklı bir devlet kurarak, ortaya yeni çıkan ve her yönüyle gücün simgesi olan Babur saltanatını parçalamaya yeltenecek kadar ileri gitmişti. Eğer ömrü yetseydi, o da Yavuz Sultan Selim seviyesinde bir dünya fatihi olma şansı elde edebilirdi.

Yine bu dönemde Turan'da kurulan Şeybaniye Devleti, hükümdarlarından bilhassa Ubeydullah zamanında çok parlak bir dönem yaşamıştır. Şeybaniye Devleti, Cengiz Han'ın torunlarından Cuci'nin oğlu ve Altınordu Devleti'nin büyük hükümdarlarından olan Berke Han zamanında yaşadıkları muhteşem devri yeniden yaşatabilme ümidi verecek kadar büyük başarılar elde etmişlerdi.

Bu yüzyılda İran'da da sünni mezhebinin boyunduruğu altında sıkışıp Safevi Hanedanı'nın baskıcı tavrı ile pekişen ve temelleri kanla atılan bir Şii devleti kurulmuştu. Alman İmparatoru meşhur Şarlken de Kanuni Sultan Süleyman'ın üstün kudretine direnememiş, savaş meydanında karşısına çıkmaya dahi cesaret edemeyerek senelerce uğraştıktan sonra hiçbir sonuca ulaşamamıştı. Macaristan ile Hırvatistan'ın birçok yerini Türk hakimiyeti altında ve Viyana'yı da Türk kuşatmasının çemberi içinde gördükten sonra, üzüntüsünden bunalıma girmiş ve kraliyet sarayı yerine büyük bir manastırı kendisine mesken edinmiş, sanki dünyadayken canlı girdiği bir mezar gibi oraya kapanıp şu geçici dünyadan elini eteğini çekmişti. Almanya'da da 1483 –1546 yıllarında yaşayan Martin Luther King adındaki modern bir din adamı, Katolik tutuculuğuna ve baskısına karşı Protestanlık şeklinde ünlenen yeni bir mezhep ortaya atarak Hristiyanlık dünyasını ortadan ikiye bölmüştü. İspanyollar ise, uygarlık içinde yaşayan Granada'yı mazlumların yakarışına, yarı vahşi Meksika'yı ise canice kana boğarak insanlara kan kusturacak kadar dehşetli bir tabloyu gözler önüne sermişlerdi.

Aynı dönemde, Nicolas Copernicus adındaki zekası alemlere dar gelen dâhi bir astronomi uzmanı, 1473 ile 1543 yılları arasında süren yaşamının en büyük icadı olan yeni astronomi anlayışını bulmuş, gerçek boyutları görürcesine matematiksel incelemelerle, güneşin sürekli aynı yerde sabit bir şekilde durduğunu ve içinde yaşadığımız yerkürenin de güneşin çevresinde döndüğünü bilimsel olarak izaha çalışmış ve bunu bilimsel olarak da kanıtlamıştı.

Barthelmy Diaz ve Vasco de Gama, 1486'da okyanusların arkasında gizli saklı kalmış olan Afrika'nın güney ucundaki Ümit Burnu'nu bularak oradan geçmeyi başarmışlardı. Portekizliler ise Ümit Burnu'nun keşfi sayesinde, ağaçlarının dallarında altın değerinde meyveler bulunan ve bitkileri yakut

kadar değerli çiçekler açan Hindistan'ın devasa hazinelerinden Avrupa'yı faydalandırmaya başlamışlardı.

Evet, medeniyet dünyasını yobazlığın ayakları altında ezmek için meydana çıktığı zannedilen ve Napolyon ile Bismark'ı dahi korkuya sevkeden Cizvit Kurumu; şvallyelikten dilenciliğe kadar düşmüş, gözleri görebilen ancak ayakları aksayan, suratı insan ama kendisi şeytan, hilkat garibesine benzeyen bir yaratığın baskıcı zihniyeti altında kurulmuştu. Bu insanlar İsa Cemiyeti diye anılan bir Hıristiyan kuruluşuydu ve Ignance de Loyola adındaki bir rahip tarafından Hıristiyanlığa hizmette bulunmak ve Hıristiyanları doğru yola getirmek amacıyla 1534 tarihinde ortaya çıkmıştı. Yemen'den kahve ve Amerika'dan da tütün getirilerek halkın beğenisine sunulmuş; biri sıvı, öbürü duman şeklinde insanlar için kendisine hastalık derecesinde müptela olunan bu iki kara bela da bu devirde zuhur etmiştir.

İşte, bizim bu romanı yazmamıza vesile olan ve başından geçen hadiseleri yazmayı planladığımız Cezmi de o zamanın kayda değer şahsiyetlerindendir. Hayatı oldukça fazla olay içermese de o dönemin önemli savaşlarından biri sayılan Osmanlı-İran Savaşı ile yakından alakası olduğu için, Cezmi'nin hayatı kaleme alınmalıydı ve bu nedenle bu romanı yazmayı planlıyorum.

Daha sonraki yaşamında başına gelen olaylardan önemli olanlarını dile getireceğimiz Cezmi, 1546'da hayata gözlerini açmıştı. 1566 yılında topluma karışan Cezmi, geç bir insan olarak erken vakitte olgunlaşan bir meyve gibi, aklının ve beyninin gücü sayesinde, vakti zamanından çok daha önceleri büyük işler başarmaya başladı. Cezmi, babasından kalan bir sipahi tımarına sahipti. Toplum hayatına katıldığı bu zamanda tıpkı diğer insanlar gibi günlük geçimini sağlamak için çalışmaya, insanlarla tecrübeler yaşamaya ve hayatın hızlı akıntısı içinde nasıl iş yapıldığını anlamaya başladı. Yavuz ve Kanuni gibi büyük Sultanlar şu geçici dünyadan elini eteğini çekmişler ve türbelerinde huzur içinde uyuyorlardı. nl denizci Barbaros Hayrettin Paşa'nın kutlu kabrindeki ağaçlardan, imenlerden, Savaş gemilerine yelken veya askerlerine kanlı kefen olmaya özenerek yaratılmış gibi, beyaz ve kırmızı renkli çiçekler açmaya başlamıştı. I. Devlet Giray'ın, yanardağlardan çıkan volkanı andıran ateşli kalbi, parlaklığıyla kuzey kutbunu dahi imrendiren fikirleri, rahatça uyuduğu mezarında, yani kara toprağın altında, ebediyen uyuyacağı yumuşak toprağın altında kalmıştı. Bu uçsuz bucaksız

topraklarda büyük insanlara kılıcıyla ve kalemiyle hizmet eden güçlü insanlardan biri Pir Mehmet Paşa, özbe öz oğlu tarafından zehirlenmek suretiyle ahirete intikal etmiş, Makbul İbrahim Paşa ve Ahmet Paşa kanlı cellatların elinde bu alemde göçüp gitmişlerdi. İbn-i Kemal, Zembilli Ali Efendi, Rüstem Paşa, Ebussuud Efendi, Ramazan Paşa Salih Paşa, Piyale Paşa, Pertev Paşa, Turgutça Paşa gibi bu yüce devlette görev yapan büyük paşaların artık hepsi de vefat etmişlerdi.

Yazmakta olduğum bu roman, Cezmi'nin hayatını anlatmak için sonuna dek okunduğunda anlaşılacağı gibi, Cezmi'nin Hindistan ve Avrupa ile veya Turan ile hiçbir bağı olmayıp, o bölgelerde meydana çıkıp da isimlerini yukarıda zikrettiğimiz büyük adamlardan tekrar mevzu bahis açmaya gerek duymuyoruz. Osmanlı Türklerinden, Tatarlardan ve İranlılardan bahsederek, dünyanın sadece o bölgelerine değineceğiz. Hayatını anlatacağımız Cezmi, topluma karıştığı sıralarda bu kadar büyük devlet adamlarının hayattan ayrılmış olmalarına rağmen büyük devletler henüz hizaya getirilmemişti. Barbaros Hayrettin Paşa'nın, Turgutça'nın, Piyale Paşa'nın Avrupa ve Akdeniz'de estirdiği fetih fırtınalarının azametini Kılıç Ali Paşa devam ettiriyordu. Yemen ve Tunus'u ilk kez teslim alan Hadım Süleyman Paşa ve Piyale Paşa, cennetteki muhteşem saraylarındaki köşelerine çekilmişlerse de, buraları ikinci kez alan Sinan Paşa, Kubbealtı'nda, Dördüncü Vezirlik makamında oturuyordu.

Akdeniz'in incisi Kıbrıs'ın fethedilmesinde insan üstü gayretler gösteren büyük Türk kumandanlarından Kara Mustafa Paşa, Üçüncü Vezir makamında bulunuyordu. Dört Büyükler olarak atrafa nam salan ve devletin askeri gücünün simgesi olarak görülen dört adamın birincisi, ülkede rüşvet ve dalkavukluğun mucidi olan Şemsi Paşa, ikincisi ise, namusluluğu, dürüstlüğü, fedakârlığı ve özellikle medeni cesaretiyle ün salan rahmetli Hoca Sadreddin idi. Hoca Sadreddin, 1589'da, Eğri Savaşı'nda mağlubiyetten kurtulan Türk ordusunun komutanı Padişah III. Mehmet'in moralinin bozulmasıyla savaş meydanını terk etmesini engellemiş ve savaştan galip ayrılmasını sağlamıştı.

Etrafa nam salan bu meşhur dört büyüklerin üçüncüsü Gazanfer Ağa, dördüncüsü ise Canfeda Kadın idi. Bunlardan her ikisi de, özellikle Canfeda Kadın, padişahın huzurunda sözü geçen insanlardı. Padişah nezdindeki bu güçlerini de genellikle kullanırlardı. Yemen'i hakiki anlamda teslim alan

adam Özdemiroğlu Osman Paşa, Yemen'de Sinan Paşa'nın mutlak gücünden kurtularak biran önce ve hiddetle İstanbul'a dönmüş; bir süre Sokullu'nun sert ama aynı zamanda onu eğiten saldırılarına uğradıktan sonra, Sancak Beyliği'yle Anadolu'yu karış karış gezmeye başlamıştı.

Yazdığımız bu kitapta dile getireceğimiz gibi, yeniçerilerin bozulmaya yüz tutmuş disiplinlerinin yine kontrol altına alınmaları yolunda mevkiini ve belki de hayatını tehlikeye atan Revan ve Gence fatihi Ferhat Paşa, sadakati ile devlet katında kalitesini ispatlamış değerli devlet adamlarındandı. O zamanın en büyük devlet adamı ise, hiç şüphesiz Kanuni Sultan Süleyman devrinde sadrazamlık makamına getirilen son kişi Sokullu Mehmet Paşa idi. Sokullu, Osmanlı Devleti'nin Muhteşem Süleyman dönemindeki güç ve azametinden bir numune timsali olarak, sanki Allah tarafından Kanuni'den sonraki padişahlara hediye edilmişti. Güneş tepelerin ardından battıktan sonra, havayı bir süre daha aydınlatan ay gibi, Kanuni Sultan Süleyman'ın ebediyete intikalinden sonra onun etrafı aydınlatan ışığını Sokullu Mehmet Paşa korumakta ve çevreye yaymaktaydı. Kanuni Sultan Süleyman'ın vefatından sonra ortalığın kendine kaldığı hissine kapılan Almanya İmparatorluğu tarafından ortaya konan düşmanlık belirtileri karşısında; "Uslu durmazsanız iki sınırın arasında, içinden geçilmez ve kavurucu bir çöl inşa eder ve düşmanlığınıza korunurum!" tehdidiyle Avrupa'yı titreten yine Sokullu Mehmet Paşa olmuştu. Hazar Denizi vasıtasıyla Asya'nın iç taraflarına doğru hükümranlılığını yaymak için Volga ve Don ırmaklarını bir kanal açarak birbirlerine bağlamak isteyen ve bu amaçla Yavuz Sultan Selim'in büyük hedefi olan İslam birliğini kurmaya çalışan da yine aynı büyük adamdır. Avrupa ülkelerinin saldırıları İkinci Selim döneminde de devam ediyordu. Müezzinoğlu Kaptan Ali Paşa emrindeki donanma birliklerine, Donjuan isimli amiralin komutasındaki Haçlı donanması İnebahtı'da saldırdı. Osmanlı donanmasının tecrübesiz amirali, tecrübeli komutanların emirlerini ciddiye almadı ve kafasına göre hareket etti. Bu sebeple Osmanlı filoları 1571'de büyük bir bozguna uğradı. Bu kan ve ateşin içinde kalan Uluç Ali Reis, kumanda ettiği yaklaşık yirmi gemimizi, düşman çemberini bir kılıç gibi yarararak zorlukla kurtarabildi. Bu başarısı sebebiyle ona Kılıç Ali Paşa ünvanı verildi. Avrupa'nın büyük donanmaları karşısında, o kadar büyük bir bozgun karşısında dahi ümitsizliğe kapılmamış olan bu büyük Osmanlı amirali, Türk'ün bu keskin kılıcı, Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa ile bir mükâleme esnasına, yaşı hayli ilerlemiş olan Sokullu'dan bir

seneye kadar bir donanma inşa etmesi emrini alınca; donanma için gerekli malzemenin öyle kolay bir şekilde bulunamayacağını anlattı. Bunun üzerine Sokullu: "Paşa, paşa, umutsuz tablo çizme! Bu devlet o kadar büyüktür ki, şayet isterse tüm donanmanın demirlerini gümüşten, yelkenlerini atlastan, hatlarını da ibrişimden yapar." şeklinde cevap verdi. Tıpkı onun dediği gibi, sadece bir kış mevsimi kadar bir zamanda kırk bin asker ve tayfa ile donatılmış iki yüzden fazla gemi yaptırarak, Amiral Kılıç Ali Paşa gibi hayatı boyunca kimsenin önünde baş eğmemiş bir kahramana bükülmez elini öpmek için önünde diz çöktüren de yine Sokullu'nun ta kendisidir. Padişah İkinci Selim'in vefatından sonra, Sokullu Mehmet Paşa'ya sarayda soğuk bakılmaya başlanmıştı. Padişahın şehzadeligi döneminde Üveys Paşa ve Kadıoğlu Paşa gibi, onun hizmetinde bulunanlar, genç şehzade padişah olunca âdeta onun yedeği olmaya çalışmışsalarda, Sokullu'nun çelikten iradesi, yeni padişahın kendine hâkim olması ve bu adamlara fazlaca yüz vermemesi sayesinde hevesleri kursaklarında kalmıştı.

Adaleti ile ön plana çıkan İkinci Selim, kadir kıymet bilen ve yaşlı sadrazamının tecrübelerine ve iyi niyetine güvenen bir padişahı. Sokullu'nun makul olan tüm tavsiyelerini kabul ederdi. Bu sebeple Üveys Paşa ve Kadıoğlu, Sokullu'ya karşı bir fenalık yapamadılar, ama onun amcasının oğlu ve Budin Valisi olan Mustafa Paşa'yı öldürmek için Mirahur Ferhat Ağa'yı cellat seçmeye ve Sokullu'ya yakın adamlardan olan nişancısı, meşhur Feridun Bey ve Hüsrev Ağa'yı onun hizmetinden ayırdılar. Bunlardan biri resmi yazışmalar bakımından, diğeri de icraat yönüyle sadrazamın eli ayağı gibiydiler. Bundan sonra yanındaki bazı ayrıcalıklı kişilerin tımarlarını ve zeametlerini de keserek hem Paşa'yı, hem de yakınlarını her türlü güç ve kuvvetten mahrum bırakmaya çalışkılar. Fakat Sokullu'nun Allah vergisi kabiliyetlerini yok etmeye hiçbir şekilde güçleri yetmeyecekti. Sarayda dönen tüm bu entrikalara rağmen yaşlı Sadrazam yine de olgunluktan vazgeçmiyor, çok sayıda saldırıyla karşı karşıya kaldığı halde, adalet ve doğruluk yolunda yükselen minareler gibi, hepsinin önünde kaya gibi duruyor, çevresindeki herkese hak ve adalet yolundan ayrılmamalarını tembih ediyordu.

Kahramanımız Cezmi'nin çocukluğundan olgunluğa doğru adım attığı bu dönemde devletin durumu aynen bu şekildeydi. Hükümdarın çevresini sarmış olan menfaatlerine son derece düşkün birtakım dalkavuk ve asalağın bu tip

tavırları nedeniyle devletin iç yapısında ufak tefek çürüme işaretleri görülmeye başlandığı başladığı halde, Sokullu'nun çabaları sayesinde devlet, dışarıya karşı eski güç ve ihtişamını en azından korumaya çalışıyordu.

O dönemde Kırım Hanı, İslam dünyasının önderlerinden sayılıyor ve saygı görüyordu. Bu devlet, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuzeyinde kurulmuş ve ona kalkan olma görevi üstlenmiş kudretli bir ordu gibiydi. Devlet Giray'dan sonra kumandayı devralan Semih Mehmet Giray, karnı su toplamış gibi fazlaca şişman bir adamdı. Ayrıca bozulmuş, şişip de kabarmış gibi kötü bir kalbi vardı. Cengiz geleneklerinin hayat bulmasını, İslam alemindeki birlikten ve kendi koltuğunu da halifeliğin istikbalinden daha önemli sayardı. Ama, han olduğunda veliaht olarak tayin ettiği kardeşi Adil Giray, ağabeyinin tersine tavırlar takınıyor ve onun gittiği yoldan gitmiyordu. Kırım Naibi Adil Giray, bizim Cezmi'den birkaç ay evvel, güzel bir bahar sabahında, tanyeri ağarırken dünyaya gelmiş ve doğduktan bir müddet sonrada sanki kıyametin kopacağını ve insanların kötü yollara düşeceğini önceden biliyormuşçasına, elinden ağlamaktan başka hiçbir şey gelmiyordu.

Öyle ki, onun ağlaması Şeyh Galib'in Hüsn-ü Aşk adlı eserinde yazdığı ninnisinin tercümesi gibiydi.

"Uyu sen ay yüzlüm, bu az zamandır!

Feleğin kastı sana pek yamandır.

Öyle ki, o çok sert ve bir amandır,

İyiliği bile ateş ve kandır.

Biliyorum ki en sonunda sende harap olacaksın..."

Şeyh Galip sanki yukarıdaki dizeleri Adil Giray'ın dadısının dilinden söylemiş ve "İlk doğduğum günden bu yana ağlarım" dizesini sanki Adil Giray'ı düşünerek kaleme almıştır.

Bir bahar ayında doğan bu yavrucak zamanla emeklemeye başladı. Bu, öyle bir emeklemeydi ki, o devirde mahkumlara takılan güller gibi, dünyanın dertlerinden bir zincir yapılmış da sanki onun ayağına bağlanmış

zannedilirdi. Dünya dönerken büyük bir kudreti yürek dağlayıcı pençesinde nasıl ki bitkin bir halde olduğunu gösterirse, o da hareketlerine kendi bilincinin üzerinde bir gücün engel oluşunu göstermeye çalışırdı. Nihayet ufaklık büyümeye ve yavaş yavaş palazlanmaya başlamıştı. Oyun oynaması dahi diğer çocuklara benzemiyordu. Bazen eline bir yaprak alır, havaya fırlatırdı. Yaprak, rüzgârın etkisiyle uçarken üzerine rastlayan ışığın aksetmesiyle ortaya çıkan yansımaları izler, gökyüzündeki yıldızların o yaprakların parlaklığı olduğuna inanırdı.

Oyundayken, bir ateşböceğini izler, onu takip ederken sanki aydan bir parça yere düşmüş de o da ay gibi uçuyor sanırdı. Yaşı daha düşünmeye ve öğrendiklerini değerlendirmeye yetmeyeceği halde, daha o yaşta, hayalinde kendine göre bir düşünce dünyası kurmuş ve sanki şöyle diyordu: "Bir fikirle sana bin dünya icat ederim." Çocuk olmasına rağmen aklı ve fikriyatı neredeyse yukarıdaki mısradan anlatılan hayal dünyasını yansıtacak kapasiteye gelmişti. Çünkü bu çocuk, doğuştan şair ruhluymuştu. Şair ruhlu insan nedir? "Şu koca kâinatın en sevgi dolu anlarındaki üzüntülü gülümsemelerinden yaratılmış olan bir varlık..." Şair ruhlu insanın gülümsemelerinden güldeki şebnem gibi gözyaşları damlar, ağlamalarında gökkuşağını andıran gülümseme işaretlere görünür, tabiata tüm varlıklardan daha fazla bağlıysen, tabiatın da üstüne çıkmayı ister, henüz kendini bile idareden yoksun iken, cihanı zayıf kollarıyla sürükleyerek başka bir doyum noktasına, başka bir olgunluk merkezine götürmeye çalışır. Bunca uğraşıp didinmeler sonucunda gücü, kuvveti bitince de, ya kafeste siyah perdeler içinde mahpus bülbüllerin ötüşü kadar hüznü ya da yanınızdaki nefes almaya yetecek miktarda bile hava bulamayacak kadar yükselip sonra aşağıya doğru şiddetle süzülen şahinlerin haykırışını andıran feryatlara başlar. Evet, asıl şiir, o feryatlar ve esas şair de o karakterde ve o yaratılıştaki kişilerdir. Yoksa üç beş kelime sallayarak ve birkaç kelimeyi birbirine kafiyeli ekleyerek kendini ortaya atanlar değil...

Konumuzu değiştirmeyelim! Adil Giray, doğuştan büyük bir şair olduğu gibi, yeteneklerinin diğer yönleri de şairliği kadar mükemmeldi. Okuma yaşına gelmişti. Okuduğu kitapları, daha dünyaya gelmeden önce okumuş ve bitirmiş gibi hemencecik anlıyordu. O kadar kabiliyetliydi ki, yirmi yaşına geldiğinde bilgin bir kişi olarak kabul görmeye başlandı. Adil Giray'ın harika olan diğer bir yönü de, yüzündeki güzellikti. Çehresinin pembeye

alan sarı ve tatlı bir rengi vardı. Derinden bakan mavi gözleri ise o tatlı renklilik içinde, göklerin kayıp giden bulutları arasından zorlukla kendini gösterebilen iki parçası olduğu manasını veriyordu. Kayıp giden o bulutlar her zaman aynı renkte oldukları halde, ışığın etkisiyle parlayarak ve koyulaşarak nasıl ki değışik birçok renkte görünürse, Adil Giray'ın yüzü, saçları, kaşları ve bıyıkları da sarı rengin tüm tonlarını aksettiriyordu. Kırım'da hanlık yapan kişilerin, bunların çocuklarının ve hatta Kırım halkının elbisesi de İstanbulluların o dönemde giydikleri giysiler gibi değildi. Üstlerine giydikleri elbiseler, dar ve özellikle vücutlarıyla orantılıydı. Başlarında kavuk değil de güzel ve siyah bir kalpak vardı. Adil Giray'ın bu şekilde giydiği elbisesi de onun yüzüne, aynen gecelerin ay ışığına yakıştığı derecede yakışırdı. Kırım Han'ı olan Adil Giray, yaratılıştan şair olduğu gibi aynı zamanda asker yaratılışlıydı. Kalbi tertemiz, kültürlü, dinine bağılı ve mağrur bir adamdı. Halifelik makamına ve dolayısıyla İstanbul'a bağılı kalır,saygıda kusur etmez; bağılı olduğu Osmanlı Devleti'ni kendi hayatından daha önemli tutardı. Hanlık makamı o dönem Kırım'ında, şehzadelik, sadrazamlık, başkomutanlık gibi önemli ve yüksek makamları belirten büyük bir makamdı. Kırım'a han olarak atanacak olanların tayinleri ve görevden alınmaları, Osmanlı Padişahı'nın yetkisindeydi. Görevden alınan veya ölen hanların yerlerine de genellikle Kalgay'lar atanırlardı. Böyle bir yetkinin Osmanlılarda olması ve Kırım'da da Adil Giray gibi dürüstlük abidesi bir adamın olması, Mehmet Giray'ın kötü yanlarını gizlemesine sebep oluyordu. Nasıl ki şu kocaman dünyada birbiriyle kesişmeyen iki son nokta yoktur; Cezmi'nin yaratılışı da Adil Giray'ın yaratılışı ile tamamen farklı olduğu izlenimi uyandırıyor da, aslında herkesten daha çok ona yakındı.

İran'da İsmail Safevi ölünce onun tahtına Şah Tahmasp oturdu ve saltanatı 1524'ten 1577'ye kadar devam etti. Fakat onun tahta gelişi, öyle bir şeydi ki, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın korkunç kılıçlarının o dönemde bile devam eden şiddetinden dolayı Şah Tahmasp, İran'a bir başkent bulamayacak kadar korku ve acizlik içindeydi. Buna rağmen, bu korkak ve alçak adam, o zaman şehzade olan Sultan Bayezit gibi soylu bir misafirini birtakım çıkarlarına kurban ettiğı gibi, bütün soyunu da soyup soğana çevirerek Asya'nın yarısından fazlasını yağmalamış, neredeyse Cengiz Han kadar mal ve mülk toplamıştı. Bu adam 16. asrın kayda değer zalimlerinden biri idi ve insanlara yaptığı zulümler insanın tahammül sınırının da bayağı üzerindeydi.

Bu zalim adamın babası olan Şah İsmail zamanında kurdukları devletlerini, Osmanlı Devleti'nin ve Şeybanilerin büyük kuvvetinden ve işgalinden koruyabildiği için yine dönemin büyük devlet adamlarından sayılan Şah Tahmasp, elli üç sene süren uzun hükümdarlık döneminden sonra 1577'de ölmüş, daha doğrusu layık olduğu cezaevine göçmüştü.

İşinin ehli devlet adamlarının bol olması bakımından önemli olan bu sırada, İran'da Şah Tahmasp öldükten sonra da değerli devlet adamları yetişmişti. İran Şahı Tahmasp'ın sekiz erkek evladını toplasan hepsi bir adam etmezdi; hepsi birbirinden şahsiyetsizdi. Fakat kızlarından biri ile gelini siyasette, bir torunu da savaş meydanlarında en az kendisi kadar şan ve onur kazanabilecek yetenekteydi. Bunlar Tahmasp'ın kızı Perihan, gelini ve en büyük oğlu Mehmet Hudâbende'nin karısı olan Begüm Şehriyar ve torunu Hüdâbende ile Şehriyar'ın çocukları Hamza Mirza idi.

Yirmi yaşına bile girmemiş olan Perihan, Allah'nın özenerek yarattığı eşsiz bir dünya güzeliydi. Ahlak ve huy bakımından bir örneği daha bulunmazdı. Çok cesur ve her yönden güçlüydü. Çelik gibi sağlam bir iradesi vardı. Tahmasp'ın gelini Begüm Şehriyar ise; kırk yaşına geldiği halde, gençliğini ve güzelliğini muhafaza ediyordu, göz kamaştıran bir güzellik içindeydi. Tıpkı yılan gibi görünüşte zayıf, gerçekte ise iri bir yapıya sahipti. Çaresiz kaldığında yılan gibi yerlerde sürünür; ancak eline fırsat geçtiğinde insanı sokmak için fırsat kollardı. Amaçlarına ulaşmak için, kendini saklayan dolambaçlı yollara sapardı. Kısaca beklenmeyen bir anda felaket getiren bir rüzgâr gibi eserdi. Fakat gelin Perihan'ın bir güle benzeyen güzelliğinin yanında onun güzelliği zakkum çiçeğinin güzelliği kadar sahi kıymet arz etmezdi. Ahlak ve maneviyat bakımında da Perihan'la zıttı. Kişisel çıkarları her şeyden önce gelirdi. Yaş bakımından tecrübesi ne kadar fazlaysa, davranışları da, çıkar ve menfaatle çok fazla uğraşanların davranışları gibi çetrefilliydi. Bu yönüyle entrika çevirmek bakımından kalbi temiz olan Perihan'dan daha önde olması bu alçak dünyanın haline nazaran çok normal bir şeydi... Merhamette sınıfta kalırdı. Perihan'ın cesareti ise, sadece büyük kahramanlarla mukayese edilebilecek kadar güçlüydü. Bu üç kişiden Şah Tahmasp'ın torunu olan Hamza Mirza'yı ele alacak olursak; Bu adam annesine katiyen benzemiyordu. Gelin Şehriyar nasıl ki yılan gibi bir karakterde ise, kendisi de kaplan gibi cesur ve mertti. Bir yilandan kaplan çıkabileceğini kim tahmin edebilir? Fakat yüce Allah'ın en olmaz şeyleri bile

yapmaya gücü yeter. Torun Hamza Mirza çok cesur bir adamdı. Hayatta hiçbir tehlikeden kaçmaz, gözünü budaktan asla esirgemezdi. Askerlikte de büyük bir yeteneği vardı. Kitabın devam eden bölümlerinde anlatacağımız gibi, Özdemiroğlu Osman Paşa ki devrinin en büyük ve en tecrübeli askeridir- ile uğraşmaya dahi cüret etmişti. Ancak isteklerine çoğu zaman yenik düşerdi. Can yakmaktan ve insan kanı dökmekten hiç çekinmez, bunu adeta zevk alır gibi yapardı. Şah Tahmasp'ın ölümü anında yanında, bu üç büyük güçten, yani Perihan, Şehriyar ve Hamza Mirza'dan sadece kızı Perihan bulunmuştu. İran ordusu ise, Gürcü ve Çerkez aşiret reislerinin etkisi altındaydı. Gürcülerin liderliğini Mirza Ali Han-ı Cüri ve Hüseyin Kuli Halife, Çerkez beylerinin liderliğini de Dağıstan hükümranı Şemhal Bey yapıyordu.

Şemhal Bey, Perihan'ın dayısıydı. Hüseyin Kuli Han ile Ali Han Gürcü de Tahmasp'ın şehzadelerinden olan Mirza Haydar'la anne tarafından akraba idi. Ancak askeri birliklerin en disiplinli ve kalabalık olanı, sarayın muhafızlığını yapan ve Osmanlıların o dönemdeki "Bostancılar" olarak adlandırdıkları muhafızlarına benzeyen muhafızlardı; onların komutanı da Hüseyin Bey Yüzbaşı namında çok kahraman ve cesur bir adamdı. Hüseyin Bey Yüzbaşı, Tahmasp ölünce şehzadelerden birini kendi gücüyle tahta çıkarmak istiyor ve bu yolla kendisi de bir saltanat kurmak hayaline kapılıyordu. Bu amaçla düzenli muhafız birliğini toparladı. Gürcü birliğinin de Çerkez birliğinden daha güçlü olduğuna inandığı için, Gürcü reislerine katıldı. Saltanata en uygun kişi olarak Haydar Mirza'yı görüyordu. Hem Tahmasp, daha ölüm döşeğindeyken, saray entrikacıları Haydar Mirza'yı gizlice saraya sokmuşlar ve Şah son nefesini verirken, saraydaki destekçilerinin yardımlarıyla, başına bir de taç geçirmişlerdi. Bu durum işitildiğinde, hem Hüseyin Bey, hem de Gürcü reisleri, seçmiş oldukları yeni Şahı kutlamak için, silahları ellerinde sarayın çevresinde toplandılar. Dua ve kutlama sesleri yükseliyordu. Tam o sırada, Şah'ın sarayının küçük kapılarından birisi sert bir biçimde açıldı ve atının sırtında bir garip gölge, açılan küçük kapıdan meydana fırladı. Bu kişinin bindiği at beyaz renkliydi; ama vücudu kısmen benekli bir kaplanı andırıyordu. Sırtındaki kişinin uzun saçları, hayvanın üzengilerine kadar dökülüyor ve bu saçlar, güneşin batma anında gökyüzünde görülen siyah bulutlara benziyordu. Atlının gözleri aynen bir yıldız gibi ışıldıyor, çevreye ışık saçıyordu. Daha açılmamış iki goncaya benzeyen kırmızı dudaklarında dokunulsa sanki kan akacaktı, arkasında, ince

ve beyaz bir bulutun ay ışığındaki gökyüzünü örtebileceği kadar, vücudunu kapatan ve üzerinde kan damarlarından oluşan lekelerle bakılırsa, buluttan daha çok ayın etrafındaki ışık çemberine benzeyen bir gömlek vardı. Elinde, rüzgârdan dolayı kırılıp kavisleşmiş bir ağaç dalı gibi bir kılıç tutuyordu.

Muhteşem bir görüntüsü olan bu atlı, hiç kimsenin tahmin etmediği ve aklının ucundan dahi geçirmedeği bir anda, çevreye korku saçarak meydana çıkınca, saray kapısı önünde duran askerler, bilmedikleri bir yerlerden gelen acayip bir hortlak görmüş gibi aniden silkindiler ve şaşırdılar. Gürcülerin elleri ayakları titremeye ve ellerindeki silahlar da yere düşmeye başladı. Meydana çıkan atlı, birden oradaki halkın üzerine doğru atını sürdü ve hiçbir laf söylemeye dahi gerek duymadan sadece bir kılıç işaretiyle meydandan dağılmalarını emretti. Atlının yüzüne oradaki askerlerin yaktığı meşalelerden büyük bir kızılalık yansımış, diğer tarafına da sanki parlak bir ışık eklemişti. Bu hali ile tam anlamıyla dünyamızın dışında ve başka bir yerde yaratılmış ve sonrada dünyaya inmiş ışıktan bir varlık gibi duruyordu. Ortaya çıkan bu acayip atlı, Perihan'dan başka biri değildi. Haydar Mirza'nın alkışları ile Haydar Mirza taraftarlarının saray içindeki etrafa yığılmalarını uykusu arasında işitmiş, hemen yatağından çıkarak geceliğiyle dışarı fırlamış ve bir muhafızın yere düşen kılıcını eline alıp, başka bir muhafızın merdivende bıraktığı ata binerek kapıdan dışarıya çıkmıştı.

Sarayın geniş meydanında gruplar halinde toplanan askerlerin bir yanında Hüseyin Yüzbaşı'nın askerleri, öbür yanında Şemhal taraftarları bulunuyordu. Çünkü Şemhal, Tahmasp'ın ölmek üzere olduğunu yeğeni Perihan'dan duymuş, Gürcülerle muhafızların Haydar Mirza'yı tahta çıkarmak istediklerini de kendi adamlarından öğrenmiş, bunun üzerine kendi yandaşlarının karşılakilere üstün gelmesi için, kendisine destek veren Çerkezler'le sarayın başka bir kapısından içeri girmişti. Hüseyin Bey Yüzbaşı'nın saray kapısını zorlayarak kırdığı ve içeri girdiğini görünce, o da müdahale etmeye karar verdi. Sarayın dışındaki grup, meşalelerle, sevinç çığlıklarıyla, Haydar Mirza için sanki düğün dernek yapıyorlardı. Sarayın içine giren askerlerse, hançerlerle, kılıçlarla, dışarıdaki şenliğe karşılık, bir matem havası hazırlamaktaydılar.

Cesareti ve mertliğiyle kimselere benzemeyen Perihan'ın, kıyafetinin yarattığı şaşkınlık sayesinde, meydana hâkim olarak Gürcü birliğini

bulundukları alanda şaşkın bir halde bıraktığı sıradaydı ki, Şemhal, sarayda bulunan Haydar Mirza'yı yandaşlarıyla beraber hırpalamış, girdiği kapının girişine bıraktığı arkadaşlarının yardımına koşmuştu. Şemhal anlattığımız tuhaf kişiyi gördüğünde şaşırdı; o da onun karşısında birkaç adım olsun atamayacak kadar dermansız kaldı. Bir süre durakladıktan sonra, gökten yere inmiş bir melek ya da yerin altından çıkmış bir peri sandığı kişinin, yeğeni Perihan olduğunu sonunda anladı. Sonra da onun yanına yaklaşmaya başladı. Şemhal, Şah Tahmasp'ın kadınlarının hangi milletten olduğunu ve çocuklarının da hangi karısından doğduğunu bilemezdi. Tek bildiği sadece Perihan'ın annesi ve kendi kız kardeşiydi ki, o da tam on dört sene önce ölmüştü. Ancak, İran'ın o zamandaki halini ; "Her bir aşiretin reisi tek başına bir padişah" dizesi özetliyordu. Önemli adamlardan hangisi düşmanlerini altetmişse, devletin kendi aşireti tarafından kurulmasını isterdi. Bozulmayan bu geleneğe göre Şemhal de, Tahmasp'ın Çerkez anadan dünyaya gelen bir oğlunu İran sarayında tahta çıkarmak istiyordu. Çocuklardan kan ve soy olarak hangisinin Çerkez olduğunu yeğeni Perihan'dan sordu. Perihan, o zamana kadar, bulutlarda bazen görünen ateş kırmızısına benzeyen korkunç bir halde oracıkta dururken, birden yıldırım gibi parlak ve şimşek gibi sert bir kahkaha atarak:

"Dayıcığım, çocuklar arasında Çerkez olan bir tek ben varım! Ancak sen, hâşâ Allah değilsin ki, beni erkeğe dönüştürüp tahta çıkaracaksın!" dedi.

Bunun üzerine Şemhal, Gürcü birliğinin sözü en fazla dinlenen reisi Hüseyin Kuli Halife'yi saraya çağırdı.

Bayağı bir konuşma yaptılar. Sonunda Perihan'ın dediğini yaptılar. Şah Tahmasp'ın oğullarından olan ve Kahkaha Kalesi'nde bulunan II. İsmail'i tahta oturtmak için saraya çağırdılar. Perihan'ın tahta çıkması için İsmail'i seçmesi, o zamana kadar onda gördüğü sükûnet, yumuşak huyluluk ve adalete karşı gösterdiği yapmacık sevgiden kaynaklanıyordu. Şayet tahta geçerse, milleti mutlu ederek ve özellikle İranlıları Sünnileştirmeye çalışacak gibi davranır ve Perihan'a karşı; tüm güçlerini entrika yapmaktan alan ihtiraslı insanların, düşünceli ve olgun insanlara devamlı yaptıkları gibi dalkavukluk yapar dururdu. Hem kalemiyle hem de olgun bir insan görünümüyle; fakat en çok da sahtekarlığı ve düzenbazlığı sayesinde, Perihan'a kendisini iyi bir insan olarak gösteren başaran İsmail, kardeşinin doğuştan gelen yeteneklerini

sadece bir araç olarak düşünür, kız kardeşine ancak bazı katillerin adam öldürdükten sonra kırıp bir tarafa attıkları bir silah gözüyle bakardı. İsmail, zaten tahta çıktıktan hemen sonra da öncelikle Perihan'ın taraftarlarıyla mücadeleye başladı. Şemhal'i yok etmeye çalıştı, başarılı olamadı, ancak onu Şirvan'a kaçmak zorunda bıraktı. Bununla da yetinmedi, kardeşlerinden ve akrabalarından sağ kalanların gözlerine, o zamanların insanlık dışı, iğrenç geleneğine uyarak mil çekti ve gözlerini kör etti.

Şah İsmail kişiliğine uygun davranarak yapacağını yaptı. Kahkaha bölgesinden Kazvin'e gelene kadar "Baba" diye hitap ettiği, Kazvin'de evine gittiği ve devlet yönetimini teslim edecekmiş gibi davrandığı ve derin bir güven verdiği zavallı Hüseyin Kuli Halife'yi de birkaç gün içinde, arkadaşları ve akrabaları gibi, dünyanın ışığından yoksun bıraktı. İsmail, feleğin çemberinden geçip de büyük deneyimler kazanmış bir tilki kadar kurnazdı. Tahta çıkana dek, yumuşak huyluluğu ve cömert olmasıyla bayağı bir şöhret kazanmış olan II. İsmail, şah olduktan hemen sonra nefretini ve kinciliğini o kadar ileri bir seviyeye götürmüştü ki, yukarıda durumundan bahsettiğimiz Hüseyin Bey Yüzbaşı'yı, kurtuluş ümidi olarak sığındığı Bağdat'tan bin türlü hile ve düzenbazlıklarla yanına getirterek hemen idam ettirmişti. Tüm bunlar olurken Perihan'ın neler yaptığına bakarsak; o, yüksek dağların doruklarında durup da ayağının altındaki bulutların yıldırım, şimşek ve yağmurun gürültülerini havai fişek gösterisi gibi görenler misali, II. İsmail'in yaptığı işleri kayıtsızca ama dikkatlice izliyordu. Çünkü zekâ bakımından kardeşinden epey üstün olduğunu biliyor ve Şah II. İsmail'in, oturduğu saltanat koltuğundan aldığı gücün değil kendisine, eteklerine bile ulaşamayacağını gayet iyi biliyordu.

Bu arada, Şah II. İsmail'in aptalca bir inancı vardı; kendisine karşı gelenler yok edilirse, bunların soyu tükenir, gözlere mil çekilirse kendisine yapılan eleştirilerin biteceğine inanıyordu. Ancak meşhur şairin(N.K) üç yüz yıl sonra, Osmanlıların 33. Padişahı olan Sultan Abdülhamit'e karşı;

"Ne mümkün zulüm ile bidat ile imhayı hürriyet,

Çalış, idraki kaldır muktedirsен ademiyetten"

diyerek sert bir şekilde hitap ettiği beyitten de anlaşılacağı gibi, hürriyet düşüncesi zulümle, adaletsizlikle, baskıyla kesinlikle ortadan kaldırılamazdı.

Zulüm yoluyla hüküm sürdüren İsmail'in eziyeti altında kıvrananlar, yine onun emirleri ile idam edilen reislerin çocuklarını, mezar kadar sessiz, ölümler gibi sır çıkmaz birer intikam silahı haline getirdiler. Nihayet Şah II. İsmail tahta çıktıktan bir buçuk sene sonra, bir ramazan gecesinde, güvendiği adamlarından Helvacıoğlu Hasan Bey'le beraber, bir odada ölü olarak bulundu. II. İsmail'in nasıl öldüğü hiç bilinemedi. Odalarının kapısı açıldığında Şah ölü olarak bulunmuştu. Hasan Bey de can veriyordu, bir iki dakika içinde o da öldü ve bu çifte ölüm olayının nedeni ve şekli bir türlü anlaşılamadı. En azından, Hasan Bey'in söylediklerinden tarihe bazı üstünkörü bilgiler kalabilirdi, ancak bu bile nasip olmadı. Sadece, gizemli olayları devamlı birilerine yüklemeyi iş bilen hayal sahipleri, Şah'ın ölümüne sebep olarak Perihan'ı gösterdiler. Ancak bu düşünce hiçbir kanıta dayanmıyordu. Bizdeki tarihçilerden bir kısmının anlattıklarına bakarsak, II. İsmail bir taraftan İran'da Sünnilerden aldığı güçle kendi saltanatını güçlendirmeye çalışırken, öbür taraftan Şiilerden aldığı destekle Osmanlı Devleti'ne karşı düşmanlık yapma arzusunu güdüyordu.

İyi kalpli olmayan, aklı kıt kişiler her zaman ikiyüzlü, karaktersiz olmayı ve ikili oynamayı büyük bir marifet sayarlar. Birbirine zıt olan şeyleri bir arada tutmanın akla ve mantığa uymadığını bir türlü akıl edemezler. Kar ve tipi içinde birtakım izleri görüp de hiçbirinin arkasından gidemedikleri halde, bu izlerden hiçbirini kaybetmemek için bir taraftan diğer tarafa koşan yol bilmez yolcular gibi, iki yol arasında kararsız kalıp kendilerini harap ederler.

Sokullu Mehmet Paşa'nın faydasına inanmamasına rağmen, 1577 ile 1639 arasında aralıklarla devam eden ve yarım asırdan fazla süren Osmanlı-İran savaşlarını da tarihçilerimizin bir kısmı, Osmanlıların İran'dan bazı yerleri alma amacına bağlamak istemişlerse de, bu işin aslı hiç de öyle değildir. Osmanlı Devleti'nin Kanuni Sultan Süleyman dönemini hatırlatacak ve Köprülü Mehmet Paşa devrine kadar en son ve en parlak zafer ışığı sayılabilecek o savaş, aslında Şah II. İsmail'in, yukarıda anlattığımız karmaşık hareketlerinden ileri gelmişti. Kız kardeşi Perihan'ın, koskoca bir saltanat tahtına çıkarmak için büyük emek harcadığı Şah İsmail, o yüksek mevkiyi üstelik kendi aptallıkları yüzünden, hayatını da bedel olarak vererek kaybetmişti. Onun yerine gelen Muhammed Hudâbende, gözlerine mil çekilmiş kör bir adamdı. Yıllarca dünyayı görmekten yoksun kalmış, ömür

boyu hapse mahkum olmuş mahpuslar gibi, hayatına hükmeden koyu karanlıklarla yaşamak kendisi için belki çekilmez bir ızdırap olmuştu. Bedeninin rahat etmesinden başka dünyada her türlü nimetten yoksun olduğundan, insanlarla uğraşmak bir yana, yaşamaktan dahi zevk almayan bir adamdı. Tahta yeni çıkmış olan yeni Şah'ın komutan ve akrabalarının çoğu, Şah II. İsmail tarafından gözlerine mil çektirilmiş olan Hüseyin Kuli Halife ve ona benzer kişilerdi. Buna rağmen, yine de Türkler'le savaştan çekinmezlerdi. İran'ın o zamanki hükümetine, hem maddi hem de manen "körler dünyası" dense yerindedir.

İşte bu devirde İran'ı yönetenlerin neredeyse tamamı gerçekten kör olmalıydı ki, Perihan'ın tüm işlerinde ve her davranışında parlayan zekâ ışıklarını bir türlü göremiyorlar, Begüm Şehriyar'daki hainliği de, kendisi bazı çiçeklerde olan zehirler gibi örtbas ettiği için, bir türlü anlayamıyorlardı. Henüz çok genç olan Hamza Mirza'nın kabiliyetini yaşıyla, gücünü de boyu ile ölçüyorlardı. Osmanlı Devleti'nin zenginliğini ise, sadece Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın şahıslarıyla ölçtükleri için, Türk milleti ile savaş meydanında boy ölçüşmeyi kolay zannediyorlar; birtakım içi boş hayallere kapılmaktan bir türlü kendilerini alamıyorlardı. İşte o isteklerin, o kötü huyların neticesi olarak, İran ile Osmanlı Devleti birbirine savaş açtı. O zamanın Sadrazamı olan Sokullu Mehmet Paşa, bu savaşı faydasız buluyor ve savaş yapılmasını hiç arzu etmiyordu. Çünkü Don nehriyle Volga nehrini birleştirip, Hazar denizi yoluyla Turan'a bir ulaşım yolu açmak ve bu şekilde İran'ın başında bir tehdit olma ümidini yitirmişti. Aslında ordunun kötü vaziyeti de ortadaydı. İran Savaşı'nı istememekte Sokullu'nun iki düşüncesi daha vardı; Bunlardan birincisi donanmamızın 1571'de İnebahtı bozgununa uğramasının siyaset yönünden bir etki yaratmamasına rağmen, Yıldırım ile Timur arasındaki Ankara Meydan Savaşı'ndan bu yana hiçbir savaşta yenilmemiş ve kuruluşundan bu yana Avrupa'nın karşısında bu kadar ağır bir yenilgi görmemiş olmasıydı. İnebahtı yenilgisinin sonucu olarak zafere olan inancın kısmen de olsa azalması ve Avrupalıların Osmanlı Devleti'nin istikbal ışığını söndürme umutlarının artması doğaldı. Böyle bir vaziyette, Avrupa'da bize karşı yine bir Haçlı Birliği hayat bulabilirdi. İşte bu büyük ihtimali göz ardı etmeyen yaşlı ve tecrübeli Sadrazam, elindeki kuvvetlerini doğu cephesinde harcamak istemiyor ve hepsini Batı'dan gelebilecek tehditlere karşı daima hazır tutmak istiyordu. Sokullu'nun bu fikri çok yerindeydi. Çünkü

İmparatorluğun başında, bir taraftan Avrupa içlerine kadar uzanırken, bir taraftan da İran'ı titreten bir Yavuz Sultan Selim veya bir Kanuni Sultan Süleyman yoktu. Kendisi ise ne kadar büyük bir adam olursa olsun, iktidarda padişahın önüne geçemezdi. Ayrıca İran'a yeni bir savaş açtığımızda Avrupalılar bunu bir fırsat olarak görüp, üstümüze saldırmazlar mıydı? Tersini kim iddia edebilirdi ? Böyle bir tehditle karşı karşıya kalındığında, hem doğudan, hem batıdan gelecek iki düşmana karşı koymak öyle kolay bir iş değildi. Bu sebeplerle, tehlikeyi kendi üstüne davet etmek anlamına gelen bu savaşı tedbirsizlik sayıyor, faydasız ve gereksiz buluyordu. Sebeplerden ikincisine gelince; Avrupalılar zengindi, Yeniçeriler ve Sipahiler Avrupa'da yapılan savaşlarda epey mal mülk elde ederlerdi. Hem gittikleri yerler mesafe bakımından kısa ve düzgün olduğundan, savaşlarını daha kolay yaparlar ve sonuç olarak savaşların hep Avrupa'da yapılmasını isterlerdi. Çaldıran'a giderken Yeniçeriler, Yavuz gibi bir cihan imparatorunun çadırına kurşun bile sıkarak isteksizliklerini ortaya koymuşlardı. İran ise, Cengiz ve Selçukluların ortaya çıkmasından bu yana, birkaç yüz sene içerisinde belki de kırk elli kez işgale uğramış ve yağma edilmişti. Hem İran, Şah İsmail'in Şiilik adına heba ettiği canlar ve yıktığı yuvalarla büyük bir harabeye dönmüş, köyler ve kasabalar mezar kulübesi gibi duran koca bir kabristana benzemişti. Tüm bunlardan başka, aramızda her nasıl olursa olsun bir din kardeşliği bulunuyordu. İran'a savaş açıldığı takdirde, İstanbul'dan sınıra ve sınırdan da gidilecek bölgeye kadar, neredeyse Avrupa'nın öbür ucuna yakın bir yolu yürüyerek gitmek gerekiyordu. Gidilecek olan bu uzun ve yorucu yollarda, ganimet namına neredeyse hiçbir şey yoktu. Buna karşılık her türlü sıkıntı vardı. Askerler, İran Savaşı'nı ancak Yavuz Sultan Selim'in kişiliğindeki bülüklük ya da parlattığı saygı kuvvetiyle yaparlardı. Sokullu dönemindeyse, ne öyle bir heybet, ne de böyle bir saygı vardı... Tecrübeleriyle ustalaşmış olan Sadrazam, askerlerimizin İran viranelerine gönderilmesi halinde, yetmiş seksen yıldan beri sayısız savaşlarla arkası kesilebilen fitne ve ayaklanmaların tekrar ortaya çıkmasından da çekiniyordu. Bu düşünce çok yerinde idi. Zaten, Yeniçeri ve özellikle Sipahi ordusunda görülen kargaşaların ilk tohumları bu savaşta ekilmeye başlandı.

Hem ikinci vezir Ahmet Paşa da, Koca Sadrazam'la aynı düşüncededeydi. Gerçi Ahmet Paşa'nın sadakatten başka bir özelliği ve her işte Sokullu'ya uymaktan başka bir fikri yoktu. Hatta o dönemin adamları kendisine "Sadrazam Gölgesi" diye lakap bile takmışlardı. Yukarıda kısmen anlatıldığı

gibi, Sokullu saraydaki eski kuvvet ve etkisini kısmen de olsa kaybetmişti. Bu nedenle saraydakiler, Sadrazam ne derse onun tersini savunmayı, gayelerine ulaşmak için en doğru ve en kısa bir çare olarak görmeye başlamışlardı. İran'a savaş açılması konusunda Sokullu Mehmet Paşa'ya en fazla itiraz edenlerden biri ve belki de en önde geleni, Kıbrıs'ı fetheden Lala Mustafa Paşa idi ve Saray'da üçüncü vezir konumundaydı... İran Savaşı'nı savunanlardan birisi de, yine Sokullu sayesinde Tunus ve Yemen'in alınmasında emeği geçen dördüncü vezir makamındaki Sinan Paşa'ydı.

Vezirlik mevki kendilerine devlete hizmet etsinler diye verilen bu iki kişi birbirlerini kıskanır, kahramanlıktaki şöhretlerini çekemezlerdi ve her ikisi de Sokullu döneminden sonra sadrazam olmayı kafalarından atamıyorlardı. Her ikisi de Sokullu'dan sonra devrin devlet adamları arasında, kendilerinden daha büyük bir adam olabileceğini kafalarına sığdıramazlardı. Tüm bu olanlara rağmen iki vezir arasında bir fark vardı; Lala Mustafa Paşa Şahinoğlu sülalesindendi. Bu bakımdan Sadrazam'ın hem en yakın akrabalarından hem de en büyük düşmanlarındandı. Çünkü kendisi makam sevdasına ne kadar tutulmuşsa, Sadrazam da o kadar makama ve mevkiye önem vermez, sadece görevini yapardı. Sinan Paşa'nın ise ahlak, soy ve akrabalık bakımından Sokullu ile hiçbir ilgi ve alakası yoktu. Makam hırsında Lala Mustafa Paşa'yı çok gerilerde bıraktığı halde, "Yavaş giden amacına ulaşır, hızlı gidenin eteği ayağına dolaşır." manasına gelen;

"Erişir menzil-i maksuduna aheste giden,

Tiz-Reftar olanın payına dâmen dolaşır."

beytin anlamına inanmış akıllı bir adamdı. Padişahın arkasından çok Sokullu'nun gölgesinde durur, fakat bir taraftan da saraydaki güçlü adamlarla ilgilenirdi. Oldukça varlıklı, bu devir, hediyeler devri ve büyüklerden birine mutlak bağlılık devriydi.

Bu durumda Sinan Paşa, İran Savaşı söz konusu olduğunda doğal olarak Sokullu'dan farklı şeyler söyledi... Sebep, hem padişahın yakınlarının, hem de Lala Paşa'nın saraya tesir derecelerini çok iyi bilmesi ve bu savaşın açılacağı kesin olmasıydı. İran'a sefer yapılırsa, kendinden kat be kat üstün olan en büyük düşmanı Lala Mustafa Paşa ordunun başına geçirilecek ve zaferden sonra da Sokullu'nun yerine Lala Paşa geçecek diye endişe

ediyor ve bu durum onun işine gelmiyordu. Mühim olan, savaşı desteklemek, düşmanına meydanı bırakmamaktı. Lala Paşa, İran'a karşı savaş açılması gerektiğini ve izlenecek barışçı bir politikanın, imparatorluğun şan ve şerefine dokunacağını ve belki bu şekilde düşmana karşı gösterilecek yumuşaklığın, güçsüz olduğumuz izlenimi yaratarak, düşmanın savaş isteklerini bir kat daha artıracığını söylüyordu. Buna karşılık, Sinan Paşa, İran savaştan korksa bile, sonuçta Safevi saltanatının yıkılacağını ve bu şekilde tüm İran'ın Osmanlılarca alınacağını iddia ediyordu. Bu iki vezir de büyük bir fırsatın geldiğini anayarak, elektriğin birbirine zıt iki kuvveti gibi değişik açılardan hareket ettiler ve birbirleriyle mücadele ettiler, sonuçta savaş ateşinin yanmasına neden oldular. Yaktıkları bu ateş, sonunda Sokullu'nun onurunu da kökünden sarstı.

Bir yangın düşünün ki, siyah ve kırmızı renkli devasa alevleriyle, korkunç masallardan hatırladığımız ejderler gibi, bir gökyüzüne çıkmak ister, bir fırtınanın savunmasıyla aşağı süzülüp denizlerle çarpışır, ortalığı toza dumana katarak, heybetli bir şekilde bir sahilden denize atılır, denizden de karşıdaki sahile saldırarak gibi olur. İsterseniz, gecenin karanlığında ve şiddetli bir fırtınayla Boğaziçi'nde çıkan bir yangın gözünüzün önünde canlandırın! Çevresine gökteki yıldızlar sayısınca kıvılcım saçarak, kayan yıldızlar gibi yanık tahta parçaları, kızgın demir kırıkları dağıtır. Yukarıdan, hatta o heybetli ateşin etrafına düşen damlalara bile bu parçası kadar soğuk bir lanet yağmuru yağar durur. Ağaçlar, dağlar, tepeler, kimi kefeniyle ayağa kalkmış şehit cenazesi, kimi üzerine beyaz örtü çekilmiş fakir tabutu, kimi taşları kırılmış da üzerine yığılmış ecdadımızın mezarları gibi bembeyaz karlar içinde bir dehşet ve bir korkunçlukla gözümüzün önünde canlanır. Gece yarısı elbiseleriyle yataktan fırlamış zayıf ve zavallı kadınlar, çocuklar, can pazarında titreyerek etrafa dehşetle dağılırlar. İşte böyle korkunç bir tablo karşısında, bir tufanı andıran ve şiddetle çarpışan dalgaların arasında yalpalayarak gelen bir kayıktan yardım etmek için bir delikanlı denize atılır, kayıktakiler, ağır bir yükten kurtulmuş olduklarını hissederler, kendi kurtuluşları için o zavallının dalgalar arasında yuvarlanıp gidişini kendileri için büyük bir şans sanırlar, azgın dalgalardan daha çok onun kayığa yaklaşmasından korkarlar. Boğazın kenarında duran insanlar ise, yangının her tarafı sardığı o korkunç anda, denizin içinde azgın dalgalarla savaşıp kendilerine yardım etmek isteyen o kahraman delikanlının tutunması için ona bir tahta parçası atmaktan dahi çekinirler. Atacakları küçük bir tahta

parçasının bile, söndürmeye uğraştıkları büyük yangını büyüteceğinden korkarlar. Ve denizdeki kurtarıcılarına küçük bir yardımı bile çok görürler ve buna cesaret edemezler. O biçarenin, fırtınanın gürültüsüne karışan, korkunç, sinir bozucu bağırışları da, bedeni gibi, dalgalar arasında kaybolur gider. Üzerine dağ gibi dalgalar yığılır, sanki altında bir yanardağ harekete geçmiş bir mezarlıktaki ölü kemikleri gibi beyaz renkli köpükler her yanından yukarıya doğru fişkirir. İşte o andaki her saniye dalgaların şiddetli çarpışmasından dolayı, göklere çıkmak isteyen kasırga gibi doğrulur ya da dönerek yere batar ve yokuş aşağı büyük bir hızla sel suları gibi aşağı yuvarlanır, üzerinden hava tazyik yapar, vücudunu sanki dünyaya yük olmuş zalim krallar gibi, cehennemin yedi kat dibine batırmak ister, deniz bu hava basıncına karşı direnir ve zavallının vücudunu toprağın kabul etmediği günahkârlar misali dışarıya fırlatmaya çalışır. Rüzgâr, ateşin alevlerini delikanlının bulunduğu tarafa doğru çevirir ve onu öldürmek için o iki güçle savaşıyor. Dalgalar ona her saldırdığında sanki vücuduna bir cellat askısı yapışır, dalgaların arasında her kayboluşunda sanki bir kez daha kabre girer. Bu belanın arasında sinirleri güçten kesilir, çabalayarak vücudundaki kuvveti tüketir. Tuzlu suları midesine indirir, içi zehirle dolar, soğuk hava iliklerine kadar işler, kanı donmaya ve vücudunda hayat pınarı yavaş yavaş sönmeye başlar. Bağırır, ama kimse imdadına koşmaz, yardım ister ama etrafındaki hiç kimse yardımda bulunmaz... Halbuki gözlerinin önünde ve boyunun sadece üç dört katı kadar uzak bir yerde, vücudunu ısıtacak kadar sıcak olan ateş, cehennem gibi alevleriyle kuduruyor! Kendisini kurtaracak olan insanlar, sahil şeridindeler ve mahşer meydanı kadar kalabalıklar!

Ne çare ki, o ateş insanları ısıtmak için değil de, çevreyi yakmak için çalışıyor, o insanların yüzde biri yangını söndürmeye uğraşıyorsa, yüzde doksan dokuzu can korkusu ile kendini bile kurtarmaktan aciz... Bir kısmı da, mahşer gününde, Allah'ın huzurunda affedilen kulların yanında hayatına kastedecek kadar hırslı, cehenneme atılsa hırsından ateşlerini koynuna saklayacak kadar alçak insanlardır. O korkunç ve dayanılmaz bela karşısında bile yine alçaklığa ve hırsızlığa kafa yoruyor. Doğru! İnsanların canını kurtarmak için denize atılan adamın durumunu anlatmak için ateşten, fırtınadan söz ettiğimiz gibi, Cezmi'nin yaşadıklarını anlatmak için de yukarıdaki tasviri yapmak gerekirdi. Ancak, yaptığımız kıyasta bir fark var; Yanan ateş bir hayaldir, anlattığımız insanlar ise esas çizgileri ileride ortaya çıkacak olan bir tablonun karalama kısmıdır.

Cezmi'nin dünyaya geldiği ve büyümeye başladığı yılları anlatmıştık. Şimdi de ailesinden ve gençliğinde ve çocukluğunda almış olduğu eğitimden bahsedelim. İstanbul yakınlarında oturan bir sipahinin oğluydu. Daha iki yaşındayken, annesi vefat etti. Anne şefkatidir; insanda ne kadar ince duygular varsa, hepsi bu şefkat sayesinde gelişir ve daha küçükken eserlerini göstermeye başlar. Onun annesini tanıyamadan kaybetmesi, o şefkatten yoksun kalması, yüreğindeki yetenekleri tamamen yok etmedi, ancak başka yola çevirdi, çünkü eğitmeni babasıydı. Babası asker olduğu için, çocuğunu tabi ki askeri şekilde eğitecekti. Cezmi, küçükken bir anne, yani bir muhafız bulamamasına rağmen, düştüğünü, kalktığını gösterecek, masum davranışlarına ve hatta ağlamalarına gülümsemelerle cevap verecek bir babası ve kendisini teşvik edecek bir öğretmeni vardı. Doğasındaki incelik ve merhametten önce, azim ve cesaret yanları gelişmeye başladı. Doğuştan asker olmasa da baba ocağından asker gibi ayrılması gerekiyordu.

Yüce Allah'ın masumlara en büyük lütfu, en büyük nimeti anneler olduğu bir gerçektir. Ama yine yüce Allah'ın hikmeti, bir yavruyu annesinden ayrı bırakırsa, onun yerini kısmen de olsa tutacak birisini de onun yerine koyuyor... Cezmi'nin annesi öldüğünde, onun yerini alan, şefkatli davranışlarda annesinden hiç aşağı kalmayan babası vardı. Kimi babalar, çocuklarını kollamada ve eğitmede annelerden daha üstündürler. İnsanlık tarihi incelendiğinde görüleceği gibi, yetişen büyük insanlar tarafından meydana getirilen ilmi çalışmalarda iki büyük temel kaynak vardır ki, bunlardan biri merhamet, diğeri de cesarettir. Acıma duygularımız çoğu zaman anne, ya da kadın kucığında, cüret ve cesaretimiz ise baba, ya da başka bir erkek himayesinde beslenip kök salar. Bu nedenle cennet, annelerin ayağı altında olduğu kadar babaların da kılıçlarının gölgesi altındadır. Bir anne, çocuğunu gerektiğinden çok fazla şefkat gösterip şımartabilir, ama gayesi tabii ki şımartmak değil, eğitmektir. İnsanlardaki hayal gücünün ulaşamayacağı Allah yapısı şeyler düşünün, zaman, sayı ve sınırsız mesafeler gibi... Bir de o Allah yapıları arasında dünyayı ve o dünyanın ortasında, boyunun uzunluğu iki metreyi bulmayan insanı düşünün... Sonra o insanlar, şu ana kadar milyarlarca kişinin sonsuz sessizlik ve dinlenme yeri olan bu büyük dünyayı, zekâsı sayesinde, çocukların oynadıkları top misali bir eğlenceye soksun ve sonsuzluklara bile hükmeden icatlar yapsın yine de bir erkekle bir kadın birleşerek aralarında kendi bedenlerinden kopan, kendilerine kıyasla neredeyse insanla dünya arasındaki büyük fark kadar

çaresiz küçük bir melek ortaya çıkınca erkekleri ve kadınları güldürecek kadar temiz gülümsemelerle bir yolda, kadınları, erkekleri ağlatacak kadar masum ağlayışlarla başka bir yolda doğuştan, medeniyetten, kültürden ne kadar güç elde edebilmişlerse tamamını o masum ve zayıf bebeğin küçük ellerine teslim etsinler, küçücük ayaklarının altına saçsınlar! Dünyada insanlarca övünülecek bundan büyük güzellik var mıdır? İşte bu derin düşünceleri bir kitapta okumayan ancak kalbinde hissedenlerden biri olan Cezmi'nin babası, ölen karısından kendine miras kalan bu çocuğu erkeksi bir tarzda yetiştirdi. Cezmi ağlasa, kendisi güler, onu da güldürürdü. O hastalansa, kendi sağlığını onun için tehlikeye atar, ama kendi sağlığını da bozmadan onu iyileştirmeyi başarırdı.

Cezmi daha sekiz dokuz yaşlarında iken korkusuz ve her türlü davranışı hoş gören bir karaktere sahip olmak yeteneğini göstermişti. Güçlü bir yapısı vardı, gençliği bir ilkbahar güneşi gibiydi. Başkalarından görüp öğrendiği "dünyayı bir misafirhane saymak" fikri de gönlüne başka türlü kabiliyetler, başka türlü istekler vermişti. Tepesinde yıldırım gürlerse, göklerde birisi gülüyormuş gibi davranırdı. Önünden bir cenaze geçse, tabutu bebek sandığı gibi görürdü. Eğitimini amcasından aldı. Amcası da aynen babası gibi, bir sipahi idi. Fakat, o devirde çok yaygın olan kültür merakı onu da dönemin fenni ilimlerini öğrenmeye teşvik etmişti. Yeniçeriler arasında o dönemde seksen kadar şair olduğu bilinirdi. Amcası ona eğitimini verirken ve sipahiliğe ait bilmesi gerekenleri anlatırken, bir taraftan da askerlikle ilgili düşünceleri onun kafasına sokmaya çalışıyordu. Bu şekildeki eğitiminin özeti de şuydu; asker olmanın birinci şartı cesaretli olmak ve ölümler bile olsa gülümsemektir. Asker, gözyaşını şehit düştüğü zaman bedenini süsleyen, ya da düşmanını öldürdüğü zaman kılıcından o düşmanın üzerine dökülen kan damlalarında görür. Gerçekten asker olan kişi, mezarının en koyu köşesinden bile cennete bir kapı bulur. Gerçekten askerse, bedeni toprak altında yatarken, ruhu gökyüzünde, şanı halkın dilinde iftiharla dolaşacağını hayal eder ve yerin altını üstü ile eşit ve belki de yerin altını daha üstün görür. Gerçekten askerse, rahat döşeginde ölmek ile er meydanında şehit edilerek bir milletin kabre bedel kalbinde yatmak arasında ne büyük fark olduğunu gayet iyi bilir. Bu kadar yüce, bu kadar vatansever düşünceler nedeniyledir ki, askerliğin en mühim tarafı da harp meydanını güzel bir eğlence ve güzel bir geçit bilmektir. Amcası bu düşüncelerle ve benzer sözlerle Cezmi'nin derinlerdeki duygularını coşturmaya çalışırken o da amcasının dediklerini

kafasına yazıyordu. Fakat ne çare ki, on beş on altı yaşlarındayken amcasını ve yirmi yaşındayken de babası ahirete göçtüler.

Şu geçici dünyaya nasıl ki tek başına geldi, aynen öylece kalakalmıştı. Ama Allah'ın insanlık için, aileden sonra, en büyük dayanak olarak yaratıp kurduğu topluma katılma olgunluğuna da ulaşmıştı. Dedelerinin kılıç hakkı olan tımarı, devletin kanunları kendisine sağladığından ötürü geçim sıkıntısı da çekmiyordu. Çocuk denilecek kadar genç yaşıydı, ama bünyesi hiç yaşlanmayacak kadar güçlü, babasından miras olarak kalan kılıç ise, kendisini düşmanların kötülüğünden koruyabilecek kadar keskindi. Cezmi, aldığı eğitimden sonra dünyayı, her tarafı ölü dolu bir savaş meydanı olarak hayal ederdi. Bu nedenle hiç bir şeyden çekinmez, ölümden ve beladan hiç korkmazdı. Onun gençliği, gördüğü nitelikli eğitim ve yoksulluk görmemiş olması, şakacı karakterine başka bir ışıık ve kuvvet kazandırıyordu.

Cezmi'nin genel tavrı;

"Bir safa ağzı açmış, sanki her kabarcığı

Kâinatın haline gülümser şarabımızın."

beytindeki anlama canlı bir örnek olabilecek gibiydi. O kadar ki, gençlik çağında aşkı bile, çiçeklerin tazeliği veya içkinin verdiği neşe gibi, birkaç saatlik geçici eğlence sanırdı. Cezmi ile yukarıda anlattığımız Adil Giray'ın karakterleri arasında zıtlık gösteren bunlar olduğu gibi, o iki zıt karakteri birbirine yaklaştıran yanlar da vardı. Cezmi, tıpkı Adil Giray gibi doğuştan şair ve askerdi. Dünyanın dertlerinden ve üzüntülerinden hatta ciddi bir aşktan bile uzak ve başıboş, gençlik çağında hem eğlenmek için, hem de meyhanede Hafız Dîvanı okuyanlar gibi, eğlence arasında eğitimini tamamlamak için İstanbul'a gelmiş gibiydi. O, "Kalemini kılıcıyla keser, kılıcını da tıpkı kamyş kalem gibi maktamda biler." beytiyle nitelenecek kadar iyi bir askerdi. Yüzü ne kadar heybetliyse genel durumu ile de o kadar sıcak ve hareketliydi. Erkekçe davranışları, hoş muhabbetleri ve şakaları sayesinde, o zamanın hem en önemli askerlerinden, hem de güçlü şairlerinden çoğu ile tek tek tanışmıştı. Onu koruyanlar ise, sarayın en iyi, en önemli binicisi olmak bakımından, o zamanın tabiriyle mirahurluk yapan Ferhat Ağa ile Baki'den sonra dönemin en büyük şairi sayılan ve dîvan sahibi Nev'i idi.

Ferhat Ağa'nın çevreye yayılan ününü detaylı bir şekilde anlatmıştık. Birazdan ise, daha birçok güzel eserleri anlatılacaktır. Nev'i, ağıtı ile 1526 ile 1600 yılları arasında yaşayan meşhur Baki'nin yerine geçtiğini ispat eden ve Ziya Paşa'nın Harabat isimli eserinin birinci cildinde bulunan "nun" kafiyeli küçük manzumeciliği ile Nefi gibi büyük bir şairi bile yolundan yürütme şerefine nail olmuş bir kişidir ki, oğlu Atâyî de Taşköprülüzâde Ahmet Efendi'nin "Şakayık-ı Numaniye" isimli eserine katkıda bulunmuştur. Bununla beraber sağlığında Nefi'nin çok defa haksız saldırılarına hedef olmuş, Hamse isimli manzumesi için, ölümünden iki yüz sene sonra, Şeyh Galip tarzında aşağıdaki haksız yergiye de uğramıştır.

"İstanbul'umuzda Nev'izade,

Etmiş tek-u pûyumu ziyade."

(Yani; İstanbul'umuzda Nev'izâde yalakalığı nam salmıştır.)

Kahramanımızın Ferhat Ağa ile tanıştırılması ve onun himayesine girmesi vahim bir olayın neticesinde gerçekleşti. Bu olay şöyle olmuştur; Acizane yazdığım şu kitabı okuyanların çoğunluğu, İstanbul'daki Büyük Hapishane'yi - Allah korusun- içine girmeseler bile dışarıdan kesinlikle görmüşlerdir. İşte bu hapishanenin bulunduğu yer, anlattığımız olayların geçtiği çağlarda, yani 16. yüzyılda birçok vezirin ve devlet adamının gezinti alanı olan güzel bir mekandı. Şimdi Sultanahmet Meydanı denilen yer ise, bugünkünden çok farklıydı. Şimdiki gibi o zaman da, biri Mısır'ın, diğeri eski Yunanistan'ın büyüklük simgelerinden olan iki taş, biri piramit biçimi, diğeri de dikey şekliyle, medeniyet eserlerindeki kalıntıları iki geometrik delil ile göstermekteydi. Zamanında zevk ve sefa alemlerine düşkün Rum imparatorlarının taht yeri olan o yılan şeklindeki tunç direk ise, kırık dökük, delik deşik şekliyle, zulmün yerle bir oluşunun göstergesiydi. Hapishane yönünden bakıldığında, bu taşların biraz ilerisinde göze batan büyük çınar o zamanlar belki daha dikilmemişti bile. Bu büyük çınar ağacının da ayrı ve hüznü bir hikâyesi vardır. Çınarın dallarına binlerce zavallı veya sanık asıldığı için bizde "Şecere-i Vakvak" olarak anılır. Yani bu ağacın meyvelerinin insanlar olduğu anlamına gelir. Meydanda asılan yeniçerilerin cesetleri de yine o çınarın altına atıldığı için bir şairin;

"Meyve vaktinde yetiştik Şecere-i Vakvak'ın"

dizesi ile, merhamete ve insanlığa yakışmayacak şekilde alay konusu da olmuştur.

Şu anda ise, kuruyarak, iyi tarih bilenlerin gözünde ve hayalinde, çürümüş insan kemiklerinden yapılan bir dehşet heykelinden başka bir şey değildir. Sultanahmet Camisi'nin, Ayasofya'ya pek yakın olduğu için belki sakın olur düşüncesiyle, sürekli cemaatine görev verilmişken, sonraları bayramlarda, mevlitlerde, yüzlerce askerin, binlerce halkın toplanma yeri olarak geleceği keşfetmenin imkânsızlığını ispatlayan bir taş belgedir. Hüdai hazretleri açılış duasını henüz okumamış, hatta ilk temel taşına ilk harcı koyan Sultan I. Ahmet daha dünyaya gelmemiştir.

Sultanahmet Camisi'nin bulunduğu alanda, biri Sokullu'nun, diğeri ikinci vezir Ahmet Paşa'nın, birbirine bitişik iki konağı vardı. Bu konaklar, şu anda cami duvarlarının durduğu yerden biraz ötedeydiler. Meydan ise, Rumlar zamanındaki kadar geniş olmasa da, bugünkü haline nazaran daha genişti. Osmanlı toplumunun o zaman en büyük eğlencesi olan bu alanı, saray ağalarıyla vezirlerin daire halkı, cirit yapmadaki maharetleri için bir sınav yeri yapmışlardı. Mevsim elverişli olursa tatil günleri cirit oynamak için oraya çıkarlardı. 1568'de ve şevval ayının ilk cuma günü Mirahur Ferhat Ağa, Padişah'ın bazı teşekkürlerini ulaştırmak için Sokullu Mehmet Paşa'nın konağına gelmiş, At Meydanı yönüne bakan divan odasında bir pencere önüne oturmuştu. O gün Cezmi de, İkinci Vezir Ahmet Paşa'nın konağında, paşanın adamlarından bir tanıdığını görmeye gelmiş, aynı meydana bakan başka bir odada iki arkadaş olarak konuşmaya başlamışlardı. O sırada saray erkânı Ayasofya tarafından, vezirlerin hane halkı da konakların kapısından belirdiler ve sonra meydana at oynatmaya, cirit oynamaya başladılar. Cezmi bir müddet seyrettikten sonra;

"Bunların içinde gerçek atlı yok!" diyecek oldu.

Bu söz, arkadaşına çok garip geldi;

"Kardeş, sen ne diyorsun? Osmanlı atlısının en iyileri bunlardır." deyince Cezmi; "Hiç öyle söz olur mu? Ben tımara sahip olan bir sipahiyim. Altıma uyuz bir at versinler, bunların hepsiyle uğraşırım." cevabını verdi.

Hane halkından orada olanlar gülüşmeye başladılar. Sonunda bahsi kızıştırdılar ve Cezmi'yi meydana çıkardılar. Binmesi için Paşa'nın atlarından çok aksi bir yağız kurt atını çıkardılar. Atı binek yerine çektiler. Cezmi, binek taşına gelince hayvanı izlemek istiyormuş gibi bir tavırla aşağıya indi. Atın dizgininden tutarak hayvanın başını birkaç kere ileriye geriye çevirdikten sonra, birden atlayarak atın üstüne bindi. Cirit için gereken şeyler atın eyerinde vardı. Hayvan aksiydi fakat o da inatçıydı. Cezmi atın üzerine atlar atlamaz, efendisini gören acemi bir köle gibi uysallaştı. Cezmi de orada bulunan kişileri selamlayarak kapıdan çıktı, atlıların arasına karıştı. Bu kadar genç bir sipahinin binicilikte saray halkına varana dek üstünlük göstermesi, Sokullu Mehmet Paşa'nın konağından bunu izleyen Ferhat Ağa'nın dikkatini çekti. Cirit yapmak, kovaladığını istediği yerden vurmak, eyer boşaltarak gelen değneklerden sıyırmak, bir eliyle atın boynuna sarılarak, diğer eliyle yerden değnek almak, belden yukarısıyla arkaya dönerek üzerine atılan değnekleri tutmada öylesine büyük bir maharet gösterdi ki, izleyenler hayran kaldılar.

Ferhat Ağa Sadrazam'a şöyle dedi;

"Bu gençle benden başka mücadele edecek kimseler yok, izin veriniz!"

Sadrazam'dan izin alarak atına atladı, alanda dolaşmaya başladı.

Ferhat Ağa, gerçekten devrin en usta binicisi sayılırdı. Birkaç defa alanın bir başından diğer başına gitti geldi, birkaç defa Cezmi'nin oyununu geçiştirdi ama Cezmi'ye bir değnek dahi vuramadı. Nihayet ustalığı sayesinde Cezmi'yi Ahmet Paşa Konağı'nın önünde sıkıştırdı. Cezmi eyer boşaltmak istedi. Arkaya dönüp değnek tutmaya çalıştı. Ferhat Ağa'nın atı terbiyeli, kendi bindiği at ise, çok huysuz olduğu için, bir türlü atının başını istediği yöne çeviremedi. Ne kadar ustalık, ne kadar maharet gösterse, yine değnek yiyeceğini ve sonuçta yenilmiş sayılacağını anladı. Birkaç kere değnekle hayvanın boynuna çarparak tavlının arka kapısına çevirdi. Bu kapı, zamanın âdetlerine göre, tek bir hayvanın girebileceği kadar alçaktı. Kapının üzerindeki duvar ise, bir değil, bin kafa parçalayacak kadar sağlamdı. Buradan sadece at geçebilir ve belki eyeri bile sürünürdü.

Ferhat Ağa, bu durumu görünce telaşa kapıldı. Dünyanın en değerli adamlarından sayılan ve cirit sporunun gelecekteki en büyük adamlarından

sayılan böylesine genç bir sipahiyi çocukların oynarken kıldıkları oyuncaklar gibi gereksiz yere kaybedeceğinden endişe ederek son derece bunaldı.

"Evladım, atın kafasını sola çevir, duvara çarpacaksın!" diye bağırmaya başladı. Genç adam, bu durumu önemsemiyor, yoluna devam ediyordu. Kapıya birkaç adım kalır kalmaz eyer boşalttı. Ama boşaltırken iki ayağını da üzengiden çekti. Hayvan kafasını çok yukarı kaldırmamın diye sağ elini, atın kolanına bağlanan ve dilimizde palan denilen kemere, sol elini de atın gemine atarak hayvanın karnının altına doğru eğildi ve tavlaya sağ salım girdi. Tavla karanlık, ama hayvan yemliğine alışık olduğundan orada da bir kaza meydana gelmedi. Cezmi, atın karnının altından çıktı ve küçük kapıdan dışarı çıktı. Koşarak Ferhat Ağa'nın üzengisini öptü. Her gün, her istediği zaman yanına rahatça gidip gelmek için emir aldı. Aldığı bu emir, o dönemin anlayışına göre, devlette yükselmek için iyi bir yoldu.

Şair Nev'i ile Cezmi'nin tanışmasına gelecek olursak; Onların tanışması, önceki gibi tehlikeli bir olay neticesinde olmadı, Cezmi'deki şairliğin yardımıyla oldu. Ahmet Paşa konağındaki arkadaşı, Paşa'nın yamaklarından kendi yaşlarında bir gençti. Arkadaşı, Cezmi'nin Mirahur Ağa'dan övgü görmesine ve bu sebeple iyi bir iş yaptığına seviniyordu ve bu sevinçle açılan gelecek yolu sanki kendisine aitmiş gibi, Fatih civarındaki evinde Cezmi'ye bir de ziyafet vermişti. Bu ziyafette saray takımından ve Sokullu dairesinden, ziyafet sahibinin kapı komşularından beş altı kişi de davetliydi. Yemeye içmeye başladılar. Söz dönüp dolaşıp Cezmi'nin cirit yapmasına geldi ve herkes Cezmi'yi övmeye başladı. Sonunda sohbet Ferhat Ağa'nın övgüsünün kendisi için ne kadar değerli olabileceğine geldi. "Bir iki gece önce rüyamda ata binmişim. Makama erersin, dediler. Hiçbir şey çıkmadı. Şimdi anladım ki, rüyada ata binmekten bir şey kazanılmıyor." benzeri nükteli sözler söylenmeye başlandı.

Cezmi, bu övgülere cevap olarak; "Eğer geçen yaptığımız cirit oyunu benim için yükselme vasıtası olacaksa, hem bana hem de devletin haline acırım. Marifetim nedir ki, devlette yükselmemi gerektirsin? Bir kılıç tımarım var, o lütfun hakkını ne zaman ödedim ki, başka bir devlet makamını arzulayayım? Bana göre, hak etmeden bir yere gelmek, haklı gerekçeden bin kat daha kötüdür. Kendisini durduğu mevkiye layık görmeyen adam, milletin gözünde ne kadar küçüleceğini düşünürse utancından yerin dibine batar. Mesela

benim göstermiş olduğum maharet, ata binmek ve cirit atmaktan ibarettir. Bu beceriyle ben olsam olsam iyi bir seyis ve becerili bir cirit hocası olabilirim. Bu durumda beni bir subay yapsalar, Allah'ın karşısına ne yüzle çıkarım? Allah bana yükselmeyi nasip ettiyse, o yükselmeye layık olduğumu kanıtlayacak şeyler kısmet etsin!" dedi.

Yemekte olanlar, Cezmi'nin bu sözlerini yalancıkdan mütevazılığına ve utancına verdiler. Ama gerçekte Cezmi, fikrini, vicdanını bu sözleriyle gayet açık bir şekilde dile getirmişti. Çünkü, geleceğe ilerlemeye çok istekli değildi. Ancak hak ettiği kadar yükselmek isterdi. Muhabbet koyulaştıkça insanların da neşesi artmaya başlamıştı. Toplantıda bulunanların hepsi çok kültürlü insanlar olduğu gibi, müzikten de anlıyorlardı.

Eğlence olarak hep birlikte önce Baki'nin; "Meyhanenin suyu, havası bana pek hoş geldi. Yıkılası meyhane vallahi ne güzel yerde yapılmış" anlamına gelen;

"Hoş geldi bana meygedenin âbı havası,

Billâh ne güzel yerde yapılmış yıkılası."

mısraını ve arkasından da Nev'i'nin; "O gelgeç güzel pek hakikatsiz. Nev'i ne yapsın? Vefasızlardan şikâyet, vefasızlardan şikâyet." manasına gelen;

"Gönül hercai dilber bi-hakikat neylesün

Nev'i Şikâyet bi-vefalardan şikâyet bi-vefalardan"

diye başlayan gazellerinin ilk mısralarını okumaya başladılar.

Okunan gazeller, sanki oradakilerin durumlarını ibret gözü önünde anlatıyordu. Kimi, Baki'nin kasidesiyle, içkiye hitaben sarhoşça övgülerde bulunuyor veya beddua ediyor; kimi de, Nev'inin gazelleriyle, aşk yüzünden uğradığı sitemleri teker teker hatırlayarak coşuyordu.

Vücudu sapasağlam ve midesi de gayet güçlü olan Cezmi'ye ise içki pek dokunmuyordu. O tamamen başka bir eğitim almıştı. Aşktan anladığı ise, başka bir şey olduğu ve sitemini görecektir, cezasına katlanacak sevgilerle

öyleiç içe olmadığı için, bu konuda hatırlayabileceği zorluklar da yoktu. Müziğe karşı da o günlerde o kadar yalandan bile olsa bir ilgi göstermemiş, daha doğrusu müzisyen olmaya hiç niyetlenmemişti. Aslında heves etmiş olsa da kişiliği buna müsait değildi. Musiki ile fazla bir alakası olmadığını söyledi. Sohbettekiler Cezmi'nin meşke fazla karışmadığını anladılar. Kendileriyle birlikte şarkı söylemesi için onu zorlamaya başladılar. Önce müzikten anlamadığına inanmadılar, sonra Cezmi'nin yeminleri üzerine inandılar. Ama bu sefer de, "güzel sanatlardan biri" olan müzikten anlamadığı için sitem perdesi altında birtakım dokunaklı sözlerle Cezmi'ye sataşmaya başladılar.

Sonuçta, bir müzik parçasını zevkle dinlemeyi, söylemekten üstün tuttuğunu sözlerine ekledi. Musikinin güzel sanatlardan olduğunu Cezmi de biliyordu, ama ses tonu buna müseait değildi. Cezmi'nin bu konu hakkındaki düşüncelerini gönül temizliği ile açıklamaktan ibaret olan sözlerini arkadaşları, attıkları dokunaklı taşlara cevap saydılar.

İçlerinden biri, boşboğazlık yarışındaymış gibi; "Ha, unutmuştum. Siz şairsiniz. Hiç müzik yapmaya niyet etmez misiniz? diye hafif bir tonda dalga geçmeye başladı. Hali ve sesinin tonu bu sözlerdeki alay yapma gayesini açıkça belli ediyordu.

Cezmi dayanamadı; "Ne yapalım efendim, insanlık kenarda dururken çalıkuşu olmaya niyetlenmek elimden gelmiyor..." şeklinde cevap verdi.

Bu söyledikleri, yemektekilerin sinirini bir kat daha bozdu. Aralarındaki konuşmalar sertleşti. Davetlilerden biri; "Şiir okuduğunuz zaman herhalde az önceki okunan beyitler gibi söylersiniz ya!" dedi.

Cezmi: "Kim bilir... Belki de..."

Bir başkası: "Hayır, hayır! Beyimiz onları da beğenmez..."

Cezmi: "O mısraları beğenmezsem ne olacak yani? Şiirden biraz olsun anlasanız siz de beğenmezsiniz. Baki'nin ve Nevi'nin her sözü mutlaka güzel olmak mecburiyetinde değil ya...!"

Arkalardan birisi: "Beyimiz, hem Baki'den hem de Nevi'den daha güzel şiir okur; Fuzuli gibi söyler."

Cezmi kendine hâkim olarak: "Evet, Fuzuli gibi okurum. Ne olmuş?"

Önceki adam: "O halde, şimdi bir Fuzuli Dîvanı buluruz, rasgele bir sayfasını açarız, ilk sayfasında çıkacak şiire karşı bir beyit okuyabilerseniz size benzeri görülmemiş bir ziyafet veririz. Peki, ya söyleyemezseniz ne olacak?"

Cezmi: "Evet, ben de bir ziyafet çekeceğim. Ama şiirleri kim karşılaştıracak? Bu iş size kalacaksa şimdiden yandık demektir, bahis yapmayalım. Söyleyeceğime şimdiden kötü deyip karşı çıkarsınız işin içinden..."

Bir başkası: "Yok, öyle değil! Şair Nev'i benim hocamdır. Gideriz ve ona gösteririz."

Cezmi: "Tamam, öyle olabilir."

Sohbet buraya kadar gelince bir Fuzuli Dîvanı bulmak gerekiyordu. Sizin de bildiğiniz gibi, dîvan alfabetik sıraya göre dizilmiş şiirlerdir. Bu eseri hemen bulmak bayağı zordu. Çünkü biz, Kanuni Sultan Süleyman zamanından sonra her yeniliğe karşı olduğumuz gibi, matbaacılığa da bir türlü gerekli hassasiyeti gösterememiştik. Böyle bir icattan zaten haberimiz dahi yoktu. Matbaacılık bize, ancak yüz sene sonra, Lâle Devri'nde, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ve İbrahim Müteferrika'nın yardımlarıyla gelmiş, ama ne yazık ki, Patrona Halil adında bir gri zekalının isyanı hepsini kökünden silip atmıştı.

O zamanda matbaa olmadığı için tüm kitaplar elle yazılıyor ve en önemli kitaplar bile hattatların elinden yalan-yanlış çıkıyordu. Bu nedenle, "O, kötü hattatın eli kalem olsun, kamyş kalemin ucu gibi, makta (kesit) üzerine kesilsin. Onun yalan yanlış karalaması, düğünümüzü kavga yapar" anlamına gelen;

"Kalem olsun eli ol kâtip-i bed tahririn,

Ki sevad-ı rakamı sûrumuzu şûr eyler

Gâh bir harf sükutiyle kılar nasırı nâr

Gâh bir nokta sükutiyle gözü kör eyler"

beytiyle, hattatların cehaletinden şikâyet eden Fuzuli'nin dîvanı da el yazması idi ve çok az sayıda vardı. Ziyafet sahibinde Fuzuli Dîvanı yoktu. Davetlilerin arasından saraylı biri bir hizmetçi göndererek kendi dolabında bulunan dîvanı getirtti. Sanki fal bakar gibi, rasgele bir bölümü açtılar. Bağdat şehrini anlatan meşhur kasidesi çıktı.

Fuzuli'nin en güzel, en kuvvetli şiirlerinden birinin çıktığını gören Cezmi, aynı güzellikte karşılık vermenin zorluğunu düşünerek içinden çok üzüldü, hatta bahse girdiğine bile pişman oldu. Ama bir kere ok yaydan çıkmıştı. Artık geri dönüş yoktu. Aklı başında olan insanlar için en şiddetli ceza sayılan, maskara bir duruma düşme korkusu ile renk vermedi. "Bir ziyafet için bir kasideyle uğraşmak, katlanılır gibi değil, ama ne yapalım? Bir defa bahse girmiş olduk. İnşallah Ferhat Ağa sayesinde niyazım Padişah'a sunulur da yazdığım bu beyite karşılık olarak bahşişimi ondan alırım." dedi.

Beyite karşılık olarak yazılması gereken dizeler için aralarında kararlaştırılan zaman bir haftaydı. Bir hafta sonunda Cezmi naziresini getirdi, arkadaşlarına sundu. Bu kadar iddialı ve inatla yazdığı şiirde tüm emeğini harcamış, şairliğini sergilemiş, naziresini gerçekten nazire denecek bir biçimde yazmıştı. Arkadaşları, önceki olayı hatırlatarak ve onun yaşını, içinde bulunduğu durumu da anlatarak kasideyi Nevi'ye gösterdiler. Büyük şair, yeteneğe âşık, iyi işin sahibini takdir eden bir kişiydi. Kasideyi başından sonuna kadar dikkatlice okudu ve okudukça coştı, coştukça okudu ve nazireyi asıl beyitten daha üstün bulduğunu açıkladı. Nazireyi kendisine getirenleri, Cezmi'nin şiirini küçümser bir tavır takındıkları için azarladı:

"Aklınızın ermediği konularda niçin fikir yürütürsünüz? Çocuk nazireyi oldukça güzel yazmış, hatta bazı yerlerinde Fuzuli'yi dahi geride bırakmış."

Fuzuli'nin; "Ovasında ve sahrasında yüzlerce Leylâ ile Mecnun cilveleşmekte; Dağlarında binlerce Ferhat ile Şirin aşkın şarabını içmekte." anlamına gelen;

"Dest ü sahrasında sad Leylâ vü Mecnun cilve-sâz

Kûhrârı üzre bin Ferhad-u Şirin bâde-hâr"

beyti ki, kasidesinin en güzel parçasıdır; naziredeki; "Bir tarafında Peygamberin aydınlık kabirleri, Bir bahçesinde yüce Allah'ın Kâbe'si görünmekte." anlamına gelen;

"Rûşena bir sahasında Ravza-i Peygamberi

Rû-nümâ bir ravzasında Kâbe-i perverdigâr"

mısrasıyla hiç ölçülebilir mi? Bence Cezmi'nin beyti ondan çok daha etkileyicidir.

Nev'i bizim Cezmi'yi çok mu çok beğenmişti. Hemen yanına davet etti; ona çeşitli iltifatlar etti. Şakacılığına, hazır cevaplılığına, karakterindeki iyi hale ve ahlakındaki yükseklığe hayran kaldı. Ve o günden sonra Cezmi'yi kendi oğlu Atai kadar, belki de daha fazla sevmeye başladı. Nev'i bunlarla da yetinmedi; kasideyi Padişah'a sunarak güçlü ve genç şair için Padişah'tan birçok ihsan almasına aracı oldu. Ferhat Ağa mirahur, Nev'i de şehzade hocasıydı. Bu kadar güçlü iki insan, onu himayelerine alınca, sarayın kapıları Cezmi'ye sonuna kadar açılmış, devlette yükselme yolları görünmüştü. Fakat bu tür şeyler Cezmi için önemli şeyler değildi. Onun parada, pulda, makamda gözü yoktu. Tek isteği, başlamakta olan İran savaşına katılmak için bir tavsiye mektubu almaktı. Nihayet İran savaşı sonunda açıldı. Bu savaşa katılabilmek için soluğu hemen sarayda, Ferhat Ağanın odasında alan Cezmi, birden şair Nev'i ile karşılaştı.

İkisi arasında şöyle bir konuşma geçti:

Ferhat Ağa: "Seni de İran seferine gönderecekler, değil mi? Gitmek istemediğin için ricaya geldin değil mi? Endişe etme! Hele dur bir bakalım, elbette bir çaresini buluruz."

Cezmi: "Hayır efendim; beni kimsenin bir yere gönderdiği yok. Bugün adam arıyorlardı ve beni "çocuk" diye istemediler. Ben de gitmek için tavsiyenizi almaya geldim."

"Ne için?"

"Efendim! Sılaya, hacca hiç değil... Harbe... Yani İran'a."

Bunun üzerine Nev'i tebessüm ederek cevap verdi: "Bak delikanlı, savaşa gitmek şiir yazmaya benzemez..."

"Neden benzemesin ki? İnsan düşünüp yazdığı gibi dövüşmesini de beceremez mi? Elimdeki kalem, bana altımdaki attan daha sert görünüyor."

Nev'i gülümsemeye devam ederek: "Şairlere kılıç kullanmayı da mı öğreteceksin? Hiç kan akıtarak güzel kaside yazılır mı?"

"Eski arap şairlerinden ve kahramanlarından Revaheoğlu Abdullah'a ne dersiniz?"

"Şu karşılaştırmaya bir bak hele! O adam, peygamberimiz Hazreti Muhammed ile tanışıp görüşmek onurunu kazanan ve bütün iyilikleri üzerinde toplayan büyük bir insandı."

"Peki Emevileri deviren Horasanlı Müslim, Arap cengâverlerinden Ebu Tamam ve Ebu Firas'a ne dersiniz?"

"Yine mukayese etmeye başladın. Onların hepsi bir toplumun lideri idiler, en büyük özellikleri de kahramanlıktı..."

"Peki Fatih, Yavuz ve Kanuni?"

"Hayret, onlar padişah. Hem sen bu türlü kıyaslamalara son vermeyecek misin?"

"Tamam, ama Kadı Fazıl'a, Derviş Yakup Paşa'ya ve özellikle benim gibi bir sipahi olan Yahya Bey'e ne diyeceksiniz?"

Ferhat Ağa: "Delikanlı, sen yükselmek için İran viranelerinde dolaşmak zorunda değilsin. İşte burada baban misali iki kişi var. Söz tut, ilk fırsatta seni sipahilikten saraya aldırırım."

Cezmi: "Çok garip bir şey! Eskiden saray ağalarından sipahi yaparlarmış, dünya şimdi tamamen tersine dönmeye mi başladı?"

Nev'i: "Bak güzel oğlum, başka bir mesleğe alırız, orada yavaş yavaş yükselir gidersin."

Cezmi: "Benim tımarı, bizim kılıcı ne yaparız?"

Ferhat Ağa: "Tamam anladım, senin tam olarak istediğin nedir?"

Cezmi: "Paşam, Osmanlı kurulduğundan bu yana atalarım, babama ve bana verilen paraların karşılığını kalemle ödeyemeyeceğim. Çünkü kırmızısı kokuyor. Siyah ise gözüme bir Arap köle kadar çirkin görünüyor. Devlete olan bu borcumu düşmanlarımızın kanıyla ödemek istiyorum."

Nev'i: "Kimin kanıyla?"

Cezmi: "Eğer, kaderde varsa düşman kanıyla."

Ferhat Ağa: "Ama kader bu, arada insanın kendi kanı da dökülebilir."

"Dökülürse dökülsün. Damla yakut kaybolacak değil ya..."

Nev'i: "Delikanlı, ben senin savaşa gitmeni istemiyorum."

Ferhat Ağa: "Evet, ben de aynı düşüncedeyim."

Cezmi: "Koca Osmanlı Devleti'nin biri ünlü âlimlerinden, diğeri de büyük komutanlarından olan iki büyük adamın, bir vatan evladının kutsal görevini yapmasına engel olabileceklerini hiç düşünmemiştim."

Üçlü münazara bu şekle dönüşünce Nev'i ile Ferhat Ağa, birbirlerine baktılar. Birkaç dakika aralarında konuştuktan sonra Nev'i Cezmi'ye dönerek, "Bizim arzumuz savaşa katılmana engel olmak değil, sarayda eğitimini tamamlamanı sağlamaktı. Fakat madem sen öyle istiyorsun, yolun açık ve uğurlu olsun! Savaş meydanı da insanlar için en büyük bir hayat okuludur. Hak ettiğin eğitimi orada alırsın." dedi.

Nev'i daha sonra Ferhat Ağa'ya dönerek; "Acaba paşaların hangisine bir tavsiye mektubu versek? Sinan Paşa, yoksa Mustafa Paşa mı daha uygun olur?" diye sorunca, Ferhat Ağa Mustafa Paşa'ya tavsiye edilmek gerektiğini söyledi.

Sonra münazaraya devam ettiler.

Nev'i: "Ama Mustafa Paşa'nın size olan düşmanlığı bilinir. Adaşı olan Budin Valisi akrabalarındandı. Bu sebeple onun uğradığı kazaya da sizi araç etmişlerdi."

Ferhat Ağa: "Mustafa Paşa gerçi garazcı bir kişidir, fakat vatan ve memleket menfaati bahis konusu olunca, garazcılığını bir yana bırakır. Manasız şeylere önem vermez. Ayrıca Budin Valisi olayında benim rolüm olmadığını da çok iyi bilir. Ben öylesine bir memurdum. Aldığım emri tabii ki yerine getirmek zorundaydım. Durum bu şekilde olmasa bile ben Mustafa Paşa'yı Sinan Paşa'dan üstün tutarım. Çünkü diğeri övünmekten başka bir işe yaramaz. Gereksiz tecavüzler, yararsız kinlerle uğraşmak, onun gibi küçük ruhlu insanların temel niteliklerindendir. Bu sebeple, nasıl olsa Mustafa Paşa'ya gitmek zorundayız. Sinan Paşa zaten bu savaşa gitmeyecek."

"O nedenmiş?"

"Haberiniz olmadı mı? Sinan Paşa Bağdat koluna atanınca, askerin ve savaş gereçlerinin iş yapanları tamamen Mustafa Paşa'ya verildi. Bu sebeple Sinan Paşa da, kendi kumandasındaki ordu derme çatma bir şey olduğundan, Mustafa Paşa'nın her talebi fazlasıyla yerine geldiği halde, kendisinin hiçbir talebine cevap verilmediğinden dem vurarak taleplerini padişahın kulağına kadar götürdü. Padişah da, Sinan Paşa'nın bu durumunu görerek ve birbirlerine düşman iki komutanın savaş meydanında orduya beraber kumanda etmelerindeki sakıncaları düşünerek, ikisinden hangisi daha uygunsa, ordu komutanlığının ona verilmesini Sadrazam'a emretmişti. Sadrazam da, önce Sinan Paşa'yı çağırdı. İran'a giderse, nasıl hareket edeceğini sordu. Sinan Paşa ölçülü konuşmayı bilmez, lafını esirgemez, hemen Zaloğlu Rüstem kesilirdi. Ordunun kendi komutasına verilmesi durumunda, Tebriz'i, Şirvan'ı belki Şiraz'ı ve İsfahan'ı bir seferde berbat edeceğine, Şah'ı boynuna ip takıp İstanbul'a getireceğine dair birçok gereksiz iddialarda bulundu ve birçok palavra salladı.

Sadrazam bunun üzerine Mustafa Paşa'yı davet etti. Diğerinin heyecanına karşılık onun olgunluğu ve nezaketi bilinir. Sadrazam'ın aynı konudaki sorusuna karşılık olarak, hemen kesin bir şey söyleyemeyeceğini, sınıra ulaştıktan sonra ne yapılması gerekiyorsa onu yapacağını, zaferin ise, Allah'ın ihsanına kalmış bir iş olduğunu söyledi. Bu iki komutanı da dikkatle dinleyen Sadrazam, Mustafa Paşa'yı bu iş için daha uygun buldu ve durumu da padişaha ilettili."

"Sadrazamın bu huyu sevilir. Mustafa Paşa onun akrabasıdır, fakat Şehzade Bayezit olayından sonra kendisinden ne kadar nefret ettiğini bilirim. Sinan Paşa'nın Yemen'de ve Tunus'ta yaptığı hizmetler ise, Sadrazam Paşa tarafından çok takdir edilmişti. Hatta Özdemiroğlu Paşa gibi bir kahramanı dahi sadece Sinan Paşa'ya saygısından dolayı takdir etmişti. Gerçi Sinan Paşa Sadrazam'a tabasbusta hiç kusur etmiyor, ancak devlet işi olunca büyük Sokullu, doğru yoldan hiçbir zaman taviz vermiyor."

"Pekâlâ Efendim! Devlet işlerinde Sadrazam da duygularına ve hırslarına uyacak olursa, devletin itibarı ve kuvveti nasıl korunabilir?"

İkili bu şekilde uzun bir süre daha konuştuktan sonra her ikisi de, Cezmi'nin ne kadar kültürlü olduğundan ve binicilikteki ustalığından söz ederek, Mustafa Paşa'ya birer tavsiye mektubu yazdılar. Cezmi'ye, Ferhat Ağa güzel bir cins at, Nev'i de bir kara Horasan kılıcı hediye etti.

Yüce ve kudretli devletimizin büyükleri tarafından verilen İran Savaşı kararı, Sokullu'nun teklifi ve ısrarıyla, saldırının öncelikle düşman tarafından yapılması şartına bağlı tutuldu. Yıl 1570 idi ve İlkbahar mevsimi gelmişti. Kısmen başlayan bazı Gürcü isyanlarının bastırılacağı söylentisi ortaya atılarak, ordu Üsküdar tarafına kaydırıldı. Yeniçerilerin rengârenk ve çeşit çeşit üniformaları, sipahilerin kırmızı, sarı renklerle süslü bayrakları, özellikle ordu komutanlığı merkezindeki altın, gümüş kakmalı silahları, telli, sırmalı cüppe ve kaftanları, Üsküdar'ı bahar mevsiminde tüm çiçekleri birden açmış bir bahçeye benzetmişti. Cezmi ise, bu gösterişli zamanlarda, yüzünde zekâ parıldayan yiğit tavırları ve göz alıcı gençliğiyle kocaman ordunun içinde en seçkin kişi gibi herkesin takdir ve övgü dolu bakışlarını üzerinde topluyordu. Bu asırdaki hızlı araçlar o dönemde bulunmadığından, Erzurum'a birkaç ayda gidilebiliyordu. Önce beş altı yüz kadar düşman kellesi ordu komutanının ayaklarının dibine yuvarlandı. Bu kelleler, Van

Valisi Hüsrev Paşa'nın yardımıyla kesilmişti. İran Devleti, Türk ordusunun İstanbul'dan hareket ettiğini öğrenince, önce elçilikle İstanbul'a gelmiş olan ve cesareti ve siyasi zekâsıyla İran'da muhteşem bir şöhret kazanan Tokmak Han'ı Gürcistan Muhafızlığı'na tayin ettiği gibi, Tebriz'deki askerine de, Allah Kuli Han komutasında, Van üzerinden Anadolu'ya hücum etmesini emretmişti. Van Valisi Hüsrev Paşa, İranlıların saldırısını ve komutanlarımızdan iki kişinin bir kalede kuşatma altında olduğunu haber aldı ise de, yapılacak saldırıyı planlamak için Mahmudi Hasan Bey'i altı yüz atlı ile düşman kuvvetlerinin gücünü öğrenmek için cepheye gönderdi. Bu birlik İran birliklerinin yaklaşık olarak yirmi bin kişi olduğunu öğrendi. Diğer komutanlar, durumu Hüsrev Paşa'ya bildirmek için geri dönmeyi önerdilerse de, Hasan Bey itiraz etti: "Ben seksen yaşına geldim, bir defa düşmandan korkmadım, arkamı düşman göreceğine kara toprak görsün!" diyerek kılıcını çekti ve İran birliğine doğru hızlı bir şekilde atını sürdü. Kumandasındaki askerlerin tümü kendi aşiretlerinden, kendi yakınlarından olduğu için emrine itaat ettiler . İran karakoluna saldırdılar ki, o sırada Tebriz Hanı da tesadüfen o karakoldaymış. Bir avuç askerin koca bir ordu üzerine böylesine saldırması aklın kabul edeceği şeylerden olmadığından, Mahmudilerin saldırısını, İranlıları Türk ordusunun kurduğu pusuya düşürmek için bir savaş taktiği sandılar. Sonra da kargaşaya düşerek geri çekilmeye başladılar. İran askerinin disiplinsizliği ve Türk süvarisinin ardı ardına saldırıları, bu geri çekilişi kısa zamanda müthiş bir bozguna çevirdi. İran birliklerinin komutanı olan Allah Kuli Han, kısmen kendini toparlayıp da Türk askerinin arkasının gelmediğini görünce, hiddet ve kızgınlıktan ateş kesildi ve dağılan kuvvetlerini tekrar topladı, bozgunun intikamını daha sert bir şekilde alabilmek için Van'ı kuşatmaya karar verdi. Bunu haber alan Mahmut Bey ise, taktiksel olarak mükemmel bir yerde pusu kurmuş ve büyük bir ustalıkla İran ordusuna gece baskını yaparak birçok düşman askerini yine bir çırpıda öteki âleme göndermiştir. Ondan iki gün önce kazandığı güneş kadar aydınlık zafere o gece de ay ışığı kadar parlak bir zafer eklemiştir.

Tabiat ve terbiye yönünden gerçek bir asker olan Cezmi, özgüven bakımından da çok ilerdeydi. Devletine faydalı olduktan sonra, yükselme arzusunun gerçekleşeceğine kuvvetle inanır ve bir de genç olduğu için, yükselmekten ziyade şöhret kazanmak isterdi. Devlet için gerekirse canını bile vermeyi temel görevlerinden en önde geleni olarak görürdü. Ama fedakârlığına karşılık hakkının verilmesini de, göreve karşılık bir hakkaniyet

sayardı. Onun için, geleceğin en çok arzulanması gereken tarafı şöhretti. Ama, bu kadar olgun bir genç, bir zaman gelip de şöhreti ölümden daha kötü göreceğini ve harbe sadece ölüm arzusuyla giderek susadığı eceline kavuşmadan döneceğini nereden anlayabilirdi? Bu derin arzularının tesiri altında, bin bir türlü zafer hayalleri içinde ve yükseleceğine yüzde yüz inanmak şekliyle, ümit dolu olduğu halde, İstanbul'dan gitmişti. Geceleri gördüğü düşlerde en büyük zaferlerin, hep kendi sayesinde olduğunu söylüyor, hayallerinde savaş alanına ilk önce at sürmek şerefini hep kendinde görüyordu.

Ordu ile beraber Erzurum'a gediklerinde, devletin düzenli askeri olmayan bir aşiret birliğinin savaşı hem başlattığını, hem de arka arkaya iki büyük zafer kazandığını işitince, kendi duygularını düşünerek üzüldü. O zamana değin ordu komutanına bir tür emir subaylığı yapmaktan başka bir görevde bulunamamıştı. Önüne ilk çıkacak fırsatta, nasıl olursa olsun, meydana atılmayı kafasında iyice plaladı. Şiddetli duygular içinde bir bekleyişle bayağı üzüntülü günler geçirdi. Birkaç gün sonra, keşif birliklerimizden küçük bir grup, çevreyi kollarken, Çıldır Ovası'nda Tokmak Han kuvvetleriyle kaşıylaştılar. Sayılarının az olmasına rağmen uygun bir yer tutarak savaşa giriştiler. Bu durumu haber alan ordu komutanı, hem bu birliği kurtarmak ve hem de düşmanın durumunu iyice araştırmak için, o günlerde Talia'da olan Diyarbakır Beylerbeyi Derviş Paşa'yı ileri saldırıya gönderdi. Arkadaşları bunu Cezmi'yei lettiler .Bu haber Cezmi için büyük bir haberd. İşte uzun bir süredir sabırsızlıkla beklediği an gelip çatmıştı. Derviş Paşa'nın yanında olmak demek kesinlikle harbe girmek demektir. Derviş Paşa, Sokullu'nun kanındandı. Saldırıya başladığında şiddetle saldıran, temiz kalpli, genç bir kahraman olduğu kadar, binicilikte de öbür komutanlardan ve belki Türk sipahisinin tamamından daha yetenekli sayılırdı. En iyi biniciler olan Arap atlıları bile, Derviş Paşa'nın sadece öğrencisi olabilir ve bununla da gurur duyabilirlerdi. İşittiği haberin heyecanından yerinden hemen fırlayıp karargâha koşan Cezmi, Ferhat Ağa ve şair Nev'i'nin tavsiye mektupları ile kendisinin sevimliliği ve inceliği sayesinde karargâhın komutanlarına kendini sevdirmeyi bilmişti.. Derviş Paşa'nın himayesine girmek ve onunla beraber savaşa girmek istediğini söyleyince ağalar, ordu komutanından sadece izin değil, Derviş Paşa'ya hitaben yazılı bir de kuvvetli tavsiye mektubu aldılar.

Nasıl bir iş ve hangi meslek olursa olsun, ilk davranış, yani ilk teşebbüsün insanda nasıl etkiler ve düşünceler bıraktığını herkes kendindeki deneyimlerle bilir. Cezmi'nin mesleği olan askerlikte ilk tecrübesinin yaratacağı etkilerin ve düşüncelerin şiddeti ise, hiçbir hal ile karşılaştırılmaz. İnsan ne kadar ilgisiz, ne kadar fedakâr ve ne kadar kahraman olursa olsun, kendisini tehlikelerden koruması gerektiği fikrini kafasından atması öyle kolay bir iş değildir. Buna acemilik ve tecrübesizlik de eklenince, dünyanın en zeki, en cesur insanları bile kafalarında bir duraksamaya ve yüreklerinde bir heyecana engel olamazlar. Eğer yapılacak olan bir savaş ise ve kendini ispatlayacak olan kişinin meydana da harp alanı ise, öyle zor sınavdır ki, öteki dünyaya en uzak mesafesi bir mermi mesafesinden ibarettir. İnsanı yok eden ve bu dünyadan götüren ölüm, düşmanın askerlerinde değil, o askerlerin gölgelerinde bile kendini gösterir. İnsan, üstünde gezdiği toprakların her yerini sanki kendisi için hazırlanmış bir mezar sanır. Dünyanın ne kadar güzelliği, yaşamın ne kadar lezzetleri, insanın ne kadar istekleri varsa, hepsi bir alana toplanır ve bir sinema filmi gibi gözünün önünden geçer. Cezmi de, savaş yapmayı çok istediği halde, atına binip de alaya girince bu doğal kırgınlıklardan kendisini bir türlü kurtaramadı. Çünkü her akıllı insan gibi o da kendine ne kadar güvenirse güvensin şansına pek güvenemezdi. Şayet beklenmedik bir yerden bir durum ortaya çıkıp da askerlikteki ustalığına ve kahramanlığına leke sürecektse, arkadaşlarının arasında ve kendisini koruyanların gözünde "alçak" olarak damgalanacak olmasından ötürü üzülmüyor ve bu endişe, içindeki acıya acı katıyordu. Karakterinde bulunan kahramanlık ruhu, azmindeki kararlılık ve özellikle onurlu oluşu, namus hırsı ve gayreti, yukarıda anlatılan duygularını gerektiği şekilde dizginliyor ve olgun davranmasına neden oluyordu.

Bu duyguların içinde yoğun bir şekilde çarpışması, daha düşman ortada bulunmaz iken, Cezmi'nin hayal âleminde büyük bir savaş meydana getirmişti Cezmi, bu endişeler ve tereddütler düşman karşısına çıkıp da tüfek parıltıları ve kılıç yankıları gözlerinde canlanmaya başlayınca, savaş yapmayı, ne önceden hayalinde canlandırdığı gibi eğlenceli buldu, ne de sonradan sandığı kadartehlikeli... İçinde bulunduğu durumu göz önüne alınca, daha önce ezberlediği o iki zıt hayal de aklından uçup gitti. Hap etmenin ne olduğunu çok iyi anlıyordu. Savaş denilen şey, tehlike ve zafer seçeneklerinin ikisine de eşit derece yakın olduğu gibi, şansın da bir sınanma yeri idi. Derviş Paşa, genç ve kahraman bir usta binici olduğu gibi tabiat olarak çok heyecanlı ve

asabi bir adamdı. En küçük bir olayda hemen tepki gösterirdi. Düşmanla karşılaştıklarında, aslan kesilirdi. Düşman kuvvetleri bizim ordudan sayıca çok fazlaydı. Derviş Paşa ise aradaki büyük farka hiç aldırmazdı, bayrağı altındaki üç dört yüz kahramanla koca bir ordunun kalbine ve en can alıcı yerine saldırmakta bir an bile geri durmazdı. Paşa'nın birliği, yakıcı bir ateş gibi, karşısına çıkan düşman ise, bir yığın çöp ve çakıl taşları gibiydi. Ön saflardaki İran kuvvetleri ilk taarruzda bertaraf edildiler. Hiçbir kuvvetin karşı koyamayacağı bu müthiş saldırıyla düşman ordusunun umudu birden sarsılmaya başladı, hatta bu sarsıntı bazı düşman tümenlerinde bozgun haline geldi. Düşman ordusunun komutanı Tokmak Han, kumanda ettiği büyük bir ordunun, küçük bir Türk birliği önünde, topunu tüfeğini bırakarak tabana kuvvet kaçma teşebbüsünü göstermesini ölümden daha berbat buldu. Kaçmakta olan askerlerini son bir hamle ile derleyip topladı. Her biri Türklerin umduğundan daha kalabalık birer birlik kurarak, Derviş Paşa kuvvetlerini dört koldan çevirmeye başladı.Ama, Derviş Paşa, sürüye dalmış kurt gibi, sürekli olarak bir düşman birliğine saldırıyor ve her saldırışında pençesini vurduğu düşman birliğinden kimini yerlere seriyor, kimini çil yavrusu gibi darmadağın ediyordu. Bu gayrete rağmen, ordu saflarımız gidere kazalıyor, şehit düşenlerin yerleri bir türlü doldurulamıyor, düşman askeri ise, devamlı takviye güçler aldığı için, azalmak yerine, gittikçe çoğalıyordu. Sonunda, İran ordusu hücumlarıyla birliğimizi kuşatmayı başardı ve epeyce askerlerimizi de şehit etti. Derviş Paşa bu şartlarda dahigeri adım atmıyor, yanında kalan bir avuç kahramanla beraber göğüs göğüse, kılıç kılıca bir çarpışma ile düşmanı yok etmeye çalışıyordu. Bu sırada Tokmak Han tarafından üzerlerine sayıları kabarık bir süvari birliği daha gönderildi. Bu kuvvet, şiddetli bir saldırıyla Paşa'nın adamlarından otuz kahramanı daha şehit ettikten sonra, topuz ve kılıç darbeleriyle kendisini de atından aşağıya düşürdüler.

Büyük komutan, tek başına kocaman bir birlikle uzun bir müddet attan yere düştüğü halde, tek başına uğraştı, üzerine saldıran üç İranlı'yı birer kılıç darbesiyle ortadan kaldırdı. Bu olağanüstü savunma sırasında, sağ kalan Türk cengâverleri, büyük bir gayretle, çevrelerini saran İran kuvvetlerini yarararak komutanlarının yanında toplastılar. Derviş Paşa'nın askeri olduklarını gösteren korkusuzca bir saldırıyla, komutanlarının etrafını saran İranlıları dağıtarak kendisini tekrar atına bindirdiler. Sipahi olsa da Derviş Paşa'nın emrine girmiş olan Cezmi, elinde ordu komutanı tarafından verilen

tavsiyeler bulunduğu için Paşa'nın karargâhına ait olanların arasına karışmış ve bu kahramanca savaşıan ortasında yer almıştı. Tehlike yok olmamıştı ama Derviş Paşa, tehlikeden kurtulup da atına binince yine birliğini saran düşmanları ezme hissine kapıldı, şiddetle saldırmaya başladı. Neredeyse galip gelme umudu bile belirmeye başlamıştı. Ama Tokmak Han, üstlerine sürekli yeni güçler salıyor, düşmanın sayısı git gide artıyordu. Savaş alanı üçüncü kez sertleşmeye başlamıştı. Bizim askerler sayıca ne kadar azaldıysa, düşman da onun birkaç katı kadar çoğaldı. Bu defa, çarpışma, öncekilerle mukayese edilemeyecek kadar şiddetli oldu. Her Türk askeri, en az sekiz-on düşmanla çarpışmak ve boğuşmak durumunda kalıyor ve kanının her bir damlasına karşılık bir düşmanın canını alıyordu.

Şehitlik mertebesirne ulaşamayıp da, hayatta kalanlar arasında yaralanmayan hiçbir askerimiz kalmamıştı. Lakin, o devrin silahları bugünün silahları gibi etkili olmadığından, çoğunun yarası öyle pek mühim değildi. Kendi bedenlerini komutanlarına severek siper eden kahraman askerlerimizin sayısı epey azalmıştı... İranlılar, şiddetli bir hücumla, Paşa'nın sağ tarafında savaşıan birkaç süvarimizi de şehit ettikten sonra, bir ok atarak Paşa'nın atını yere düşürdüler, ikinci bir okla da kendisini yaralayarak yere düşürdüler. Çarpışmada son durum bizim için çok vaim bir hale gelmişti. Cezmi, bulunduğu birkaç yüz metre mesafeden Paşa'nın düştüğü tehlikeyi görünce, gözlerini kan bürüdü, tüyleri diken diken oldu. Kendinden geçmiş denilebilecek azametli bir tavırla:

"Tarih denilen huysuz ve kavgacı at emre kusurda bulundu. Allah lütfunun gölgesi yere düştü." manasına gelen;

"Serkeşlik etti tevsen-i baht-ı sitizkâr

Düştü zemine saye-i letâf-ı Kirdgâr"

beytini haykırarak okudu ve "Paşamız yere düştü! Dinini, milletini, devletini seven arkamdan gelsin..!" diye bağırarak kılıcını ağzına, Ferhat Paşa'nın hediyesi olan atın dizginini de boynuna attı, düşmana doğru yöneldi ve hiç tereddüt etmeden Paşa'nın bulunduğu yöne hücum etti. Yanında bulunanlar da kendisiyle birlikte ileri atılmakta bir an bile tereddüde düşmediler, komutanlarını kurtarmak için belki rüzgârla yarışacak kadar hızlı koştuğu için, Paşa'nın etrafını sarmış olan düşman askerlerine herkesten önce

o yetişti. Birkaç düşman askerini öldürerek silahının kuvvetiyle açtığı kahramanlık yolundan bir melek gibi koşarak yaralı komutanın yanına geldi ve hemen yere indi. Paşa'yı kendi atına bindirdi. Saygı ile üzengisini öptüğü sırada diğer arkadaşları da onların yanına geldiler. Sayıları çok az olan bu kurtarıcı askerler, sağdan soldan hâlâ saldıran düşmanları, üstün gayretleriyle püskürtüyor, hiçbirini komutanın yanına yaklaştırmıyorlardı. Ferhat Paşa'nın hediyesi olan atını Derviş Paşa'yı kurtarmak için ona vermiş ve yaya kalmıştı. Ani bir hareketle bir İran süvarisinin atının dizginine sarıldı. Büyük bir maharetle adamı öldürerek, adamın altındaki tüm at cinslerinden daha makbul Şahbeğendi'ye atladı ve savaşan arkadaşlarının arasına karıştı. İşte o bir avuç kahraman, üzerlerine dökülmüş kan lekeleriyle kahramanlık alanına dikilmiş bir zafer anıtı gibi, insanüstü bir gayretle düşmana karşı hücumla geçtiler. Bunun üzerinden belli bir zaman geçmişti ki, düşman saflarının arkasında, havadan bir siyah duman görüldü, bir tarafı yerde sürünerek son derece hızlı bir şekilde bizimkilere doğru gelmeye başladı. Tam o esnada askerlerimizin arkasında da kızıl renkli bir toz kalktı, bir ucu göklere degecek bir biçimde şiddetle düşmana karşı saldırıya başladı. Görünen manzara, muhteşem ve heybetliydi. Tozun dumanına ve dehşetine bakılsa, yer ve gök birbirinin üzerine yığılıp geliyor sanılırdı.

İran birlikleri tarafından gelen fırtınalı bir yağmur bulutu ve duman, bizimkilerin yönünden kalkan toz da, ordu komutanı tarafından Derviş Paşa'nın yardımına gönderilen Özdemiroğlu Osman Paşa güçleriydi.. Bunlardan birincisi, iki taraf için de göklerden inen bir kaza, öbürü de sadece İranlılar için beklenmeyen bir bela şeklindeki tozlar, dumanlar birbiri ardınca savaş alanına yetişti. Bulutlar yüklü bulundukları yağmur damlalarını orduların üzerine saçmaya, Özdemiroğlu Osman Paşa da, o damlalarla yarışırca kurşun yağdırmaya başladı. Bu taze Türk birliğinin ateşi, bir yarım saat kadar sürseydi, İran ordusu tamamen yok edilirdi. Ama ne çare ki, o dönemin silahı sudan korunan cinslerden olmadığı için, yağmurun şiddetiyle, on dakika içinde tamamen kullanılmaz hale gelmiş ve iş yine kılıçlara kalmıştı. Ateşli silahları o devirde en iyi kullanan Türklerdi. İran ordusu Derviş Paşa ve hatta sonradan yardımına gelen Osman Paşa, Behram Paşa ve Ahmet Paşa birliklerinin toplamından yine de yüzde yetmiş fazlaydı. Türklerin ellerindeki ateşli silahlar kullanılmaz hale gelince, İranlılar sayıca çok fazla olmalarına güvenerek, ordumuzla göğüs göğüse çarpışmaktan tereddüt etmediler. Özdemiroğlu Osman Paşa, Derviş Paşa'ya benzemedi.

Derviş Paşa, insana benzer bir aslan, Osman Paşa da aslana benzer bir insandı, askerlik ve savaş bilgileri bakımından dönemindeki komutanların hepsinden üstündü. İş kılıca dayandığı zaman bile, elindeki güçleri büyük bir ustalıklarla kullanarak düşmanın çoğunluğunu takatten düşürdü. Öğle vaktinde başlayıp, güneş batıncaya kadar süren savaşta, Osman Paşa, tıpkı bir yıldırım andırıyordu. Bizim için nerede bir tehlike olsa, hemen Hızır gibi oraya yetişiyor ve sadece tehlikeyi bertaraf etmekle kalmıyor, oradaki düşmanı da yok ediyordu. Çarpışmalarda yaralanan Derviş Paşa kendinden daha kıdemli, kendinden daha kuvvetli bir komutanın savaş meydanına gelmesi üzerine, komutayı Özdemiroğlu'na bırakmış, yarasını iyileştirmek için bir çadıra çekilmişti. Aslında düşmanın akınlarına can siperane karşı koyan ve düşman kuşatmasına karşı en şiddetli hücumları yapan askerlerimiz, yine Derviş Paşa tümeninden sağ kalanlardı. Onların içinde ise en önemlisi ve en önde gideni de yine Cezmi'ydı.

Delice savaşan iki birliğin de birbirine iyice karıştığı, savaşın en fazla kızıştığı bir anda Cezmi, sol bacağından bir kılıç yarası almış ama onun da acısına alışmış olduğundan harbi artık hiç ciddiye almamaya başlamıştı. Derviş Paşa'yı o büyük tehlikeden kurtarmayı başardıktan sonra, dövüşmeyi sanki cirit oynamaktan daha kolay görecektik kadar kendine ve şansına güveni artmıştı. Derviş Paşa, çadıra çekildiğinde, Cezmi aniden, cesaretinin ödülü olan Şahbeğendi'yi, atı öldürülmüş olan bir çadır uşağına emanet ederek kendi atına bindi ve savaşa koyuldu. Göstermiş olduğu yiğitlik ve ustalığa sadece bizimkiler değil, karşı tarafın yiğitlerinden hoşlanan kişilerini bile hayran oldu. Elindeki cesaret kılıcı, buluttaki yıldırımlar gibi düşman topluluklarının her birine çarptıkça şimşekler çaktırıyordu. Sırası geldikçe at ve silah kullanmakta o kadar büyük harikalar yarattı ki, Osman Paşa gibi görevinden başka bir şeyi gözü görmeyen ve tüm dikkatiyle savaşı yönetmekte olan ciddi bir askeri bile, zaman zaman görevini unutturacak şekilde hayranlık dolu bakışlarla kendisini izletmek zorunda bıraktı. Nihayet güneş batmak üzereydi ve taraflar son kez birbiriyle savaşa koyuldu. Bizimkilerin renk renk bayrakları, İran topluluklarından meydana gelen tuhaf karartılar içinde bir ışık gibi parlıyordu. İranlılar; hava iyice kararınca kadar, bulundukları yerlerde ister istemez kendilerini savunmak zorunda kaldılar ve sonunda karanlıktan faydalanarak tabana kuvvet kaçtılar. Savaşın yapıldığı alanda beş bin civarında ölü ve yaralı ile, bir o kadar da esir bıraktılar. Çadırlarını, silahlarını ve tüm savaş araç gereçlerini bizimkilere

bırakarak gidebildikleri kadar uzaklara kaçtılar. Ordularının yok edilmek üzere olan dağınık birliklerini tamamen dağılmaktan ancak bu halde kurtarabildiler.

Özdemiroğlu, harp alanından karargâha döndüğü vakitte ilk yaptığı iş Derviş Paşa'nın halini ve hatırını sormak oldu. İki komutan da, savaş hakkında konuşmaya başladılar. Derviş Paşa, söz arasında, Cezmi'nin kahramanlığını ve kendisini o büyük tehlikeden nasıl kurtardığını anlatarak bu gencin ödüllendirilmesini istedi. Osman Paşa, cevaben; "Çok doğru bir karar olur, ben de bugün kula atlı bir sipahi gördüm, en az paşalarımız kadar iş yaptı. İnşallah, bu iki cengâveri birlikte ödüllendiririz!" deyince, Derviş Paşa, ordu içinde kula atlı bir adam olarak sadece kendisini kurtaran Cezmi'nin olduğunu söyledi. İnsanın değerini çok iyi bilen Özdemiroğlu Paşa; "O zaman bu çocuk iki kat ödülü hak ediyor" diyerek Derviş Paşa'nın adamlarına Cezmi'yi hemen bulup yanlarına getirmelerini sıkıca tembihledi ve çadırına gitti. Cezmi'yi bulan askerler doğruca komutanın yanına götürdüler. Onun gelmesiyle Paşa, hemen yerinden kalkarak; "Gel bakalım evladım!" diyerek ona sarıldı, öptü ve ona övgüler yağdırdı. Başına kendi eliyle nişan ve şan-şeref anlamına gelen iki çelenk taktı. Sonra arkasına büyükler tarafından ödüle layık görülmenin anlamı olan bir hilat, yani rengârenk bir elbise giydirdi. Beş yüz altın ile yine altın saplı bir kılıç ve zümrütlü bir hançer hediye etti... Paşa, bunlarla da yetinmeyerek, ondan başka bir arzusu olup olmadığını sordu.

Cezmi; bu hal üzerine "Yüce Paşamızın sağlığından ve devletimizin bekasından başka hiçbir isteğim yoktur. Zaten olsa dahi söyleyemem. Ben İstanbul'dan bir kansız kılıç, bir soğuk tüfekte gelmiş, tek atlı bir sipahiyim. Harbe sadece bir kere girdim. Derviş Paşa'ya at yetiştirmek gibi küçük bir hizmetle o kadar büyük iyiliklerinize mahzar oldum ki, gerçekten bunların en küçük olanına bile layık değilim." cevabını verdi. Cezmi'nin yukarıda belirttiğimiz ahlak ve karakterine göre, gözünde para, hançer, silah, hilat v.s. gibi şeylerin fazlaca bir önemi yoktu. Ama, kazandığı çelenkler, gölgesi kimin başına konarsa bir devlet tacına erişmesi meşhur olan devlet kuşu, gerçekten mevcut olsa da onun kanadından yapılmış olsaydı, ancak bu derece sevinebilirdi. Ödüller bunlarla da sınırlı kalmadı. Derviş Paşa'nın kahramanlığı kadar cömertliği de çok meşhurdur. Cezmi'ye elinde ne var ne yoksa onların yarısını vererek onu ödüle boğdu. O zamanın güzel bir âdetine

uyarak diğ er paşalar da, birbiriyle yarışırcasına, Cezmi'yi bol bol  d llandirdiler. O kadar ki, Cezmi, iki gün içinde orta halli bir durumdan zenginliğıe erişti. Bütün bunlardan başka, Osman Paşa, Cezmi'nin halinden ve konuşmasından onun kültürlü bir genç olduğunu anlayarak, kendisini vezirliğıe kadar götürebilecek olan m teferrikalığıa yükseltmişti. Hem kalemi, hem kılıcı ile hizmet etmek isteyen, her türlü eğitime ve ilerlemeye aday bu eşi bulunmaz delikanlıyı tamamen kendi yanına almıştı. Osman Paşa'nın yanında deneyim ve şöhret imk nlarının çok daha elverişli olduğunu düşünen Cezmi de, bir taraftan çok seviniyor, diğ er taraftan da kendi karakterine çok yakın bulduğu Derviş Paşa'dan ayrılacağı için son derece üzülüyordu. Elde edilen askeri başarı, Gürcistan'da birçok reisin bize itaat etmesine ve Ahıska'dan Tebriz'e kadar neredeyse bütün kalelerin zaptı veya kendiliklerinden teslim olmalarıyla sonuçlanmış, emir altına alınma sırası şimdi şirvan'a gelmişti. Ordu, şirvan üzerine yürümek niyetiyle harekete geçerek Kınık nehrine yakın uygun bir yere geçti. Diğ er taraftan da, Tokmak Han'ın tavsiyesi üzerine, şah Muhammed Hudabende, Tebriz Emiri Emir Han'ı sınırdaki g   lerinin hepsine komutan tayin etmiş, o da, emrine verilen Mogon Emiri Murat Han ve Nahcivan Emiri şeref Han gibi yedi sekiz adamı da yanına alarak, Tokmak Han'la beraber hareket eder olmuştu. Bu şekilde sayıları yirmi bin kişiye denk gelen İranlılar, "Kınık" nehrine dökülen çaylardan birini, "Koyun Geçidi" adıyla anılan bir yerden geçtiler ve Türk ordusunun ileri birliklerine taaruza başladılar. Ordu komutanı Mustafa Paşa, Emir Han'ın bu hareketlerine cevap olarak, yine  zdemiroğlu Osman Paşa'yı, yani kınından sıyrılmış o keskin kılıcı gönderdi ve Halep Beylerbeyi Mehmet Paşa ile Dulkadiroğlu Beylerbeyi Mustafa Paşa'yı da emrine verdi. Kısa bir süre sonra iki tarafın g   leri karşılaştı. Ama bu seferki savaş,  ıldır Savaşı gibi değişik evreler geçiren bir harp değildi. Savaşın ta başından sonuna dek Türkler, hep h cumda, İranlılar ise, savunmada kaldılar. Bizim aslanların saldırıları,  ıldır Savaşı'ndaki kahramanlıklarına eşit, İranlıların ümitsizce savunmaları ise, önceki saldırılarından birkaç kat daha iyiydi. Buna rağmen, Osman Paşa'nın eşsiz ustalığı ve askerlerimizin kahramanca gayretleri, İranlıları yine sekiz saat içinde perişan etti. Neredeyse can korkusu ve bozgun şaşkınlığı içinde bu defa Koyun Geçidi'ni bile bulamayacaklardı. Osmanlı mermilerinden canlarını kurtarabilmek için, nehre atlayarak su ve ateş arasında yok olup gittiler. İran'ın bu ordusundan sadece yüz askerden beş asker kurtulabildi. Bir de bazı hanlarla beraber yardımcı birlik görevi için nehrin diğ er yakasında kalan Emir Han tümeni kurtulabildi. Çıldır'dakinden

daha fazla yararlılık örneği gösteren Cezmi, birkaç İran alayının dağılmasına tek başına neden olmuştu. Ama, düşman ordusunda bozgun belirtileri çıkınca, oldukça üzüldü. Çünkü kahramanlığı takdir etmek, her kahramanın şanından olduğu için Cezmi de İranlıların o kadar ümitsizce, ama aynı zamanda o kadar da cesurca dayandıklarını seyrettikçe, üzerlerine gitmeye kıyamaz olmuştu. Hatta yağmacılardan, en büyük maharet ve cüretleri düşkünün ezmek olan birtakım reziller, düşman mahvolduktan sonra, nehrin kenarına gitmişler ve bela dalgaları arasında yuvarlanan ve canlarıyla başlarıyla uğraşan zavallılara ateş ederek vücutlarında nişan talimi yapmaya ve eğlenmekoyulmuşlardı. Cezmi bu iğrençliği görünce çok kızdı, atını ansızın üzerlerine sürdü ve "Bu biçarelerden ne istersiniz? Ölümünden mi acımasızsınız? Azrail'le yarışa mı koyuldunuz? Kaçanı doğramak, can çekişeni öldürmek insan haysiyetine yakışır mı? Hepiniz defolun buradan!" diye haykırarak hepsini azarladı ve oradan kovdu.

Cezmi'yi, Osman Paşa'nın çok fazla sevdiğini, onlar da iyi bildiklerinden, başlarına gelebilecek belayı bildikleri için hiç ses çıkarmadan geldikleri gibi gittiler. Bu adamları kovduktan sonra, çadırına dönmek üzere olan Cezmi, nehrin içinde, yardım dileyen, iki el ve arkasından da bir baş gördü. Kafanın görünebilen tarafı, suların içinde çenesine kadar yükseldi, sonra aniden yine sulara gömüldü ve gözden kayboldu. Zavallının henüz hayatta olduğunu anlamıştı. O gün, vicdanının derinliklerinde beliren bir tuhaf değişiklik, bir can kurtarmayı, bir düşman ordusunu yok olmaktan daha büyük bir erdem saydı. Soyundu ve hiç düşünmeden sulara atladı, biraz önce gördüğü bedenin tekrar su yüzüne çıkmasını bekledi. Aradan bir iki dakika geçince, biraz önceki eller, bu defa kırk elli adım uzaktan yine görünmeye başladı. Cezmi hemen o tarafa doğru yüzerek, yakalamaya çalıştıysa da, boğulmak üzere olan bu zavallının görüldüğü yer akıntı üzerinde olduğundan, yardıma yetişmek bir türlü nasip olamadı. Adamın iki kolu, dirseklerine kadar meydana çıkar çıkmaz, yine batmaya başladı. Cezmi, yüzerek yanına yetiştiğinde, adam tamamen ortadan kaybolmuştu. Cezmi ise canı pahasına da olsa kararından dönmek istemiyordu. Biraz bekledi, adamın bir daha meydana çıkamadığını görünce, kendisi nehre daldı ve aramaya başladı. Birkaç saniye sonra, kolunu yakaladı, adamı su üstüne çıkardı. İkisi birlikte suların üstüne çıktıktan sonra, kendisine sıkıca sarılmasını ve sadece eteğinden tutunarak kendini takip etmesini öğütledi. Şayet kendisine sarılırsa ikisinin de birlikte boğulacaklarını anlattı. Ama, zavallı adam, can

korkusuyla bu sözleri duymuyordu bile... Adam, Cezmi'nin iki kolunu kendi kolları arasına alarak bedenine öyle bir sarıldı ki, onun hareket etmesine bile engel oldu. Cezmi, bir taraftan sadece ayaklarıyla yüzmeye, bir taraftan da bulaştığı bu zor beladan kurtulmaya çalıştı. Ama ne mümkün? Adam bütün gücünü toplamış, canını kurtarmaya çalışıyordu. İkisinin de boğulmak üzere olduğundan haberi bile yoktu. Elleri birbirine kilitlenmiş, damarlarının her biri sanki birer zincir kesilmişti. Cezmi'nin bütün çabası sonuçsuz kaldı. Böylece on on beş dakika kadar suyun üstünde uğraştıktan sonra, ikisinin de gücü tükendi ve nehrin dibine doğru inmeye başladılar. Hayatını kurtarmaya çalıştığı adam, kendisi için sanki azrail olmuştu. Cezmi, savaşta bu kadar ateşlerden, kılıçlardan kurtulduktan sonra, kendi arzusuyla bir iyilik yapmak isterken şimdi bu genç yaşta boğulup gitmek, körü körüne ölmek üzereydi, hem de çaresizce... Derin bir umutsuzluğa kapılmıştı. Kollarına hükmedebilse, birkaç dakika önce, nehirde boğulmaktan kurtarmaya çalıştığı adamı, o an kendi elleriyle boğardı. Sonunda nehrin dibine batmışlardı. Son bir gayretle, takatten tamamen düşmüş olan adamı şiddetle ileri itti ve sonra da ayaklarını hızla yere vurarak suyun üstüne çıktı. Cezmi kıyıya doğru yüzmeye çalışırken, adam yine su yüzüne çıkmaya başlamıştı. Ama bu çıkış, canlıdan çok, bir ölünün çıkışına benziyordu. Zavallının artık hiç gücü kalmamıştı. Bu hal karşısında Cezmi'nin yine merhamet damarları kabardı, çektiği bu kadar sıkıntının, atlattığı bu kadar tehlikenin boşa gitmesine kalbi bir türlü razı olmuyordu. Yine adamın yardımına koştu. Fakat adam bayılmıştı. Belindeki kemere el attı, vücuduna bir canlının eli değivermekle, adamın biraz önce tükenen kuvveti yine şiddetle harekete geldi. Bu kez öncekinden daha sıkı bir şekilde Cezmi'ye sarıldı. Birkaç dakika önce atlattığı tehlike, şimdi daha korkutucu ve kaçınılması mümkün olmayacak şekilde yeniden belirmişti. Mevsim her ne kadar yaz olsa da, etraftaki yüksek dağların karları ve buzları henüz erimeye başladığı gibi, havalar da fazla yağmurlu olduğu için, nehirde gözle görülebilir bir hareket vardı. Bu ikinci tehlike belirlediği sırada, seller, tufan gibi coşup, taşıyordu. Cezmi'nin durumu öncekinden daha tehlikeli, daha bitikti. Savaş alanının güney batısından kuzey doğusuna doğru akıp gitmekte olan nehrin geçtiği yerler, çok tehlikeli olduğundan, takip ettiği akış yolu yılan gibi süzülüyor, aralıklı girinti ve çıkıntılarla uzayıp gidiyordu. Bir bela seli coşmakta, dağları, kırları, içlerinde bulunan bitkiler ve hayvanlarla birlikte yerlerinden sökmüş sürüklüyor gibi, bu azgın suların üzerinden binlerce sökülmiş ağaç, ölmüş olan hayvan leşleri yuvarlanıyordu.

Vücuduna sarılmış olan tehlikeden kurtulmaya çare bulamayan Cezmi'ye üstüne üstlük sellerin sürüklediği ağaçlar ve hayvan leşleri de sağdan soldan akın ediyordu.. Genç adam, kurtuluştan artık tamamen ümidini kesmişti. Bir yandan adam, avına sarılmış ayı gibi Cezmi'yi sarmalarken, diğer yandan da kâh bir ağacın dalları, kâh bir hayvan leşi onu zor durumda bırakıyordu. Nehrin sürekli yön değiştiren şiddetli akıntıları kemiklerini kırarcasına bir girintiden diğer çıkıntıya çarpıyor, bu çarpmalar sonucu bedeninde başlayan acılar da kuvvetini tamamen yok ediyordu. Suların akıntısıyla sağa sola çarptıkça, sahildeki kaya parçaları, ağaç kökleri, vücudunda yaralar açıyor, bu yaralardan akan kanlar pıhtılaşarak, nehrin oluşturduğu küçük girdaplar üzerinde eğilerek, bükülerek korkunç şekiller meydana getiriyor ve sanki zavallının her tarafına karayılanlar yapışmış gibi oluyordu. Yaklaşık, kırk beş dakikadan bu yana sular içinde bulunan bedeni, yorgunluktan ve acılardan başka, esmekte olan şiddetli rüzgârın etkisiyle iyice üşümüştü. Sanki damarlarındaki kan, yavaş yavaş donuyor, vücudunun ısısı giderek düşüyordu. Üst üste başına gelen bu sıkıntılar içinde Cezmi'nin artık hiç gücü kalmamıştı, kurtarmak istediği adamın ağırlığı ondan fazlaydı, ikisi birden yine nehrin dibine doğru inmeye başladılar. İndikleri yer daha önce battıkları yerden birkaç kat daha derindi. Cezmi'nin güçsüzlüğüne şimdi bir de şaşkınlık eklenmişti, çok iyi bir yüzücü olduğu halde, o sırada kolunu kıpırdatmayı dahi akledemiyordu. Üstün bir güç kendilerini çekip cehenneme doğru götürüyormuş gibi, dibe doğru iniyorlardı. Sonunda katı birer cisim halinde kendilerini nehrin dibinde buldular. O sırada adama bir uyuşukluk gelmiş, Cezmi'ye sımsıkı sarılan kolları birden gevşemişti. Şimdi kendisine sol eliyle sarılıyordu. Cezmi, bu şekilde kollarını serbest bulunca, birden ümitlendi, aklı başına, kuvveti de yerine geldi. Su altında kalan bir hava kabarcığı gibi hızla yukarıya doğru yükseldi. Sol eli Cezmi'nin gömleğinden ayrılmayan İranlı adam da kendisiyle beraberdi. Çıktıkları yer sahile çok yakındı. Nehrin o bölümünde hayvan leşi, ağaç döküntüsü falan gibi engeller de yoktu. Cezmi, son bir gayretle yüzmeye başladı. Yolunda canını Azrail'in pençesine kaptırarak saatlerce mücadele ettiği İranlı ile birlikte, birkaç dakika sonra kıyıya vardılar. Uzun zamandan bu yana o belalı selin içinde yuvarlanan adam, iyice kendinden geçmiş, Cezmi'nin de uğradığı zorluklar yüzünden vücudunu oynatacak hali kalmamıştı. Ama, öyle çıplak ve ıslak bir durumda dinlenmeye kalkışmak, ölümü kendine doğru davet etmek demekti. Bu yüzden Cezmi, düşmanın başıboş bıraktığı hayvanlardan birini yakaladı ve hastayı onun üzerine sardı. Kendisi de atına bindi ve birlikte

arkadaşlarının yanına döndüler. Adamı çadıra götürdükten sonra, hemen bir doktor çağırdı. Gereken tedaviler yapıldı. Kendisi çektiği acılardan ve özellikle vücudundaki yaralardan dolayı âdeta hasta olduğu halde, buna rağmen hizmetçi gibi İranlının etrafında dönüyordu. Hasta İranlı kendisine çok güzel bakıldığı için, birkaç günde iyileşti. Cezmi'nin hastalığı ise, yedi sekiz saatlik güzel bir uykudan sonra tamamen geçmiş ve hastası iyileşinceye kadar vücudundaki yaralar da kapanmaya başlamıştı.

İranlı yüzünden Cezmi'nin başına gelen belaların ardı arkası kesilmemişti. İranlı iyileştikten iki gün sonraydı ki, Kınık Savaşı'nda esir alınan ve karargâhta sayıları çok az olan İranlılar bir gece kaçmaya teşebbüs etmişler ve ellerine geçirdikleri silahlarla birkaç askerimizi şehit etmişlerdi. Bunun üzerine Osman Paşa çok öfkelenmiş ve o dönemin kötü adetlerine uyarak bütün esirlerin idamını emretmişti. Bir arkadaşının yanından çadırına dönmekte olan Cezmi, ölümünden kurtardığı talihsiz adamın ellerinin bağlandığını ve kellesini vurmak üzere yere çöktürülmüş olduğunu gördü. Cezmi, bu adamı canını tehlikeye atarak kurtarmıştı. Ecelin pençesinden kurtardığı bir adamı celladın eline teslim etmek, onun onurlu şahsiyetine yakışmazdı. Hemen cellatlara yaklaşarak bu biçareden ne istediklerini sordu. Onlar da, esirlerin idamı için komutan tarafından emir verildiğini söylediler. Bunun üzerine Cezmi: "O adam esir değildir, benim has adamımdır." diyerek tatlı dille ve biraz da zor kullanarak adamı cellatların elinden çekti aldı.

İranlı esirden ötürü çektiği eziyetler sadece bununla kalsa, belki pek mühim olmayabilirdi. Ama böyle bir mertlik örneği karşısında ona itaat etmemek, Türk cengaverliğinin şanından olmadığı için, askerler arasında kendine güvenenler, Cezmi'nin zayıfı koruma konusundaki bu yiğitliğinden etkilendiler ve sadece kendi esirlerini değil, eş ve dostlarının esirlerini de kurtarmakta bir beis görmeyerek adeta birbirleriyle yarışa giriştiler. Özdemiroğlu, zamanın diğer adamlarına göre, çok merhametli ve adaletli bir kişi olduğu gibi, gayretli ve merhametli insanları çok sevdiği ve takdir ettiği için, bu yoldaki şefaat ve ricaları çok defa yerine getiriyor, verdiği kesin emre rağmen, esirlerin idamdan kurtulmalarına göz yumuyordu. Fakat iş zamanla çığırından çıkmaya başlamıştı. Osman Paşa'nın insanlık yönü yanında bir de komutanlık yönü vardı. Mevkisinin onuruna çok düşkün olan bu ciddi ve mert adam, otoritesinin kırılmasına, hatta zedelenmesine dahi katiyen dayanamazdı. Özellikle güvendiği insanlar emirlerine aykırı hareket

ederlerse, bu davranışların Paşa üzerindeki tepkisi çok sert olurdu. İşte bu nedenle, Paşa'nın yakın adamı olan Cezmi'nin esir kurtarmakta gösterdiği cesaret, büyük komutanı son derece öfkeliendirdi ve tepesini attırdı. Osman Paşa çok asabi bir insan olmasına rağmen, öyle olur olmaz şeylere kızmazdı. Cezmi'nin bu davranışı yüzünden, verdiği emirlerin yerine getirilmediğini öğrenince, baştan kızgınlık kesildi; yüzünü kara bulut kapladı. Cezmi'yi nerede olursa olsun, hemen kendisine getirmeleri için birkaç adam gönderdi. Paşa çok öfkeliydi ama belli etmiyordu. Kızgınlık dolu bir suskunluk içinde hareket ediyordu. Yanında bulunan diğer komutanlar ve yüksek rütbeli subaylar, göz ucu ile dahi olsa Paşa'nın yüzüne bakmaya cüret edemiyorlardı. Osman Paşa da hali hazırda bir beylerbeyiydi, orada hazır bulunan paşaların çoğu da yakınıydılar. Ama, işgal ettiği makam, tüm rütbelerin üstünde olduğu gibi, Özdemiroğlu'nun ülke çapında bir şanı ve kendine ait ayrı bir otoritesi vardı. Bizim Cezmi, Paşa'nın yanına çağrıldığını ve özellikle kendisini götüren adamların cellatlıkta kullanılan kişiler olduğunu öğrenince, başına gelecek tehlikeyi çabucak anladı. Bununla beraber, Paşa'ya olan güveni yine da tamamen kaybolmadı. Zaten böyle bir güven olmasa da, kendisi asla korkmazdı. Zerre kadar heyecanlanmadan ve telaşa kapılmadan komutanın huzuruna vardı. Özdemiroğlu, Cezmi'yi görünce öfkesi bir kat daha arttı. Ağzının köpükleri dışarıya püskürür gibi, şiddetli ve yıldırım patlar gibi gümbürtülü bir sesle "Sen casus musun da verilen emirlere karşı geliyorsun, milletin ordusunu ayrılığa sokuyorsun ha..!" diye kükredi.

Huzurda hazır bulunanlar, durumun önemini anlayamayarak Paşa'nın ağzından "kaldırın", "öldürün" tarzında bir emir çıkacağı hissine kapılarak fena halde korktular. Buna fırsat vermemek ve Cezmi'nin affedilmesi için, arka arkaya ricaya ve şefaate başladılar. Paşa'nın huyunu suyunu hepsi çok iyi bildiklerinden, yakarış dolu bir söz söyledikçe arkasından, Paşa'yı yumuşatmak için Cezmi'nin hizmetlerini sayıp duruyorlardı. Yalvarmalar tesirini göstermiş, Paşa biraz sakinleşmişti: "Bu seferlik canını size bağışladım, esirlerin idamı işini de kendisine verdim, gitsin, görevini yapsın!" emrini verdi.

Cezmi, hayatı pahasına da olsa, kimseye boyun eğecek bir adam değildi. Oradaki herkesin susmasından faydalananarak, konuşmaya başladı. Önce Şair Nev'i Zade'nin:

"Temkinli davranmaktan asla çekinme!

Cezanın yerine getirilmesi için emir vermede acele etme!

Bir anda birçok insanın kanı dökülebilir;

Fakat bir ölüyü diriltmek imkânsızdır." anlamına gelen;

"Teenniden etme sakın içtinap

Umur-u siyasette kılma şitap

Ki bir demde berhûda vardır mecal

Veli mürdeyi zinde etmek muhal"

beyitlerini okudu. Hemen arkasından da adamı sudan nasıl kurtardığını etkileyici ve şairane bir eda ile ayrıntılı bir şekilde anlattı.

"Ölümü göze alıp da bir can kurtardığım için beni idam etmek, insanlığa ve mertliğe yakışır, ona da razıyım, ancak esir öldürmek elimden gelmez. Ben askerim, cellat değilim." diyerek sözünü bitirdi.

Özdemiroğlu Osman Paşa, olayın ayrıntılarını dinledikçe yumuşuyor, yüreğindeki temiz duygular, öfke ve şiddetini gittikçe bastırıyordu. Fakat, zaaf göstermemek için tavrını hiç yumuşatmadı:

"Bir adi düşman askerini kurtarmak için hayatını bu kadar büyük tehlikelere atmanın ne anlamı vardı? Onların bize yaptıklarını bilmiyor musun?" diyerek Cezmi'yi azarlamaya kalkıştı.

Cezmi ise, olayın o yönünü hiç hesaba katmadığı için, hemen cevap veremedi. O sırada bulup verebildiği cevap:

"Kurtardığım adam, Şii değildir, Sünni'dir. Kendi adı Pertev, ama babasının adı Ömer, kız kardeşinin adı da Ayşe'dir. Arkasında Şirvan atkısı gördüğüm için yardımına koşmuştum." sözleri oldu.

Cezmi'nin söyledikleri hakikate uygundu, ama bir iki yeri gerçeği yansıtmıyordu. Gerçi adamın babasının adı Ömer, kız kardeşinin adı Ayşe'ydi ve her ikisi de Sünni idiler. Ancak Pertev, İranlı Şii bir cariyeden dünyaya gelmiş ve büyüdüğü zaman annesinin mezhebini seçmişti. Bu gerçeği gerçi Cezmi de bilmiyordu. Konuşmasının Pertev'le ilgili kısmı, onun üzerinde Şirvan elbisesi görmek meselesinden ibaretti. Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı gibi, Cezmi nehre atladığı zaman adamın kollarıyla başının bir kısmından başka bir yerini görememiş ve tabi ki cinsini milliyetini de fark edememişti. Özdemiroğlu Osman Paşa, bu açıklama üzerine Pertev'in idamından vazgeçti. Cezmi'nin fedakârlığı paşaların ne kadar takdirini kazandıysa, bu fedakârlığın sonucu olan başarısı da o derece gıpta etmelerine sebep oldu. İçlerinden Halep Beylerbeyi Mehmet Paşa, sevaba ortak olma niyetiyle söze başladı:

"Paşam öbür esirlerin arasında da Sünnilerin olma ihtimali vardır. Keza, Sünni olmayanların hepsinin isyana katıldıkları da kesinleşmiş değildir. Affetmek zaferin zekâtı olduğuna göre, onlar da affedilse daha uygun düşmez mi?" dedi.

Paşa: "Cezmi zaten bu işteki tutumu ve burada anlattıklarıyla, emrimizin yerine getirilmesine engel oldu. Bundan sonra kimse idam edilmesin!" cevabını verdi.

Cezmi'nin başlattığı ve Mehmet Paşa'nın da tamamladığı insanca aracılık sayesinde, iki bin kadar zavallı İranlı ölümden kurtulmuş oldu. Başta Osman Paşa olmak üzere kahraman askerlerimizin gayretiyle kazanılan Çıldır Savaşı, Gürcistan'ın işgaline başlangıç olduğu gibi, Kınık Savaşı da bütün Şirvan topraklarının da Türk topraklarına katılmasına vesile olmuştu. Bu büyük başarı üzerine Özdemiroğlu'na vezirlik makamı verildi. Ve Şirvan Askeri Valiliği'ne ve Komutanlığı'na tayin edildi. Ordu Komutanı Lala Mustafa Paşa, Erzurum'a döndü. Osman Paşa da, emrinde kalan on bin civarında askerle, Şirvan kalelerini tamir etti. Nüfus ve arazi sayımlarını yaptırdı, o bölgelerin güvenliğini ve emniyetini sağladıktan sonra İran'a geçerek Karadağ ve Morgan taraflarını da emri altına aldı; Şamahî'yi eyalet merkezi yaparak oraya yerleşti. Özdemiroğlu ordusu ile beraber Şamahî'ye gidince, komutanlar ve diğer yüksek rütbeli askerler, birer eve misafir edilmişlerdi. Bu arada Pertev de, hayatını kurtaran Cezmi'yi kendi evinde

ağarladı. Pertev, soluk sarı benizli, çini mavi gözlü, az çiçek bozuğu, burnunun ucu aşağıya, ağzının iki tarafı yukarıya doğru meylederek ok ve yay şekli almış, boynunun kısalığı ve kemiklerinin de aşırı kalınlığı, vücudunda şekil bırakmamış aşırı çirkin bir adamdı. Ama babası Mirza Ömer Efendi, ela gözlü, kırmızı yanaklı, beyaz sakallı, vücudu orantılı, kalbinin saflığı yüzüne vurmuş nur yüzlü, iyi bir adamdı. Kız kardeşi Ayşe ise, Allah'ın elinde sanki güzellik meleği olarak yapılmış, mavi gözlü, üzerine yaldız serpilmiş gibi parlak, ufacık, vücudunun her tarafı birbirine gayet uyumlu, melek gibi bir kızdı. Ancak daha on iki yaşında ve narin bir yapıya sahip olduğundan, güzelliği bir bakışta bile göze batacak kadar gelişmişti.

Fakir ve garip bir adam olan Mirza Ömer'in yemeğini karısı pişirir, evin geri kalan işlerini de işlerini de oğlu ile kızı yaparlardı. Bu şekilde kız, her akşam Cezmi'nin yanında bulunur, Cezmi ise, bir o kadar neşeli ve şakacı bir insan olduğundan, çocuğa çokça şaka yapardı. Ayşe'nin zekâsı da, güzelliği gibi parlaktı. Cezmi'nin şakalarına masumca, ama zeki bir şekilde cevap vererek evin neşesini arttırdı. Beş on gün içinde Cezmi ile Ayşe sıkı fıkı dost olmuşlardı. Cezmi, Mirza Ömer için, Allah'ın özel bir hediyesi idi. Pertev'in hayatını kurtarmıştı ve misafir olarak bulunduğu bu evde, zenginliğin gücüle aslında Cezmi ev sahipliği yapıyordu. Kendisi için hayatını iki defa tehlikeye atmış, onu cellatların elinden kurtarmış, sonra da pek çok iyiliklerde bulunmuş olan Cezmi'ye karşı Pertev de saygıda kusur etmiyordu. Cezmi, ev halkı içinde en fazla Ayşe'ye yakınlık duyuyordu. Bu durum Mirza Ömer'in gözünde, Cezmi'nin Pertev'i kurtarmasından daha önemli bir nimet hükmündeydi. Çünkü karakterindeki asillik nedeniyle ihtiyar adam, Pertev'den pek fazla hoşlanmaz, ama Ayşe'yi çılgınlar gibi severdi. Mirza Ömer, Cezmi'nin çocuğa ilgi ve yakınlık gösterdiğini gördükçe, sevinçten içi içine sığmıyordu. Ayşe, o yaşa gelinceye değin sadece din dersleri okumuş, zekâsıyla, gördüğü her yazıyı okumaya başlamıştı. Cezmi, Komutanlık Dairesi'ne gidip gelmekten başka işi olmaması nedeniyle, bu çocuğun eğitimini verme işini eğlence olaraktan üzerine almıştı. Yaşlı İranlı, bunları gördükçe sevincinden uçacak gibi olur ve onların sohbetlerine katılır, araya "İnşallah çabucak büyüsün de size vereyim!" gibi şakalarla girerdi.

Bu şekilde Şamahi'ye yerleşmiş olan Osman Paşa, o bölgeyi Türk bayrağı altında tutmaya kesin bir şekilde karar vermişti. Hatta Sokullu'nun, o zamanlar Bahr-i Şirvan denilen, Hazar Denizi'yle Karadeniz'i bir kanalla

birleştirme fikrine paralel olarak, Hazar Denizi'nde bir donanma kurma işine dahi girmişti. Ancak zdemiroğlu'nun bu gayret ve teşebbüsü bile, o bölgelerin eski hkimi olan Eriş Han şirvan'ın umudunu kesmedi. Tebriz Emiri Emir Han ve Gence Emiri İmam Kuli Han'la da birleşerek ve etrafına beş binden fazla asker toplayarak, Türk ordusu Erzurum'a döndükten sonra, Eriş nehrinin ötesinde saldırıya başladı. Emir Han ile İmam Kuli Han, önce on beş bin kişilik bir tmenle Eriş Kalesi zerine yürüdüler. Kale Komutanı Beylerbeyi Kaytaş Paşa, yanındaki bin kadar askerle, kendilerinin on beş katı olan bu İran tümenine karşı savaşmaktan çekinmedi. O da, Derviş Paşa kadar fedakr ve gözü kara bir askerdı. Fakat binicilikte Derviş Paşa gibi maharetli olmadığı gibi, askerleri de ocaklara yeni girmiş acemi erlerden oluşuyordu. Bu savaşta İranlılar, Paşa'yı ve askerlerinin çoğunu şehit ettiler. Kalenin de bazı kısımlarını yağmaladıktan sonra Eriş Han kuvvetlerine katıldılar. Daha sonra da yirmi beş bin kişilik İran ordusu, 1750 yılının ramazan ayında ve ayın dokuzuncu gününde şamahı'ye gelerek Osman Paşa'ya meydan okumaya başladı. Paşa'nın yanında bulunan askerlerin tamamı on bin kişiydi. Ama bu tümen, Türk askerlerinin en deneyimli, en seçkin kahramanlarından oluşuyordu. Gerek kendilerine güvenleri, gerekse komutanlarına güvenleri son derece fazlaydı. Bu nedenle Paşa, düşmanla meydan savaşına girişmekten çekinmedi. İki gün boyunca sabahtan akşama kadar savaş devam etti. Akşam olunca, davul alınarak savaş durduruluyor, iki tarafın askeri birbirinden ayrılıyor, ertesı gün sabah olunca yine bütün hızıyla başlıyordu.

Diğer savaşlar gibi bu savaş da devam ediyordu. Ama bu kez taaruza geçme sırası İranlılarda, savunma sırası ise Trklerdeydi. Osman Paşa yine her zamanki gibi, kumandanlıktaki ustalığı ile düşmanın çoğunu tesisiz hale getiriyor, askerlerimiz de gösterdikleri kahramanca gayretlerle şan ve şöhret kazanıyorlardı. Cezmi ise, bugünkü generallerin emir subaylığına benzer bir şekilde, habercilik hizmeti yapıyor, komutanlık emirlerini daha aşağı rütbedeki ilgili subaylara ulaştırıyor ve gerektiğinde toplayabildiği küçük birliklerle düşmana saldırıyordu. İçinde bulunulan ramazan ayının on birinci, savaşın da üçüncü gününde İranlılar "Ya zafer, ya ölüm" tarzında yaptıkları saldırılarını o kadar arttırdılar ve şiddetlendirdiler ki, askerlerimizi birkaç yerde mevzilerinden söküp atmayı başardılar. Ama aldıkları yerleri, zdemiroğlu'nun gerçekten kurmayca planları sayesinde, ellerinde tutamadılar. Askerlerimiz, kayalara çarpan şiddetli dalgalar gibi, düşmanla arpıřtıķa geri çekiliyor, ancak her çekilişten sonra yeni baştan toparlanarak

eski mevzilerini alıyorlardı. Cezmi, iki gün boyunca çok yorulmuş olan atını üçüncü gün çadırının önünde bıraktı ve Çıldır Savaşı'nda düşmandan aldığı "Şahbeğendi"ye binerek o da savaşa katıldı. Çarpışmaların şiddetleniği sırada üzerine saldıran iki İranlıyı öldürdükten sonra, birini de önüne katmış kovalıyordu. Çünkü bu herif, kendisini mızrakla sol omzundan yaralamış, Cezmi de intikam almayı iyice kafasına koymuştu. Ama ne yazık ki, Şahbeğendi, düşmana yetişecek kadar hızlı değildi. Kendisi İranlıların ok menziline kadar yaklaştığı gibi, düşman da kendi birliğine ulaşmıştı. Cezmi, son derece öfkelenmiş ve hemen attan aşağı atlayarak bağırdı ve "Sen de sahiplerin gibi alçakmışsın, cehennem dibine git!" diyerek hayvanı bir kurşunla yere serdi. Kendi de yürüyerek birliğine gitti. Bu durumu gören İran süvarileri, Cezmi'yi esir almak sevdasına kapıldılar, arka arkaya üçü beşi birden onun üzerine saldırdılar. Cezmi, arkasını bir ağaca dayamış, kılıcıyla çarpışıyordu. Hatta yanına en çok yaklaşan İranlının bir vuruşta kolunu yaralamış, ikinci vuruşta atını, üçüncü vuruşta da adamın kafasını koparmıştı. Cezmi'nin aslanca savunmasını izleyen silah arkadaşları ve bilhassa Paşa'nın karargâh askerleri, yardım etmek için kendisine doğru at sürdüler. İki üç dakika içinde ağacın yanına yetişerek, Cezmi'yi ata bindirdiler. Onların bu mücadelesi, İranlıları da harekete geçirmişti. Karşılıklı olarak düşman birliklerin birbirinin yardımına gitmesiyle iki tarafın askerleri tamamen birbirine karıştı. Yedekler de silah arkadaşlarından geri kalmamak için harekete geçtiler. Top ve tüfek sesleri iki taraftan da kesilmişti. İki tarafın askerleri arasında mızrak mızrağa, kılıç kılıca, hançer hançere, hatta boğaz boğaza müthiş bir mücadele başladı.

Askeri söylemle İran ordusunun gayesi, bizim ordunun geri çekilme yolunu kesmekti, yani orduya arkadan saldırmaktı. Ama Osman Paşa, arkasını öyle bir tepeye dayamıştı ki, silahlarımızın ateşinden kurtulup arkayı çevirmek, on beş yirmi bin kişilik bir birliği gözden çıkarmaya bağlıydı. Harp başladıktan bu yana üç dört saat oluyordu. Bizim tarafta henüz bir yenilme emaresi yoktu, ama düşman birlikleri epey kalabalık olduğu için zafer kazanmak da bayağı zordu. Komutanın umutları yine akşam olup da iki tarafın birbirinden ayrılmasına ve ertesi gün için tekrardan ve daha etkili bir planla hareket etmeye bağlanmıştı. Özdemiroğlu'nun sırtını dayadığı tepenin arkasından birden ve uzaktan at sesleri ve silah şakırtıları duyulmaya başlandı. Komutan ne olduğunu öğrenmek için oraya hemen Cezmi'nin komutasında küçük bir süvari birliği gönderdi. Cezmi, tepeye çıkınca gördü

ki, çok sayıda bir askeri birlik yirmi dakikalık bir mesafeye kadar gelmiş, dinleniyordu. Gelen askerler, Kırım Han'ı Mehmet Giray'ın, Adil Giray komutasında gönderdiği kırk bin kişilik Tatar ordusunun öncü birlikleriydi. Adil Giray'ın kardeşi meşhur Gazi Giray ve diğer kardeşi Saadet Giray ve Han'ın oğlu Mübarek Giray da bu orduda yer alıyorlardı. Zaten Saadet Giray'ın daha sonra Eğri Meydan Savaşı'nda da çok büyük hizmetleri görülmüştü. Cezmi, gelen ordunun durumundan ve askerin hal ve tavırlarından, gelenlerin Kırım Tatarları olduğunu anlayınca, Allah'ın en lüzumlu zamanda, Bbirden gönderdiği bu yardımı müjde vermek için yanındakilerden birkaç kişiyi durumdan haberdar etmek için acilen Osman Paşa'ya gönderdi. Kendisi de birkaç kişi ile beraber gelmekte olan ordu tarafına doğru at sürdü. Cezmi ve arkadaşları Tatar ordusunun yanına vardıkları zaman, elbiselerinden kendisinin ve arkadaşlarının Türk olduğunu anladılar ve büyük saygı göstererek Adil Giray'ın huzuruna çıkardılar. Çadıra girdikleri zaman, etek öpmek gibi saygıya falan bakmadan konuşmaya başladı:

"Şuradaki tepenin hemen arkasında Türk askeri kanlar içinde yüzerken neden burada dinleniyorsunuz şehzadem!?" On bin kişiyiz; etrafımızı yirmi beş bin İranlı çevirdi."

Adil Giray: "Lakin hiç top tüfek sesi gelmiyor. Siz Türkler böyle mi savaşırsınız?" diye sordu.

Cezmi: "Paşam, üç gündür mücadele ediyoruz. İki saat önce artık boğaz boğaza geldik. Topa ve tüfeğe fırsat kalmadı." cevabını verdi.

Adil Giray bunun üzerine, yanındaki kuvvetlerle hemen yardıma koştu. On beş dakika içinde de Tatarlar ortalığı toza dumana katacak şekilde savaş meydanına girdiler ve ayaklarının tozu ile silaha sarıldılar. Adil Giray, askerlerinin geri kalan bölümünü de, atlı habercilerle emir göndererek hemen savaş alanına getirtmişti. Birbiri ardına onlar da yardıma geldi. Tatarların yetişmesiyle Türk ordusu hem sayıca, hem de manen daha da güçlü bir hal almıştı. Aradan bir saat geçer geçmez, karşılarındaki İran ordusu tamamen dağılmıştı. İran ordusu, bu savaştan sonra on bin civarında ölü ve yaklaşık o kadar da esir verdikleri gibi başlarındaki komutanların çoğu da ya öldürülmüş ya da esir edilmişti. Ayrıca düşman ordusunda ne kadar silah ve eşya varsa tamamına el konuldu. Allah'ın yardımı ile kazanılan bu zaferden

sonra, Adil Giray, bozguna uğrayan düşmanı takip etmeye başladı. O bölgeyi ve araziye çok iyi bilen Cezmi'yi de yanına almıştı. Eriş nehrini geçip, kılıçtan geçirilen İranlılardan kalan hazine, harem vb. gibi kıymetli şeylerin o civarda bir yerde bulunduğu haberini aldılar. Bir hücumla on bin kadar İranlıyı öldürerek hanların kadınlarını ve cariyelerini esir aldılar. Eriş Han'ın hazinesini ve İran ordusunun iki bin deve yükü ağırlığındaki mallarını da ele geçirdiler. Bu büyük savaşta gösterdiği azim ve komutana haber getirip götürme işinden sonra, Adil Giray'ın çağrısına da uyarak başarıdan başarıya koşan Cezmi'ye, Osman Paşa'nın gösterdiği itibarın bir kat daha artmıştı. Maaşına birden üç yüz akçe zam yapıldı. Ayrıca bir çelenk, bir de daha önceden de kazandığı gibi, hilat ile ödüllendirildi. Öldürdüğü Şahbeğendi atının yerine de Eriş Han'dan ganimet olarak alınan atlardan, çok uysal, gümüş burunlu, demirkırı bir necdi cinsinden at ile ödüllendirildi. Bu savaşta gösterdiği gayret ve kahramanlıkla Adil Giray'ın da iltifatını ve sırdaşlığını kazanan Cezmi için bunlar, o zamana kadar kazandığı her şeyden çok onurlu ve daha önemliydi. Kitabın başında da biraz bahsettiğimiz gibi, devamlı hüznü, sürekli sevdalı hayallere dalmış gibi düşünceli bir yapıya sahip olan Adil Giray ile düşüncesi duygularından her zaman üstün ve karakteri gereği dünyadaki olaylara sürekli komik tarafından bakmaya alışkın olan Cezmi'nin karakteri arasında, ilk bakışta belki bir ayrılık ve zıtlık olabilirdi. Ama ikisinin de yüksek karakterlerinden olan kültür düşkünlüğü ve aşağılıklardan nefret duygusu seslerin uyuşmazlığından oluşan bir senfoninin ahengi gibi dostluklarına başka bir güzellik, başka bir ruh katıyordu. Cezmi, Adil Giray'ın duruşunda kâinatın yüksek hüznüne dalıp giderken, hüznü bir günbatımı seyrediyormuşçasına vicdanında birtakım duygusallıklar meydana gelirdi. Adil Giray da, Cezmi'yi konuşturur, konuşturur ve onun insana iç huzuru veren sözlerini dinlerken, şakıyan bir bülbül sesi dinliyormuş gibi derin bir haz duyardı. Kırım Hanı Adil Giray Şamahî'ye geldikten sonra, Cezmi için Osman Paşa tarafından verilen emirleri yerine getirmek ve Ayşe'ye ders okutmaktan ibaret olan uğraşlarına bir de Adil Giray'a arkadaşlık etmek eklenmişti. Fakat bunların üçü de Cezmi için hizmet değil, ayrı birer güzellikti. Çünkü bunların her biri düşüncesine, tabiatına, isteklerine herfiyen uygun olduğundan, hepsini de severek yapıyordu.

Türk askeri bir yıl içinde İran'ın üç büyük ordusunu ezerek Gürcistan ve Şirvan gibi, her biri ayrı bir devlet sayılabilecek, iki büyük bölgeyi

fethettikten sonra, İmparatorluğun sınırlarını Karabağ ve Mugan'a kadar genişletmesi, İran devlet adamlarını sıkıntıya soktu. Yavuz'un ve Kanuni'nin ölümleriyle Osmanlı devletinin gücü her ne kadar azalmış olsa da, yine az bir gayretle İran'ı ezmeye yettiğini ve Türklerle uğraşmanın, savaş başlarken zannedildiği kadar sınır komutanlarıyla yapılabilecek kadar küçük işlerden ibaret olmadığını çok kolay bir şekilde anladılar. Bunun üzerine verdikleri karar gereğince, o zamanlar Şah'ın veziri olan Mirza Süleyman ki, hem kılıç hem de kalem sahibi bir askerdi, büyük hazırlıklarla Şirvan bölgesine yürüdü. Ordusunda disiplini kuvvetlendirmek ve Türkleri güya korkutmak için hanedana mensup Hamza Mirza'yı da yanına almıştı. Hamza Mirza'nın annesi Şehriyar Hanım da, görünüşte oğlundan ayrılmak istemiyor gibi davranıyordu ama aslında başkenti olduğu gibi orduyu da kendi idaresi altına alma düşüncesiyle, askere katıldı. Şehriyar'ın bu hareketine, samimiyetle ve en fazla taraftar olan Perihan'dı. Çünkü Şehriyar gerçi kendisi kadar akıllı bir kadın olmasa da, kendinden çok daha deneyimli olduğu için, Perihan'la daima rekabet edebilecek durumdaydı. Bu nedenle, ne olursa olsun, Şehriyar'ın başkentten uzaklaşması, Perihan için çok faydalı ve bir o kadar da lüzumluydu. Muhammed Hudâbende ise, Şehriyar'ın elinde sanki bir esir gibiydi. Bu kadın, yanında bulunmasın da, hangi cehenneme giderse gitsin, diye düşünürdü. Genel ordu komutanı Lala Mustafa Paşa, Erzurum'daki kışlık karargâhından hâlâ çıkmamıştı ki, Mirza Süleyman, kırk bin kişilik büyük bir İran ordusu ile Şirvan bölgesine giderek, Şamahi'yi kuşattı. O sıralarda Tatar askeri, at çayırlatmak için Mahmutâbâd denilen yere çıkmıştı. Osman Paşa, bu kırk bin kişilik düşman ordusuna karşı, yanında kalan on bin kadar askerle ister istemez savunmada kalarak kale arkasında savaşmak zorundaydı. Bununla birlikte, zorunluluk halinde yapacağı bir meydan savaşında düşmanın bu ordusunu da, daha önceki üç ordu gibi yenmeyi düşünüyordu. Bu düşüncesini gerçekleştirmesi, emri altındaki birliklerin sayısını Tatar askerleriyle çoğaltmasına bağlıydı. Şamahi'ye gitmesi için Adil Giray'a yazdığı mektubu bir çavuşa teslim ederek gönderdi. Ne yazık ki, bu çavuş giderken yolunu kaybetmiş, düşmana esir düşmüş ve mektup da böylece düşman komutanının eline geçmişti. Mirza Süleyman, eline geçirdiği bu mektuptan Osman Paşa'nın planını öğrenince, Tatarların başka bir yoldan haber almalarını ve yardıma gelebileceklerini düşündü. Bu durumda, İran ordusu iki düşman arasında kalabilirdi. Kendisi epey telaşlandı. Şamahi'ye yetişmesinin üçüncü günü kuşatmayı kaldırmakla beraber, Osman Paşa'yı da tuzığa düşürmek için hareketini İran'a doğru geri çekilme şeklinde gösterdi.

Bu hilesiyle Şamahi'den ayrılınca, atının ordusunu Mahmutâbâd'taki Tatar askerinin üzerine sürdü. Eriş Han savaşıdan sonra, Tatar ordusunun büyük kısmı, Saadet Giray ve Mübarek Giray ile Kırım'a dönmüş, Adil Giray ile Gazi Giray da sadece on beş bin kadar askerle Özdemiroğlu Paşa'nın yanında kalmışlardı.

Askerlerin çoğu, şehzadeler at otlatmaya gittikleri zaman, gelenek olduğu üzere, yağma yapmak için ortalığa dağılmışlardı. Osman Paşa da Mirza Süleyman'ın planını anlayamadığından, şehzadelere ikaz yollu bir haber, ya da yardım için asker göndermeye lüzum duymamıştı. Bu hataların sonucu olarak Mirza Süleyman'ın ordusu Mahmutâbâd'ta anlarda bile cesaret ve kahramanlığı elden bırakmamak, namus ve şerefi için gerekirse ölüme atılmaktan çekinmemekti. Komutasındaki askerler de, kahramanlıkta Adil Giray'ı kendilerine örnek alırlardı. Karşılarındaki koca İran ordusu, onları yıldıramadı. Bu koca ordu ile savaşa tutuşmaktan çekinmediler. O kadar az sayıda bir güçle kendilerinin en az on katı olan düşmana karşı üç gün boyunca kahramanca savaştılar. İranlılar, durmadan hücumla geçiyor ve yarım saatte bir, kısa aralıklarla, gökyüzünden şiddetli ve soğuk bir bela yağmuru dökülüyordu. Tatar birliği komutanlarıyla birlikte aslanlar gibi bir gayretle ve Allah'ın büyük mükâfatla ödüllendireceği bir sabırla, savaşın birinci ve ikinci günleri arkadaşlarının yarısından çoğu şehit düştü. Düşmanlarından da kendi verdikleri kayıpların birkaç katı kadar adam öldürdüler, üçüncü gün ikinci vaktine kadar savaşarak bir iki bin İranlıyı daha öldürdüler. Ama, kendi kuvvetleri de bin kişiye kadar inmiş, onların da açlıktan, soğuktan ve yorgunluktan ellerinde silah tutabilecek kadar bile olsa güçleri kalmamıştı. Yağmur yüzünden oluşan çamur ise, öyle bir hale gelmişti ki, düşmana karşı kim at sürmek istese bir iki adım gider gitmez at diz kapaklarına kadar çamura batıyor ve bir yerçekimine kapılmış gibi bulunduğu yerde saplanıyordu. Kim yaya olarak gitmeye kalksa yürümeye başlar başlamaz göbeğine kadar çamura gömülüyor, idama cezasına çarptırılmış bir mahkum gibi düşman mermilerine hedef oluyordu...

Kahraman Adil Giray, o zor durumda ve o belalı anlarda dahi, katiyen gevşemedi. Altındaki atlardan birkaçı öldüğü ve birkaçı da çatlادığı halde, oklar, kılıçlar ve mızraklar arasında dolaşarak askerinin her birinin imdadına koşuyor, onların savaş isteklerini kamçılıyor, tatlı sözler ve hareketlerle, yaralı askerlerinin gönüllerini alıyordu. Bu kadar çarpışma arasında Mirza

Süleyman, Tatarların kahramanca savaştıklarını gördükçe zaferden umudunu kesecek bir duruma gelmişti. Askerliğe karşı bayağı bir yeteneği olan ve tek kusuru deneyimsizlik olan Hamza Mirza, tam o esnada on beş bin kişilik bir İran birliğini kendi kumandasına aldı ve Tatarların sol yanına komuta etmekte olan, demir yürekli aslanlar gibi saldırılarıyla adeta Adil Giray'la rekabet halinde bulunan Gazi Giray'ın üzerine hücum etti. Gazi Giray ve yanındaki üç yüz adamı kendilerinin en az yirmi katı büyüklüğünde bir düşman kuvvetin gelmesiyle yarım saat içinde neredeyse tamamen mahvolmuş, Gazi Giray'ın etrafını düşman askeri sarmıştı. Adil Giray, bu vaziyeti haber alınca elindeki kuvvetlerini hemen yanına toplayarak, kalbinden vurulmuş aslan gibi kardeşinin yardımına koştu. Adil Giray'ın bu hareketi, ordunun savaş düzenini tümünden değiştirmiş, cephenin sol tarafı artçı durumuna gelmişti. Hamza bu fırsatı kaçırmadı; ortaya çıkan kargaşadan istifade ederek askerinin sağ tarafını harekete geçirdi. Bu şekilde Tatarların hem geri çekilme yollarını kesmiş, hem de sol cephelerini kuşatmış oluyordu. Gazi Giray, bulunduğu bela çemberi içinde bile, ait olduğu hanedanın kendisiyle gerçekten övünebileceği derecede mertçe savaşıyordu. Yanında canlı sadece beş on tane kahraman kalmıştı. Onlar da kahramanlıkta Gazi Giray'ı aratmıyorlardı.

Bir ordunun cesareti ne kadar fazla olursa olsun, sayıca kendisinden bayağı fazla bir düşman söz konusu ise direnmek zorlaşır, hatta bu imkansız bir hale gelir. Hamza Mirza'nın gönderdiği askerler, yaralanmaya, ölmeye aldırış etmeden saldırıya geçiyorlar, Gazi Giray'a her daim biraz daha yaklaşıyorlardı. Sonunda yanına kadar sokuldular, altındaki atı vurarak kendisini de yere düşürdükten sonra, vücuduna, kollarına ve ayaklarına üçer beşer üşüştiler. Adil Giray'ın, kardeşini kurtarmak için yaptığı mücadele, bu şekilde kendisini de aynı tehlikeye düşmekten kurtaramadı. Kardeşinin İranlılara esir düştüğünü haber alan Adil Giray'ın öfkesine biraz da umutsuzluk karıştı. "En azından geri kalan askerlerimi ölümden ve esaretten kurtarayım." diye düşündü. Bunun için yapması gerekenlere baktığı anda, yanındaki beş altı yüz kadar cengâverin dört taraftan düşman askerleriyle sarılmış olduğunu gördü. Baştan aşağı yıldırım gibi, kanlı çamurlar içinde yuvarlanarak, gözüne kestirdiği, yarılması mümkün olabilecek bir düşman safına daldı. İranlı komutan Hamza Mirza da, düşmanının gayesini hemen hissetmiş ve yedekte tuttuğu birkaç birliğini, onun hücum ettiği birliğin

yardıma hızla göndermiş, kendi de yanındaki güçlerle Tatarların arkasına ve yan cephelerine saldırmaya başlamıştı.

Adil Giray, bu zor anlarda derin bir sıkıntı ve endişe içinde, bu kadar silah arkadaşının ölümünü gördükten sonra saldırıya geçip İranlılara yaklaştığı sırada, Hamza Mirza'nın gönderdiği yardım birliğini de karşısında buldu. Adil Giray, bu girişiminde başarılı olamayınca, taşıdığı yiğitlik bayrağının altında, henüz sağ kalan bir avuç kahramanla düşmanın ya arkasına, ya da iki yanından birine doğru hücumla geçmek istedi. Her tarafını kalabalık düşman askerleri sarmıştı. Kendi askerini çevreleyen düşman çemberi ise gittikçe daralmaktaydı... Derin bir umutsuzluk içinde, çaresiz bir şekilde önce saldırıya devam etti. Bütün mermilerini ve oklarını bitirdikten ve yayını da bir düşmanın kafasında, kafasıyla birlikte parçaladıktan sonra, yalın kılıçla safların arasında çarpışmaya başladı. Düşman birliklerinin en önemli askeri kuvveti olan bu müfreze, Adil Giray'la askerlerinin arasına girmişti, bağlarını kaybeden, emir ve komutadan yoksun kalan Tatar askerleri ne yapacaklarını şaşırılmışlardı. Çevrelerini sıkı sıkıya saran düşman kuvveti, kendilerinden en az yüz kat daha fazlaydı. Ya şehit ya da esir düşeceklerdi, buna rağmen direnmeye devam ettiler. İyi kalpli Adil Giray, askerlerinden ayrı düşmüş, insan üstü bir gayretle, o kadar düşmana tek başına karşı koymaya çalışmıştı. Hiçbir yardım alamayan Adil Giray'ı, bir ok veya mermi ile şehit etmek düşman için oldukça kolaydı. Ama, kendisini sağ olarak yakalamak üzere komutanlarından emir almışlardı. Bu yüzden muhafızlar kendisine ateş etmiyorlardı. Gazi Giray gibi, onun da atını vurmaya çalışıyorlardı. Bir süre daha uğraştıktan sonra sonunda atını öldürdüler. Adil Giray, hemen yere atladı, ama atlar atlamaz da çamura saplanarak hiçbir tarafa bir adım bile atamadı. Kendisine saldıranlara edenlere öyle çaresiz bir durumdayken, ağzı testere gibi olmuş bir kılıçla hamle yapmaktan geri kalmadı. O eşsiz kahramanın yarım vücudu bile sanki mükemmel bir ordu gibiydi. En sonunda İranlılar, arkasından topuzla vurarak kendisini yüz üstü yere düşürdüler. Etrafındaki düşmanlar üstüne çullanarak sımsıkı yakaladılar, bir ipek kuşakla ellerini arkasından bağladılar. Kahraman Adil Giray'ı yerden kaldırdıkları sırada yüzüne bulaşan kan ve çamur lekeleriyle sanki ay tutulmasına uğramış güneşe benziyordu.

Maalesef, iki büyük komutana esaret zinciri takılmıştı. Doğuştan kahraman olan Hamza Mirza, kahramanlığa da âşıktı. İki değerli esirini kendisinin özel

adırında misafir etti. Gece gündüz yanlarından ayrılmıyor, kendilerine bayağı hürmet gösteriyordu. Adil Giray'la kardeşi, esir düştükten henüz on gün kadar geçmişti. Her İranlı gibi, şiir ve sanata çok düşkün olan Hamza Mirza, bir gün yine esirlerini ziyarette gelmişti. O güne kadar yaptığı ziyaretlerde hep havadan sudan konuşmuşlardı. Bu ziyaretinde misafirlerini her zamanki gibi övdükten sonra, bir bağ kurarak:

"Kadere karşı gelinmemeli, baksanıza cihangir dedeleriniz birkaç yüz yıl önce dünyaya hükmederken, şimdi onların torunları, o zamanlar adı bile olmayan Osmanlılar'ın boyunduruğu altındalar. Ama, şeref yine sizindir ki, Cengiz'in torunlarısınız..." diyecek oldu. Adil Giray, fikir ve inançlarına tamamen aykırı olan bu sözler  zerine:

"Gerçi kaderin cilvesi, söylediğiniz gibi aksetmiştir. Ama, şimdiye kadar kaderin bizlere gösterdiği güler yüzü, sadece bu defa bana ve kardeşime iyilikte biraz cimri davrandı. Esir olduk, şehit olamadık... Bununla beraber, esirliğimizle de sevinebiliriz, çünkü bu harbe devletimizin hizmeti için çıktık. Hem bizim için soyumuzla övünmenin anlamı da yok. Allah'a şükürler olsun ki, onun adaleti, biz torunlarını atalarımızın yaptıklarına mirasçı etmemiş, aksi halde bize Cengiz Han'dan gelecek miras hissesinin çoğu, onların şu dünyada döktükleri kanların günahı olurdu. Osmanlılar ise, dinimizin düşmanlarıyla savaşmaktadır. İşlam'a yaptıkları hizmete hediye olarak, halifelik de onlara nail olmuştur. Yönettikleri bu İşlam topraklarında adlarına hutbe okunuyor. Büyük bir şerefle derim ki, bizim için en büyük şeref, Osmanlı devletine hizmet etmektir." yanıtını verdi.

Savaşta esir aldığı bir kişiye, konuşmakta bu kadar kötü bir şekilde yenilen İranlı komutan Hamza Mirza, çok fazla üzüldü. Ama, makamını ve şanını düşünerek üzüntüsünü hiç belli etmedi. Yine bir başka bir konudan bahsedersek konuyu değiştirdi.

Osman Paşa'ya yardım için gelen Tatar askerinin kırk bin kişiden fazla olduğunu Mirza Süleyman da biliyordu. Fakat, bu kuvvetin önemli bir kısmının yine Kırım'a döndüğünden haberi yoktu. Dört bin Tatar'ı yok edene kadar İran ordusunun da yarıdan fazlası  lm şti. Osman Paşa'nın ordusu ile geri kalan Tatar kuvvetlerini kafasında kırk bin kişiden fazla olarak tahmin ediyor ve planlarını ona göre yapıyordu. Bu duruma göre, oralarda daha fazla kalmak, İran ordusu için aslan yuvasında uyumak gibi bir şeydi. Hamza

Mirza kahramanlığın birçok niteliklerini taşımakla birlikte, yine o niteliklerin birbiriyle alakalı olan darbelere dayanma ve şehvet duygularını kontrol altına gibi nitelikler yoktu. Gençliğinin en parlak zamanlarını orduda harcamak istemiyor, bir taraftan da Cengiz'in torunlarından iki kahraman şehzadeyi esir olarak başkente götürdüğü zaman kazanacağı şan ve şöhret, gururunu pek okşuyordu. İşte bu düşünceler altında, Mirza Süleyman'ın Şirvan'da daha fazla kalamayıp, İran'a hemen dönme fikrine ısrarla taraftar oldu.

İran'a dönmeyi en çok isteyenlerden birisi de Şehriyar Begüm'dü. Bunun sebebi, önceden planladığı gibi, ordu içinde başkentteki nüfuzu kadar nüfuz sağlamaya fırsat ve imkân bulamamasıydı. Ama; asıl neden, Adil Giray'dı. Bu asil genç, İran'da eşi olmayacak kadar yakışıklı, Şehriyar ise, şehvetine son derece düşkün bir kadındı. Hem de Adil Giray'a tümünden âşık olmuştu. Onun güçlü kolları arasında yaşayacağı aşk ve zevk dakikalarını, İran devletinin bütün dünyaya hâkim olmasından daha üstün ve daha önemli sayıyordu. Hem İran ordusu da bu üç kuvvetin, yani Süleyman Mirza, Hamza Mirza ve Şehriyar üçgeninin düşüncelerine ve emellerine bağlı idi. Üçü de değişik fikirler savundukları ve değişik amaçlar peşinde koştukları halde, bu dönüş konusunda birleştikleri için hemen Karabağ ve Mogan'a doğru çekilmeye başladılar. Diğer yandan Osman Paşa, Adil Giray'la kardeşinin esir düştüklerini duyunca son derece üzölmüş, intikam arzusu ile delirecek hale gelmişti. Ancak, elindeki kuvvetlerinin sayısı kaleden bir adım bile olsa dışarı çıkmasına imkan vermediğinden, zincire vurulmuş aslanlar gibi, kükreyerek ve acı bir şekilde gülümseyerek zaman geçiriyordu. Olaya en çok üzülenlerden biri de Cezmi'ydı. Çünkü Adil Giray'ı çok sevmişti. Keza, savaş sırasında yanında bulunmadığına da ayrıca kızılıyordu. O tehlikeli anlarda yanında olsaydı, Derviş Paşa gibi, onu da belki kurtarabilirdi. Tatarlar at otlatmaya çıktıkları zaman beraber gitmediğine, hatta gitmediği için dünyaya geldiğine bile son derece pişmandı ve kederinden kahroluyordu. Bu sırada Mirza Süleyman, Şirvan'dan çekilirken, Türklerin takip etmesinden korkarak, asıl amacını belli etmemek için, bir süre Karabağ taraflarında asker toplamakla meşgul olmuştu. Bu haber, Şamahî'ye gelince Osman Paşa, Tatarlar gelinceye kadar, İranlıların bir defa daha üzerimize saldırabileceklerini düşündü. Bu durumda Şamahî sığınmaya uygun bir yer değildi. Benzeri düşüncelerle karargâhını, hem ordunun ihtiyaçlarını sağlamak, hem de düşman saldırılarına karşı savunmak için Demirkapı'ya

nakletti. Elbette Cezmi de Paşa ile birlikte gitmişti. Türk ordusu Şamahî'den ayrıldığı sırada, dostlarından, kendilerini koruyanlardan yoksun kaldıkları için, Sünnilerin hepsi son derece üzgündüler. Ama, bilhassa Ayşe'nin kederi ve yası hepsinden daha büyüktü. Çünkü Cezmi, kendisinin hem hocası, hem eğlencesi, hem muhafızı, hem yardımcısı kısacası onun her şeyiydi. Ayrıca, babasının "Büyüsün de sana vereyim" tarzındaki şakalarından, evlenmenin ne demek olduğunu bile henüz düşünemediği halde, bu küçük çocuğun gönlünde hayatının sonuna kadar Cezmi'den ayrılmamak istekleri de belirmeye başlamıştı. Şimdi ondan ayrılmak, Ayşe için hayatın tüm güzelliklerinin hepsini birden kaybetmek demekti.

Kafkas halklarından olan on beş bin kadar Nogay ile Dağıstan emiri Şemhal'in gönderdiği on beş bin okçu kahraman Demirkapı'ya karargâh kuran Özdemiroğlu Osman Paşa'nın etrafa gönderdiği yardım haberleri üzerine gelip imdada yetiştiler. Bu taze kuvvetler gelince, Özdemiroğlu, hemen Adil Giray'ın intikamını almak için Karabağ üzerine saldırı hazırlıklarına başladı. Fakat, o sıralarda İran ordusunun Kazvin'e çekildiği anlaşıldı. Osman Paşa'nın komutasındaki kuvvet ise, İran'ın merkezine kadar sokularak düşman aramak için yeterli sayıda değildi. Neticede ordu komutanı Mustafa Paşa'nın harekete geçmesini bekledi. Ancak, bu arada zamanını da boş geçirmedi. İleride savaş başladığı zaman ordunun malzeme işlerini ve arkasını önceden güven altına almak için, Dağıstan beylerini ayrı ayrı ziyaret ederek, tatlı sözlerle ve güzellikle gönülleri ald. Özdemiroğlu, bu ziyaretlerden döndüğü zaman, bedenen oldukça zayıflamış, yüzüne bir solgunluk, zihnine, dikkatli bir gözden kurtulamayacak şekilde hafif bir ağırlık gelmişti. Yakınları, bu değişikliği Ordu Komutanı Mustafa Paşa'nın istediği hızla orduyu çıkarmamasından ileri gelen üzüntülerine yordular. Paşa'daki bu değişiklik, aslında bununla da alakalıydı. Ordu komutanına içerliyordu. Bunun için Demirkapı'ya geldiği günden bu yana Lala Mustafa Paşa'yı neredeyse yok sayarak genel durumu ve düşüncelerini doğrudan İstanbul'a haber etmeye başlamıştı. Ama, asıl sebep o değildi. Hiç beklenmeyen bir gönül meselesiydi ki, onu da ancak Cezmi bilebilirdi.

Özdemiroğlu Osman Paşa, savaşlardan ve siyasi işlerinden biraz boş vakit buldukça, gönlünü rahatlatmak için, sakin, huzurlu bir yere çekilir, biraz saz dinler, birkaç kadeh demlenir, sonra da yakınlarından birinin dizine veya omzuna dayanarak bir parça uyur, sonra da ya işiyle ya da ibadetiyle

ilgilenirdi. Cezmi ise, savaş günlerinde Paşa'nın emir subayı, diğer vakitlerde ise fikir yardımcısı, eğlence dünyasında da kadeh ve sohbet arkadaşı olacak kadar güven ve sırdaşlığını kazanmıştı. Yine böyle bir meşk âlemindeydi ki, Paşa, her zaman olduğu gibi biraz eğlendikten sonra, mecliste bulunanlara dinlenmek için izin verdi. Yanında sadece Cezmi'yi alıkoydu. Başını Cezmi'nin dizlerine dayadı. Ancak, bu defa uyumak yerine, savaş vaziyetine ve alınan ülkelerin elde nasıl tutulacağına dair uzun uzun görüşmelere ve bu konularda Cezmi'nin de fikirlerini sormaya başladı. Cezmi, Paşa'nın hiç adeti olmadığı halde, bu şekilde zamansız olarak açtığı konuşmanın sonunun nereye varacağını bekliyor ve bu merak arasında komutanının sorularına da hızlıca bulabildiği cevaplar veriyordu. Osman Paşa ise, girdiği konunun derinlerine de inerek, konuşmayı uzattıkça uzatıyordu. Sonunda konuyu döndürdü dolaştırdı ve Şirvan'ın ileride daha güvende tutabilmesi için Şemhal ile bir akrabalık kurmaktan başka çare olmadığını söyledi. Sonra da şöyle dedi: "Rahmetli babam da Mısır'dayken, rahmetli annemle evlendikten sonra, bir kat daha itibar kazanmış ve Yemen'deki başarılarını da ancak bu sayede elde etmişti. Şimdi ben de Şemhal'den bir kadını alırsam, bütün Çerkezleri ve Dağıstan halkını kendime candan ve gönülden bağlarım. Ancak böyle hareket edersem İran'ın başına büyük belalar açarım..."

Paşanın söylediği bu sözlerin ileride ne anlam ifade edeceğini hemen anlayamayan Cezmi, onun sözlerini her türlü gizli düşüncelerden uzak, siyasi bir tedbir diye yorumladı. "Ama Paşam, bilemem ki, Şemhal'de böyle bir kadın var mıdır?" diye sordu.

Paşa; "Evet, Şemhal'in kardeşi Tocalâvik'in güzel bir kızı olduğunu söylediler. Ben de evinde misafir kaldığım gece uzaktan böyle bir gölge görmüştüm." cevabını verdi.

Cezmi'nin aklını bu "gölge görmek" konusu epey kurcaladı. Hele göz ucu ile biraz dikkat edip de Paşa'nın yüzünün sarardığını, dudaklarının hafifçe titremeye başladığını görünce, Paşa'nın bu kızı sevdiğini hemen anladı. Bu tahmininde gerçekten de yanılmamıştı. Özdemiroğlu Paşa, henüz gençliğindeyken, yüksek komutanlar arsına katılmış, hayatını orduda geçirmiş, bütün gençlik arzularını ve dünyanın bütün lezzetlerini devlet hizmetinde çalışarak iyi bir şöhret kazanmaya feda etmiş, hayatının baharını

Yemen ölllerinde harcamış, içindeki aşk ateşini, tüm sevmeye kabiliyetini, daha kırk beş, kırk sekiz yaşlarına gelmeden kalbinin derinliklerine hapsemişti. Şemhal'in güzel yeğenini gördüğü an, kalbindeki aşk ateşi aniden şiddetle alevlenmiş ve tüm vücuduna yayılmıştı.

Malum olduğu üzere, insanlar yaşlansalar da, gönülleri hiç yaşlanmıyor. Hem Osman Paşa, gönül meselesinden uzak kalacak kadar yaşlı da değildi. Yirmi yirmi beş yaşlarında bir delikanlı gibi kanı kaynıyor ve tüm sevmeye kabiliyetiyle ve tüm vücudu ile aşka susamış bulunuyordu. Misafir kaldığı evde tutulduğu Rabia Mihridil Hanım ise, güzellikleriyle ünlü Dağistan kızlarının belki de en güzeliydi. Güzellikte akrabası Perihan'dan bile daha üstündü. Yüzü kadar ahlakı da güzeldi. Hatta o zamanlar, Yunanlılar, Macarlar, İtalyanlar ve Çerkezler gibi, güzelleriyle meşhur milletlerin en güzel, en şehvetli kadınlarıyla dolu olan İstanbul'a geldiği zaman, başkentin en güzel kadınları bile onun güzelliği karşısında, güneş doğunca kaybolan yıldızlar gibi gözden kaybolmuşlardı. Dönemin tanınmış şairleri, onun hakkında birçok aşk şiiri yazmışlar ve tanınmış müzik adamları da bunların birçoğunu bestelemişlerdi. Özdemiroğlu gibi, dik duruşlu, olgun, ciddi bir askerin nasıl olup da böyle delice sevdiğine şaşırmmamalı. Aslanlar da ava çıktığı zaman güneşe bakarlarsa, gözlerinden yaş akmaması mümkün müdür? Paşa'nın yanında bulunan Cezmi ise, o güne kadar ciddi bir gönül meselesiyle karşılaşmadığı için, Paşanın bu halini garip bulmuş ve Şirazlı Hafız'ın "Şu ihtiyarlığında gençlik aşkım yeniden başladı. Halbuki ben aşkı yıllardır kalbime gömmüştüm." Manasına gelen,

"Pirâne serem ışk-ı cevâni beşer üftâd

Vanârz ki der-dil binehüftem bider uftâ"

dizesini birkaç defa içinden tekrarlardı. Paşa'nın yüzüne karşı söylemeye cesaret edememekle beraber, halden anlamaz davranmayı da küçüklük saydığı için, olanca şairliğini ele alarak, konuşmasına başka bir akıcılık ve tatlılık verdi:

"Paşam, dedi, ne mutluyumşunuz ki, devletimizin muhafızı, adaşınız Sultan Osman Gazi tarzında yaratılmışsınız! O da güzel eşini, misafir olduğu yüksek bir dergâhtan seçmişti. Soyundan şu koca devlet çıktı ve halifelik de onlara nail oldu. İnşallah Paşamız da beğenip arzuladığınız nurdan vücudu... hani şu

gördüğünüzü biraz önce anlattığınız gölgeyi alırsınız da, bu millete, bu devlete hizmet edecek kıymetli bir nesil bırakırsınız. Toçalâvik, kızını, Osmanlı Padişahı'nın ve halifenin, krallardan daha şerefli ve şanlı bir vezirine vermeyip de kime verecek? Şemhal, hem kendinin büyüğü, hem Dağıstan'ın emiri, hem de Sünni iken yine de kızı Şii Şah'ın nikâhı altında." gibi aldatıcı sözlerle Osman Paşa'nın isteğini destekler görünmeye başladı.

Paşa ise, Cezmi'nin söylediklerini hafif bir gülümsemeyle karşılayarak:

"Bana göre de Şemhal ve yakınları bu isteğimize "Hayır" demezler. Kızı babasından istemek için tarafımdan seni vekil göndermeyi düşünüyorum. Sohbeti açmam da bunun içindi." deyince Cezmi, Paşa'nın kendisine duyduğu güven ve sırdaşlığın böyle yeni bir göstergesi karşısında gerçekten duygulanarak bu görevi memnuniyet ve iftiharla kabul etti. Hemen ertesi günü yanına iki kişi alarak Toçalâvik'in yanına gitti.

Şemhal ve yakınlarının en büyük emeli, İran'ın boyunduruğundan kurtulmaktı. Bunun çaresi de, Osmanlı Devleti'nin korumasına ve yardımına sığınmaktı. Bu nedenle Cezmi'nin teklifini büyük bir sevinçle kabul ettiler. Bu şekilde Cezmi, görevini kısa bir süre içinde ve tam bir kolaylıkla yapmış, bir hafta sonra da gelinle beraber Demirkapı'ya dönmüştü. Osman Paşa, istediği gibi arzusu yerine gelmiş, Mihridil de bu kadar anlî şanlı ve her bakımdan değerli bir kocaya düştüğü için son derece mutlu olmuştu. İkisi de mutluydular. Şu dünyada her aile onlar kadar mutlu olsaydı, yeryüzü bir cennete dönerdi. İşte tam bu sıralarda İran ordusu Karabağ'dan Kazvin'e doğru çekilirken, Şehriyar da, her duraklamada bir ilgi ve münasebet kurarak Adil Giray'ın yanına gidiyor, İran'da gerek Şah'ı, gerek devletini kendisinin yönettiğine dair çeşitli açıklamalar yapıyor, savaşa, barışa ve ittifak konularına ve özellikle Kırım Hanlığı'nın gelecekteki durumuna dair aptalca şeyler söylüyordu. Bu konuşmalar sırasında Şah'ın kör olması konusu gelince, körlüğün güzel bir yüzü ne kadar çirkinleştireceği, ama Şah'ın zaten doğuştan çirkin bir adam olduğu, körlüğün yüzüne daha fazla bir çirkinlik eklemeyi hakkında uzunca açıklamalara giriyor, arada bir, derin bakışlarla ve imalı sözlerle Adil Giray'a aşkını göstermeye çalışıyor, konuşma sırasında örtündüğü çarşafı düzeltmek bahanesiyle güzelliğini göstermekten çekinmiyordu.

Adil Giray buna karşılık, soy olarak Tatar, fakat tüm kalbiyle Türk olduğu için, dinlediği sözlerden Osmanlılar adına mümkün olduğunca istifade etmekle beraber, Kırım'ın bağımsızlığı fikrine hiç yanaşmadığı gibi, Şehriyar'ın manalı bakışlarına ve cilvelerine dikkat bile etmiyordu. Şehriyar, gerçekten güzel bir kadındı, ama Adil Giray'ın beğeneceği tarzda, ahlak ve ruh güzeli değil, vücut ve şehvet güzeliydi. Hem yaşları arasında da büyük bir fark vardı. En azından Adil Giray'ın annesiyle aynı yaşıydı. Şehriyar'ın bir şeytanlığı da, Gazi Giray'a karşı tutumuydu. Kazvin'e geldikleri zaman, iki kardeşi aynı şekilde ağırlamak, aynı dairede bulundurmak ve hiç olmazsa, her zaman beraber bulunmalarına izin vermek, yüksek mevki sahiplerinin, hatırlı esirlerine karşı eskiden beri gösterdikleri bir incelik icabı olduğu halde, Şehriyar, buna bile mani oldu. Sebebi de, Adil Giray'dan beklediği gizli yakınlığa, Gazi Giray belki engel olabilirdi. Bu yüzden iki şehzadenin arasında sanki ahlaki bir fark varmış gibi göstererek haklarında yapılacak işlemin de birbirinden farklı olması fikrini ileri sürdü ve başarılı da oldu. Adil Giray'la konuşurken oldukça nazik ve kibar davranıyor ve şehzadeyi de, terbiyesi gereği, kendisine karşı nazik davranmaya mecbur ediyordu. Oysaki Gazi Giray'ı gördüğünde imalı bir takım acı sözlerle gururuna, onuruna ve şerefine dokunuyor, ondan da aynı şekilde cevap alıyordu. İran ordusu Kazvin'e yaklaştığı sırada Mirza Süleyman, başarısını halka göstermek amacıyla, iki şehzadeyi esirler gibi Hamza Mirza'nın önünde elleri bağlı olarak yan yana yürüterek alçakça bir gösteri yapmak istemişti. Hamza Mirza ile annesi, farklı düşüncelerin tesiri altında oldukları için buna şiddetle engel oldular. Hamza Mirza da aslında zalim bir adamdı, ama bu kadar alçakça davranışlara gerek duymayacak kadar yüksek karakterliydi. Şehriyar'a göre, Adil Giray'ı incitmek, kendi kalbini yaralamak demektir. Bu nedenle, vezirin bu fikrine ana oğul, ikisi de şiddetle karşı çıktılar. Düzenlenen törende Hamza, Mirza, Adil Giray'ı sağına, Gazi Giray'ı da soluna alarak, Kazvin'e üçü beraber girdiler.

Kazvin'e gittiğinde Şah'ı gören Şehriyar, savaşın nasıl nasıl bir seyir izlediğine ve dönüş sebeplerine dair, kocasına gereken ayrıntıları anlattı. Sonra da bir konu düşünerek, sözü esir olan iki kardeşe getirdi. Her söylediğine Hamza Mirza ile Mirza Süleyman'ı şahit göstererek, Adil Giray'ın eşsiz cesaret ve kahramanlığını, kültürünü, iyi ahlakını, terbiyesini ayrıntılı bir şekilde övdü. Onun gibi kahraman bir insana esir dahi olsa, saygı göstermek, Şah'ın namusu gereği olduğu gibi, gönlünü İran'a bağlamak

ve bu suretle Osmanlı devletinin başına Kırım üzerinden bir bela çıkarmanın da mümkün olduğunu ve bunun için hemen girişimde bulunmak gerektiğini söyledi. Ayrıca Adil Giray'ın saray içinde bir daireye misafir edilmesi ve göz hapsinde tutulmasını, yanına serbestçe girip çıkabilmesine izin verilmesi fikrini savundu. Diğer kardeş Gazi Giray'a gelecek olursak, kendisinin kıskırtması neticesi birkaç sertçe davranışından ve sert karakterli ve terbiyesi kıt olduğuna dair birtakım şeyler anlattı durdu. Fırsatını bulur bulmaz kaçmaya teşebbüs edeceğini ve Şehzade Bayezit için taraftarlar toplayarak ve isyanlarla uğraşmak gibi işlerden çekinmeyeceği kendine göre kesin olduğuna dair birtakım kandırıcı sözlerle Şah'ı ikna etti. Onun da Kahkaha Kalesi'nde hapsedilmesinin uygun olacağını belirtti.

Şehriyar'ın gizli emellerini anlayabilecek kadar akıllı olmayan, Şah ile veziri Mirza Süleyman, bu konudaki sözlerini gerçek, düşüncelerinin de en doğru tedbir olduğunu sandılar. Sadece Hamza Mirza, Mahmudâbâd Savaşı'nda, Gazi Giray'ın ne kadar büyük bir kahraman olduğunu yakından görmüştü. Ona göre böyle kahramanların affedilmesi gerekiyordu, Kahkaha'ya gönderilmesine razı olmak istemedi, ama annesinin şeytanca düşüncelerinin engellenemeyeceğini bildiğinden, o da daha fazla ısrarcı olmadı. Bu konuda susmayı tercih etti.

Ertesi gün Gazi Giray'ı Kahkaha Kalesi'ne hapsedtiler. Adil Giray'ı da sarayda ağırladılar. İstedığında kendisiyle kolayca görüşebilmek için Şehriyar, Adil Giray'a sarayın diğer bölümleri ile pek ilgisi olmayan sakin bir dairesini ayırdı. Tilki kadar kurnaz bu kadının uygun gördüğü bu kısım, harem-selamlık daireleri arasında ve bahçe içinde, zamanında Şah Tahmasp'ın içkili gecelerde özel olarak kullandığı köşk biçiminde bir daireydi. Duvarlarında birtakım çini nakışların arasında, içkiye ve aşka dair altınla yazılmış harika beyitler vardı. Yerlerde İran'ın en değerli halıları seriliydi. Bu dairede kalacak olan Adil Giray'ın muhafızlarını da, hizmetçi kılığında göstermek bahanesiyle Şehriyar seçmişti. Bunun nedeni, dairenin çevresine kendine yakın adamları yerleştirmektir. Şehriyar, bu tedbirleri aldıktan sonra, bir gün, saltanatın tüm mensupları Şah'ın huzurunda oldukları sırada, yine Adil Giray konusunu açtı. Türklerle devam etmekte olan savaş ve gelecekte alınması gereken tedbirler hakkında, yolda gelirken Adil Giray'la çok kereler konuştuğunu ve bu konudaki görüşmelerin devamına Şah tarafından izin verilirse, sonucun İran için çok hayırlı olacağını söyledi.

Diğer saltanat üyeleri de fikirlerini söylediler. Sadece Perihan hiçbir şey konuşmadı. Fakat Şehriyar'ın bunda gizli bir amacı olduğunu hemen anlamıştı. Çünkü kadının özel bir çıkarı olmadıkça, kılını bile kıpırdatmayacağını çok iyi biliyordu. Onun için Şehriyar'ın tavrı, Perihan'ın gözünde, acilen çözülmesi gereken bir problem şeklini aldı. Bu problemi çözebilmek için de dışarıdan ipucu aramaya gerek yoktu. Konu doğrudan Adil Giray'la alakalı olduğu için, her şeyden önce onun nasıl bir adam olduğunu öğrenmek daha uygundu. Adil Giray'ın durumunu öğrenmek, kendisi için çok kolaydı. Çünkü şehzadeyi esir alıp getiren Hamza Mirza, Şah İsmail'in tahta çıkışındaki önemli adamlardan biriydi. Perihan, halasını, kadınlığıyla İran'ın en büyük kahramanı sayıyor, hanedan üyelerinin hepsinden çok onu seviyor, bir dediğini iki etmiyordu. Bu düşünceyle Hamza Mirza'ya bir gün mükemmel bir ziyafet verdi. Ziyafet sırasında, daha bu yaşta girdiği ilk savaşta gösterdiği gayretlerden, kahramanlıklardan söz ederek kendisini hayli övdü. Her İranlı gibi Hamza Mirza da övülmeye bayılırdı. Perihan, onun en zayıf damarını yakalamış, sinirlerini gıcıklayan birçok övgü dolu sözlerle Mirza'yı adeta mutluluktan bayılacak dereceye getirmişti. Yapılacak iş, tam kıvamındaydı. Asıl maksadını hiç belli etmeyerek, yavaş yavaş konuşmaya başladı:

"Kazandığınız zaferin hiç kuşkusuz takdire değer bir tarafı, düşmanınızın durumudur. Esir ettiğiniz Han çocukları, Türklerin en kahraman komutanlarındanmış diyorlar."

Hamza: "Ben Türklerin başka askerlerini, başka komutanını görmedim. Ama bu adamlar, Ali hakkı için gerçekten kahramandırlar. Annem bilmem hangi akla hizmet için Gazi Giray'ı Kahkaha'ya gönderdi. Acısı hâlâ içimde ve dinmek nedir bilmiyor."

"Demek ki siz, Gazi Giray'ın cesaret ve kahramanlığını takdir ediyorsunuz."

"Yok, yooook... Dünyada Adil Giray'dan üstün, hatta ona yetişecek bir tek insan bile yoktur. Ama Allah hakkı için konuşuyorum ki, diğeri de son derece cesurdu."

"Adil Giray'ın o kadar kahramanlık nesine yakışıyor? Kısa boylu, kambur bir adammış."

"Hah hah hah... Size onu kim söyledi? Ben hayatımda o kadar yakışıklı, o kadar levent bir genç görmedim."

"Adil Giray genç mi yahu?"

"Yirmi üç yirmi dört yaşlarında, çok yakışıklı, çok hoş sohbet, bilgili, görgülü, şair ve kahraman... Kılıç gibi, kalem de eline ne kadar yakışıyor. Kudret eli, bu kadar faziletleri bir bedende barındıramaz."

Perihan gülümseyerek: "Ne tuhaf şey! Biz bu hanedana sanki yabancıymışız gibi sarayımızda misafir olanların suratlarını dahi göremiyoruz. Gençsek çocuk değiliz ya! İktidarımızı ise daha on sekiz yaşındayken göstermiştik. Görüşmelere biz de katılsak ne olur sanki? İşin devletimize fayda sağlayacak taraflarını görürüz belki."

"Annem bu işlerde gerçekten saçmalıyor. Babam zaten kör, vezir de acemi... Benim elimden bu gibi işler gelmez. Sadece biraz savaşabilirim, hepsi o kadar. Devlet işlerini şimdiye kadar hep annemle siz idare edip dururken, Kırım konusuna neden karışmayacak mışsınız? Ne zaman isterseniz emredin, ben götürür, sizi Adil Giray'la tanıştırır ve görüştürürüm."

"Ben, Şah'ın emri ve annenizin takdiri olmadan hiç kimseyle görüşmem. Hiç bir işe karışmam."

"Ben ikisine de söylerim."

Perihan'ın amacı, konuşma bu noktaya gelince, tamamen gerçekleşmişti. Sohbet konusunu değiştirdi. Ziyafet bitip de Hamza Mirza gittikten sonra, neler olup biteceğini beklemeyekoyuldu.

Hemen o gün babasını gören Hamza Mirza, halasının üzüntüsünü acıklı bir dille anlattı. Hem fikirlerinden faydalanmak, hem de kırgınlığını gidermek için, görüşmelere Perihan'ın da katılması gerektiğini söyledi. Şehriyar, Adil Giray'la yaptığı görüşmelerde, aralarında geçen en basit şeylere bile devlet meselesi süsü vererek kocasına anlatıyor, zavallı adamın saatlerce kafasını şişiriyor ve bu şekilde, hiçbir şüphe uyandırmadan, Adil Giray'la daha sık görüşme imkânlarını hazırlıyordu. Karısının bu gereksiz konuşmalarından

bıkıp usanan zavallı Şah, oğlunun önerisi üzerine "Aman beni rahat bırakın da ne isterseniz yapın" diyerek,

"Yerinde bir karar. Halan ve annenle birleşiniz de her ne isterseniz yapınız! Ancak ortaya çıkacak sonucu bana dailetiniz!" dedi.

Babasından izin alan Hamza Mirza, annesinin yanına giderek, Şah'ın emrini ona söyledi. Akıllıca yapılan bir iş, ne kadar gizli tutulmak istense de, akıllı insanlar tarafından yine kolayca anlaşıldı. Şehriyar, gizli emellerinin hem kocası, hem de oğlu tarafından kesinlikle anlaşılmayacağını çok iyi biliyordu. Bu konuda mutlaka Perihan'ın parmağı vardı. Perihan'ın oluru olmadıkça, hatta başlangıcı Perihan tarafından düzenlenmedikçe saray içinde onunla ilgili bir problem ortaya çıkmazdı. Şah'ın bu emri ne gibi etkiler altında vermiş olduğu, bu düşüncelerin ışığı altında kolayca anlaşıyordu. Perihan'ın ise, belirli bir amacı olmadıkça, kendisi gibi, hiçbir girişimde bulunmayacağını gayet iyi biliyordu. Perihan'ın böyle bir girişimi ise, herhangi bir gönül meselesiyle ilgili olamazdı. Çünkü Adil Giray'ın henüz yüzünü bile görmemişti. Zaten Perihan, kendisi gibi, öyle sevda ve şehvet düşkünü de değildi. Buna neden, aralarındaki nüfuz savaşı olabilirdi. Sevdiği erkek kendisine bırakıldığı takdirde Şehriyar, İran'ın devlet işlerindeki bütün yetki ve selahiyetini Perihan'a devretmeye dünden razıydı. Şehriyar'ın canını sıkan en önemli mesele şuydu ki, Adil Giray'la ilgili olarak Şah'a anlattığı şeyler sadece kendi hayal ürünü birtakım kuruntulardan ibaretti. Şimdi Perihan'ın da katılacağı konuşmaların anahtarlarını ise, bunlar oluşturuyordu. Perihan gibi zeki bir kız, hatta öyle üstün bir zekâyâ da gerek yok, onun yerine her kim olsa, Adil Giray ile daha ilk görüşmede bu yalanların tümünü anlayıp, ortaya çıkaracak, bu vaziyette, kendisi çok zor bir duruma düşecekti. Artık, ondan sonra da Perihan'ın elinden yakasını kurtaramazdı.

Şehriyar kazdığı kuyuya düşmekten bayağı korkuyordu. Biraz sertçe konuşmakla her isteğini, hatta her emrini yaptırabildiği Şah'a kararını geri aldirmek da mümkündü. Ama böyle bir vaziyette, mesele Perihan'ın da kulağına gidecek, böyle tehlikeli bir nüfuz yarışında üstünlük kendinde kalsa bile, sonuçta Perihan'ın kin ve hiddetini bir kat daha üzerine çekmekten başka bir işe yaramayacaktı. Perihan gibi her bakımdan güçlü bir düşmanın kininden başına nelerin geleceğini pekâlâ biliyordu. Bununla birlikte, durup

dururken başını daha büyük belalara sokmamak için, Şah'ın iradesini geri aldirmek teşebbüsünden vazgeçti. Bu konu üzerinde birkaç dakika daha düşündü. Sonuçta, biraz yüzünü kızarttığı, gururundan da biraz fedakârlık yaptığı takdirde, bu işi kendi maksadına uygun bir vaziyete sokabileceğine inandı. Bunun için alacağı önlemleri içinden kararlaştırdı. Ama tüm her şeye rağmen, görünmesine karşı kinini, oğluna karşı da öfkelerini saklayamayarak,

"Devlet sırları da artık çocuk oyuncağı oldu. Öyle seksen türlü fikirle iş mi görülür? Ama ne olursa olsun, devlet Şah'ımdır. Bizim görevimiz, onun emirlerine itaat etmektir." dedi ve kaşlarını çatarak ve oğlunun yüzüne öfkeli bir şekilde bakarak biraz da alaylı bir sesle,

"Bu dâhice fikirleri sen mi bulup çıkarıyorsun?" diye sordu.

Bu olayda kimin parmağı olduğunu biliyordu. Ama bu işlerin Perihan'ın başı altından çıktığını bir başkasının ağzından da duymak istiyordu. Yoksa Hamza Mirza, meselenin doğrusunu söylese de söylemese de, alacağı önlemlerde bunun için hiçbir etkisi olmayacağı gibi, en ufak bir faydası da olmayacaktı. Bu soru üzerine Hamza Mirza, annesiyle halasının arasına yeni bir dostluk girmemesi için, sanki meselenin bütün gizli taraflarını biliyormuş gibi;

"Farz ediniz ki, önlem aldım! Şimdiye kadar tüm devlet işlerini halamla birlikte yürütmüyor muydunuz? Devlet sırları diyorsunuz. Konuşacağınız şeyler, halamla annemin arasından çıkıp da Türk hükümetinin kulağına gidecek değil ya? Seksen türlü fikir diyorsunuz. Halbuki arada sizinle ondan başka kimse yok. Hem halam devletimize yabancı mıdır?" diyerek cevap verdi. Bu sözlerin her biri Şehriyar'ın yüreğini kızgın bir demir gibi dağlıyordu. Ama saflık derecesini çok iyi bildiği oğluna bile gerçek düşüncelerini sezdirmek işine gelmediği için, tüm zekâsını kullanarak kendini tutuyor, ama bir yandan da sitemi elden bırakmıyordu. Alaylı bir şekilde devam etti:

"Aman da ne düşünmüşsün! Ben Adil Giray'ı içtenliğime inandırıp ve kendisine güven verip de bu konularda konuşturuncaya kadar bin bir türlü zorluklar çekmiştim. Şimdi Perihan'a hemen açılır mı sanıyorsun?" dedi.

Bunun üzerine Hamza Mirza derhal cevap verdi:

"Siz onu merak etmeyiniz! Adil Giray'ın bana itimatı tamdır. Kendisi mert bir adam olduğu için, hakkında gösterdiğim mertçe karşılılara karşı nankörlük etmez. Halamla konuşma yapması için kendisini ben ikna ederim." diye cevap verince Şehriyar, yalancılığının bütün çıplaklığıyla ve tüm rezilliğiyle ortaya dökülmesinden tamamen korktu. Vücudundaki bütün kanı başına sıçrayarak, yerinden kalktı ve bağırdı:

"Sakın bunu deneme bunu, çocuk! Öyle işlere sen karışma! Kaş yapayım derken göz çıkarır, meseleyi tamamen karıştırırsın. Adil Giray'ı yine ben görüp, işin çaresine bakmalıyım." diyerek bu yoldan hiçbir teşebbüse girişmemesini oğluna defalarca öğütledi. Beklenmedik bir yerden beklenmedik yeni ve can sıkıcı bir olay çıkmaması için, hemen o gecedan itibaren Adil Giray'la görüşmek için kendini hazırlamaya başladı. Odasına çekilerek, konuyu Adil Giray'a ne şekilde açacağını düşündü. Aklına değişik konuşma şekilleri geliyor, ama hiçbirinde karar kılamıyordu. Sonunda ilk düşündüğü şekilde konuşmayı uygun buldu.

Sabah olunca ilk işi Adil Giray'ı ziyaret etmek oldu. İçeridekileri uygun bir şekilde dışarı çıkarttıktan sonra, birkaç kelimelik bir başlangıç yapmaya bile lüzum duymadan söze başladı:

"Paşam yardımınıza sığınıyorum. Hayatım tehlikededir. Canımı kurtarırsanız ancak siz kurtaracaksınız."

Adil Giray ise, hiçbir gerekçesi olmayan böyle bir hitaba uğrayınca, aniden kadının çıldırdığını sanarak birkaç dakika şaşkın bir biçimde yüzüne baktıktan sonra,

"Ne demek istediğinizi anlayamadım." dedi.

Sonraki konuşmaları ise şu şekilde devam etti:

"Anlatayım. Sizin rahatınızı korumak için ben buraya sık geliyorum ya..."

"Allah ömürler versin, teşrif buyuruyorsunuz."

"Geliyorum ama nasıl geldiğimi de biliyor musunuz?"

"Siz söylememiştiniz, nereden bileyim?"

"Ne zaman istersem gelip sizi görmeye izin alabilmek için, yolda gelirken savaşa, Kırım'a falana dair aramızda geçen konuşmalara ben resmi ve siyasi bir içerik vermiş ve şah'a o şekilde anlatmıştım."

"Bu olmadı işte, ne kadar yanlış bir harekette bulunmuşsunuz."

"Biliyorum, ama ne yapayım ki sizi her istediğim zaman gelip görebilmek için bundan başka çare de yoktu."

"Aman efendim, beni her zaman görmeyi neden o kadar istiyorsunuz?"

Sözün buraya gelince şehriyar, aşk ve sitem dolu hüzünlü bir bakışla adamın yüzüne bakarak,

" yle icap etmişti de..." dedi.

"Her neyse, bir defa olan olmuş. Bu konuyu burada kapatmak gerekir. Artık benden ret cevabı aldığınızı açıklamak mı istiyorsunuz, ne s ylediyseniz, artık onlar sizin bileceğiniz iş. Ama bu konuyu mutlaka burada kapatmalısınız. Korkarım, sonunda daha büyük bir k t l k çıkacak."

"Korktuğunuza uğradık bile... Hem  yle bir rezillik çıktı ki, işi kapatmaya da imk n kalmadı."

"Ne gibi kötü bir durum?"

"Biliyor musunuz, bilmiyorum? şah'ın Perihan isminde bir kız kardeşi var ki, hem büyük kardeşinin, hem de bu ağabeyinin tahta çıkışlarında büyük roller oynamış, birtakım kanlı işler yapmıştı..."

"Kulağıma  yle bir şeyler gelmişti."

"İşte, sizinle aramızdaki resmi konuşmalara Perihan'ın da katılmasını şah bugün emir buyurdular."

"Bu daha iyi ya!.. İşte asıl işin arkasını getirecek zaman şimdi gelmiş. Ben, konuşmalara üçüncü bir kişinin karıştırılmasına sanki canım sıkılmış gibi

davranırım. Konuşmalara devam etmem. Konu da kendiliğinden kapanır gider."

"Siz Perihan'ın nasıl zeki bir kadın olduğunu bilmiyorsunuz. Böyle bir durum karşısında konuyu bir şeref meselesi yapar. O zaman Allah korusun insanı dünyada değil, yerin altında bile rahat bırakmaz."

"Ama neticede bir kadındır... Ne yapabilir ki?"

"O, sizin bildiğiniz kadınlar gibi değildir.

Haydar Mirza'yı tahta çıkarmak için saraya gelen birkaç bin Gürcünün, tek başına ve yalın kılıç üzerlerine saldıracak kadar cesur, II. Şah İsmail'i şeytanın bile haberi olmaksızın öbür dünyaya gönderecek kadar kurnaz ve hilekâr bir şeytandır. Kadın olsa bile, insana neler yapmaz ki. Allah bilir, bir kere bizimle uğraşmaya başlayacak olursa, bin canımız olsa, birini elinden kurtaramayız."

"Ben dünyada hiçbir şeyden çekinmem. Lakin mademki o kadar korkuyorsunuz. Başka türlü davranmak da mümkün. Kendisiyle birkaç gün yalandan istişare yaparız. Sonunda iki tarafın önerilerini birleştirmesi imkânsız bir şekilde sokarız. O zaman doğal olarak işin sonu gelir. Amacımız da bu işi sona erdirmek değil mi zaten?"

"İşte o, hiç olmaz. Çünkü o uydurmaca konuşmalar, şimdiye kadar devam edip dururken, Perihan işe girince aniden kesilirse, şüphe doğar. Perihan bin bir anlam çıkarır."

"Onu ben hallederim."

"Tamam, ama farz edin ki, Perihan'ı idare ettiniz. Sizin zaten burada kalışınız, bu rahata kavuşmanız, hep arada Kırım'la bir anlaşma yapabilmek umuduyla oluyordu ve onu da ben sağladım. Şimdi o umut ortadan kalkınca, sizin rahatınız bozulacak."

"Şu iş bitsin de ben her türlü rahatsızlığa razıyım. Kardeşim gibi beni de Kahkaha'ya gönderecek değiller mi? Ne mahzuru var? İnsan esir olduktan sonra ister sarayda otursun, ister hapiste olsun bence ikisi de aynıdır. Hem

kardeşime kader ortağı olacağım için Kahkaha'yı bu saraydan üstün tutar, belki daha çok memnun olurum."

"Ben öleceğimi bilsem, sizin bir dakika rahatsızlığınızı gerektirecek bir harekette bulunamam."

"Neden?"

Sohbet bu noktaya gelince, Şehriyar'ın yüzünü ateş gibi bir kızılık kapladı, bakışları baygınlaştı ve hemen arkasına doğru yavaşça bir iki adım attı, birden minderin üzerine yıkıldı... umutsuzluk ve hayranlık dolu bakışlarla Adil Giray'ı yukarıdan aşağı süzdükten sonra:

"Neden mi, Neden mi? diye soruyorsunuz. Aşkımı size anlatmak için daha ne yapayım? Kalbimi yerinden söküp önünüze mi atayım? Sizi seviyorum da onun için...!" diyebildi ve ellerini yüzüne kapayarak hüngür hüngür ağlamaya başladı...

Adil Giray, böyle ummadığı bir durumla karşılaşınca, aniden şaşırmış, terbiyesi icabı hiçbir cevap verememişti. Biraz sonra kendini toparlayarak,

"Efendim... Şimdi... Tehlike meydana... Çocukluğun, ağlamanın sırası değil!. Ne yapmak gerekiyorsa onu yapalım!" diyebildi.

Bunun üzerine Şehriyar da acısını bir dereceye kadar giderdi ve,

"Yapılacak sadece bir şey kaldı, o da Perihan buraya geldiği zaman ciddi bir müzakere yapmaktır." dedi.

Adil Giray sordu: "Ciddi bir şekilde bir müzakere yolu nasıl açabiliriz? Böyle siyasi bir müzakereye girişebilmek için benim ne Han'dan ne de Padişah'tan iznim var..."

Şehriyar: "Hanın oğlusunuz. Gönlünüzde saltanat hırsı yok mudur? Onun bunun iznini ne düşünüyorsunuz? Şimdi bir ordu hazırlıyoruz. Birkaç aya kadar Şirvan'a saldıracağız. Sizi de beraber götürürüz. Allah yardım eder de Türkleri yenebilirsek, yanınıza gerektiği kadar asker veririz. Kırım'a gider, ağabeyinizi alaşağı edip, Hanlık makamına oturursunuz. Ondan sonra da ister

bize, ister Osmanlılara yahut hiçbir tarafa bağımlı olmazsınız. Şayet bu kez de bozguna uğrayacak olursak, şimdiki durumunuzda hiç bir değişiklik olması ihtimali yoktur. "Esirdim, beraber götürdüler. Ne yapabilirdim?" dediğiniz zaman, akan sular durur. Size kim bir suç yükleyebilir?"

"Allah korusun?.. Allah korusun!.. Hem İslâm'ın halifesine, hem de ağabeyime karşı hainlik edeyim de dünyadaki rezillerin en rezili ben mi olayım? Kırım Hanlığı değil, dünya saltanatı için bile olsa, ben bu alçaklığı yapamam..."

"Ne kadar tuhaf bir şey... Ben kendi geleceği için kendisini kaybedip de hasretiyle yanmayı göze alıyorum da o, Osmanlıların hatırı için, burada esir kalmayı Kırım tahtından üstün tutuyor!.."

"Padişaha ve ağabeyime karşı isyanla gelecek saltanattan esirliği değil, mezarı bile üstün tutarım."

"Efendim, İran ordusu sizi Kırım'a kadar götürüp de tahtınıza çıkarsa, zorla getirildiğinizi ilan etmekten aciz mi kalırsınız? İsteyerek isyan ettiğinize kim, ne ile inanacak?"

"Ben kendi vicdanıma karşı sorumlu değil miyim? Vicdanıma hesap vermeyecek miyim? Hem isyan, hem de ikiyüzlülük... Hükümdarlığa ne kadar da lâayık meziyetler!"

"İki gözüm! Siz kendi kendinizi zorlayarak, Şehriyar:ben de kendim isteyerek nasılsa bir belâyâ yakalandık... Bunu başımızdan kovmak için başka çare yok... Hiç olmazsa sadece söz verin, şuradan orduya kadar birlikte gidelim. Oraya gittikten sonra ben ne yapar eder, sizi kaçıtırım. Ben de canımı kurtarmak için sizinle beraber gelirim."

"Yapamayacağım bir iş için size nasıl söz verebilirim? Bana layık gördüğünüz şey dolandırıcılık mıdır?"

"Siz böyle inat ederseniz işin sonu nereye gider?"

Adil Giray, kendinden emin bir tavırla: "Allah alnımıza ne yazdıysa o olur."

Bunun üzerine Şehriyar Adil Giray'ın yanına koşup kollarını onun omuzlarına attı ve: "Olmaz! Allah aşkına yapma!.. Kendine acı mıyor musun? Kahkaha zindanını nasıl göze alıyorsun. Hiç değilse bana acı!.. Hem namusumun, hem de hayatımın tehlikede olduğunu görmüyor musun? Ben, sevdiğinin elinden ölüme gitmeyi bir lezzet bilen kadınlardan değilim!.. Aşkımın karşılığı olarak bana kıymak gaddarlık olur... Seni vücuduma ikinci ruh bilmiştim. Şimdi ruhuma ecel mi olacaksın?.. Hiç insaf yok mu sende? Evet, hem ölmek, hem de sevdiğinin eliyle ölmek, dayanılır gibi değil... Bari aşkından, kıskançlığından öldürse... Hayır... İlgisizliğinden, inadından, kibrinden ölümüne sebep olacak..."

Bu son sözler, Şehriyar'ın ağzından hüznü bir şekilde dökülüyordu. Babasının ve kocasının kanatları altında çocukluğundan bu yana dökmediği gözyaşları, yolunu kaybetmiş şaşkın yolcular gibi, her tarafında dolaşıp duruyordu...

Adil Giray'ın kalbini bu acı manzara, tüm varlığını derin bir merhametle doldurmuştu. "Ciddi bir anlaşma yapmak elimden gelmez," dedi, "Ama mecburen yalan söyleyeceğiz. Bakalım kader bize ne gösterecek?"

Ve sonunda bu sözlerle Şehriyar'ı yalancı çıkarmamak için, aralarında politik müzakereler oluyormuş gibi davranmaya ve Perihan'la da aynı müzakerelere yine numaradan girişmeye razı oldu. Adil Giray'ın bunu onaylaması, Şehriyar'ı kesin bir beladan kurtardığı gibi, âşık olduğu bu genç ve yakışıklı erkekle istediği gibi görüşme imkânını sağlıyor ve hem de aşkının reddedilmediği anlamını taşıyordu. Kadın, üç ömür birden kazanmış gibi sevinmişti. Şehriyar, defalarca teşekkürlerini iletip de Adil Giray'dan ayrılacağı sırada, birden hatırlamış gibi, Perihan'dan da söz açarak;

"Şeytanlara bile büyüçülük öğretecek kadar hileci bir kadındır. Hiçbir sözüne inanma ve kendisiyle konuşurken oldukça tedbirli davran." diye düşmanını de çekıştirmekten ve bu konuda bazı uyarılarda bulunmaya da engel olamadı.

Şehriyar odadan çıktıktan sonra Adil Giray, tek başına kalınca, kafasında tuhaf hayaller ve büyük düşünceler uçuşmaya başladı. Odanın bir başından diğer başına gidip geliyor ve bir içinden bir dışından:

"Tuhaf şey!.. Adam ne de acayip bir Şah imiş!.. Zaten gücü anadan doğma kapalıyken, zavallının gözlerine bir de mil çektirmeye ne lüzum vardı? Koca milletin içinde, devlet işlerini ellerine teslim edecek iki kadından başka kimse bulamamış! Kadınlar da ne kadın! diğerini tanımam, ancak şu gördüğüm kadın gerçekten çok fettan bir kadın... Hamza Mirza'nın annesi olduğunu düşündükçe hayretten insanın aklı duracak gibi oluyor... Bazen çöpün içinde bir çiçeğin bittiği gibi, böyle kadınlardan da meğer böyle çocuklar doğarmış!.. Esir olduğumuz halde şurada misafir gibi ağırlanıyoruz... Kadın bize, ev sahibimizin karısını kaçırmayı, namusunu berbat etmeyi teklif ediyor! İslam halifesinin koca bir ülkesinde saltanat sürüyoruz, kadın bizi böyle bir iyiliksever insana isyan ettirmek istiyor! Han'ın sayesinde Kırım'ın ikinci padişahı sayılırız, kadın bize, onun makamına ve belki hayatına saldırmayı düşünüyor! Ne Allah'ın belası bir yaratık... Bir insanın bu kadar alçalabileceğine insan inanmıyor! İçim bulanıyor, insanın delireceği geliyor. Ya son karara ne diyelim! Kadının hatırı için hayal cambazlığı yapacağız. Herkesi aldatacağız. Olayların akıntısına kapılır da artık geri dönemeyecek duruma düşersek ne yapacağız? Orasını ben de bilemem! Ancak bütün bu rezillikleri, hatta tehlikeleri niçin göze alıyoruz? Kadın bir yalan uydurmuş, şimdi de bu yalanı doğru gibi yutturmak gerekiyormuş, o da ancak bizim onayımızla olabilirmiş... Sadece onay da yeterli değil, bu yalana ortak da olmak gerekiyor... Peki, sonu böyle tehlikeli olan bir yalanı niçin uydurma gereği hissetmiş?"

Adil Giray tebessüm ettikten sonra yine söylenerek: "Bizi seviyormuş da onun için yalan söylemek zorunda kalmış... Zavallı! Bilmiyor ki, rahmetli annem sağ olsaydı ondan çok daha genç olacaktı. Hem sevip de ne yapacak? Kaçmamıza çare bulacak, kendi de arkamızdan gelecekmiş. Ne garip şey! Gönlümüzü eğlendirmek için sonunda körlerin artığına mı kaldık? Başımızı kurtarmak için, bir kocakarı kaçırmak zorunda kalacağız, öyle mi? Düşündükçe insanın tüyleri diken diken oluyor, çıldıracağı geliyor! Gerçi meselenin asıl nedenini bulmak kolay! Ama bu kez de karıyı öldürdüler... Aslında öldürülmeye de layık... Fakat gönül, herhangi bin neden de olsa, cellatlığı bir türlü kabul edemiyor..."

Sonunda Şehriyar'ı beladan kurtarmak için, bir süre daha söylendi, düşünüldü, bütün seçenekleri ölçtü biçti... kendisini bilerek belanın kucağına atmak demek olan bu karara uymaktan başka seçeneği olmadığını anladı...

Ertesi günün akşamında Şehriyar, Perihan'ı da yanına alarak Adil Giray'ın dairesine geldi. Perihan, sıkıca örtülü bir şekilde, Şehriyar da örtünmede ondan daha üstün olmaya çalıştı. Söze ilk giren Şehriyar oldu. Müzakerelerin iyi bir şekilde bitmesi için Perihan'ın fikirlerinden de faydalanmanın, yerinde olacağını söyledi. Adil Giray, iki devlet arasındaki bu uyuşmazlığın en kısa yoldan giderilmesi gerektiğini söyledi. Ama, İran orduları zafer kazandığı zaman, kendisinin Kırım'a girebilmesine imkân varsa da, bu zafer kesin bir şey olmadığı gibi, Kırım'a girince Han'ı yenmesinin de, Allah'ın iznine kalmış bir şey olduğunu yineledi. Kırım'la ilgili hazırlıklar yapıldığının, o taraflarda duyulmaması için öğütlerde bulundu. Kardeşini burada esir bırakıp gidecek olursa, oralarda gururu incineceği için, hiçbir iş göremeyeceğinden, hem Han'a, hem Osmanlı Devleti'ne bir şey sezdirilmemek için kendisinin oraya esir şeklinde götürülmesi, Gazi Giray'ın da mutlaka kendi yanında olması gerektiğini söyledi. Konuşma, Adil Giray'la Şehriyar arasında bir iki saat kadar sürdü ancak müzakere konusu, başladığı noktadan bir adım dahi ilerlemedi.

Perihan ise, konuşulanları dinlemekle yetiniyor, hiç sohbete karışmıyordu. Bir süre sonra Adil Giray'a,

"Kırım'a girmeniz ve Han'a karşı galip gelmeniz için kaderin sizden yana olması gerektiğini demiştiniz. Kaderin size yardım etmesi için emrinize ne kadar İran askeri istersiniz?" diye sordu.

Buna karşın Adil Giray, istemeyerek de olsa kabullenmiş gibi görüldüğü bu tuzağı engellemek istedi. Yanına İran askeri almayı hem amacına, hem de vatanseverliğine aykırı görüyordu. Bunu önlemek için hiç beklemeden cevap verdi:

"Eğer, Kırım'a İran askeriyle girersek, Osmanlılar da, araya bir mezhep kavgası sokar, Tatarların tutuculuğunu kışkırtır, elde etmek istediğimiz başarı o zaman olanaksız hale gelir. Hem ben canımdan çok sevdiğim vatanıma karşı silah da çekemem!.."

Adil Giray'ın sözlerine bakarak Şehriyar'ın önceden söylediklerinin yalan olduğunu anlayan Perihan, utancından meydana çıkmaya cesaret edemiyormuş gibi bir ruh haline büründü. Adil Giray, ortada hiçbir sebep yokken araya Gazi Giray'ı da beraber götürmek teklifini çıkarmış, yanına İran askeri

istemediğini ve vatanına silah çekemeyeceğini açıkça söyleyerek konuşmasına son vermişti. Perihan'a göre, Adil Giray, böyle bir müzakere bahanesiyle hem kendini, hem de kardeşini esirlikten kurtarmak gayesindeydi. Oysaki bu karışık meseleyi düzenleyen Şehriyar'ın kendisi olduğu halde, müzakere sırasında Adil Giray'a sanki emir veriyormuş gibi konuştuğu için, Perihan olayın aslını anlayamamıştı. Gerçekten Şehriyar'ın çocuk eğlendirmek için masal uydurur gibi, böyle hiç yoktan bir mesele icat edeceği kimsenin aklından geçecek şeylerden de değildi. Ama Perihan, bu dışı şeytanın ahlakını ve geçmişteki tutumunu düşünerek, konuşma sırasındaki hareketlerini biraz dikkat etseydi, konunun esasını kolayca anlayabilirdi. Ama, bunu anlayamadı. Hatta Adil Giray gibi yakışıklı erkeklere Şehriyar'ın ne kadar düşkün olduğunu eskiden beri deneyimleriyle bildiği halde, Şehriyar'ın bu toplantı boyunca gizleyemediği âşık hallerinden olsun, Adil Giray'a tutkunluğundan olsun, bütün bu hayalleriyle gözünü aşk ateşi bürümüş, gönlünü en amansız sevgi ateşi kaplamış olduğundan, karşısındakilerin durumuna bakarak fikir yürütmek ve bir sonuca varmak kabiliyetinden dahi yoksundu.

Zekası dünyalara sığmayan dolu ve çok akıllı bir kimse, ama gözleri doğuştan kapalı bir insanı hayal edin!.. Gençliğinin en deli dolu çağlarında, kendi arzusuna uygun bir sevgilinin hayaliyle yaşayıp giderken, birden gözleri açılıp yıllarca rüyalarını yaşattığı sevgiliyi karşısında görse ne hale geleceğini düşünün! Perihan da Adil Giray'ı görünce aynı hale gelmiş ve bütün konuşma boyunca kendinden geçercesine dalıp gitmişti. Aslında Perihan, o yaşına kadar hiç kimseyi sevememişti. Bu aşkı ise, öyle Şehriyar'ın zannettiği gibi, kalbini aşk yerine nüfuz ve gelecek hırsı kaplamış olmasından ileri gelmiyordu, tam tersine yüksek duyguların ayrılmaz bir gereği olan sevme kabiliyeti içindeki diğer tüm meziyetler gibi, Perihan'da fazlasıyla vardı. O güne kadar hiç kimseyi sevmediyse, o büyük kalbini doldurabilecek koskoca bir aşk heyecanını hükmü altında tutmaya layık bir vücut görmediği için sevedemedi. Yoksa onun gönlü, güzel ve narin cisimler gibi, düşüncesi akıcı ışıklar gibi, her zaman yükseklerde uçar dururdu, kendisi doğuştan asil olduğu için, karşılaştığı bütün güzeller, onun gözünde, yerlerde sürünen birer kertenkeleden farksızdı. Zekâ ve aklı da ulaşılamayacak kadar güçlü olduğundan, en zeki, en anlayışlı insanları bile çok aptal ve çok anlayışsız bulurdu. Yıllardır kafasında canlandığı ve yaşattığı erkekten daha güzel bir yüzü, hayal edebildiğinden çok daha yüksek

ruhu olan bir erkekle hayatında ilk defa karşılaşıyordu ki o da Adil Giray'dı. Adil Giray'ın, birinci bölümde anlatılan ve devam eden bölümlerde zaman zaman anlatılacak olan yüz güzelliğine ve güzel ahlakına, demir kafes içine konulan heybetli bir aslan gibi, cesaretteki ağırbaşlılığı da başka bir meziyet ekliyordu. Adil Giray, bu durumuyla Perihan'a tabiatta olmayan ve sanki sadece kendisi için yaratılmış bir insan gibi görünüyordu. Adil Giray'ın beden ve ruh güzelliği karşısında, sevme kabiliyeti, güneş ışınlarına hasret kalmış bir gül gibi hemen açılmıştı.

Sabahleyin çiçeklerin açışına hayran hayran bakarak aşkı için tatlı hayallere dalan bir aşığa uzaktan şakırdarak akıp giden ırmak akıntısının sesi nasıl gelirse, Adil Giray'ın düzgün erkek sesi de Perihan'a öyle geliyordu. Çünkü can kulağıyla dinlediği şey, müzakerelerin konusu değil, Adil Giray'ın sesindeki o gönül ferahlatıcı ahenkti. Müzakere bu şekilde bir iki saat kadar devam ettiği halde, yine hiçbir karara varılamadı. Konuyu enine boyuna düşünüp tekrar görüşmek üzere toplantıya son verdiler. Şehriyar da, o şeytani zekâsına rağmen, toplantı boyunca bir aşk sarhoşluğu halinde, Perihan'ın haline dikkat edememiş, hiçbir şey anlayamamıştı. Hatta bu toplantıyı ümit ettiğinden çok daha fazla isteğine uygun bulmuş ve o geceyi, sevgilisinin koynunda uyur gibi, rahat ve mutlu geçirmişti. Onlar huzur içindeyken Adil Giray'ın vaziyetine gelecek olursak; büyük okyanuslarda bir fırtınaya tutulan, vücudunda ve kollarında güç buldukça azgın dalgalarla çarpışarak canını kurtarmaya çalışan, gücü tükenince de yine aynı azgın dalgaların akıntısına uyup kaderine boyun eğen zavallılar gibi, atıldığı bu tehlikeli girdapta düşündükçe bir kurtuluş çaresi arayan, düşünme gücü bitince, tamamen şaşırıp kalan bir insan gibi, vaziyetini hadiselerin gelişimine bırakmak şeklindeydi.

Onun bu haline karşılık Adil Giray'ı ilk gördüğünde ayakları yerden kesilen Perihan, hem memnun, hem de dünyaya geldiğine geleceğine bin pişman filozoflar gibi, bir yandan Adil Giray'la tanıştığı için çok mutlu, ancak diğer taraftan da onun kolları arasına girebilmenin güçlüklerinden dolayı çok sıkıntılıydı. O gece sabahlara kadar gözüne uyku girmedi. Henüz yirmi bir yirmi iki yaşlarında ve gençliğinin baharını yaşıyordu. O yaşa kadar hayatın birçok acı ve tatlı taraflarını görmüştü. Şimdi ise, hasret ateşiyle, vuslat cenneti arasında bulunuyordu. Kaderi onu bakalım hangisine götürecekti... O gece sabaha kadar acı tatlı birçok hayallere daldı. Ne

yapacağını bilemiyor ve hiçbir şey hakkında kesin bir hüküm veremiyordu. Bu düşünceler arasında sabah oldu. Güneşin ışığı, bütün bir gece dünyayı kaplayan karanlıkları dağıtmakla kalmadı, Perihan'ın üzüntülerini de birlikte sildi attı. Perihan'ın aklı fikri bir konuda toplanmıştı; Adil Giray'la, Şehriyar gibi, sık sık, fakat yalnız olarak görüşmek... Bu isteğini gerçekleştirebilmek için çözümler aramaya başladı. O çareyi bulmakta da hiç zorlanmadı. Şehriyar iki üç gecede bir nöbetçi olarak Şah'ın hizmetinde kalıyordu. O geceler Perihan için kaçırılmaması gereken güzel bir fırsattı. Müzakereleri güya daha çabuk bitirmek ve daha iyi bir sonuca bağlamak için, devam etmekte olan görüşmeler her gece yapılırsa, Şehriyar'ın sarayın harem dairesinde nöbetçi kaldığı gecelerde Adil Giray'la baş başa konuşabilirlerdi. Bu, olmayacak bir şey değildi. Evet, hiç bir şüphe uyandırmadan, ustalıkla bunu gerçekleştirebilirdi. Perihan, artık hep bunu düşünüyor, zekâsını var gücüyle buna çalıştırıyordu. Hatta Adil Giray'la hiç kimseye fark ettirmeden buluşma hayallerini o kadar gerçek görmeye başlamıştı ki, her sırrı, her gerçeği biliyormuş gibi, buluşmalarında gözcülük görevini şimdiden kendi adamlarına vermeyi ve onları daha önceden çeşitli görevlerle Şehriyar'ın adamları arasına soktuğu en güvenli adamlarından seçmeyi düşündü ve bu işte kullanacağı kişileri hemen o gecedan kafasında planladı.

Güzel Perihan, o güne kadar kafasında planladığı her işi devamlı başarıyla neticelendirmişti. Bunda da başarıya ulaşacağını biliyordu. Bu özgüvenle gönlündeki acılar iyice azalmış, onların yerini tatlı bir sevinç almıştı. Ama bu sessizlik ve sevinç uzun süre devam edemedi. İnsanoğlu işte böyledir, özellikle aşka ait planların başı ile değil, sonu ile bile yetinmez. Ruhu lezzete doysa bile yine de onun üstünde yeni lezzetler aramaktan vazgeçmez. Gönlünden yepyeni planlar fişkirir. Perihan da buhaldeydi, gönlünde yeni bir emel, yeni bir endişe belirmişti, Aşkına Adil Giray da acaba aynı şekilde cevap verecek miydi? Bunu gerçekleştirmek kendi elinde olan bir şey değildi ki, istediği şekilde çare bulabilsin... Perihan, tüm iyi ve kötü seçenekleri teker teker gözünün önünden geçiriyordu. Hayatında ilk defa birine âşık olmuştu. Bu aşkıta önemli rol oynayacak olan kendi güzelliği aklına geldi. O zamana kadar aynaya hep sütin körü baktığı için, Adil Giray'ın kalbini çalacak derecede güzel olup olmadığının pek farkında değildi. Ama bu sefer yapacağı iş önemli olduğundan hemen yerinden fırlayıp, aynanın karşısına geçti. Sanki kız beğenmeye giden bir görücü gibi dikkatle kendisine bakmaya başladı.

Kelimenin tam anlamıyla güzel bir kızdı. Uykusuzluktan gözleri yorulmuş, bakışlarına sevda kadar tatlı bir hüznün çökmüştü. İnce, anlamlı ve güzel yüzü, önce, sabaha kadar mehtaplar gibi ışıklar içinde bir donukluk gösteriyor, sonra da güneş ışınlarını henüz almaya başlayan gül goncaları kadar tatlı bir pembelikle bakışları okşuyordu. Dünyaları kendine âşık edecek ve sayısız gönülleri yakacak kadar güzel olduğunu kendi de görmüştü. Ama kalbine tam anlamıyla inanç gelmedi. Acaba kendini mi kandırıyordu? Saatlerce aynanın karşısından ayrılmadı. Daha o dönemde esir ticareti yasak değildi. Kendine esir alış veriş yapan kocakarılarından ve kendine cariyeye beğenen genç beylerden daha zor beğenen bakışlarla yüzünü ve vücudunu iyice inceledi. Kendi güzelliğine karşı kıskanç denilebilecek kadar titiz davrandığı halde, hiçbir yerinde güzelliğini bozacak en küçük bir eksiklik bulamadı. Sadece bir endişesi kalıyordu. Acaba Adil Giray nasıl güzellere hoşlanırdı? Kendisini aynı derecede güzel bulacak mıydı? Yoksa onun kafasındaki güzellik daha başka bir güzellik miydi? Bu ve buna benzer endişeler ve meraklarla düşündü ama sonra bu işin içinden çıktı. Çünkü Adil Giray gibi özel bir gencin, güzellik anlayışında herkesin birleştiği tipte böyle bir güzelliği beğenmekten yoksun kalacağı düşünülemezdi. O da kendisini kesinlikle beğenecek ve sevecekti. Buna yüzde yüz emindi. Bundan başka karakterlerinin de birbirine benzemesi, umudunu büsbütün kuvvetlendiriyordu. Adil Giray da, kendisi gibi cesur, atılgan, girişken ve yüksek duygularla doluydu. Giderek ümitleri o kadar kuvvetlenmişti ki, daha birkaç saat önce ortalık aydınlanmaya başladığı zaman, kederli sonbahar sabahları gibi, umutsuzluk ve hüznü dolu bir güzellik içindeyken, şimdi, genç kız şekline girmiş bir ilkbahar sabahı kadar tatlı ve neşeliydi. Fakat bu mutluluğunu başkalarına ve özellikle Şehriyar'a hissettirmemesi gerekiyordu. Mümkün mertebe tedbirli davranarak, Şah'ın huzuruna girdi. Hamza Mirza ile Şehriyar da oradaydılar. Görüşme konusu yine Adil Giray'la ilgiliydi. Meseleye çok fazla önem vermiyormuş gibi ve son derece soğuk kanlı ve kayıtsız bir eda ile Perihan da fikrini belirtti.

"Bana göre konu kapanmış demektir. İşin sıkı tutulamaması yüzünden istenilen sonuç elde edilememiştir. Adil Giray, bizden büyük bir yardım göreceğine bir türlü inanmıyor. Ne yapıp edip, kendisini buna inandırmanız gerekiyor."

Daha sonra da, bir plan düşünerek Adil Giray'ın zekâsını sanki küçümsüyormuş gibi konuştu:

"Güya kurnazlık yapacak. Hem Gazi Giray'ı da birlikte götürmek istemesi, ayrıca dikkate değer ve üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır."

Bu şekilde konuşmasının sebebi, gerçek düşüncelerini Şehriyar'a sezdirmemektir. Bunda başarılı da olmuş, kurnaz geçinen Şehriyar, Perihan'ın Adil Giray'a âdeta düşman gözüyle baktığına iyice inanmıştı. Bundan başka Perihan'ın işi sıkı tutmak konusundaki düşüncesini de kendi çıkarına uygun bulmuştu. İş sıkı tutulursa sevgilisiyle daha sık görüşebilecekti. Şehriyar'ın gözünde önceden gereksiz bir beladan başka bir şey olmayan Perihan, şimdi vazgeçilmez bir nimet gibi görünüyordu.

Şah'ın yanında verilen bu karardan sonra, birbirinin iç dünyasını anlayamayan bu iki kadın, hemen iki gecede bir Adil Giray'la buluşmaya başlamışlardı. Aralarında geçen konuşmalarda Perihan, sürekli, İran devlet adamlarında güven vermek için, Gazi Giray'ın İran'da kalmasını ve Kırım'a girerek devleti ele geçirmek amacının gerçekleşmesini kolaylaştırmak için de Adil Giray'ın yanına mutlaka İran askeri alarak Kırım'a gitmesini ve İran devletinin güvenliğini sağlamaya çalışması gerektiğini ileri sürüyordu. Müzakereler boyunca Şehriyar'ın yaptıklarına gelecek olursak; o da, kabul edilmesi mümkün olmayan bazı değişiklikler ileri sürerek, sanki ikisinin arasını bulmaya çalışıyordu. Sonunda, bu üç zeki insan, her biri bir başka hedef peşinde, işi mümkün olduğu kadar uzatmaya çalışarak, kendi isteklerini gerçekleştirme yolunda, birbirlerinin emellerine de hizmet etmiş oluyorlardı. Eskiden daha az buluştukları halde, şimdi iki günde bir Adil Giray'ı görebildiği için Şehriyar, bayağı mutluydu. Önceki günlerde Adil Giray'a aşkını açıktan söyleyerek utanmanın birinci perdesini yırtmış bulunuyordu. Bundan sonra aşkını ve gönlünün arzularını sevdiğine uzunca anlatmak vardı. Bu ise Adil Giray'la yalnız kalmaya bağlıydı. Oysaki Perihan, her buluşmada bir karaçalı gibi aralarına giriyor, sonuca ulaşmasına mani oluyordu. Bu yüzden Perihan'a içinden çok kızıyor, ancak bir şey söyleyemiyordu. Adil Giray ise, bu durumdan son derece mutluydu. Çünkü Perihan, canlı bir namus ve ahlak abidesi gibi yanlarında bulundukça, karının Adil Giray'a yaklaşmasını engelliyor, delikanlıyı taciz edilmekten kurtarıyordu. Adil Giray'la baş başa kalmayı en az Şehriyar kadar ve belki de ondan daha fazla

isteyen Perihan; bir gün elbette kavuşacağını beklediği o mutlu anları hayatının en büyük mutluluğu sayıyordu. Perihan önceden kararlaştırdığı gibi Adil Giray'ın dairesinde nöbetçilik ve muhafızlık için, kendi adamları arasından seçtiği en sağlam kişileri birkaç gün içinde yerlerine yerleştirdi. Sonunda bir çarşamba gecesi Şehriyar'la beraber bulunmamak için, hastalığını bahane ederek düzenli toplantılara katılmayacağını Şehriyar'a söyledi. Bu, kadının arayıp da bulamadığı bir fırsattı. Adil Giray'la yalnız da kalacağı için sevincinden etekleri zil çalıyordu. Ama hiç renk vermedi, görümcesinin o geceki toplantıya gelemeyişine sanki üzölmüş gibi bir edayla:

"Sizinle birlikten olmadıktan sonra ne fayda çıkar ki? İsterseniz toplantıyı başka bir geceye bırakalım!" diye ağız yokladı.

Perihan, onun bu yapmacık tavrına karşı: "Konuşmalar zaten sizin sayenizde başlamamış mıydı? Ben bulunmuşum veya bulunmamışım ne fark eder? İkiside aynı değil mi? Hem devamlı ikimiz beraber olmaktansa, böyle ara sıra siz kendisini yalnız görseniz, sanırım daha iyi olur. Benim tekliflerime karşı neler düşündüğünü böylece daha kolaylıkla öğrenebilirsiniz." cevabını verdi. Perihan'ın bu önerisine evet demek, Şehriyar için her şeye bedeldi. Fakat şansının bu kadar açık olacağını beklemediği için, Perihan'ın kendisini denediğini düşündü. Hem bu sınamaya başka bir numarayla cevap vererek işin doğrusunu anlamak, hem de karşısına çıkan böyle bulunmaz bir fırsatı kaçırmamak için,

"Çok haklısınız. Fakat Adil Giray'la her seferinde benim yalnız başına görüşmemle elde edilecek fayda, arzu ettiğim şekilde olamaz. Ara sıra siz de kendisini yalnız görmeli ve benim tekliflerimle ilgili düşüncelerini iyice incelemelisiniz ki, durum daha iyi ortaya çıksın. Ne karar vereceksek ona göre hareket edelim." dedi. Perihan'ın bu fikri ortaya atmaktaki amacı da zaten bu sonucu elde etmektir. Sonucun bu şekli alacağından önceden emin olduğu için, bu sonuçtan duyduğu sevinci, saklamakta güçlük çekmedi. Konuyu hiç önemsemiyormuş gibi tamamen ilgisiz bir tavırla ve kısaca,

"Doğru, bu şekilde de olabilir!" yanıtını verdi.

Şehriyar, Perihan'ın bu türlü hareketlerine bakarak herhangi bir tecrübe niyeti veya kendisinden şüphelenme belirtisi bulunmadığı hissine kapıldı. Bu sebepten içine iyice güven geldikten sonra, amaçlarına biraz daha yaklaşmış bir insan edasıyla,

"Aklıma bir şey daha geliyor, acaba Adil Giray'la sürekli ayrı ayrı görüşsek daha iyi olmaz mı? Şayet birimiz için bir tarafını bozacak olursa, diğeri onu onarır. Böylesi daha iyi olmaz mı?" dedi. Bu kez sınava çekilmiş olmak düşüncesi ve şüphelenme sırası Perihan'a gelmişti.

Ona hemen cevap verdi: "Bana kalırsa söylediğiniz şekilde hiç de uygun değildir. Adil Giray, şüpheli bir kişidir. Kendisini ayrı ayrı gördüğümüz takdirde, kendisine ne kadar güvence verirsek verelim, yine inandıramayız. Aramızda söz birliği ettiğimizi sanarak anlaşılmayı kesebilir, sonuçta işler bir daha düzelmemesine bozulur. Zaman zaman ayrı görüşmemiz başka, sürekli yalnız görüşmemiz yine başkadır. Ara sıra ayrı görüşülürse, meşguliyet gibi, rahatsızlık gibi çeşitli mazeretler bulunabilir. Fakat sürekli olarak ayrı görüşecek olursak bunun sebebini kendisine nasıl izah ederiz?"

Bu cevap Şehriyar'ı ikna etmese bile Perihan'ı daha fazla şüpheyi düşürmemek için onun fikrine aynen katılmış gibi göründü. Bu şekilde Perihan da sınanmak şüphesinden kurtulmuş oldu.

Şehriyar: "Ben bu akşam onu biraz sıkıştırırım. Siz de yarın akşam görüşür ve bu akşamki görüşmemizin ne gibi sonuçlara ulaştığını anlamaya çalışırsınız." diyerek Perihan'dan ayrıldı. Adil Giray'ın yanına yalnızca gittiği zaman, geçen toplantılarda Perihan'ı çok güzel idare ettiğinden başlayarak kendisinden esirgemediği merhameti ile namusunu ve hatta hayatını kurtardığı için, tıpkı bir İranlıya yakışır şekilde abartıya kaçmadan teşekkürlerden sonra konuşmayı aşka getirdi. Önce hafif imalarla işe başladı, on dakika sonra arzularını açıkça söylemeye başladı. Hep aşkından bahsetti. Delikanlıyı yatak odasına sürüklediği kaldı. Adil Giray'dan biraz yüz bulsaydı, belki o da yapacaktı. Adil Giray ise, ahlakı, inceliği ve özellikle içinde bulunduğu anormal vaziyet yüzünden hiç oralı olmuyor, kadının amacını anlamazlıktan geliyordu. Durumu kurtarmak için, onu boş ümitlere düşürerek birtakım kaçamak cevaplar veriyor, gerçek duygularını hiç belli etmiyordu. Bu çirkin kadına karşı duyduğu nefreti bile bir utanç ve edep perdesi altında gizlemekte başarılı oluyordu. Şehriyar ise, belli bir gaye

peşinde koşan her insan gibi, Adil Giray'ın kesin ret cevabı vermemesini olumlu karşılıyor, hayallerinin gerçekleşeceğine bir işaet sayıyor, sevincinden içi içine sığmıyordu. İkisi de birtakım zıt duygular içinde iki saat kadar konuştuktan sonra görüşme yine bitti. Şehriyar, tam kapıdan çıkacağı sırada birden aklına gelmiş gibi, sözü konuşmalara getirerek: "Ben yarın akşam Şah'ın hizmetinde nöbetçiyim. Perihan benim yerinme müzakereye yalnız gelecek!" dedi.

Adil Giray'ı manevi bir borç altında tutmak için kendinden başka onu koruyan hiç kimsenin olmadığını gösterip lafı Perihan'a getirdi. Zavallı kıza, ikiyüzlülük, namussuzluk, hainlik, hatta büyücülük gibi, aklına gelen her türlü iftirayı atmaktan çekinmiyordu. Perihan'ı Adil Giray'ın gözünden tamamen silmek için daha da ileri giderek;

"İnsan kanını bile içmiş bir yaratıktan daha ne beklenir?" cümlesiyle sözlerine son verdi. Perihan'la konuşurken çok dikkatli ve tedbirli davranması konusunda onu defalarca uyararak delikanlının yanından ayrıldı. Adil Giray, o gece için de olsa belayı defedebileceğine sevinmiş, huzur içinde uykuya dalmıştı. Perihan ise o geceyi acılar içinde geçirmiş, iki dakika bile uyuyamamıştı. El ayak çekilip de odasında yalnız kalınca, yatağa şöyle bir uzanayım, dedi. Gözlerini kapadı. Ama uyumak ne mümkündü? Yatağının içinde doğruldu, başını avuçlarının arasına alarak yokladı. Adil Giray'ı sevdiği kesindi. Ama o da kendisini seviyor muydu veya sevebilecek miydi? Bu düşünce ile sürekli acılar içinde kıvrandı. Adil Giray'la yaşayacağı mutlu hayatı gözlerinin önüne getiriyor, o zaman Allah'ın cehenneminde yanarken cennetin zevklerine erişmiş gibi derin derin mutluluk duyuyordu. Perihan, o gece Adil Giray'la yalnız buluşacağı için akşamı iple çekiyordu. Sabah olmuş, ortalık aydınlanmıştı. Sonunda ortalık karardı. Arkasında, gümüş damgalarıyla yıldızlı berrak geceleri andıran açık mavi bir çarşaf örtündü. Beyaz tül den bir peçe ile yüzünü örttü. Çarşafın uçlarını kemerine öyle bir şekilde ilıştirmişti ki, dışarıdan bakıldığı zaman, duruşundaki güzellik en ilgisiz bakışları bile üzerine çekiyordu. Yüzündeki peçe o kadar inceydi ki, nefes aldıkça hafifçe titriyor, sabah rüzgârına tutulmuş yapraklar gibi hemencecik dağılacak gibi oluyordu.

Sonunda Adil Giray'ın odasına bu güzellikler ve bu âşık bakışlarla girdi, kendisine uygun bir yer seçti. Duruşundaki güzelliği, vücudunun güzelliğini

ve beyazlığını gösterebilmek için, sağ ayağını çarşafından dışarıda bıraktı, sol elini dizinin üzerine koyup oturdu. Öyle bir yer seçmişti ki, oturduğu yere mumların ışığı vurdukça yüzünün çizgilerine varıncaya kadar seçiliyordu. Ayağındaki ince İran ayakkabısı parmaklarının tüm güzelliğini meydana çıkarıyor, elleri ise bileklerine kadar tamamen açıkta duruyordu. Adil Giray, gerçi son derece olgun bir şehzadeydi. Ancak aynı zamanda şair yaratılışlı bir genç olduğu ve gençliğinin en ateşli çağlarında bulunduğu için, gözlerinin önünde duran bir güzellik karşısında ilgisiz kalamazdı. Onun, etten ve kandan değil de sanki yanardağ volkanından yapılmış, her an tutuşmaya ve tutuşturmaya hazır gönlü de buna uygun değildi. Allah'ın özene bezene yarattığı Perihan gibi harika bir güzele gönül vermemeye imkan mı vardı? Adil Giray kıza bir bakışta delirecek şekilde âşık oldu. Bunda şaşılacak bir şey yoktu. Güneş doğunca dünya üzerindeki varlıklar nasıl birden aydınlanırsa, çok güzel bir kadına böyle birden âşık oluvermek de olağan şeylerdendi. İkisi de aynı duyguların içinde, normal siyasi müzakerelere başladılar. Fakat zihinleri başka şeylerle meşgul olduğundan, sanki bir hayal âleminde yaşıyor gibi kelimelerden çok bakışlarıyla konuşuyorlardı. Bu görüşme iki üç saat sürdü. Ayrılışları, ruhun bedenden ayrılışı kadar hüznü ve acılı oldu. Konuştuklarının bütün özeti ise, anlaşılmasın birkaç kelimeyle Perihan tarafından da yine önceki mazeretlerin tekrarından ibaret kaldı. Onunla buluşana kadar, kendini sevdireceğinden kesinlikle emin olan Perihan, odasına dönüp de yatağına çekildiğinde derin bir düşünceye kapıldı. İçine heyecanlar ve birçok şüpheler hücum etmeye başlamıştı. Adil Giray'ın bu gece, güzelliğine umduğundan fazla vurulduğu, genç şehzadenin her halinden açıkça belli oluyordu. Ama içinde yine de bir 'acaba!' vardı. Üzerinde özellikle durduğu nokta, Adil Giray'ın bu geceki konuşma şekliydi. Şehriyar'ın da katıldığı daha önceki müzakerelerde Adil Giray, daha canlı ve sıcak konuşuyordu. Oysaki bu gece halinde genel bir durgunluk olduğu gibi, konuşmaları da biraz soğuk gibiydi. Bu nedenle, önce Adil Giray'ın kendisini beğenmediğini düşündü. Ama gönlü bu düşünceye razı olmadı. Adil Giray'ın bu geceki durgunluğuna sebep, terbiyesi ve utancı olamaz mıydı? Olayı bu şekilde yorumlayınca, biraz rahatladı. İçindeki şüpheleri gidermek ve daha kesin bir sonuca ulaşabilmek için bundan sonraki buluşmayı beklemekten başka çare yoktu. Savcının idam talebiyle mahkemeye verdiği bir sanık gibi endişeler ve acılar içinde, sonraki buluşmayı beklemeye koyuldu... Öte yandan Adil Giray'ın da, zindandayken etrafına ışık yağmaya başlamış, kara topraklar altında kabir azabı çekerken gökyüzünden bir melek inip de

kurtulacağını söylemiş gibi, gönlünü sonsuz bir sevinç kaplamıştı. Gözüne Perihan'dan başka hiçbir şey görünmez olmuş, kendini aşkın derinliğine kaptırmış, bütün sıkıntılarını üzerinden atmıştı. Ama ne yazık ki, mutlu anlar, Perihan gibi, onun için de beş on dakikadan fazla sürmedi... Kafasındaki kuşkuları çözmeye çalıştı. Acaba Şehriyar, kendisini sevdiği için Perihan'ı karşısında düşman görüyor, zavallı kızcağızı bu yüzden mi kötülüyordu? Yoksa Perihan için söylediklerinde bir gerçeklik payı var mıydı? Kadının, zavallı kız hakkında söylediği kötülükler aklına geldi, bunları aralarındaki rekabet olarak düşünmek istedi. Akıllı Şah İsmail'in öldürülmesi konusuna takıldı. Herkes, Perihan'ın bu idamda en büyük rolü oynadığını sanıyor ve uluorta konuşuyordu. Şehriyar'ın Perihan için "İnsan kanı içmiş bir yaratıktan ne beklenir?" sözü, kafasının tam ortasında çivilenmiş kalmıştı... Kadının bu söylediği eğer doğru ise, bu derece alçak bir kıza gönlünü kaptırdığı için kendi kendinden nefret ediyor, içinden kalbini yerinden koparıp ayaklarının altında ezmek geliyordu... Bu zıt duygular içinde, saatlerce uğraşarak Perihan'ın hayalini kalbinden tamamen silmeye çalıştı. Sonraki akşam Şehriyar, Perihan'ın yanına giderek, önceki gece yalnız buluşmalarında neler konuştuklarını ve nasıl bir sonuca vardıklarını sordu.

Perihan: "Sözlerinde size dair hiçbir şey sezdirmedi. Konuştuklarımız, öncekilerin neredeyse aynısıydı. İlginç bir adam... Biraz daha mı sıkıştırmalı, ne yapmalı?" cevabını verdi. Bu durum, aşkıyla yeni bir buluşma imkânı yaratacağı için, Şehriyar'ı son derece sevindirmişti. Sevincini gizlemeye çalışarak:

"Savaş zamanı daha gelmiş değil. Ancak gereken hazırlıkları bir an önce tamamlayabilmek için mümkün olduğunca çabuk karar vermeliyiz. Çünkü konu İran'ın menfaatleri ile ilgili. İsterseniz bu gece yine ikimiz beraber gidip konuşmaya devam edelim." dedi. Perihan kafasındaki şüphelerden kurtulmak için bu teklife hemen evet dedi. Ame sevincini kadına hissettirmemek için, biraz düşündükten sonra, sanki Şah'a hizmette kusur etmiş olmamak hissiyatıyla, bu teklifi kabul etti. O gece yine beraber Adil Giray'a gittiler. Perihan, tepeden tırnağa dikkat kesilmiş, Adil Giray'ın hiçbir hareketini gözden kaçırmamak için olanca dikkatini onun gözlerinde toplamıştı. Ama delikanlının yüzüne daha ilk bakışta hayal kırıklığına uğradı ve baktığına bakacağına bin pişman oldu. Çünkü Adil Giray, Perihan'ı karşısında görünce yüzünde öncelikle memnurluk ve mutluluk görüntüsü belirmiş, ancak bir süre

sonra bunların yerini şiddetli bir nefret ifadesi kaplamıştı. Daha kötüsü Adil Giray, Perihan'a karşı gönlünde kaynayan bu nefret ve kızgınlık duygularını gizlemekte de başarılı olamıyordu. Şehriyar'a karşı duyduğu tiksintiyi hafif gülümsemeler, ince ve nazik alaylarla biraz gizleyebiliyordu. Ancak Perihan'a bakınca, yüzü ölüm celladına bakan bir idam mahkumunun yüzü gibi korkunç ve acayip bir şekil alıyordu. Zavallı kız bunları gördükçe vücudunun her noktası kavruluyormuş gibi oluyor, sevgilisinin güzel yüzünden ayıramadığı gözlerinin her siniri, kızgın bir tel halinde beynine saplanıyordu. Ağlamaya fırsat bulamadığı için, gözyaşlarının her tanesi bir ateş damlası olarak kalbine dökülüyordu. Şehriyar, hararetle konuşurken, birkaç defa söze karışarak, daha önceki konuştuğu takındığı tavrın aksine, Şehriyar'ın tekliflerini hafifletmeye çalıştı. Ancak Adil Giray, nefretini açığa vurmamakta o kadar ileri gidiyordu ki, zavallının bu arabulucu ve uzlaştırıcı jestlerine hiç önem vermiyor, hatta dikkat bile etmiyordu. Adil Giray'ın bu ilgisizliğine bakarak Şehriyar da devamlı Perihan'ın sözünü kesiyor ve önceki tekliflerinde diretiyordu.

Konuyu kızıştırıp konuşmaları bitirme noktasına getirdikleri sırada, Şehriyar yine tavır değiştirerek, alttan almaya başladı. Gönül alıcı ve yumuşatıcı birtakım sözlerle Adil Giray'ı yumuşatarak müzakereyi ertesi geceye bıraktı ve sonra da ikisi birlikte Adil Giray'ın yanından ayrıldılar.

Perihan, yediği bu ağır darbeyle tamamen mahvolmuş ve bitkin bir hale gelmişti. Odasına gidince, çarşafını bir tarafa, peçesini de diğer tarafa atarak yüzüstü yatağa yığıldı. Beyni hiçbir şey düşünemiyordu. Saatlerce hıçkırarak, doyasıya ağladı, acılarını bu gözyaşları da dindiremedi. Adil Giray'ın bu geceki davranışlarını gözünün önüne getirdi. Kendisine karşı takındığı tavırlarda sadece kayıtsızlık değil, açıkça nefret vardı. Acaba bunun nedeni ne olabilirdi? Düşünüyor, düşünüyor, olumlu bir cevap bulamıyordu. Şehriyar'ın bunda rolü var mıydı? Şehriyar, kendisiyle görüştüktan sonra Adil Giray'ı yalnız başına hiç görmemişti. Hem böyle bir fikri olsa Perihan'ı da birlikte götürmek için o kadar ısrar eder miydi? Böyle bir davranışta bulunması için ortada geçerli hiç bir sebep de yoktu. O, gereksiz yere hiçbir şey yapmazdı. Okyanuslardaki dalgalar kadar sayısız şüpheler beynine hücum ediyor, her biri diğerini kovalıyor, sonuçta yine tıpkı dalgalar gibi durmaksızın, yok olup gidiyordu. Vücudu ise, gönlündeki muhabbet gibi, hem eziliyor, hem de huzura tamamen düşman oluyor,

gözlerine, başındaki kara sevda gibi korkunç kâbuslar çöküyordu... Bütün bu acılar içinde uyuyabilmek mümkün müydü? O gece gözlerine mezar kadar karanlık görünen odasında inleye sızlaya sabah etti. Kendini tamamen umutsuzluğa kaptırmamak için tüm cesaretini topladı ve beynini kemiren düşüncelerden kurtulmaya çalıştı... Adil Giray'ın sergilediği soğuk davranışların nedenini anlamaya karar verdi... Bu kararla doğruca Şehriyar'ın odasına gitti. Akşamki sertliğinden dolayı, gururuna dokunmayacak bazı yakınmalarda bulundu, tam da faydalı bir işi sonuçlanmaya yüz tutmuşken böyle sertliklerle aksatmakta, elde edilmek istenen sonucu uzaklaştırmakta hiçbir yarar olmadığını söyledi.

"Adil Giray'ı biraz olsun yumuşatmaya çalışmalıyım onun için bu gece ben yalnız gideyim!" dedi. Şehriyar da bu teklifi kabul etmek mecburiyetinde kaldı. Akşam olunca Perihan, Şehriyar'la beraber bulunduğu akşamdan daha örtülü, daha sade bir kıyafetle şehzadenin odasına gitti. Adil Giray, Perihan'ı yine karşısında görünce sinirlenmeye başladı. Hiç süslenmeksizin geldiği için önce içinde bir memnuniyet ifadesi belirir gibi olmuştu. Ancak daha sonra bunun için de sinirlenmeye başladı. Perihan, her ne hareket yapsa, her ne söylese, gönlünde kapanmaya yüz tutmuş olan yaranın bir tarafına neşter vuruyor gibi geliyordu. Hem de sevdiği bu genç kızı bir daha görmemek, tamamen kaybetmek tehlikesini bile göze alarak. Perihan'ın en kibar, en yumuşak sözlerine karşın, aldığı terbiyeye ve nezaketine hiç yakışmayacak ve içinde bulunduğu zor durumla asla örtüşmeyecek şekilde kötü ve sert cevaplar veriyordu. Perihan bu hareketlere sadece yarım saat kadar dayanabildi. Sonunda onun da sabrı taşıtı. Hıçkırıklarını zor da olsa tutmaya çalışarak:

"Bakınız, şimdiye kadar size saygıda kusur etmedim. Bana karşı bu davranışınızın sebebi nedir? Bir kusurum varsa lütfen bana açıkça söyleyiniz!" dedi.

Adil Giray, hareketlerinin sanki farkında değilmiş gibi sordu: "Peki, ben size ne yapıyorum?"

"Neler yapmıyorsunuz ki... Ne yaptığınızı şu sözlerinizden olsun anlamıyor musunuz? Bana sürekli hakaret diyorsunuz..."

"Daha neler! Ben esir bir adamım. Kocaman bir şah'ın kız kardeşine hakaret etmek benim haddime mi düşmüş?"

"Buna hiçbir mani yoktur, hakaretlerinize bir de alay ekleyebilirsiniz. Ancak mert olanların şanı zavallı kadınlara böyle davranmak mıdır?"

"Özür dilerim, beni daha fazlasını söylemek zorunda bırakmayınız! Sonra belki terbiye sınırlarının da dışına çıkabilirim."

"Lütfen söyleyiniz, suçum nedir? Söylemezseniz erkek değilsiniz!"

Adli Giray biraz durakladıktan sonra cevap verdi: "Hanımefendi, ben de kan dökerim, fakat savaşta dökerim, kapalı odalar içinde, gizli kapaklı planlarla değil!" dedi.

Bu cevap üzerine Perihan'ın ayakları yere ermiş, bu cevap kendisine her şeyi açıklamıştı. Demek ki Adil Giray da, şah İsmail'in kendisince öldürüldüğünü sanıyordu... Elleri başında, öfke ve nefretle: "şah İsmail'i benim öldürttüğüme sonunda sizi de inandırdılar, değil mi? Onun için mi yanınıza geldikçe beni, pusuya yatarak, arkadan vurmaya hazırlanan bir cani gibi görüyorsunuz? Bana yaptığınız bunca hakaretler, içinizdeki bu derin nefretten ileri geliyor öyle mi? Ancak biliniz ki, hayatımı tehlikeye atarak, şah İsmail'i tahta ben çıkarmıştım. Halk, bu işlerde biraz etkim ve iktidarım olduğunu bilir. Zavallının katili bulunamayınca, hayallerinde bu suçu bana yüklediler. Allah bilir ki, şah İsmail'in öldürülmesinde en küçük bir kabahatim yoktur. Bunu önceden birazcık anlayabilseydim, özellikle engel olmaya bile çalışırdım."

Sonra da hiddet ve şiddetle yüzünü açarak: "Yüzümdeki bu örtüyü utancımdan mı örttüm sanıyorsunuz? Dikkatlice bakınız! Yüzümde hainlik ifadesi, gözlerimde katil bakışı, bir tarafımda kan lekesi görebiliyor musunuz? Ben giderim ve bundan sona da yanınıza hiç gelmem. Şah İsmail'in kanını içen bir dişi kaplan size kim bilir neler yapmaz." dedi ve kapıya doğru hızla yürüdü.

Kızın bu son söylediklerinden sonra gözlerinden yağmur gibi yaşlar dökülmeye başlamış, sinirden kırmızı bir hal alan yanaklarından süzülen yaşlarla, yıldız dolu bir şafak bulutuna benzemişti. Perihan, Şah İsmail'in öldürülmesi hadisesinde suçsuz ve kendinden de emin olduğu için, kalbinin tüm saflığı ile konuşuyor, her sözü, her hali masumluluğuna canlı bir delil teşkil ediyordu. Adil Giray ise, gerçeği görebildiği ve insan halinden anladığı için, gerçeği derhal anladı, içindeki şüphe ve nefretler tamamen silindi, gönlü Perihan'a karşı güven ve aşkla doldu. Perihan, gönül çelen bir ustalıkla peçesini açıp da gül yüzünü gösterdiği zaman, Adil Giray, birkaç gece önce peçe altından hayale benzer biçimde gördüğü bu güzel yüzü, şimdi örtüden sıyrılmış olarak görünce kalbini yakan aşk ateşi tamamen alevlenmişti. Hele öyle hüznü bir tavırla odadan çıkmak istediğini görünce tamamen tedbiri elden bıraktı. Hemen önünü keserek: "Allah aşkına, özür diliyorum! Suçumun ne kadar büyük olduğunu biliyorum... Güzel gözlerinizden haksız yere akan bir damla yaş yerine, kanımı son damlasına kadar dökseler yeridir. Fakat beni halkın dedikodusu aldatmıştı. Merhametli kişiler hataya ceza vermezler. Suçumu affetmeden gitmek, beni öldürmekten bin kat beterdir..." diye yalvarmaya başladı. Adil Giray'ın bu kadar büyük telaşa ve üzüntüye kapılmasının pişmanlıktan çok, aşkına delil olduğunu Perihan hemen anlamıştı, sevgilisinin ağzından çıkan her kelime âdeta canına can katan tatlı bir nefes gibi geliyor, dinledikçe içi ferahlıyordu. Perihan, hem sevgilisi hakkındaki kuşkularını gidermek, hem de onun aşkına inanmak gibi, kendince her biri dünyalara bedel iki şeyi başardığı halde, yine de büyük bir azimle kendisini tutarak ve sevincini içine atarak:

"Siz bizim konuğumsunuz. Size saygı göstermek bizim görevimizdir. Hata etmekte de size kusur bulamam, çünkü ne beni gerçekten tanıyor, ne de halkın hayalindeki iftiraların içyüzünü gerçekten biliyorsunuz. Bu olayı hiç yaşanmamış sayalım." dedi.

Bu son sözlerini söylerken Adil Giray'a doğru bir iki adım daha yaklaşmış, canlı bir heykel gibi, yüzündeki peçeyi açık bırakmıştı. Sonra konuşmayı sürdürdüler. Adil Giray'ın bu genç ve güzel kıza olan aşkı öyle bir hal almıştı ki, neredeyse her dediğine hemen razı oluverecekti. Ancak yine de küçük itirazlardan geri kalmıyordu. Buna da neden, eğer Kırım'a giderse, sevgilisinden uzak düşmek korkusuydu. Perihan da, Adil Giray'dan o kadar yumuşaklık gördüğü halde, aynı endişesinin etkisi altında, fikirlerini kabul ettirmek için ısrar etmiyor, çünkü o da sevgilisinin kendisini bırakıp Kırım'a gitmesini hiç istemiyordu. Bu güzel hava içinde bir süre daha görüştüktan sonra Perihan mutlu ve endişeli bir şekilde dairesine çekildi.

Adil Giray, günlerce endişe ve azap içinde kıvrandıktan sonra, Şah İsmail'in öldürülmesinde sevgilisinin hiçbir rolü olmadığını anlayarak o yersiz şüphelerden kurtulmuş, hem de bu masum kıza karşı haksız yere yaptığı lüzumsuz kabalıklardan ötürü kendini affettirmeyi başarmıştı. Bunun için çok memnun, çok mutluydu. Şimdi sadece bir amacı kalıyordu ki, onu gerçekleştirmedikçe hayattan zevk almasına imkân yoktu. Bu amaç da, ne yapıp edip, genç kıza aşkını açıklamak ve Perihan'ın sevgisini kazanabilmektir. Adil Giray, en zor zamanlarda hayatını kurtarmak için ölümü bile göze alırdı. Bu hedefine de ulaşmak için bir deneme yapmaya girişmekten çekinmezdi. Hayatını ve Perihan'a olan aşkını anlatan uzun bir şiir yazdı. Şiiri, ilk karşılaştıklarında bir alaka kurup Perihan'a vermeye karar verdi. Şiir şöyle başlıyordu:

HAYATIM VE AŞKIM

Mâderle peder olup bahane

Sevk etti kaza beni cihana

Han zade idim veladetimde

Doğdum yine pek kalenderane

Uryana sefil idi vücudum

Muhtaç değilse âb u nân'e

Bir katra suda dehân açardı

Melûf idi girye vü efgane

Benzetse beni hata değildi

Bir kimse bakıp da ârifâne:

Zencirde ağlayan esirin

Koynundaki tıfl nâ-tuvâne

Fitratta tesâvi-i zuhuru

Bu hal ile Hâlik-i yegâne

Etfaâlde gösterip dururken

Bin hüccet ile cihâniyane

Bilmem ne sebeple vardı dâim

Güşumda şu hatifi terane:

"Yüksel ki yerin bu yer değildir

Dünyaya geliş hüner değildir."

Geldi beden-i zaiife kudret

Oldu yürüme de başka âdet

Yerlerde sürünme vakti geçti

Doğruldu semaya doğru kaamet

Mahvoldu beşik, bebek, salıncak;

Eğlenceye, zevke geldi nevbet

Yanımdaki dâyeler ederdi
Her halime ayrı ayrı dikkat
Amma yine kendi âlemimde
Mahsus idi kendime hükümet
Rüya gibi geçse de çocukluk
Birdir göze hâb ile hakikat
Hâlâ o zamana talibim ben
Döndürmeye ömrü olsa kudret
Etrafımı seyreder sanırdım
İnsanı melek, cihanı cennet
Derdi yine muttasıl başımda
Amma ki o hatifi hidâyet:
"Yüksel ki boyun kadar kalırsın
Sayeyle ki bi-hüner kalırsın"
Geldi dem-i rağbet-i maarif
Oldum nice fenne ben de vâkıf
Her ilme ki sarf-ı dikkat ettim
Bir müşküle olmadım müsadif!
Herhangi kitabı ders edinsem
Güya ben idim ana müellif

İdrakime sayim oldu yâver
Tahkikıma hâfızam mürâdif
Bir bahsi unutmadım cihanda
Bir asi ile düşmedim muhalif
Eylerdi fuhûle her kelâmım
Tâyin-i mekâsıd u mevâkıf
İrfan-ı ezel mesâilinde
Fikrinıdi yine bana muarrif
Tahkil-ı Sıfâ-ı halk ettim
Esrârına olmadımsa ârif
Durmaz yine itilâ-yı câha
Bu beyt ile sevk ederdi hâtif:
"Yüksel hünerinle kâni olma
İhsan-ı Hudâya mâni olma!"
Han oldu Kırırma bir birâder
Çekti beni tahtına beraber
Oldu heves-i şebâb metruk
Geldi yerine umun kişver
Olmuştu mukallidim cihanda
Adl-i Ömeri, atâ-yı Cafer

*Azmetmiş idim Kalem-revimde
Terk etmemeye harâb bir yer
Bir reyime bulamadım muarız
Bir emrimi görmedim muhakkar
Devrimde ibâdı Kibriyanın
Dil-sir-i sürür idi serâser
Herkesteki hande-i neşâtin
Aksiyle açardı dilde güller
Hükmünde sefa süren raiyyet
Evsafımı vira ederdi yer yer
Amma ki yine ederdi hatif
Gönlüm bu itâb ile mükedder:
"Yüksel ki cihan sefil ü dûndur
Rağbet ana adeta cünundur"
Harb açtı adûya Âl-i Osman
Merdim diyene göründü meydan
Evrenk-i şehametinden ettim
At sırtına nakl-i merkez-i şan
Tir olmuş idi elimde nize
Benzerdi kemana seyf-i bürran*

*Meydâna girince zannederdim
Her berk-i belâyı verd-i handan
Yânımda kaza dururdu daim
Bâşımda, ecel dönerdi her an
Top olsa atılsa bağıma arz
Olmazdı gönül yine hirâsan
Can korkusuna değer mi bir ömr
Baki mi olur cihanda insan
Gösterdiğin iktidar u necdet
Etmişti bütün cihanı hayran
Hayfâ ki yine sadâ-yı gaybi
Bir böyle meal ederdi ityan:
"Yüksel ki bunun da fevki vardır
İnsanlığın ayrı zevki vardır"
Bahtım ne siyah imiş ki bilmem.
Halimle değişti hal-i âlem
Bir arsa-i girûdana düştüm
Hiç mislini görmemiştir âdem
Bir hizb-i kalil idi muinim
A'da ise leşke-i aremrem*

*Bir tiga bedel gelirdi bin tir
Bir âteşe karşı bin cehennem
Hâlimce ecelle pençeleştim
Ettim o kadar adûya derhem
Seytim kırılıp atım vuruldu
Düştüüm yere vardı göğsüme dem
Ne canlı gezer muin u hem-dem
Geldi dem-i zillet-i esaret
Mevt özler iken dil-i müellem
Ağreb ki yine derdi tekrar
Hatîf bu sözü bana demadem:
"Yüksel bu da şive-i Hudadır
Esrarını sorma kim hatadır"
Yüksel ne demek nedir bu tahkir
Hâtîf neden eyler emri tağyir
Düşmanlarıma esir idim ben
Boynumda eğerçi yoktu zencir
Maksud ise rütbe-i şehadet
Ben hâzır idim kim etti tehir
Tâ kalbime olmadı hâlîde*

Destimdeki parça parça şemsir

Hakkın dahi itinası varmış

Ef'alini eylemekte tasvir

Dünyada da bir melek yaratmış

Vermiş ana iktidar-ı takdir

Âdil gibi bir esir tuttu

Gönlüm gibi mülkü etti teshir

Yüksel ne demek ki hâtif-i gayb

Sensin bana gönlüm etti takrir

Yükselmeye kalmadı mecalim

Bul derdime varsa başka tedbir

"Beneşinem o ser bepiş-i payet

Ber hizem o can konem fedâyet"

Adil Giray'ın veciz bir şekilde aşkı için kalem aldığı şiirin açıklamasını da aşağıda veriyoruz.

AŞKIM VE HAYATIM

Anam ve babam sayesinde

Kaderin cilvesiyle dünyaya gönderdi.

Dünyaya şehzade doğmuş,

Lakin çok cesur doğmuştum,

Bedenim çıplak ve sefildi.

*Suya ve ekmeğe muhtaç değilsem de,
Ağlamayı ve feryadı adet edinmiştim.
Bilgin bir kimse bana bakıp da beni,
Zincirde inleyen bir kölenin koynundaki
Cılız çocuğa benzetse
Bu, hiç de geçersiz bir kıyas olmazdı.
Yüce Allah, benim bu halim gibi
Daha bin bir yaratılıştaki eşitliği,
Çocuklarda dünya halkına gösterip dururken,
Bilmem ki hangi sebeple, uzaktan gelen
Şöyle bir ses kulaklarımda yankılanırdı:
"Yüksel..! Çünkü senin yerin burası değildir.
Bu dünyaya ot gibi gelmek, yine ot gibi gitmek
Asla bir hüner, bir iş değildir..."
Zayıf bedenim zamanla kuvvetlenmeye başlamıştı.
Emekleme devri geçti, düşe kalka yürümeye başladım.
Bedenim büyüyüp geliştikçe boyum da uzuyordu.
Beşik, bebek ve salıncak gibi şeyler artık ortadan kalkmış,
Sıra eğlenceye ve zevke gelmişti.
Dadılarım, bana dikkat ediyor, beni eğitiyorlardı.*

*Fakat ben, yine kendi dünyamda,
Kendime göre devlet kurmuştum;
Böylece büyüyüp gidiyordum...
Çocukluk günleri bir rüya gibi geçti.
Bugün dünyayı anlamış bir genç olmama rağmen,
Gözümde uyku ile gerçek yine de birdir.
O çocukluk günlerimi hâlâ özlemle arıyorum.
Hayatı geriye doğru yürütmeye gücüm yetse yine
Çocukluk günlerime döner, oradan çevremi seyreder
İnsanları melek, dünyayı da cennet sanırdım.
Ancak, uzaklardan gelen o uyarıcı ses,
Durup dinlenmeksizin sürekli tekrar ediyordu:
"Yüksel ki, insaniyetin boyunun uzunluğu kadar olmasın!
Dünyada elinden hiçbir şey gelmez,
Basit bir insan olarak kalma!"
Zaman geçiyor büyüyordum.
Bilgi edinme, bilgi sahibi olma zamanım gelmişti.
Ben de çalışarak birçok şey öğrendim.
Her faydalı bilgiyi elde etmek için gayret gösterdim.
Bunda hiçbir zorluğa uğramadım.*

*Çok zeki çocuktum; hangi kitabı elime alsam,
Sanki yazarı benmişim gibi, kolayca okuyor
Okuduğumu da gayet güzel anlıyordum.
Çalışkanlığım da zekâma yardımcı oluyordu.
Güçlü bir hafızam vardı.
Aradan uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen,
O zamanlar öğrendiklerimin hepsi tek tek aklımdadır.
Hayatımda gerçekten hiçbir zaman ayrılmadım...
Kırım'ın idaresinde görevli yüksek makam sahibi insanlar,
Benim her sözümünden maksadı ve amacı derhal anlıyor
Benim işaret ettiği yolda yürüyorlardı...
Bu dünyanın nasıl yaratıldığını düşünürdüm...
Bu konuları bana açıklayan yine kendi düşüncem olurdu...
Vakit geldi; Yüce Allah'ın varlığını incelemeye çalıştım;
Ama itiraf edeyim ki, bunda acizdim, bir sırrını bulamadım...
O uzaklardan gelen ses durmuyor,
Beni daha yükseklerle uçurmak istercesine haykırıyordu:
"Yüksel..! Üç buçuk satır ilminle yetinme!
Çalışıp daha fazla yükselmek istersen,
Ulu Allah seni kültürlü ve daha hünerli bir insan yapacaktır...*

Yükselmeye çalış! Allah'nın bu iyiliklerine engel olma!"

Daha sonra büyük kardeşim Kırım'a han oldu.

Beni de en yakın bir yardımcı olarak tahtının yanına çekip aldı.

Gençlik arzularını artık bir kenara atmıştım.

Onların yerini memleket ve devlet işleri alıyordu...

Memleket yönetiminde Hazret-i Ömer'in adaletini

Ve Hazret-i Cafer'in cömertliğini kendime örnek bildim.

Kırım topraklarının hiçbir köşesini,

Harap ve bakımsız bırakmamak en büyük amacımdı.

Benim bu güzel düşüncelerime hiç kimse itiraz etmiyor,

Bu yolda verdiğim emirler derhal yerine getiriliyordu.

Allah'nın Kırım'da yaşayan bütün kulları,

Benim devrimde mutluluk ve sevinç içindeydi.

Halktaki bu sevinçli gülümsemeleri gördükçe,

Benim de gönül bahçemde sayısız güller açıyordu.

Ağabeyimle benim ortak idaremiz altında

Kırımlılar sefa sürüyor ve bizim iyiliklerimizi tekrarlıyorlardı.

Fakat o uzaklardan gelen ses, beni âdeta azarlıyor gibi

Yine devam ediyor ve gönlümü kederlendiriyordu:

"Yüksel ki, bu dünya sefalet ve alçaklıklarla doludur..."

Bu alçak dünyaya rağbet etmek sadece deliliktir!"

Hayatımız bu şekilde sürüp giderken,

Bağlı olduğumuz Osmanlılar düşmana savaş açtı.

Mert olan herkese savaş meydanı göründü...

O zaman ben de bir hamle ile tahtımdan at sırtına atladım

İşte şu meşhur savaşa katıldım.

Ok, elimde âdeta mızrak olmuştu;

Nişan aldığım her hedefi delmekte asla şaşmıyordu...

Bu durumdan çok mutlu oluyordum.

Elimdeki keskin kılıcı, keman zannedecek kadar mutluydum...

Savaş alanına atıldığım zaman, başımda çakan her şimşek,

Bana gülümseyen bir gül gibi görünüyordu...

Ölüm daima yanımda, ecel daima başucumdaydı...

Fakat bütün bu tehlikeler içinde korku aklıma bile gelmiyordu...

Dünyayı top güllesi gibi atsalar, yine de korkmazdım...

Neden korkacaktım?

Allah'a bir can borcum vardı...

Bu fani hayat bir can korkusuna değer miydi?

İnsan, eninde sonunda da nasıl olsa ölecek değil miydi?

Gösterdiğim yiğitlikler, herkesi hayretler içinde bırakıyordu...

Fakat ne yazık ki, gelen o ses, yine kulaklarımı çınlatıyordu:

"Yüksel ki, bulunduğun mevkiden daha yüksek mevkiler vardır...

İnsanlığın da doyulmaz, ayrı zevkleri vardır."

Ne şanssızım ki, içine yuvarlandığım durumla birlikte,

Bütün dünyanın durumu gözümde birden değişti...

Dünya yaratılalı, örneği olmayan bir savaş meydanına düştüm...

Komutam altındaki aslanların hepsi şehit düşmüş,

Yanımda çok az asker kalmıştı...

Düşman ise sayılamayacak kadar çoktu...

Bizim bir tek kılıcımızın üzerine bin bir ok birden geliyor;

Bir tek ateşimize bin bir cehennem karşılık veriyordu...

Saatlerce ölümle pençeleştik...

O kötü şartlarda bile düşman saflarını dağıtıyorduk...

Yanımda kalan son beş on kahraman da şehadet şerbetini içti...

Yüzlerce, binlerce düşmanın karşısında artık yapayalnızdım...

Nihayet kılıcım kırıldı; atım vuruldu, yere yuvarlandım...

Etrafımda yardım edebilecek bir tek canlı insan kalmamıştı.

Hançerim ve mızrağım da artık hiçbir işe yaramıyordu.

Bu acıklı şartlarda, tek kurtuluş çaresi olarak, ölümü beklerken,

Ne yazık ki, ölemedim; esir düştüm...

*Fakat ne tuhaftır ki, ben bu durumdayken bile,
O, gaipten gelen ses hâlâ susmuyor, kulaklarımda çınlıyordu:
"Endişe etme..! Yine yükselmeye bak...
Bu da Allah'nın başka bir cilvesidir...
Sakın sebebini sormaya kalkışma...!
Hata edersin..."*

*Fakat bu ses benimle alay mı ediyordu?
Esir düşmüş bir insan için yükselmek ne demekti?
Bu ses bana sanki hakaret ediyor;
Değerlerimi değiştirmeye kalkıyordu...
Gerçi boynuma zincir takmamışlardı...
Özellikle çevreden saygı da görüyordum...
Fakat sonunda düşman elinde bir esirdim...
Maksat, şehitlik mertebesiye, ben buna dünden hazırdım...
Acaba bu bahtiyarlığa erişmeme kim mani oldu?
Elimde son kalan o kırık kılıç nasıl oldu da kalbime saplanmadı?
Demek ki, Allah bu işin böyle olmasını istiyormuş ki,
Senin gibi bir melek yaratmış;
Adil Giray'ı bu meleğe esir etmiş,
Bu melek, Adil'in bütün gönlünü güzelliğiyle büyülemiş...*

"Yüksel" ne demek?

Gaiplerden gelen o ses, senin sesindir...

Gönlüm bana öyle söyledi...

Artık yükselmek değil; yaşamaya gücüm kalmadı...

Derdime başka bir çare varsa onu da sen ara, bul!

"Ayakların yastık olsun yorgun başıma;

Bin can feda senin gibi can yoldaşıma..."

Tüm bu hadiselerden sonra Perihan, onun odasına yalnız başına geldiği gece, Adil Giray'ı sanki tesadüf eseriymiş gibi, bu şiiri temize çekerken buldu. Bunun bir manzume olduğunu karşıdan hissetmişti.

"Eğer gizli bir şey değilse yazdığınızı ben de görebilir miyim?" diye sordu.

Adil Giray, zaten böyle bir fırsat kolluyordu.

"Benim gizli ne işim olacak? Yalnız kaldıkça can sıkıntısından bir şeyler karaladım. Adına şiir demeye dilim varmıyor..." cevabını verdi.

Perihan yine sordu: "Biz İranlıyız ama biraz Türkçe de biliriz. Şiirinizi ben de okuyabilir miyim?"

Adil Giray, elindeki kâğıdı dörde katlayarak:

"Şu kısmını Hanımefendimiz için hazırlamıştım. Okumaya değer bulursanız boş vaktinizde okursunuz." diyerek şiiri Perihan'a sundu.

Perihan, Adil Giray'ın tavrından ve söylediklerinden, bu şiirin kendisine ait olduğunu hemen anlamıştı. Ama, belli etmemek için hemen okumak istemedi. Kâğıdı özenle koynuna soktu. Havadan sudan konuştuktan sonra, izin isteyerek odasına çekildi. İlk işi, koynundaki kâğıdı çıkarıp sevgilisinin şiirini okumak oldu...

Adil Giray'ın kalbini yazdığı şiirin satırlarında okuyor, her dizesinde kendi aşkını buluyor, okudukça içi açılıyor, gönlü inanç ve mutlulukla doluyordu... Buna rağmen, şimdiye kadar aşkını gizli tuttuğu ve kendisine karşı soğuk davrandığı için, sevgilisini biraz üzme ve küçük bir intikam almak isteğini de bastıramadı. Hemen kaleme kâğıda sarılarak Adil Giray'a bir cevap mektubu yazdı ve bir uşakla gönderdi:

PERİHAN'DAN ADİL GİRAY'A MEKTUP

"Şiirinizi özenle okudum. Bu cesaretinizin sonucunu da biliyor musunuz? Şansınızı, sizi esarete sürüklediği halde, İran'a hükümdarlık yapan şanlı bir Şah'ın sarayında oturuyorsunuz. Bir dediğiniz iki edilmiyor. Ev sahibiniz, size kendi şehzadelerinden, kendi akrabasından daha fazla saygı ve hürmet gösteriyor... Sizinle resmi antlaşmalara girişmek istiyor... Bunun içinde karısını ve kız kardeşini size güvenerek yalnızca odanıza kadar göndermekte bir beis görmüyor... Siz ise Şah'ın bu sonsuz güvenine karşılık, onun kız kardeşine laf atmaktan, aşk cambazlığı yapmaktan çekinmiyorsunuz. İyice biliniz ki, bu davranışınızın cezası Kahkaha Zindanı değildir, sadece idamdır... Bu kadar büyük tehlikeyi göze aldığınızı gördükçe şaşkınlıktan ne diyeceğimi bilemiyorum. Ama ne yalan söyleyeyim, sevincimden de delireceğim geliyor... Dünyada hiçbir gönül yoktur ki, aşkına bundan daha güzel bundan daha açık bir delil göstermiş olsun... Size karşı hareketlerimi hatırlarsınız... Sanıyor musunuz ki, yanınıza ilk defa yalnız geldiğim gece peçemin inceliği ve süsü tesadüftü... Sanıyor musunuz ki geçen akşam öfkeyle peçemi açtıktan sonra kapamak aklıma gelmedi... Bütün bunlar kendimi size beğendirebilmek ve sevdirebilmek içindi... Aşkını anlatmak isteyen bir genç kız, bunlardan daha fazlasını yapabilir miydi? O hareketlerim hep size esir olurcasına tutulduğum bu kara sevdayı, inşallah yolunuzda ölmekle, kucağınızda can vermekle ispat ederim... Ama heyhat! Acaba bir zavallıya, gerçek ruhu olan sevgilisinin kucağında can verip de yaşamakta bulamadığı zevkle hiç değilse ölürken erişmek nasip olur mu? Kader, bu mutluluğu esirgemeyecek kadar merhametlimi dir? Ah! Sen bu alçak dünyaya nasıl ve neden düştün? Güzel vücudu Allah'ın tecelli nurundan yaratılmış bir meleğin bu kara topraklar üzerinde ne işi vardı? Yoksa... Yoksa benim, dünyaya benim için mi geldin? Söyle! Sevinçten delireceğim geliyor... Allah aşkına söyle! Gelişin benim içinse, dünyaya ayak basmanın

şerefine ne türlü hediyeler dağıtayım? Cana cevher demişler... Fakat senin gibi kutsal bir misafirin gelişine hediye etmek için o cevherin de bence hiçbir değeri yoktur. Bak! Nasıl delicesine söylenip duruyorum. Yoksa sevinçten çıldırıyor muyum? Aşkın insanda düşünce diye bir şey mi bırakıyor? Sana daha sahip olamadım, elimden kaçıracağım korkusu ile kendimi hırpalıyorum. Kalbim göğsümden ayrılıp da senin kalbinin hizmetçiliğini yapmak, ruhum bedenimden çıkıp da senin ışıktan bedenine gölgelik etmek istiyor... Baştan aşağı ışıktan yaratılmış bir güzelliğisin... İçindeki o müthiş sıcaklık nereden geliyor? Şiirini yazarken mürekkep yerine ateş mi kullandın? Her mısrası, her kelimesi, hatta her harfi, gönlümü tutuşturmakta aşkınla yarış ediyor...

İtiraf et! Aşkının havasında İsa'nın ölüyü diriltten nefeslerindeki kutsal özellik mi var? Güzel yüzünü görmediğim zamanlar her an kahrımdan ölüyor sonra hayalin gözümün önüne geldikçe yeniden diriliyorum... Renk renk süslü güzellikleriyle canlanmış, insan şekline girmiş bir bahar mısın? Yüzünün yankıları gönlümde cilveleştikçe gözlerimden nisan yağmuru gibi sevinç gözyaşları dökülüyor, gönlüm, cennet bahçeleri gibi, rengârenk güzel çiçeklerle doluyor... Sevgin dünyada en büyük mutluluk olduğunu duyardım, ama derdinde bile dünyalara değer başka bir tat olduğunu bilmezdim... Sana daha ne yazayım? Ağzımdan ruhlar coşsa, kalemimden ışıklar aksa, şu andaki mutluluğumu yine de anlatamayacağım. Gel, gel! Göğsümü yar da kalbime gir...! Aşkının orada ne mucizeler yarattığını gör! Ah! Gel, diyorum, ama nasıl gelebilirsin? Kader acımasızlıkta da başka bir tavır takınmış, kainatı ışığa boğmak için yaratılan bir güneşi, zulmün zindanında saklıyor... Fakat önemi yok... Sen bir ruhsun... İsterse üstün örtülü bulunsun... Emellerin seni arayıp bulur ve ayağına kadar gelir! İşte akşama Perihan'ın sana geliyor... Lakin bu gece gerçekleşecek buluşmamızda zorunlu olarak Şehriyar da olacak... Ooof of!. Senin yanında oldukça kara hülyalar bile yanımıza yaklaşmaya cesaret edemediği halde, başucumuzda dolaşan o kara kâbus nedir? Acaba, her ânı bin hayata bedel aşkımızın zevklerini uykuda mı geçiriyoruz? Akşama buluştuğumuz zaman görüşmeyi kısa keselim, erken dağılalım. Aramızdaki o karartıyı defettikten sonra ben yeniden yalnız olarak geleceğim... Güneş kadar yakıcı güzelliğin karşısında kendimi eritmek, tüm bedenimle erimek ve ışığa, hayal âlemlerine kavuşmak için yalnız geleceğim... Mektubumu getiren muhafız çok sağlam adamımdır, bu gece sabaha kadar seni o bekleyecek. Saat beşten sonra sarayın içinden ondan başka gören bir göz, işiten bir kulak ve

dolaşan bir ayak olmayacak. O saatlerde yoksa sen de uykuda mısın? Sakın uyuma tamam mı? Ben, rüyalarımı dolduran yüzüne hayalinden çok âşık olmasam, bir dakikacık bile gözlerimi kapatmak istemez, bütün hayatımı senin hayalinle geçirirdim... Bilir misin ki, seni bir dakika bile düşünmek, vücuduma saatlerce uykudan bin kat daha fazla rahatlık, gönlüme bin kat daha fazla mutluluk veriyor. Rüyalarındaki hayalin, hiçbir zaman gözlerimin önünden ayrılmayan hayalinden daha canlı, daha nurlu ve daha güzel görünüyor, bu yüzden ben, uykuya rahat etmek için değil, rüyalarımı dolduran aşkımla görüşmek için yatıyorum. Mektubuma cevap vermene gerek yok. Yanına davetsiz gelebilmek mutluluğunu bana bırakırsan Perihan'ımı bin kat daha mutluğa sevk etmiş olacaksın! Şair değilim ki, o mükemmel şiirine güzel bir cevap yazayım. Bununla beraber, şu hareketim, gösterdiğin cesaretin aynısı değil midir? Mektubun başında da söylediğim gibi, yazdığın o şiiri Şah işitecek olursa, seni mezara kadar sürükleyebilir. Sen zaten kefeni boynunda gezen kahramanlardan olduğunu, yaptığın işlerle çoktan ispat ettiğin için, ölüm senin için öyle korkulacak bir şey olmayabilir. Ama ben, bu yaşıma gelinceye kadar, ancak şu son günlerde hayattan biraz tat alabildimse, o da senin sevgini kazandığım içindir. Bu cesaretim duyulacak olursa, hayatıma mal olur ve beni o sevgiden, sonsuza kadar yoksun bırakabilir. Bununla beraber, ben dünyasını henüz yeni anlamaya başladığı sıralarda ölmüş zavallılar kadar acınacak bir belaya uğramayı bile gözüme aldım. Belki de bana yakışmayacak şekilde, böyle delicesine aşkımla sana açıklamakla... Beni ayıplayacaksın... Ama ne yapayım? İkiyüzlü ve riyakâr olmak elimde değil. Hem ikiyüzlülük, böyle içten davranmaktan daha kötü değil mi? Aşkımla sana açıklayışım bir suçsa, ben bu suçu nasıl olsa işleyecektim. Ha bugün işlemişim, ha yarın. Hem, bunu bir müddet perde arkasında saklamak ikimizin de kaderine aykırı düşerdi... Bu mektubum sende nefret uyandırır da aşkımla reddedersen kahrımdan ölürüm... Oysaki aşkımla sana itiraf etmeseydim yine kahrımdan ölecek değil miydim? Böyle iki türlü ölüm arasında kalmış bir zavallının hayatını kurtarmak için sevgi dolu bir bakışın yeter. Bilmem beni nasıl bir büyü ile büyüledin..."

Perihan bunları yazdıktan sonra mektubu; "Durum öyle bir hale geldi ki, eğer küfür olmasaydı, sana tapar ve 'Benim Allah'ım işte budur.' derdim..." anlamına gelen şu beyit ile bitirdi:

"Reside kaar bicâyî kikofr eğer nebûd

Tora perestem o goftem: Hodâ-yi men inest."

Adil Giray Perihan'ın mektubunu alınca baş taraflarını ölüme benzer işkenceler içinde okudu. O kadar şaşırmış, sersemlemiş ve heyecanlanmıştı ki, odanın bir tarafına yığıldı kaldı, saatlerce yerinden kıpırdıyamadı. Sonunda, çektiği acılardan kurtulmak için zehir isteyen ümitsiz hastalar gibi, hayatıyla birlikte acılarının da dinmesini kolaylaştırır umuduyla mektubu bir kez daha eline aldı, aşağı taraflarını okumaya koyuldu... Okudukça harareti artıyor, gözlerine inanmak istemiyordu. Defalarca okudu... Sonra okuduklarını anlayamayacak kadar kafasının durduğuna karar verdi... Öyle acı bir başlangıçtan sonra böyle tatlı bir sonuç çıkması, sanki kabirden cennet bahçesinin güllerini koklamak gibi bir mutluluk ve inanılmayacak kadar büyük bir olaydı... Mektubu belki yirmi, otuz kez okudu. Her kelimesinin anlamını derince düşünerek okudu... Acaba uyanırken düş mü görüyordu? Hayır hayır, işte elinde tuttuğu kâğıt bir aşk mektubuydu.. Hem de Perihan'dan geliyordu. Mutluluğun bu kadarına bir türlü inanamıyordu... Aşkta ilginin her zaman erkek tarafından gösterildiğini, kadının yalnız sevilmek için yaratıldığını sanırdı. Oysaki elinde tuttuğu kâğıtlar, işin her zaman böyle olmadığının deliliydi...

Ulaşılan herhangi bir mutluluğa hemen inanmakta gönül zayıflığının bir çeşididir. İşte Adil Giray' ın bütün kuşkuları da hep o kalp zayıflığından ileri geliyordu. Sevdği kız, yoksa kendisiyle şaka mı ediyordu? Fakat Perihan gibi, kalbi temiz ve gerçek kadar güzel bir kızın yalan söylemesine imkân var mıydı? Düşünerek sonunda Perihan'ın da kendisini sevdiğine inanabildi. Mutluluğunun derecesini gerektiği gibi düşünebiliyor, sevincinden içi içine sığmıyordu... Sanki tatlı bir hayal âleminde yaşıyor, güzellik gibi, ışıklar içinde, aşk gibi ruhlar arasında uçuyor uçuyordu... Üzerinde bulunduğu bu yabancı memlekette gözünde vatani kadar sevimli, içine düştüğü esaret, hürriyet kadar tatlı ve güzel görünüyordu. Sonunda akşam oldu. Perihan, Adil Giray ve Şehriyar, yine toplanıp, düzenli konuşmalara başladılar. Bu gece birbirlerinin fikirlerine uyumlu göründükleri için müzakere uzun sürmedi, bir iki saat içinde sona erdi ve sonra dağıldılar. Perihan'la Şehriyar gittikten sonra Adil Giray, odasında bir köşeye çekilmiş, gözlerini kapıya dikerek büyük sabırsızlıkla Perihan'ı beklemeye başlamıştı. Aradan bir buçuk saat kadar bir zaman geçmişti ki, Perihan göründü. Bu defa Adil Giray'ın beklediğinin aksine çarşafta, peçesi de siyahtı. Bu siyahlar Adil Giray'a

gönlünün bayram sabahı saydığı bu buluşmayı bir yas havası gibi gösteriyordu. Ama Perihan odaya girip de kapıyı kapayınca, hemen üzerindeki siyahları attı. Yukardan aşağı beyazlar giyinmişti. Bu beyazlıklar içinde, karanlıklardan sıyrılıp aydınlıklar içinde kalmış seher bulutu gibi, yavaşça ilerledi, bütün yaprakları koparılmış ve yerleri çeşitli çiçeklerle donatılmış bir yasemin fidanı gibi, nazlı bir şekilde geldi, sevgilisinin yanına oturdu. İkisi beraber izlenmesine doyum olmayan bir manzara teşkil ediyorlardı. Adil Giray'ın parlayan yüzü ile Perihan'ın saf, beyaz ve güzel yüzü, bazı berrak sabahlarda birbirleriyle güzellik yarışına çıkmış gibi, yeni doğmuş, ayla batmamış güneşin yan yana duruşlarını andırıyordu. O gece ayın on dördüydü. Mehtap, odanın pencerelerinden içeriye doğru bir ışık seli halinde akıyor, rüzgâr pencere perdelerini oynattıkça ve ay ışığı da vurdukça ortaya çıkan değişikliklerle o ışık seli sanki dalgalanıyor gibiydi. Bahçe ise tamamen başka bir renk ve ışık dünyasıydı. Şebnem tanelerinin her biri, dökülen ay ışıklarıyla, bir damla nur haline geliyor, doğa denilen çocuk, oralarda toplayabildiği kadar ateşböceğiyle masumca bir donanma gecesi yaşıyordu. Bahçedeki güllerin çokluğuna bakılınca, İran, hayallerinde yok olan bir şair için:

"Sabru takatsiz çıkıp bir gül dahi peyda eder

Hande sığmaz goncanın güya leb-i handanına."

deyişle hayal âleminden çıkıp gerçekliğe dönüşüyordu.

Bu geceye görenler, sanki Allah, bu mükemmel geceyi, birbirlerini böyle çıldırasıya seven bu iki genç için hazırlamış sanırdı. Uzun bir müddet hiçbir şey konuşmadan birbirlerinin güzelliğinde kaybolurcasına kendilerinden geçtiler. Perihan çifte halkasıyla Zühal yıldızının güzelliğini temsil etmek istiyormuş gibi, kollarını Adil Giray'ın boynuna doladı. Bu, şehvet arzularından tamamen uzak, sevgi dolu bir sarılmaydı. Leylâ ile Mecnun'un aşkına benzeyen böyle yüce bir aşkı anlatmak, bir goncayı nefesle açmaya çalışıp da soldurmak gibi bir şey olacağından, iki masum âşığın sevdalı buluşmalarını sizin hayaline bırakıyoruz... Ancak şurasını belirtmek gerekir ki, bu arada hayatlarını da düşünmek zorundaydılar. Çünkü gelecek dediğimiz o karanlık ve uzun gece, gözlerinin önünde bütün tehlikeleriyle canlanmaya başlamıştı. Adil Giray'ın esir oluşu, Perihan'ın da çok sıkı bağlarla sınımsıkı bulunduğu makamı kendilerini düşündürüyordu... Evlenme

arelerini araştırdılar. Adil Giray, esaret altında yaşayan aciz bir esir olduğu için, böyle bir konuda fazla bir şey yapamayacağını bilirdi.

Bu nedenele Perihan: "İstiyorum, ama esaret altındasın, elinde kuvvet yok! Buraların durumunu bilemezsin! Bir kadının aėzına yakıřmasa da birbirimizden saklayacak bir sırrımız kalmadı. Ben dūřundūėum řeyi hemen söyleyeyim; yarın akřam řehriyar'ı Hamza ile beraber sana gönderirim. Hamza'ya da yarı açık, yarı kapalı bazı řeyler anlatırım. Mūzakereyi uzatmayın! İran devlet adamlarına daha fazla gūven gelmesi için benimle evlen! Siyasi iřlerdeki gūcūme inançları kuvvetlidir. Evlenmemize hem razı olurlar, hem kardeřinizi esir tutmak, ya da yanınızdaki orduya göndermek gibi tekliflerin tūmūnden vazgeçerler." dedi.

Adil Giray řařkın bir edayla Perihan'ın yūzūne baktı ve "Sen neler sylūyorsun, gerçeklerden hiç mi haberin yok? Doėru ya, nereden haberin olacak? Sen, būtūn o konuřmalara ciddi gzūyle mi bakıyorsun? Beni gerçekten İran'la beraber hareket eder, Osmanlı devletine ve Kırım hanına gerçekten isyan eder mi sanıyorsun?" dedi.

Perihan: "řayet ciddi deėilse o konuřmaları yapmaya ne gerek vardı? Rahat iindeydin. Zulūm altında deėildin ki, belayı defetmek için böyle bir yola bařvurmak gereksin. Esaretten kurtulmak dūřūncesiye, yalan söylemeyi, korkaklıėı senden beklemem."

"Hayır, bunların hiçbirisi deėil. řehriyar kendi bařına böyle bir konuřma planlamıř ve bu hayali mūzakerenin yapılmakta olduėunu řah'a da söylemiř. Bu mūzakerelere sen de katılınca olay būtūnūyle atallařmıř. Yalanına ortak olmazsam rezil olacaėını, belki de idam olunacaėını dūřūnmūř. Aėlayarak yanıma geldi, sızlandı, feryat etti. İster istemez yalanına ortak oldum."

"Aslında aklıma bu tūr řeyler gelmez deėildi. Kuřkularım canlanıyor da cadı gibi gzūmūn nūnde dolařıyor! řehriyar'ın nedensiz hiçbir iře kalkıřtıėı yoktu. Neden gerekli grmūř ki, öyle bir tehlikeye atmıř?"

"Kendi aklınca, buna gerek varmış!"

"Neymiş gereklilik?"

"Benimle her zaman ve her an görüşmek istiyormuş, buna olanak bulabilmek için de bu yalandan başka bir çare bulamamış."

"Seninle sürekli görüşmesi hangi sebeple gerekliymiş?"

"Çünkü beni seviyormuş..."

Perihan, Adil Giray'ın ağzından çıkan bu son cümle üzerine karamsarlık ve nefret dolu bir feryat kopardı, kafasını avuçlarının içine alarak sinirli adımlarla odanın içinde hareket etmeye başladı. Bir süre o şekilde dolaştıktan sonra durdu, ellerini Adil Giray'ın dizlerine dayadı ve,

"Bana söylediğinin şeyin ne demek olduğunu düşündün mü hiç? Sen bana ölüm müjdesi verdin. Bu karının ne aşağılık bir domuz olduğunu tahmin edemezsin. İki dakikalık şehveti için bütün dünyayı yakıp yıkar. Bizim aşkımızı öğrendiği gün bizim bittiğimiz gündür. Belki öldürtmekle, kanımızı içmekle bile yetinmez! Şu sarayın içinde biraz gücüm var. Ben Şahın kızı, o da basit bir ailenin kızı iken, yine de asilliğimi içine sindiremiyor. Şimdi kendisine düşman olduğumu hem de çok üstün bir düşman olduğumu görürse, kudurmuş köpekler gibi bize saldırmaya başlar. Aman Allah'ım..! Adımı da üstün düşman koydum. Kendi kendime gelin güvey oluyorum. Söyle bana! Allah aşkına söyle! Sen de onu sevmiyorsun değil mi? Sevsen bile beni daha çok seviyorsun değil mi?"

Perihan'ın söylediği her cümlesini yaşlı gözlerle ve kesik kesik söylediği bu son sözleri Adil Giray, hayret ve dehşet içinde dinliyordu. Söz sevme konusuna gelince vicdanı coştı, öfkesinden bedeni baştan aşağı ateş kesildi ve biraz da hüzünlü bir eda ile cevap verdi:

"Senin hiç merhametin yok mudur ki, kendini böylesine bir cadı ile mukayese etmeye kalkıyorsun? Bir insan ne kadar kişiliksiz olursa olsun, yılanı sevebilmesine olanak var mıdır? Bu kadar alçaklığı benim gönlümden neden ve nasıl bekleyebildin?"

Adil Giray'ın söyledikleri biraz şikayet eder bir tavrı andırsa da, Perihan'ın yüreğine su serpiyor, kalbi sevinç dalgalarıyla dolup taşıyordu. Perihan, "Şimdi kafamızı yormaktan bir netice çıkmaz, baş başa verip bu

işten kurtulmaya bakalım. İki yoksul birleşirse kocaman bir dünya ile başa çıkabilir." diye cevap verdi ve ekledi:

"Kırırma giderken yanında İran askeri götürmeme konusunda ısrarcı ol! Fakat Gazi Giray'ın Kahkaha Kalesi'nden çıkarılmasına ve uygun bir yere nakledilerek İran'da kalmasına razı ol! Şehriyar'ı da bir zaman daha idare et! Ben de ordu ile beraber gelirim. İlk fırsatta Türklerin tarafına geçeriz."

Adil Giray cevap verdi:

"Bu fikir çok güzel fakat Şehriyar karısı da benimle beraber Türk tarafına geçmek istiyor. Onu ne yapacağız? Bu takdirde cadının elinden çok zor kurtulabiliriz."

Adil Giray'ın söylediği bu son sözler Perihan'ın kuşkulanasına neden olmuştu. Adil Giray, yoksa Şehriyar'ı mı seviyordu? Gizli bir duygusu olup olmadığını gözlerinden okumaya çalışır gibi, birkaç dakika Adil Giray'ın yüzüne dikkatlice baktıktan sonra, "Sana bir şey söylesem kötü kalpliliğime vermezsin değil mi." dedi.

"Allah aşkına şu şikayetleri, şu uyarıları bırak artık! Beni her dakika bir kere daha öldürmeye kastın mı var, bu şekilde bir hareket sana yakışır mı?"

"İnan ki şikayet etmek için söylemedim. Bana bak! Önceki yeminimi tekrarlıyorum; Benim II. Şah İsmail olayında zerre kadar suçum olmadığı gibi, hatta bu olaydan haberim bile yoktu. Ama ben, mensubu olduğum bu soyun İran saltanatında devam edeceğine inanmıyorum. Aslına bakarsan devamını da istemiyorum. Şah, zavallı bir âmâ hem de sadece dünyaya açılan gözü değil, akıl gözü de kör. Allah'ın belası bir kadın, pis bir ruh gibi, zavallı adamın damarlarına, iliklerine ve kanına kadar ilişmiş. Şah kadının elinde bir oyuncak olmuş. Nasıl isterse hemen yaptırıyor. Ben bu sarayda bulunmasam, benden biraz çekinmese, zevki ve şehveti için koca İran'ı bir baştan bir başa kan ve ateşe vermekte bir dakika bile tereddüt etmez. Hamza'ya gelince, kahramanlığın için sana olan bakışlarına aldanma! O da anasından beterdir... Ülke onun eline kalacak olursa kırlarımızda, dağlarımızda bir çadır direğine karşılık bin mezar taşı olur. Namusa tecavüz etmekten utanmaz, can yakmaktan bıkmaz, alçak bir canavardır. Şehzade Abbas ise, henüz dört yaşında bir çocuktur. Bu aileden, içinde kan korkusu

ile beslenen, şehit elbiseleriyle geçinen, öldürülmeye lâayık ne kadar lanetli varsa, dünyadan habersiz, bu dört yaşındaki yavruyu avuçlarının içine siper gibi kullanıyorlar. Ruhları bedensiz, bedenleri gömleksiz bırakmak ve eski zalim devirleri geri getirmek istiyorlar. Halk ise bunların hepsinden şikâyetçidir. Herkes kendi tatlı canından bıkmış durumda. Şimdiye kadar hiç kimseye en küçük bir kötölük yapmadım, tersine herkese elimden geldiği kadar iyilik yapmaya çalıştım. Bu yüzden halk beni çok sever. Dayım Şemhal'in adamları ise, her an emrimde hazır bekliyor. Bayağı yakın adamım var. Ama hem yakın, hem de elinden iş gelen sağlam adamım yok. Eğer öyle bir durumum olsaydı, bu devleti hemen şimdi devirirdim. Safevi soyunun tüm fertlerini yakalattır, canlarına kıymamak şartıyla hepsini ya İstanbul'a, ya da Kırım'a sürdürür, seni de İran tahtına oturturdum. Bu yolla hem Osmanlılarla aramızdaki husumet ortadan kalkar, hem de halk bunların kötölüğünden kurtulurdu. Biz de beklediğimiz mutluluğa kavuşmuş olurduk. Bunlardan başka, seni sevmek yürekliliğini de gösterdiği için, ne yalan söyleyeyim, Şehriyar'dan da istediğim gibi intikam almış olurum."

Adil Giray için Perihan'ın belirttiği bu düşünceler sanki rüya idi. Ama hayal de olsa, çok tatlı bir hayal olduğundan hemen reddetmek istemiyordu. Bir ara, söz yine siyasi mevzulara gelmişti. Adil Giray sordu:

"Şehzade Bayezit olayını hatırlıyor musun?"

"Şehzade Bayezit vakasını, hanedanı devirme hareketi sanırsın. Lakin İran'da insanlar böyle düşünmezler. Biz İranlılar, İstanbul'un isteği üzerine, Şehzade Bayezit'in ortadan kaldırıldığı inancındayız. İşin doğrusu da bu olmalı. Çünkü Şehzade öldükten sonra, artık ortada hiçbir sebep kalmadığı halde, Kanuni Sultan Süleyman'ın babama bu kadar iyilikleri dokundu. Hem sen bu zavallı kör Şah'ı rahmetli babama, kendi durumunu da Şehzade Bayezit'e mi benzetiyorsun?"

"Pekâlâ, aradaki mezhep farklılığı hakkında ne düşünüyorsun? Biz Sünni, İranlılar ise Şii mezhebindedir."

"Ne söylememi istersin? Sanki İran'da hüküm süren şahlar arasında şimdiye kadar hiç Sünni yok muydu? Uzaklara gitmeye ne gerek var? Senin mensup olduğun sülale, asırlar boyunca İran devletini elinde tutmadı mı? Gelen şahların içinde hangisi Şii mezhebiniydi? Ve İranlılar bunlardan

hangisine boyun eğmedi? Saltanatı tek bir soya bağılı olarak tutma onuru, sadece Osmanlılara nasip olmuştur. İran üzerinde Safevi ailesinin hakkı ne kadarsa, sizin de en az o kadar hakkınız vardır. Belki sizin hakkınız bizden de çoktur. Çünkü saltanatınız, hem daha eski, hem daha uzundur. İranlılar, Gazneli Mahmut'tan sonra, hanedanınız sayesinde, elde ettikleri rahatı ve yaşadıkları mutluluğu bugün sadece tarih kitaplarında okuyabiliyorlar ve hayal ediyorlar. Bugün Kırım'daki adaletli düzeni buradaki zulümle kıyaslamayı da çok iyi biliyorlar. Eğer iş ciddiye binerse, başarıya ulaşmak kolaydır. Diyelim ki başarısız olduk; Türk bayrağının gölgesine sığınmak yine bizim elimizdedir. Benim tarzım biraz tuhaftır, açık konuşurum."

"Sana bir şey söylesem bana kızmazsın değil mi? Kendi sülalene nasıl kıyabiliyorsun."

"Sülaledeki insanların hangisine, nasıl kıyacağım? Konuştuklarımı dikkatli dinlemedin. Şimdi beni yine akraba hainliği ile suçlamak mı istiyorsun? Şemhal'in benim dayım olduğunu bilmiyor musun?"

"Doğru, o senin dayın, fakat senin Şemhal'den başka akraban yok mu? Bunu bir türlü anlayamıyorum."

"Eğer ondan başka akrabalarım olsaydı, Şah II. İsmail'i diğer kardeşlerinden üstün tutarak tahta çıkarmak için, bir kadın başıma canımı tehlikeye neden atacaktım ki? Onun diğer kardeşlerinden tek farkı ve üstünlüğü Sünni olmasıydı. Sevgilim, sen hâlâ anlayamadın mı? Ben Şii değilim, ben Sünniyim. Çünkü dini eğitimimi, katıksız biçimde Sünni olan annem ve dayımdan aldım."

Perihan'ın söylediklerinden dolayı şaşırان ve çok memnun olan Adil Giray, özellikle Perihan'ın Sünni olduğunu öğrendikten sonra, kendisini seven bu genç kızın düşüncelerine aykırı hareket etmek ve ona duyduğu güvenden vazgeçmek istemiyordu.

İki âşık, hayallerini ciddi bir karara bağladılar ve sonra işe yarayacak, sırt tutan ve güvenilir bir adam düşünmeye koyuldular. Perihan'ın bayağı yakın adamı vardı, ama bu işi başaracak kapasitede biri aklına gelmiyordu. Adil Giray ise, Cezmi'nin bu işler için çok uygun biri olduğunu düşünüyor ve onun getirilmesini planlıyordu. Bilirsiniz ki, akıllı kafaların karşılıklı fikirlerinin

müzakeresinden doğru sonuçlar çıkar, ancak bazı kafalar kabak olunca ortaya fikir yerine çekirdek dökülür. Cezmi'nin getirilmesini düşünürlerken, ona gönderilecek adamın gizlice mi, yoksa örneğin resmi bir görev verilerek açıktan mı gönderilmesinin daha yerinde olacağını konuştular. Sonuçta bu adamın açıkça, yani Şah ile Şehriyar'ın da bilgisi ve onayıyla gönderilmesini daha uygun buldular. Ama bunun için de akla mantığa uygun bir neden bulmak gerekiyordu. Düşündüler ve onu da buldular. Sanki Kırım'ın iç durumunu yerinde inceleyip İran hükümetine haber getirmek için, Adil Giray'ın yakın adamlarından birini, yanına bir de İranlı memur katarak gizlice Kırım'a göndermek fikrini ileri sürmüşlerdi. Hem bu şekilde Perihan, dayısı Şemhal'den de bilgi alabilecekti.

Adil Giray'la birlikte esir düşenler arasında, bu işlerin üstesinden gelebilecek iki Tatar vardı. Sarayda da, görünüşte Şehriyar'a bağlı ama aslında Perihan'a bağlı olan, Sadık adında bir Dağıstanlı adam vardı ki, Perihan, kendisine her şeyi açıkça söyleyebilir ve hiç düşünmeden her türlü görevi verebilirdi. Bir de Adil Giray'ın daha küçücük bir yetim çocuk iken himayesine alıp büyüttüğü ve topluma kazandırdığı İbrahim adlı bir yakın adamı vardı. Sonuçta bu iki güvenilir adamın, yani Sadık ile İbrahim'in Cezmi'ye gönderilmesine karar verdiler. Karara göre, adamlar Cezmi'nin yanına gidip dönene kadar, Şehriyar'ın kötülüğünden tamamen emin olmak için mümkün olduğu kadar az buluşmaları gerekiyordu. Bu mecburi ayrılığın acısını bir yere kadar hafifletebilmek için birbirlerine her gün düzenli mektup göndermeyi de kararlaştırdılar. Hayatını kurtarmak için ameliyat masasına yatmaya razı olan zavallılar gibi ikisi de bu son karara ister istemez razı olmuşlardı. Bu buluşmadan sonraki gece, Şehriyar'ın da katıldığı bir toplantı yapıldı. Adil Giray, bu toplantıda ileri sürülen tüm teklifleri kabul etti. Bu son toplantıda aldıkları karar gereğince, Gazi Giray'a hanlık teklifi ile bir adam gönderildi. Sadık ile İbrahim de, bazı hediyelerle birlikte, özel elçi olarak Türk sınırına gönderildi. Perihan dayısına, Adil Giray da Özdemiroğlu Osman Paşa'ya gizli bir mektup yazdılar. Her iki mektup da İranlıların gözünde İbrahim'den daha güven verici olduğu için Sadık'a verildi.

Perihan dayısına yazdığı mektupta, mektubunda vereceği emirleri kati surette yerine getirmeleri için İran'daki adamlarına emir vermesini rica ediyordu. Adil Giray da, güvenilecek yakın bir adamı olsa, İran'da kargaşa

ıkarmanın çok kolay olacağını bildiriyor ve bunun için de Cezmi'yi bir sebep bularak kendi yanına göndermelerinin uygun olacağını söylüyordu. Bu işleri hallettikten sonra, Adil Giray'la Perihan, haftada bir defa ya da on beş günde bir görüşmeye başladılar. Buluşamadıkları günlerde ise, bir iki numunesini aşağıda yazacağımız mektuplarla aşklarını birbirlerine haykırıyorlardı. Bu mektuplardan bir tanesi şöyleydi:

ADİL GİRAY'DAN PERİHAN'A MEKTUP

Ayrılığın şiddetli bir ızdırıp ve seni beklemenin de bu kadar yürek yakıcı bir ateş olduğunu anlayamazdım sevgilim! Gözlerim güzel yüzünü görmeyeli tam sekiz gün oldu. Bedenim seksen yıl mezarda kalmış da tamamen yok olmaya başlamış ölümlere benziyor... Aynada yüzüme baktıkça "Bu adam ben miyim?" diye şüpheyi düşüyor ve kendi kendimden korkuyorum... Ama bana olan aşkın, bu halimle nasıl devam edecek? Şunu iyi bil ki, senin aşkından ayrı kalırsam yaşayamam... Görüşmelerimizin böyle zor şartlara bağlı olmasını gönlüm bir türlü kabul etmiyor, senden ayrı geçen her dakikam bana yüzyıllar kadar uzun geliyor... Uğrunda ölsem razıyım! Çünkü senin için öleceğim... Senin yolunda ölmek, bence sonsuz bir hayattan daha evladır... Ama ayrılık..! Ah o zalim ayrılık..! Ne çare ki günlerim senden ayrı geçiyor. Ölünce yine senden ayrılacağım... Ancak bu ayrılık ebedi olacak! Ebedi bir ayrılık! Ne can yakıcı durum! Ne kötü bir düşünce... Acaba en güçlü zalimlerle, en zayıf insanları, yüce Allah'ın mutlak adaletine şahit olmak üzere bağrında eşit şekilde barındıran şu kara toprak, yine o mutlak adaletin hürmetine, birbiri için yaratılmış iki ruhun sonsuza kadar birleşmesine mani olmaktan çekinmez mi? Ah o sonu gelmez ayrılık! Ne olmayacak zulüm! Ne korkunç bir rüya! Acaba içinde yaşananlar kendisi gibi geçici ve yılları saniye kadar sınırlı olan şu alçak dünyanın yalnız ayrılığında mı sonsuzluk zevki var? Yüce ve eli açık Allah'ın aciz kullarına merhametinin bayram yeri olan ahirette birbirine hasret gitmiş sevgilileri buluşturmaktan daha büyük ne ihsanı vardır ki, yine Allah'ın aşk gibi en büyük bir hediyesi sadece dünyaya ait olsun da öteki dünya ayrılık içinde geçip gitsin... Ah! O âşıklar ki mesuttur, dünya kayıtlarından silinip uzaklaşarak yüksek ruhlara karışır. Güzelliğin zevklerine, aşkın lezzetlerine boğulurlar, ılık gibi her an bir dünyadan başka bir dünyaya geçerler, hayal gibi, her dakikada bir mutluluk dünyası, bir huzur cenneti yaratırlar... Hayır hayır, aşkın bu fani dünyada da vazgeçilemeyecek, doyulamayacak zevkleri vardır! Şayet olmasaydı, aşk dediğimiz o yüksek duygunun bu âlemde olmasının anlamı kalmazdı. Bunu nefsimizde de tecrübe etmiyor muyuz? Düşünüyorum, şu anda hayalini gözlerimin önüne getirerek bu satırları yazarken duyduğum zevki, acaba hayatın hangi döneminde ve nerede bulmak mümkündü? Senden ayrı iken hayalinde bu kadar lezzet buluyorum... Ya birleştığımız zaman ne hallere geleceğimi artık sen düşün! Off... of! Aman Allah'ım. Bu ayrılık neden?

Neden istediğimiz zaman birbirimizi göremiyoruz? Arada düşman var da onun için değil mi? Düşman olacağına geberseydi! Melun kadın, bizden ne istiyor? Güya beni seviyormuş. Fakat ben kendisini sevmiyorum. Hatta ondan nefret ediyorum. Hem beni sevmesini ona ben mi söyledim ki, cezasını ben çekeyim? Bu durumu düşündükçe kanım başıma hücum ediyor. Beynim eriyip de akacak gibi oluyor. Senin aşkına layık olacak kadar değerli bir insan değilsem dahi, onun şehvetlerine alet olacak kadar alçak bir insan mıyım ben? Şu fani dünyada bir âşığı ölüme kadar sürükleyen büyük aşklar olduğunu duymuştum, fakat sevilen bir kişiyi bu kadar harap eden bir aşkı hiç duymamıştım. Kader o belayı da benim için saklıyormuş meğer... Arasındaki uzaklık seksen metre ya var ya yok. Bende bu kadar arzu, sende de o kadar merhamet olduğu halde yine birbirimizi yedi sekiz günde bir defacık olsun göremiyoruz... Göremediğimiz için değil, görmek kendi elimizde olduğu halde göremiyoruz... Ayrılığın böylesi de çekilir işkencelerden midir? Ben bu vaziyete daha fazla dayanabileceğimi düşünemiyorum. Lanetli karının bir şehvet arzusu için böyle acı çekmeyi ve hasret içinde ölmeyi gönlüm bir türlü kabul etmiyor. Karıyı ilk gördüğümde tüm nefretimi yüzüne karşı haykıracağım. Haykıracağım ki, umudunu tamamen kessin ve benden vazgeçsin. Pislik kadın, birleşmemize bu şekilde engel oldukça sanki ömrümüzden alıyor, bize ait olan aşk zevkini zorla elimizden alarak bizimle dalga geçiyor sanıyorum.. Merhamet et bana! Akşam lütfen yanıma gel! Biraz olsun gönlüm sakinleşsin! Aklım başıma gelsin de bir çılgınlık yapmayayım. Sözlerimin saçmalığından, düşünme gücümün ne kadar zayıfladığını anlarsın. Başka ne diyebilirim ki? Emirlerini bekliyorum..."

"Derd-i firakı çekmeye yok dilde iktidar.

Ben ölmek isterim buna kat'i cevap ver."

Adil Giray

Adil Giray'ın yazmış olduğu mektuba cevap olarak Perihan'ın yazmış olduğu mektup ise ondan daha yürek yakıcı ve daha hüznü idi.

PERİHAN'DAN ADİL GİRAY'A MEKTUP

Merhametsiz adam..!

Sen beni kendinden daha iyi bir durumda mı sanıyorsun ki, ayrılıktan öyle acı bir şekilde bahsediyorsun! Ben kendi acılarıma katlanamıyorum, bir de senin üzüntülerinden dolayı gönlümde açılan yaralara nasıl dayanırım? Yok, yok, hayır. Söyle! Ne derdin varsa bana söyle! Ki, senin gönlün biraz ferahlasın da isterse dünyanın bütün işkenceleri benim gönlüme yığılsın! İnsafsız adam..! O kendini ağırdan satmalar da ne oluyor? Sen benim için zayıflarsan bedenen ve ruhen uğrayacağın değişiklikler aşkımı öldürür mü sanıyorsun? Bana ait küçük bir düşünceni gönlündeki hayalinden bin defa daha değerli bildiğinden şüphe mi ediyorsun? Bak sen! Vücudun biraz zayıflarsa ne olacakmış? Güzelliğin mi bozulacak? Mehtap bu kadar şekillere giriyor, hangisinde güzelliğine zarar geldiğini gördük? Mehtap hangi şekle girerse girsin yine güzel mehtap değil midir? Hadi bu nazlanmalarına da katlanayım, amacın sitem etmek bile olsa, onu da büyük bir teşekkür sayayım! Ancak ölüm gibi, sonsuz ayrılık gibi o korkunç sözlerine nasıl dayanayım? Bana acımıyorsan kendine de mi acımıyorsun? Ahmakça vesveselerden kim, ne fayda görmüş? Farz edelim ki, faydası olmadığı gibi, zararı da yoktur. Lakin gönüllerimizde boşu boşuna yarattığı acılara katlanmakta ne yarar var? Allah göstermesin, sana bir hal olacak olsa, benim sağ kalacağıma ihtimal veriyor musun? İsterse mezarlarımızı ayırsınlar... Fakat kaderin pençesi bile gönüllerimizi birbirinden ayıramaz. Hayal kurarak ve yazarak vakit geçirdiğini kendin itiraf ediyorsun. Evet, oyalanacak bir uğraş bulmuşsun. O halde birkaç günlük ayrılıktan bu kadar şikâyet ne gerek var? Ayrı kalmayı, kendi kararımızla aldıysak, acılarımıza kendi isteğimizle katlanıyorsak, bunu gönül arzusuyla mı yapıyoruz? Tehlike açıkça ortada durmuyor mu? Hain bir cadının kötülüğünden korunmak için üç beş günlük ayrılığı göze almayalım da birbirimize kavuşmadan kendimizi mezarın içine mi atalım? Of..! Of..! O cadaloz kadını neden aklıma getirdin? Yanıma gelsen de halimi görsen, odama insan kıyafetinde bir yıldırım düşmüş sanırsın. Seni seviyormuş... Budala, bilmiyor ki aslanların canına kastediyor. Senden saklamaya ne gerek var, kafamı bir defa kızdırsın, vallahi aslanlarla yırtıcılık yarışına katılırım. Yok yok! O benden senin ayağının bir zerre tozunu bile alamaz... Of... Bana öyle korkunç şeyler düşündürme!

Vallahi domuz karıyı ayağımın altında yılan ezer gibi ezerim! Aşk nedir bilirsin sen! Fakat kıskançlığın ne olduğunu bilemezsin! Vücudumun her noktasına ateşler yağıyor ve hançerler saplanıyor. Yine de sabrediyorum. Sana da sabırlı olman için yalvarıyorum. Eğer beni seviyorsan, benim hatırım için, domuz karıya şimdilik hiçbir şey sezdirme! Hiçbir şey konuşma. Çünkü ona yenilecek olursak, ortaya çıkacak sonucu gözünün önüne getir! Birbirimize doyamadan öleceğiz. Hem de alçak bir kadının pençesinde inleyerek öleceğiz. Bu gece yanına gelmemi istiyorsun. Ayakları kızgın zincirlerle bağlı bir zavallıyı, cennet kapılarını açıp da o güzel yere davet etmek büyük insafsızlıktır... Gelebilecek durumda olsam hiç senden davet mi beklerdim? Hem bu akşamki nöbetçi, her zamanki adam değil. Gizlice nasıl gelebilirim? Açıkta gelecek olsam, nasıl bir bahane bulabilirim? Oraya gizli bir şekilde gelip de yakalandığım zaman, sadece bana kıyacak olsalar kıyamete kadar ayrılığına razıyım. Fakat seni de sağ bırakmazlar. Seni en küçük bir tehlikeye atabilecek bir girişimi, senin için ve senin emrinle de olsa asla yapmam. Yarın gece bir fırsatını bulursam gelirim. Allah aşkına biraz sabırlı ol! Seni çok üzeceğini bildiğim için durumumu daha fazla açıklamıyorum. Sağlıcakla ve sabırla kal!

"Ber levh-i mezârem benevisend pes ez merg,

Ey vâý zi mahrûm-i didârı hiç."

Perihan

Perihan'ın yazdığı mektup bu beyitle bitiyordu ve aynen şu anlama geliyordu:

"Ben öldükten sonra, sevgilime hasret gittiğimi mezar taşıma yazsınlar."

Perihan bu ve benzeri mektuplarla ve fırsat buldukça da yanına giderek, Adil Giray'ı elinden geldiği kadar teselli etmeye çalışıyor, onu yatıştırdıkça kendisi de biraz ferahlık ve huzur buluyordu. Çok sık buluşamamanın acılarına da bu şekilde alıştılar ve Şirvan'a gönderdikleri adamlarını beklemeye başladılar. İkisi de oldukça rahatlamışlardı. Fakat iki olay, bu rahatlığı biraz bozar gibi oldu. Bunlardan biri Gazi Giray'ın durumu idi. Adil Giray ile Perihan ve Şehriyar'ın son kararlar verme aşamasındaydı. Kırım'a gitmemesi ve İran'da arzu ettiği herhangi bir yere nakledilmesi şartlarını

kabul ederse, Kahkaha zindanından kurtulabileceğini, bazı önemli hanlar, Şah'ın emri üzerine, defalarca Gazi Giray'a bildirmişlerdi. Bu teklif, Gazi Giray'ın vatanseverlik şanına ve şehzadelik onuruna dokunduğundan, işin içyüzünü ve gizli taraflarını da bilmediğinden, gelen mektupların hepsine, kendi eseri olan ve;

"Hayat üzüntü, neşe ve mahrumiyetten ibaretmiş;

Herkesin ömrü bu şekilde gelip geçmiş.

Biz kendi kendimize tecrübe ettik ki,

Sizin memleketinizde en rahat yer, kale ve zindanmış."

anlamına gelen şu satırlar ile cevap veriyordu:

"Tâ bûde gam şâdi ve hirman bûde

Zin güne gozeşte tâ ti devran bûde

Mâ tecrübe kerdim ki der mülk-i şoma

Rahat ehme de kal'e vo vindan bûde."

Gazi Giray'ın bu şekilde yazdığı şiddetli cevabın tepkileri Şah'ın sarayına kadar ulaşınca, Şehriyar, bir gece Perihan'ı da yanına alarak, Adil Giray'ın dairesine gitti. Kardeşi, İran devletine karşı böyle bir hakaret yaptığı için, Adil Giray'a uzunca sitemler etti. İran'da gördükleri güzel davranışları, başlarına yıkarçasına saydı ve daha birçok laflar etti. Perihan, onun sözlerine karışmak istiyor, fakat Şehriyar'ı susturacak etkili bir söz bulamıyordu. O anda içinden geçenleri söylese bu da hiç uygun olmayacaktı. Fakat Adil Giray, onun konuşmasına gerek bırakmadı ve gereken cevabı verdi.

"Kardeşim de benim gibi bir Han oğlu iken, esaretimizden bu yana bana ne kadar yumuşak davrandınızsa, ona da o kadar kötü muamele yaptınız. Sonunda buraya geldik. Beni sarayda oturtunuz, onu zindana yolladınız. Bu kez kendisine yapılan teklifi birlikte kararlaştırdığımız halde ve ben onun ağabeyi olduğum halde, kendisine iki üç satırlık bir mektup yazmama bile izin vermediniz. Teklife, hiç tanımadığı, bilmediği birtakım kişileri aracılıkta

kullandınız. Genç ve onurlu bir şehzade uğradığı hakaretlerin hemen arkasından böyle bir teklifle karşılaşırsa, hile ve alay olarak görmez de ne yapar? Ağabeyi burada tutuklu iken zindan içinde ayağına gelen bu özgürlük ve makam tekliflerine ciddi olarak nasıl bakabilir? Çocuk canından bezmiş. Çektiği bu kadar acı ve sıkıntılardan sonra bir de millete rezil olmak veya bir tuzığa düşürülmek korkusu, gururuna dokunmuş. Hayatını bile tehlikeye atarak böyle bir karşılık yazmaya cesaret etmiş... Bizim burada başka türlü kararlarımız olduğunu gaipen mi öğrenecekti? Bir an için kendinizi onun yerine koyunuz! Siz de aynı şartlar altında, aynı şekilde bir teklifle karşılaşsaydınız ne söylerdiniz? Ve nasıl cevap verirdiniz? Çok rica ederim biraz insafli olalım! Önce kendi hatalarınızı gözden geçirin..."

Adil Giray'ın biraz sitemli, biraz sinirli bir şekilde söylediği bu sözler, Şehriyar'da tek kelime söyleyecek güç bırakmadı.

Perihan da bu fırsatı kaçırmadı ve hemen lafa karıştı:

"Şüphesiz, hata bizimdir. Ancak Gazi Giray'ın dizelerindeki hakaret de yapılan yanlış için bize yeter bir derstir. Şimdi yapacağınız en akıllıca iş, böyle basit olaylar yüzünden asıl hedeften şaşmamaktır. Biz, Şehriyar Hanım'la beraber, hem Şah'ı hem de komutanları sakinleştirmeye çalışırız, tahminimce hepsini ikna ederiz. Siz de kardeşinize durumu anlatıp, kendisini karar vermeye ikna etmelisiniz!" diyerek yeni bir anlaşma zemini hazırlamış oldu.

Buna karşılık Adil Giray da ona şu cevabı verdi:

"Bu durumda ben kardeşime durumu izah edebilirim, ancak bu biraz zaman ister, yapılacak işleri hep birlikte ve enine boyuna düşünmemiz gerekir..."

Adil Giray, bu yeni anlaşmayla Perihan'la daha sık buluşma imkânı da sağlamış oluyordu... Fakat ne çare ki, bu durumdan Şehriyar, daha çok faydalanmaya başladı... Perihan ile Adil Giray'ın huzurunu kaçıran mesele Şehriyar'ın her istediği zaman Adil Giray'ı görmek fırsatını bulmasıydı. Bir kere bu fırsat elde edildikten sonra Perihan her gece kâh yalnız olarak, kâh ikisi birlikte Adil Giray'la buluşmaya başladılar. Şehriyar, Adil Giray'ın yanında bulunduğu bir akşam bazı tekliflerde bulundu... Adil Giray, kadının bu teklifini yine önceki gibi anlamazlıktan geliyor, birtakım küçük sözler

vererek onu avutmaya çalışıyordu. Arzusunu hemen yerine getirmediği için özür dileyerek ilerisi için bazı kaçamak sözler söylüyordu. Aslında, bu arsız kadına karşı gönlündeki nefret o kadar şiddetliydi ki, Perihan'ın sıkı ve yeminli tembihleri olmasa, karıyı hakaretleri altında öldürecek kadar ileri gideceği şüphesizdi... şehriyar ise, mazeretlerin ve o sözlerin hiçbirini, damarlarındaki şehvet ateşini söndürmeye yeterli görmüyor, aynı teklifinde sürekli ısrar ediyordu... Arzusuna uygun bir cevap alabilmekten tamamen ümidini kestiğinde:

" gece sonra tekrar geleceğim... O zamana kadar bir çare bul! Yoksa vücudumu bin parça edeceklerini bilsem, bir daha yanından ayrılmam." diyerek sözlerine son verdi ve sinirlenerek defolup gitti...

Adil Giray, şehriyar'ın her çirkinliğine, her türlü riski göze aldığına ve bir olay çıkarmasından kendisinin korktuğuna iyice inandığı için, cesaretini bir kat daha artırdığını anlıyor, bu azgın ve belalı kadından yakasını kurtarmanın çaresizliği içinde kıvranıyor, kararsızlık içinde kalıyordu. Saatlerce düşündükten sonra, sonunda durumunu bir mektupla Perihan'a bildirmeye ve onun fikirlerinden faydalanmaya karar verdi...

ADİL GİRAY'DAN PERİHAN'A MEKTUP

İmdadına yetiş ey melek yüzlüm, gülün bir cadının pençesinde soluyor! Aşk için deliliktir derler. Ne kadar doğrudur bilmem, fakat bazı durumlarda insanı çıldırmaktan kurtardığını bu akşam çok iyi anladım. Senin güzel hayalin, bir muhafız gibi, karşımda durup da varlığını belalardan korumasaydı, beni şimdiye kadar çoktan çıldırmış ve zincirlere vurulmuş olacaktım... Ne kadar kötü bir talihim varmış... Meğer Allah beni ne kadar büyük belalara uğramak için yaratmış.

Çaresizim! Durumumu anlatamayacağım. Kafamda kapkara hayaller canlanıyor, kâbus ve ölüm üzerime çöküyor... Kalbim duracak gibi oluyor, nefesim kesiliyor... Bilmem ki halimi sana nasıl anlatayım... Bir saat önce kadın yanımdaydı, ar perdesini yüzünden tamamen kaldırdı... Sanki Şah karısı değil, adi bir kahpe. Tövbe, tövbeeee... Namuslu bir genç kızın huzurunda bana terbiyemi bozduracak. Zorla kendisini sevdirmek istiyor. Üç gece sonra tekrar odama geleceğini ve o zamana kadar kendisine bir çare bulamazsam, ölünceye kadar yanımdan ayrılmayacağını kesin bir şekilde söyledi ve cehennem oldu gitti. Uyusam kâbus gibi rüyamdan çıkmıyor. Geberip kurtulayım desem, dünyada yapılan kötülükler mezarımdan ayrılmayacak! Ya beni bu melunun elinden kurtarmaya bir çare bul, ya da izin ver, ben ondan kendimi kurtarayım. Keşke yanıma gelsen de bir iki dakikacık yüzünü görebilsem, gönlümün bu kızgınlığı belki biraz yatıştırdı. Merhamet edip de yarım saatliğine olsun gelemes misin? Şu anda sana çok ihtiyacım var. Allah biliyor ki, çektiğim acılar, cehennem azaplarına bin defa rahmet okutuyor. Yardım! Merhamet! İnsaf...

"Hangi bir derdimi hicran ile tadat edeyim,

Sen de dâd etmez isen ben kime feryat edeyim?"

Adil Giray, bu mektubu gönderdikten sonra kısa bir zaman geçmişti ki, sevgilisinden şu cevabı aldı:

PERİHAN'DAN ADİL GİRAY'A MEKTUP

Bu lanetli kadın sana değil ölümüne âşık olmuş, Azrail'in yanında dolaşıp duruyor... Bir defa olsun aynaya bakmaz mı sanki? Kör olası gözleri, senin güzel ve soylu yüzündeki ışığı, duruşundaki saflığı görmez mi? Acaba yıldırımlar altında ezilesi kafası, kendi yaşı ile senin gençliğini bir defa olsun karşılaştırmaz mı? Sana öyle kene gibi yapışarak benden ölüm mü dileniyor? Yakasından tutup da kendisini cehennemin dibine atmamı mı istiyor? Onun hırsından çektiğim işkencelere şeytan uğrasa acınacak hale gelirdi. Fakat o benim halimi bilmiyormuş, ben onun halini biliyorum ya... Allahm! İntikam! İntikam! Günün birinde karşısına dikilip de yüzündeki alçaklığı, duruşundaki iğrençliği yüzüne karşı doyasıya haykırabilecek miyim? Allah'ım, bana bu saadeti tattıracak mısın? Bir kere ayaklarımın altına alıp da suratındaki yılan derisini yüzmek zevkini tadabilecek miyim? Kahrolası cadı, artık kendine bir aşk yarattı, bütün kadınların namusunu berbat etti. Bu yetmedi, işin içine beni de karıştırdı, yalancılığına, iğrençliğine beni de ortak etti. Yine yetmedi, zavallı kardeşini zindanlara attırdı, senin de cellat gibi üzerine yapıştı, neredeyse seni de yok edecekti. Hırsının ateşi yine de sönmedi. Senin mantığına, benim de durumuma uygun olmayan birtakım şeylere bizi mecbur etti. En dürüst iki adamımız ve en tehlikeli iki mektubumuz, bugün kazanın belanın en yoğun olduğu yollarda dolaşıp duruyor. Yakalanacak olurlarsa mahvoluruz. Bu işlerin sonu nereye varacak diye düşünmekten uykumuz, huzurumuz kaçtı... Domuz kadın, hâlâ kendi keyfinde. Haftada iki üç gün o cadı bakışlarıyla ve pis nefesiyle senin güzel yüzünü solduruyor... Bütün bunlar yetmezmiş gibi, şimdi de senin namusunu, benim de hayatımı rezil etmeye çalışıyor. Domuzu bir tokatta cehennemin yedinci katına göndermekten kolay bir şey yok. Fakat bu cehennem yolculuğunda yakamızı onun lanet pençesinden kurtarıp da kendisiyle beraber düşmemek mümkün değil. Üzerine gidilse topuk altında ezilecek. Bir akrebin zehriyle iki insan da beraber telef olacak. Allah'ım! Ah Allah'ım! Ne içinden çıkılmaz bir bela çukuruna daldık! Bilsen gönlümden neler geçiyor! Başka bir bahane bularak cadıyı sarayın ortasında hançerlemek geliyor içimden. Sen, benim kadınlığıma bakma, ben hançer, kılıç kullanmasını da bilirim, hem birçok erkekten daha iyi bilirim. Bu işi yaparken kimseden korkmam. Hatta Şah'tan bile. Çünkü bu suretle o zavallıyı da bir beladan kurtarmış olurum... Fakat Hamza, belki bana kasteder. Arada

sen olmasan Allah şahit ki, bu yolda ölmeyi asla düşünmem. Fakat ölmek istemiyorum, seni bu durumda bırakıp da ölerек kendimi işkenceden kurtarmayı sana düşmanlık sayıyorum. Kin ve kıskançlık gönlümde birer cehennem ejderhası gibi alevden dili ve ateşten dişleriyle vücudumun her zerresini yakıyor, koparıyor da yine dayanıyorum. Fakat bu mümkün değil, sonu sana zarar verecek olan bir tehlike aklıma gelince hiçbir şeye kalkışmak benim için mümkün olmuyor. Yanıma gelse, hakaret etse, işkence yapsa vücudumun her tarafını parçalasa, hatta... Ah! Hatta seni elimden almaya kalkışsa, yine bir şey yapmak elimden gelmeyecek. Benim yüzümden bir dakika bile endişeye düşmene gönlüm razı olmuyor. Yapma! Allah aşkına bir çılgınlık yapma! Erkeksin, kadınlardan sabır dersi almak sana yakışmaz... Sabret! İçinden geçenleri ona hiç belli etme! Tatlı sözlerle oyala. Ne yaparsan yap, ama onun eline bir ipucu verme! Sonra onun kininden kurtulamayız. Allah biliyor, şeytana rahmet okutacak lanetlilerdendir. Bir de Allah aşkına, böyle uygun olmayan zamanda beni yanına çağırıp durma! Gelemiyorum. Emrine itaat ederek ruhum ne vücudumdan ayrılıp yanına gelebiliyor, ne de yerinde durabiliyor. Beni böyle işkenceler içinde bırakmak sana yakışmaz. Görüyorsun ki, fırsat buldukça yanından ayrılmamaya çalışıyorum. Fırsat olmadığı için bir süre ayrı kalıyorsak, ne yapalım? Bir gün elbette hayatımızı birleştireceğiz. Şimdilik ruhlarımız hep beraber ya! En azından onunla teselli bulalım...

"Çun fâsüa-i beyt boved fasıla-i mâ

Mâ ez to codâim besûret ne beme'nâ."

(Bizi birbirimizden ayıran, sadece bir duvardır.

Görünüşte senden ayrım, fakat ruhen değil.)

Bu cevabı alan Adil Giray, onun her isteğine kayıtsız şartsız uymaya karar verdi ve önceki düşüncelerinde daha fazla ısrar edemedi... Çaresiz, başının belası Şehriyar'ın gelmesini bekledi. Bu işkenceli bekleyiş fazla uzun sürmedi. Şehriyar, laftan anlamaz bir alacaklı gibi geldi. Hal hatır sorma töreni biter bitmez, kadın yine iğrenç amacını ortaya atarak yalvarmalara, ısrarlara başlayınca aralarında şöyle bir konuşma oldu:

Adil Giray: "Efendim, güzel diyorsunuz. Sevişmek tatlı ve güzel bir şeydir. Fakat bu sevişmenin sonu nereye varacak? Birleşmeye mi diyeceksiniz? Birleşmek için ortada bir hak, bir hukuk olması gerekmez mi?"

Şehriyar sahte bir utanç göstererek: "Anlayamıyorum, demek ki namusluluk sergilemenin erkeklere düştüğü bir zamanda dünyaya gelmişiz."

"Başka erkekleri bilmem. Fakat bizim hanedan üyelerinin hepsi de namuslu insanlardır, başkasının nikâhlı karısına göz koyacak namussuz bir adam, şimdiye kadar bizim sülaleden çıkmadı..."

"Bu mazeretlere kanacağımı mı sanıyorsunuz? Beni seviyorsunuz, sözün doğrusu bundan ibarettir. Öyle değil mi? Eğer öyle değilse, bunu ilk konuştuğumuz gece Türk topraklarına geçeceğinizi söylediğiniz vakit ben de arkanızdan geleceğimi bildirince neden ses çıkarıp kabul ettiniz?"

"O zaman hak da vardı, hukuk da vardı, onun için kabul ettim."

"O ne biçim hak, ne biçim hukukmuş? Kocam sağ salim dururken beni nikâhla mı alacaktınız?"

"Evet, nikâhla alacaktım."

"Alaya almanın bu kadarını hiç görmemiştim. Kocam içerde oturuyor. Nikâh üstüne nikâh olur mu hiç?"

"Olabiliyormuş ki, Yavuz Sultan Selim zamanında, Çaldıran'da Şah I. İsmail'in kadınlarından Taçlı Hanımı Nişancı Cafer Çelebi ile evlendirdiler."

"Söylediğin doğrudur! Öyle bir şey hatırlıyorum. Mademki Türklerde nikâh üstüne nikâhta bir engel yok! Şu gönderdiğiniz adamlar da çabuk gelemeler mi sanki? Ne yapılacaksa şimdiden yapılsa..."

İş bu safhaya gelince Adil Giray'ın, gevezeliği tuttu: "Sevgi ve aşk şerefini siz kadınlar kazanıyorsunuz, bari hasret ve hicranı da biz erkeklere bırakınız!" gibi birtakım gevezelikler etmek istedi. Fakat onun sözleri, gönlünden nefret ederek kaçıyormuş gibi, ağzından birbiri ardınca dökülüyordu... Her neyse, vicdanının katili olan karıyı, bin bela ile başından

defettikten sonra, düşünmeye ve kendisini seven bu iki kadını kıyaslamaya başladı. Şehriyar, şehveti için her kötülüğü, her rezilliği, her alçaklığı göze alacak kadar azgın bir kadındı... Perihan'ın hayalini gözünün önüne getirdi. Bu yüksek duygulu temiz kız, saf ve masum bir aşkın ateşinde yanıp tutuşurken bile her tedbirini yüksek bir fikre, insani bir amaca dayandırıyor, kalbi hep en temiz hislerle çarpıyordu. Bunları düşündükçe, Yüce Allah'ın birbirine zıt varlıklar yaratmadaki gücünü bir kez daha gördü. Birkaç gece sonra Perihan'la yalnız buluştukları zaman Adil Giray, son görüşmeyi ona ayrıntıları ile anlattı. Onun yalancılıktan da olsa, Şehriyar'a böyle bir söz vermiş olması, Perihan'ın, yüreğine bir hançer saplanmaktan daha beter ve elemli bir işkence oldu. Ama ne çare ki, mecburiyet, zavallı kızı, o işkenceyi de sabır ve metanetle geçiştirmeye mecbur etmişti. Çünkü Şehriyar'ı oyalamak fikrini Adil Giray'a veren kendisiydi. Böyle olunca da, şikâyet etmeye hakkı kalmıyordu. Ayrılıp da odasına çekilince, acılarını biraz olsun dindirebilmek için, yatağına yüzüstü kapandı ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Ağladı... Ağladı... Sabaha kadar hıçkırarak doyasıya ağladı. Ve ancak bu acı gözyaşlarında olsun biraz teselli bulabildi...

Şirvan'a göndermiş oldukları Sadık ve İbrahim, Perihan sayesinde İran topraklarını kolaylıkla geçerek Şirvan sınırına ulaşmışlardı. Türk karakollarından kurtulmakta da zorluk çekmemişlerdi. Çünkü Adil Giray tarafından Osman Paşa'ya yazılan mektubun üstündeki mühürle zarfın arkasındaki yazıyı hangi Türk subayına gösterse kolaylık görmüşler ve en küçük bir zorlukla karşılaşmadan gidecekleri yere varmışlardı. İbrahim, Adil Giray'ın mektubunu Osman Paşa'ya verdi. Sadık da, Perihan'ın mektubuyla beraber Şemhal'in yanına gitti. Osman Paşa için bu mektup kayıplardan gelen, bulunmaz bir fırsattı, hemen harekete geçmesi çok faydalı olacaktı. Fakat ne çare ki, o sıralarda Cezmi yanında değildi. Komutan, çok güvendiği o kahramanı, düşmanın durumunu anlamak üzere, Tiflis'e göndermiş ve Cezmi orada bulunduğu sıralarda da, İmam Kuli Han, on bin kadar İran askeriyle Tiflis Kalesi'ni kuşatmıştı. Bu durumda Osman Paşa, çaresiz olarak Adil Giray'ın mektubunu, onu getiren adamla beraber, ordu komutanı Lala Mustafa Paşa'ya gönderdi. Bir yandan da Cezmi'yi Tiflis'ten getirtme çarelerini araştırmaya koyuldu. Kale kuşatılalı üç ay olmuştu. İran devletinin kışkırtmasıyla ayaklanan Gürcüler, yolları kesmişlerdi. Kaleye gönderilen erzak kervanlarını yağma ediyorlardı. Savaş mevsimi gelmediğinden, üzerlerine yeteri kadar kuvvet göndermeye de yeniçerilerle sipahilerin

sayıları ve tutumları elverişli değildi. Bazı komutanlar, mecburen kendi karargâh mensuplarıyla kaleye erzak yetiştirmeye çalışıyor, ancak düşmanın çokluğundan dolayı, hiçbiri bunda başarılı olamıyordu.

Tiflis'te savaşıyan bir avuç asker, bir yandan İranlıların hücumları, bir yandan da açlık ve hastalık yüzünden azalarak yedi yüz kişiye inmişlerdi. Erzakların son tanesine varıncaya kadar bitirmişler, kalede ne kadar hayvan varsa kesip yemişlerdi. Osman Paşa'nın Tiflis'e gelirken Cezmi'ye hediye ettiği kıymetli at bile, bu açlık ve sefalet karşısında canını kurtaramamış ve kesilip yenmişti. Vaziyet o kadar kötüydü ki, kedileri ve köpekleri bile yemeye başladılar. Bir köpek iki yüz akçeye kadar satılıyordu. Açlığın bu kadar korkunç bir hal almasına rağmen kaledeki Türk kahramanları açlıktan ölmeyi, düşmana teslim olmaktan üstün tutuyorlardı. İbrahim'in ordu karargâhına varışı, Tiflis'ten üst üste gelen imdat çığlıkları esnasındaydı. Lala Mustafa Paşa, kaleye yardım etme çarelerini düşünmek ve gereken kararları almak üzere, tüm komutanları karargâhında topladı. Tüm sorun, kaleye biraz yardım ve erzak gönderebilmektir. Buna oy birliğiyle karar verildi. Üzerinde önemle durulan ikinci bir konu ise şuydu: Bu yardım ve erzakı kim götürecekti?

Yapılan bu toplantıda Sokullu'nun oğlu Hasan Paşa da vardı. Daha sonraları, III. Murat ile III. Mehmet dönemlerinde, yaptığı hizmetler ve elde ettiği önemli başarılarla, ünlü vezirler ve komutanlar arasında yerini alacak olan bu genç asker, o sıralarda henüz yirmi yedi yaşındaydı. İstanbul'dan ayrılırken babası, "Oğlum, bilirim, Tiflis'e erzak götürmek görevi sana düşecektir. Göreyim bakalım seni... Bu hizmeti kendine bir yükselişin başlangıcı say! Dikkatli ol! Tedbirli hareket et!" emrini vermişti.

Tiflis'e iaşe ve yardım ulaştıracak bir cengâver aranırken, Hasan Paşa, gönüllü olarak bu işi üzerine aldı. Harekete geçmeden evvel, ordu komutanınca şahsına verilen gerekli talimatın bir maddesi de Tiflis'e girmede başarılı olduğu takdirde, dönüşte Cezmi'yi de mutlaka beraber getirmesiydi. Hasan Paşa, yanına kâfi miktarda asker ve iaşe alarak Tiflis yolunu tuttu. Gitmesinin üzerinden günler geçtiği halde Hasan Paşa'dan henüz hiçbir ses seda çıkmıyordu. Mustafa Paşa ile diğer kumandanlar, onun bu zor görevi başarı ile bitirip bitiremeyeceğini tahmin etmekle uğraşıyorlardı. Komutanların çoğu, bu son teşebbüste de başarı sağlanamayacağını

düşünmekteydiler. Erzurum'dan ayrılıp gidişinin on altıncı gününde Hasan Paşa, Cezmi'yi de yanına alarak geldi. Görevini muvaffakiyet ile bitirmiş, götürdüğü asker ve erzakı kale komutanına teslim etmiş ve kaleyi kuşatan düşman kuvvetlerini hırpalayarak kısmen çekilmek zorunda bırakmış, gençliğine ve tecrübesizliğine rağmen elde ettiği başarı bütün ordu mensuplarının gıpta ve takdirlerini kazanmıştı. Özellikle Lala Mustafa Paşa, babasına son derece kızgın olduğu halde, bu olağanüstü kahramanlık karşısında kendini tutamamış, heyecana gelmiş ve her şeyi unutarak Hasan Paşa'yı baba sevgisiyle kucaklayarak:

"Bu şahin hızı, bu aslan pençesi Şahinoğulları'na mahsustur!" sözleriyle onu övgülere boğmuştu. Akşam vakti Mustafa Paşa'nın ilk işi, toplantıyı erkenden bitirip Cezmi'yi yanına çağırmak ve Adil Giray'ın mektubunu göstermek oldu. Lala Mustafa Paşa'nın kendisine verdiği bu zor görevi onurla kabul eden Cezmi, işin gizli tutulması, tedbirli davranılması, kendisinin hem Osman Paşa ile hem de Şemhal'le mutlaka görüşmesi ve İran'a güven içinde girebilmesi için, Şemhal'den Perihan'ın mektubuna cevap alması gerektiğini, bunun için de zaman gerektiğini söyledi. Paşa, bu konuda Cezmi'yi haklı buldu:

"Hiç olmamasındansa geç olması daha evladır." dedi. Yanına tedbir olarak bin altın verdi ve hemen o gece Cezmi ile İbrahim'i, Demirkapı'ya yani Özdemiroğlu Osman Paşa'nın karargâhına gitmek üzere yolcu etti. Yolculuğun bu ilk kısmı fevkalade kolay ve zahmetsiz geçti. Cezmi, Osman Paşa ve Şemhal'le görüştü. Cezmi, Adil Giray'ın büyük kardeşi olan Mehmet Giray'ın o sıralarda Şirvan'a geldiğini öğrendi ve onunla da görüştü. Gerekli mektupları ve talimatı aldıktan sonra, İbrahim ve Sadık'la beraber İran yolunu tuttular. Cezmi, İran'a serbestçe girmeyi düşünüyordu. Fakat bunda başarılı olamadı. Çünkü Tokmak Han, emrindeki askerlerle sürekli Türk kervanlarını vuruyor ve bize bağlı olan yerleri yakıtıyor, yağma ettiriyordu. İranlı komutanın bu davranışına karşılık olarak, Özdemiroğlu Osman Paşa ile Mehmet Giray, o sıralarda İranlıların elindeki Şamahi'ye asker gönderdiler. Kale geri alındı ve muhafızların komutanı Mehmet Han idam edildi. Bakü'ye gönderilen bir Tatar birliği de orayı aldı, Kura nehrini geçerek ve etrafa akıncılar dağıtarak o civardaki İran köylerini ve kasabalarını Kızılağaç'a kadar yağmaladılar. Öte yandan Ordu Komutanı Lala Mustafa Paşa da, Anadolu Beylerbeyi Cafer Paşa'yı, büyük bir birlikle, Revan'ın alınmasına

tayin etmişti. Fakat o da "vur" deyince "öldür!" anlamış ve vicdansızca bir intikama girişmiş, hem Revan'da, hem de etrafında bulunan yaldızlara ve altınlara gömülü birçok büyük ve kıymetli binanın altını üstüne getirmiş, ayrıca yirmi binden fazla kadın ve çocuğu da esir almıştı. Cafer Paşa'nın bu hareketleri İran komutanlarını son derece kızdırdığı için, Türk sınırlarından içeriye kuş bile uçurmuyorlardı. Hatta Cezmi'yi gördükleri zaman üzerine saldıran İran askerleri, söz dinler ve dert dinler tipinden olmadıkları için, ilk hamlede zavallı Sadık ile İbrahim'i şehit ettiler. Cezmi, altındaki kula atıyla yanındaki fedakâr ve sadık adamları sayesinde canını zor kurtarabildi. Bu çarpışma sırasında, yanına yaklaşabilenlerden üç dört İranlıyı tepelemiş, fakat kendisi de omzundan hafif bir kılıç yarası almıştı. Atlattığı bu tehlike üzerine Cezmi, amacına ulaşabilmek için ordu komutanına başvurup ne yolda hareket edeceğini sormaktan ve yeni talimat almaktan başka çare düşünmedi. O günlerde Lala Mustafa Paşa, aşağıda ayrıntılı bir şekilde izah edilen sebeplerden ötürü ordu komutanlığı görevinden ayrılmıştı. Aynı zamanda padişah damadı olan Sadrazam Sokullu Mehmet Paşa, altmış yıldır devlet hizmetinde bulunuyordu. Hiç aralıksız on beş sene üç padişahın sadrazamlığını yapmıştı. Osmanlı İmparatorluğu kurulduğundan bu yana sadrazamların içinde, Çandarlı Halil Paşa, Halil Paşa ve Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'dan başka kimse bu kadar uzun süre bu mevkide kalmamıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde başlayan sadrazamlığı onun ölümünden sonra gelen, eğlence ve zevk düşkünü iki padişah zamanında da devam etmiş ve Sokullu, ölen hükümdarın yokluğunu yıllarca hiç hissettirmemişti. Kanuni'nin bıraktığı derin boşluğu doldurmaktan çok uzak olan oğlu II. Selim, ondan sonra tahta çıkan III. Murat gibi, şehvet ve eğlenceden başka hiçbir şey düşünmeyen, koca devleti saray kadınlarının eline bırakan bir adamdı. Bu iki zavallı hükümdar zamanında da Osmanlı Devleti, Sokullu'nun yüksek irade ve idaresi sayesinde, Kanuni devrindeki heybet ve gücünden hiçbir şey kaybetmemişti. Sadrazam oluşunun on beşinci ve son yılı olan 1579 ramazanında bir gece, namazını kıldıktan sonra, her zaman yaptığı gibi haznedarı olan Hadım Hasan Ağa'yı odasına çağırdı. Her gece namazdan sonra haznedarını odasına çağırır, Osmanlı tarihinden parçalar okuturdu. O gece de I. Murat'ın Kosova Meydan Savaşı ve bu savaş sonunda Padişah'ın Miloç Kabiloviç adlı hain bir Sırp subayı tarafından nasıl şehit edildiği okunuyordu. Koca Sokullu'nun gözleri yaşardı ve kendisine öyle bir şehitlik nasip etmesi için tüm kalbiyle Allah'a yakardı. Bu yakarış, Allah katında kabul edilmişti. Ertesi gün sarayında, ikinci divanına hazır bulunduğu sırada,

bir herif, dilekçe verecekmiş gibi Sadrazam'ın yanına yaklaştı ve hemen bıçağını çekerek o büyük adamı birkaç yerinden bıçakladı. Çok derin olan bu yaralar, bir saat gibi kısa bir zaman içinde Sokullu'nun ölümüne sebep oldu. Paşa'nın adamları, sonsuz bir kızgınlıkla herifi tepelediler. Bu hainliğin sebebi ve katilin daha başka arkadaşları ve yardımcıları olup olmadığı bir türlü anlaşılamadı. Koca vezirin hayatına son veren bu suikast hakkında sonradan birçok şeyler söylendi ve yazıldı. Fakat bunların hiçbirisi hayal ve tahmin sınırından öteye geçemedi. Bazı tarihçiler, bunu Saray'dan, bazıları da Sokullu'nun düşmanlarından sandılar ve tarihe bu açıdan ışık tuttular. Hatta, adamı tepeleyenleri de, olayın üstünü kapatmak için, para ile tutulmuş katiller gibi göstermek isteyen tarihçiler bile çıktı. Sonuç olarak, Osmanlı tarihinin yönünü değiştiren bu olay, böylece tarihin karanlıklarına gömüldü gitti. İmparatorluğun bükülmez kolu, eğilmez başı olan koca Sokullu, hain bir bıçağın darbeleriyle hayata gözlerini yumduktan sonra, yerine getirilen Ahmet Paşa, kişiliksiz, silik ve iradesiz bir adamdı. Sokullu'nun bıraktığı boşluğu doldurmak şöyle dursun, onun gölgesi kadar bile onur sahibi değildi. Sokullu devrinde köşelerine sinmiş olan birtakım makam düşkünleri adamların cesareti sonuna kadar artmıştı ve istedikleri kadar at oynatabilirlerdi. Kendisini dev aynasında gören ve kendisinden başka kimseleri beğenmeyen, ama Sokullu'dan utanıp korktuğu için o zamana kadar sesini çıkaramayan Sinan Paşa da, yeni sadrazamın zayıflığından faydalanarak siyaset cambazlıklarına başladı. Önceden beri en güçlü ve en büyük düşmanı bildiği Lala Mustafa Paşa'nın İran üzerindeki hareketlerini kötülüyor, saldırının gevşek gittiğini ve ordu komutanlığı kendisine verilecek olursa, birkaç ay içinde İran'ın altını üstüne getireceğini, hatta Şah'ın kellesini bile saraya gönderebileceğini iddia ediyordu. Ölçsüz ve desteksizce atıp tutuyordu. Bu davranıştan amacı da hiç şüphesiz Lala Mustafa Paşa'nın ayağına çelme takmaktı. Sinan Paşa'nın bu yoldaki gevezeliklerine birçok değerli hediyeleri de eklenince amacı gerçekleşmiş, Tiflis saldırısında gevşek davrandığı bahanesiyle, 1579 sonlarında, ordu komutanlığı görevi Lala Mustafa Paşa'dan alınarak Sinan Paşa'ya verilmişti. Cezmi, Erzurum'a geldiği sıralarda ise, eski komutan görevinin başından ayrılmış, yeni komutan da henüz İstanbul'dan hareket etmemişti. Yerine vekil tayin ettiği Van Beylerbeyi Mehmet Hüsrev Paşa da asıl komutan gelinceye kadar hiçbir işe el sürmeme yolunu tutmuştu. Cezmi, ordu karargâhında günlerce uğraşmış, fakat olumlu bir sonuç elde edemediği için ordu komutanlığından bir yardım görebilme

umudunu yitirmiş ve başsız bir orduda Osman Paşa'dan yardım istemekten de hiçbir fayda sağlayamayacağına inanmıştı.

Bununla beraber, Cezmi, devleti tarafından kendisine verilen bu kadar önemli bir görevi yerine getirirken karşılaştığı engellerden, uğradığı güçlüklerden yıkılacak insan değildi. Haklı bir şöhret kazanmasına yarayacak olan böylesine önemli olayların içine sokulmak zaten en büyük arzusuydu. Özellikle dünyada herkesten fazla sevip saydığı Adil Giray'dan gelen bir teklifi nasıl reddedebilirdi? Böyle bir ret, en büyük alçaklık sayılmaz mıydı?

Cezmi'nin en büyük özelliklerinden biri, zorluklardan kolaylıklar çıkarmasını bilmektir. Her yandan ümit kesilince, sadece kendi azmine ve kendi zekâsına güvenerek bu çetin işi başarı ile sonuçlandırmayı kafasına iyice yerleştirdi. Hayatını kurtardığı için kendisine candan bağlı bir arkadaş olacağından şüphe etmediği Pertev'i hatırladı ve bu işte ondan faydalanmayı düşündü. Bu düşünce ile doğru Şamahî'ye giderek onların evine misafir oldu.

Amacını ve düşüncelerini gerek Pertev'e gerekse babası Mirza Ömer'e etraflıca anlattı. Cezmi, zaten Farsça biliyor ve dile karşı olan yeteneği sayesinde bu dili, kültürlü bir İranlı kadar düzgün konuşuyordu. Pertev'in ise anadili Farsça idi. Bu konuda birtakım konuşmalardan sonra, kıyafetlerini değiştirmeye ve Türk süvarisinin saldırılarından ürküp İran'a çekilmekte olan Revan halkına karışarak sınırı geçmeye karar verdiler. Şamahî'de oldukları sırada bir de Safi adında bir Acem vardı ki, İran hükümeti zamanında işlediği bir cinayetten dolayı idam cezasına mahkum edilmiş ve Mirza Ömer kendisini ölümden kurtarmıştı. Safi, bu iyiliği asla unutmuyor ve Mirza Ömer ailesine candan bağlı bulunuyordu. Pertev'in ricası üzerine onu da yanlarına aldılar. Hep beraber Şamahî'den ayrılacakları günün sabahıydı. Mirza Ömer düşünceli bir tavırla Cezmi'nin yanına geldi. Gayet üzüntülü bir tavırla,

"Siz bu eve sanki Allah tarafından gönderildiniz. Oğlumun hayatını kurtardınız, beni ve ailemi bütün kötülüklerden korudunuz. Bu kadar iyiliklerinize şahit olduk. Bu arada kızımın terbiyesine de yardım ettiniz. Kızımı nasıl çıldırasına sevdiğimi bilirsiniz. İhtiyarlık vücudumda güç bırakmadı. Kendimde çok kötü haller hissediyorum. Allah bilir ama galiba ölümüm yakın. Biricik kızımın mürüvvetini görmeden ölürsem, gözlerim açık gidecek. O kadar terbiyeden sonra ben burada kızımı kime verebilirim?

Evimizde misafir kaldığınız müddetçe aramızda geçen şakaları yavrucak ciddiye almış, sizi adamakıllı benimsemiş, sizden ayrılacak diye içi titriyor. Allah bilir, iş kendime ait olduğu için söylemiyorum. Yaşıma hürmet buyurunuz! Sözlerime inanmaz! Hayatta edindiğim uzun tecrübelere dayanarak söylüyorum. Bir defa yüzünü bile görmeden, sadece görücülerin anlatımına inanarak bir kadınla evlenmek veya soyu belli olmayan, esir tüccarlarının yanında büyümüş, bin bir erkeğin karşısına çıkmış bir cariyeye almaktansa, bildiğiniz, okuttuğunuz şu kızı alıp da terbiyesini kendi isteğiniz gibi tamamlasanız daha iyi olmaz mı? Böylece birçok kadından daha şefkatli, cariyelerden daha itaatli bir eş kazanmış olurdunuz." dedi.

Yaşlı adamın bu teklifine karşı Cezmi; "Ben de kızınızı beğenmiyorum değilim. Söylediğiniz sözler de gerçeğe tamamen uygundur. Fakat ben sahibinden hayvan veya efendisinden esir alır gibi, sadece babasının onayıyla kız almayı uygun bulmuyorum. Ayşe, henüz çocuktur. Biraz daha büyüsün, hayatı anlasın, ondan sonra eğer kendisi de beni isterse, büyük bir memnuniyetle alırım." diye cevap verdi.

İhtiyar adam akla yatkın düşünceye karşılık:

"İş buraya kadar geldikten sonra, sonrası Allah'ın takdirine kalmıştır. Siz, şimdilik Ayşe'ye sadece bir nişan bırakınız. İleride o, sizi istemezse nişanınızı iade eder. Siz onu istemezseniz nişan değil, hatta arada nikâh bile olsa, babasının evine göndermek yine sizin elinizdedir." diye cevap verdi.

Ve Cezmi, hiç tereddütsüz, parmağındaki küçük yakut yüzüğü çıkardı, nişan yüzüğü olarak ihtiyara teslim etti. Cezmi hemen o akşam, yanındaki üç bin altını üç ayrı çantaya yerleştirdi. Çantanın birini kendi, diğer ikisini de iki arkadaşı sırtlandılar. Şamahî'dan çıkıp Revan'a doğru yola koyuldular. İran sınırına yaklaşıncı, bozkırın تنها bir yerinde, bir ağaç dibine çekildiler. Sırtlarındaki elbiseleri attılar, getirdikleri birer kat Acem elbisesini giydiler ve Revan kaçaklarının arasına karıştılar. Nereli olduklarını soranlara, Cafer Paşa'nın hücumunda insanları öldüren ve evleri tahrip edilen bir köyden olduklarını söylüyorlardı. Son derece tedbirli olarak ustalıkla hareket ettikleri için, sınırı kolayca geçtiler, yollarda hiçbir mani ile karşılaşmadan Kazvin'e girdiler.

Cezmi'nin üstünde, hem Adil Giray'a hem Perihan'a yazılmış mektuplar vardı, ancak Sadık'la İbrahim, yolda İranlılar tarafından öldürüldükleri için bu mektuplar da onlarla birlikte elden çıkmıştı. Bu mektuplar elde olmayınca da, ne Adil Giray'ın ne de Perihan'ın yanına yaklaşabilirlerdi.

Başkent Kazvin'de, kendisinden yardım isteyebilecekleri hiç kimse tanııyorlardı. Bir yolunu bulup saraya girmelerine de imkân yoktu. Çünkü hiçbiri İran'ın gelenek ve usullerini bilmiyordu. Cezmi, saraya girmenin bir yolunu bulmak için saatlerce düşündü. Çantalardaki sarı akçeler aklına geldi. Para, her kapıyı açan bir altın anahtar değil miydi? Şu halde bol miktarda para dağıtarak amacına ulaşabilirdi. Ertesi günden itibaren, sokaklarda asker takımıyla dostluk kurmaya, sağa sola bol bol para ve hediye dağıtmaya, kendini dünyanın zenginlerinden biriymiş gibi göstermeye ve çevreye de öyle tanıtmaya başladı. Çabaları bir ay kadar sürdü. Sonunda askerlerin arasında iki sünni buldu, onlarla dostluk kurdu, kendileriyle birkaç gün görüştüktan sonra, ikisinin de huyunu suyunu öğrendi ve onları da adamları arasına aldı.

Öte yandan Pertev ile Safi de diğer askerlerle dostluğu ilerletiyor ve Cezmi'den aldıkları emir gereğince, ziyafetle, hediye ile gönüllerini almakta gecikmiyorlardı. Bir gün Cezmi, her zamanki cesareti ile başına gelebilecek tehlikeleri göze alarak, konuştuğu Sünni muhafızlardan Musa Kâzım'a maksadını açtı, kendisinin Kırım Sarayı'na mensup olduğunu ve Adil Giray'a ağabeyinden para ve hediyeler getirdiğini söyledi. Bu maksadına hizmet edebilirse, kendisine tahmin edemeyeceği kadar çok para vermeyi önerdi.

Musa Kâzım, namuslu, iyiliksever, mezhebine ve o mezhepten olanlara candan bağlı bir adamdı, fakat Cezmi'nin bu teklifini kabul edecek kadar cesareti yoktu. Konunun bir de arkadaşı ve hemşehrısı olan Abbas'a açılmasını önerdi. Zaten Cezmi de Abbas'ı işe yarar, dinine ve mezhebine bağlı bir adam olarak tanımıştı. Fakat son derece hırslı ve paragöz olduğundan bu halinin adamı hainliğe sürükleyebileceğini düşündü. Bu konuda Musa Kâzım'ı uzunca sorguya çekti, arkadaşına dair birçok şey sordu. Sonunda, Abbas'ın karakterini ayrıntılarıyla öğrendi. Tek kusuru paragöz olmak olduğuna iyice kanaat getirdi. Bu duruma göre o da elde edilmiş demektir. Çünkü üç çanta dolusu sarı akçe emrine hazır duruyordu. Gerçi Kazvin'e gelinceye kadar elbise, hayvan v.b. şeyler satın almak için bazı harcamaları olmuşsa da, bunların toplamı üç bin altının yüzde birini bile

geçmiyordu. Geriye kalan miktar ise, paranın o zamanki değerine göre, sadece Musa Kâzım'la Abbas'a değil, bütün İran askerlerini satın almaya yeter ve artardı. Bu altın bolluğu karşısında Abbas'ın paragözlüğü ise, elbette işi bozacak kadar tehlikeli olamaz ve belki de faydalı olurdu. Cezmi, hemen o gün Musa Kâzım yoluyla Abbas'ı buldurdu. Ona da korkusuzca konuyu açtı. Abbas, paragöz olduğu kadar da cesur bir adamdı. Para kokusu, cesaretini bir kat daha artırmıştı. Sonuçta, Cezmi'nin teklifini Abbas da tereddütsüz kabul etti ve şunları söyledi:

"Adil Giray, tabii ki sizi tanır. Kapıdan olmazsa bile pencereden yanına kolayca girebilirsiniz. Yarın gece ben onun penceresinde nöbetçiyim, nöbet arkadaşım da Kâzım'dır. Biz muhafızız, yanımızda daima kement bulundururuz. Tüccar pazarında pek güzel ipek kementler satılır, Kâzım'a ısmarlayınız, on dört arşın uzunluğunda bir kement satın alsın. O uzunlukta bir kemendi en fazla üç altına verirler. Ben size gündüz vakti bahçenin kapısını gösteririm, gece de kapıyı açık bırakırım. Biliyorsunuz ki akşam ezanı 12'de okunuyor. Alaturka saate göre beş altı civarında gelirsiniz. Kemendi pencereye atarız. Siz de çıkar, Adil Giray'a hediyelerinizi sunarsınız, işiniz bitince inersiniz. Bu hizmetimizin bedeli olarak bize de ellişer altın verirsiniz. Böylece işiniz hallolur."

Bu sözler üzerine Cezmi, hemen para kesesini çıkardı ve ikisine de yüzer altın verdi. Adil Giray'ı gördükten sonra bunun ikişer katını daha vereceğini söyledi. Abbas, numaradan tokgözlü görünmek için: "Olmaz, bu hizmet için verdiğiniz para bile çoktur. Adil Giray'ı gördükten sonra tekrar paranızı almaya utanırım." diyerek bu sözleriyle Cezmi'yi bıyık altından hafifçe gülümsemeye mecbur etti.

Ertesi gece için gereken kemendin satın alınması işini de Abbas kendi üzerine aldı ve sanki iş kendisine aitmiş gibi ertesi gecenin unutulmamasını Cezmi'ye defalarca tembih ederek, işinin başına gitti. Gazi Giray'ın verdiği sert cevapların tepkileri sarayda unutulmuş, Şehriyar'ın sınırları kısmen yatışmış ve Adil Giray'a karşı kötülükleri de şimdilik durmuştu. Fakat Sadık'la İbrahim'in hâlâ dönmemiş olmaları, büyük endişeler uyandırıyordu. Onların bu gecikmesi, sevgilisinin kollarına koşmak için yanıp tutuşan Şehriyar'ın hedeflerini de geciktirdiği için, kadın işkence çekiyor, Adil Giray'la Perihan da, mektuplarının ele geçmiş olması korkusuyla üzüntülü ve

heyecanlı günler geçiriyorlardı. İki gecede bir Perihan'la Şehriyar, ikisi birlikte veya yalnız başlarına Adil Giray'ı ziyaret etmeye devam ediyorlardı. Üçü bir arada bulundukları gecelerde ise, hep aynı konu üzerinde çeşitli fikirler yürütüyorlar ve sonra birbirlerinin sözlerinden kendi arzularına göre anlamlar çıkararak bununla teselli oluyorlardı. Yine böyle endişe dolu bir geceydi. Şehriyar, Şah'ın hizmetinde, Perihan da meydanı sakin bularak Adil Giray'ın odasına heyecan katmıştı. Sıcak bir yaz gecesiydi, bahçede bir tek yaprak bile kımıldamıyordu. Biraz hava almak için odanın bütün pencerelerini açmışlar, kendileri de bir köşeye çekilerek yine o konuyu konuşmaya başlamışlardı.

Gönderdikleri mektupların ele geçmiş olmasına ihtimal vermiyorlardı. Çünkü adamları Kazvin'den gideli neredeyse iki üç ay oluyordu. Eğer mektupları ele geçmiş olsaydı, şimdiye kadar herhalde bir kokusu çıkar ve kendilerine bunun hesabı sorulurdu. Oysaki o güne kadar bu konuya dair hiçbir taraftan ses çıkmamıştı. Bu duruma göre, adamlarının, Türk topraklarına sağ salim girdikleri anlaşılıyordu. Ancak şimdiye kadar neden geri dönmemişlerdi? Yoksa Anadolu'dan çıkamıyorlar mıydı? Çıkamıyorlarsa bunun sebebi neydi? İki âşık, hem bu meseleyi, hem de kendi aşklarına ve geleceklerine dair uzun bir konuşmaya dalmışlardı. Birden, oturdukları köşenin sağ tarafındaki pencereden bir hareket, bir ses duyar gibi oldular. Bu sesler ne olabilirdi? İki de çok korkmuş, oldukları yerde donakalmışlardı. Tepeden tırnağa dikkat kesilerek sesin geldiği pencereye bakıyorlardı. Aradan bir dakika geçer geçmez, bu ses hem fazlalaştı, hem de odaya iyice yaklaştı. Gecenin bu sessiz saatinde, burunlarının dibine kadar sokulan bu meçhul şahıs, ölümün kara habercisinden başka kim olabilirdi? İki de birden can korkusu ve ayrılık korkusu ile yerlerinden fırladılar, Perihan, çarşafını kapatarak odadan çıkmaya, Adil Giray da kılıcına sarılarak bu saygısız misafiri karşılamaya hazırlanıyorlardı ki, pencereden yanlarına bir gölge düştü. Arkasından da giysisine iyice sarılmış bir adam atladı. Adil Giray, bu korkunç hayalin üzerine yürüdü, davetsiz misafir de sırtından elbiseyi attı ve yüzünü gösterdi. Adil Giray, şaşırmış kalmıştı. Çünkü gülümseyerek karşısında duran kişi, Cezmi'den başkası değildi. Kendilerini öldürmek için geldiğini sandıkları adamın, en yakın arkadaşı olduğunu görünce, Adil Giray, tamamen afalladı. Gözlerine inanamıyordu. Yoksa bu, bir rüya mıydı? Sanki dili tutulmuştu, hiçbir şey söylemiyor, hiçbir harekette bulunamıyor, elinde yalın kılıç, öylece ayakta duruyordu. Biraz önce duyduğu

heyecan ve sinir yerine Şimdi kalbini sonsuz bir sevinç ve güven kaplamıştı. Perihan da ona benzer bir durumdaydı. Ancak Cezmi'yi tanımadıŐı için, korku ve heyecandan hâlâ kurtulamıyordu. Bir ara Cezmi'ye görünmeden yavaşça odadan kaçmayı düşünmüŐ, fakat buna zaman ve fırsat bulamamıŐtı. Biz kez göründükten sonra da çıkmak doğru olmayacaktı. Çünkü o takdirde, böyle gizlice buluşmaların uyandırabileceŐi Şüpheler gerçek rengine girecek, çeşitli yorumlara yol açacaktı. Bu Şartlar altında nasıl hareket etmesi gerektiŐini düşünöü, bütün ihtimalleri aklından geçirdi. Sonunda, olay duyulacak olursa, bu akşamki buluşmayı da her zamanki resmi buluşmalardan biriymiş gibi göstermeye karar verdi ve odadan çıkmadı. Perihan'ın durduŐu yer, odanın yan tarafında ve biraz karanlık olduŐu için, Cezmi onu göremiyordu, kendisini Adil Giray'la baş başa sanıyordu. Şakacı bir eda ile Şöyle dedi:

"Maşallah Adil'im! Davetli misafirinizi nasılda güzel karŐılıyorsunuz. Elinizdeki kılıç da herhalde misafirperverlikten olmalı..."

Bu arada Adil Giray: "Hay Allah müstahakını versin Cezmi! Kapı dururken odaya pencereden mi girilir, yahu?" diye takıldı.

Cezmi: "Kapılarda yarma gibi nöbetçiler olunca, pencereden deŐil, bacadan bile girilir." cevabını verdi.

O sırada köşede sessizce duran ve heyecandan kıvranan Perihan, Cezmi adını duyunca, kapıldıkları korku, telaş ve dehŐetin ne kadar boş, ne kadar asılsız bir Şey olduŐunu düşünerek zan ile gerçek arasındaki ayrılışı hatırladı. Tatlı bir kahkahayla gülmeye başladı. Bu tatlı kadın kahkahasını duyan Cezmi, başını elinde olmayarak o tarafa çevirdi ve kendilerinden başka bir de kadın bulunduŐunu ancak o zaman anlayabildi ve fena halde Şaşırdı. ÇarŐafına sıkıca bürünmüş olan Perihan'ın yüzü ne kadar görünmüyorsa da, kızın duruşuna bakarak güzelliŐini hayalinden canlandırmak, bir Şair için pekâlâ mümkündü. Böyle bir sevgi meclisini, istemeyerek de olsa, bozmak mertliŐe yakışır Şeylerden deŐildi. Bu münasebetsizliŐe aklından bir mazeret bulmaya çalıştı. Zaten, İran'a davet üzerine ve bu odaya da bir mecburiyet üzerine gelmişti. Sadece Adil Giray'a bir hizmet ve yardımda bulunmak amacıyla, hem de savaş halindeki bir devletin başkentine, hatta o devlet reisinin sarayına kadar girmeyi, bütün tehlikeleriyle birlikte göze almıŐken, arkadaşını böyle bir seviŐme anında

rahatsız ettiğine çok üzgündü, âdeta geldiğine pişman oldu. Üzüntüsünü bazı imalı sözlerle olsun belirtmekten kendini alamadı.

"Çok özür dilerim! Tek başınıza olmadığınızı bilseydim, sizi hiç rahatsız etmezdim." diyebildi.

Adil Giray, arkadaşının üzüntüsünü anladığı için hemen cevap verdi: "Burada yine yalnızız demektir. Şu gördüğünüz kız, Perihan'dır. Neye teşebbüs edeceksek onunla birlikte yapacağız. Kendisinden gizli saklı hiçbir şeyimiz yoktur ve olamaz..."

Daha sonra Şirvan'ın genel durumuna ve yolculuğun nasıl geçtiğine dair Cezmi'den bilgi aldı. Sadıkla İbrahim'in yolda öldürüldüklerini duyunca çok üzüldü. Cezmi, bu odaya pencereden girebilmek için iki muhafızdan nasıl faydalandığını ayrıntılı olarak anlattı. Parayı çok seven bu iki muhafızdan ileride çok faydalanabilirdi. Gelecekte alacakları tavırlar hakkında görüşmeye başladılar. Perihan, terbiyesi ve nezaketi gereği Adil Giray'la Cezmi'nin bazı gizli konuşmaları olabileceğini düşünerek: "Cezmi Bey'in burada bulunması, benim veya Şehriyar'ın burada bulunmamıza pek benzemez... Ben gideyim de sabaha kadar çevreyi gözetleyeyim. Tehlikeli bir duruma meydan vermeyelim... Siz uzunca konuşur, müzakere edersiniz."

Sonra Cezmi'ye dönerek, "Cezmi Bey, yarın muhafız subaylarından Ali Kuli Afşar'a resmen müracaat ederek beni görmek istediğinizi söylersiniz. Dayımın mektubunu ve hediyelerini bana getirirsiniz, hanlara kendisi Şemhal'in adamlarından olduğunu ve Şemhal, Türklerden şikâyetçi olduğu için hem İran'ın savaş hazırlıklarına yardım etmek, hem de sanki burada hanlardan birisiyle evlendirmek suretiyle Dağıstan'la İran arasındaki bağları kuvvetlendirmek için mümkün olursa kaçıp gelmek, mümkün olmazsa da akrabasından birini göndermek üzere olduğunu söylersiniz." dedi.

Cezmi, "O şekilde söylersem aslında yalan da olmaz. Çünkü burada ciddi bir girişim gerçekleşirse Şemhal, kardeşini göndermek niyetindedir." cevabını verdi.

Perihan, "Kardeşi, Osman Paşa'ya kızını verdi. Buraya nasıl gelir? İran devletinin bundan sonra ona güvenmesi mümkün müdür?" diye sordu.

"O kardeşini değil, diğer kardeşi Danyal Bey'i gönderecektir."

Perihan, "Bu daha iyi. Danyal dayımın bana olan sevgisi Şemhal dayımdan daha fazladır. O gelirse bizim için daha iyi olur. Siz konuşmanıza bakın! Ben etrafı şöyle bir dolaşayım..." diyerek odadan çıktı.

Cezmi ile Adil Giray baş başa kaldılar. Cezmi, Perihan'ın "Şemhal, beni hanlardan birine vermek üzere gelecek" cümlesini söyleyerek Adil Giray'ın yüzünde ortaya çıkan korkunç değişiklikten, gönlündeki aşk acısını derhal anlamıştı.

İlk konuşan Cezmi oldu: "Beni merak ediyorsun değil mi? Ben yine önceki Cezmi'yim."

Adil Giray: "Yani demek istiyorsun ki kıymetin bin kat fazlalaştı, öyle mi?"

"Zaman zaman münasebetsizlik yaparsam kızmayınız lütfen!"

"Nasıl bir münasebetsizlik?"

"Böyle sakın bir yerde savaş hazırlığı ile uğraşmanıza benim aklım ermedi."

"Müzakere ve planlama yapar haldeydik."

"Kadınlarla mı müzakere yapıyorsunuz?"

"Doğru, biraz tuhaf görünüyor ama Perihan senin bildiğin kadınlardan değildir. Bundan önce şah olan İsmail'in tahta çıkmasını o sağlamıştı... Sadece tedbir ile de değil, tam tedbir ile hem de kılıç ile..."

"Aslanlar, eşini de yine kendi cinsinden seçermiş..."

"Sonra Şah İsmail'i de öldürttü diyorlar ama iftiradır. İş öyle değil. Hiç, ne münasebet!"

"Efendim, iftira eden ben değilim. Onu iyi göstermek için bu kadar telaşa gerek yok."

"Hayır, şayet sen de duyarsan, girişeceğimiz işlerde aklına bir şüphe, bir soğukluk gelir diye söylüyorum."

"Girişeceğimiz işleri ben hâlâ kavrayamadım, bu işe hâlâ ısınamadım ki gönlüme soğukluk gelmesini düşünebiliyorsunuz."

"Nedenmiş?"

"Şunu söyleyeyimki yapacağımız işin ne olduğunu bilmiyorum."

"Ben sana anlatayım, bak burada Çerkezlerin bayağı gücü var. Şah, adaletle bir adam. Oğlu Hamza Mirza'nın tek özelliği var o da yiğitlik, dünyada başka hiçbir şeyden haberi yok. Abbas, hem burada değil, hem de henüz dört yaşında bir çocuk. Başvezir Mirza Süleyman, oldukça akıllı bir adam ise de, asil olmadığı için gerek hanlar, gerekse asker kendisini sevmiyor, hatta nefret ediyor. Bütün İran'da Perihan'ın binde bir kadar sözünü geçirecek kimseyi bulamazsın. Biz iyice düşündük, bu vaziyet karşısında halkı ayaklandırmak çok kolay olacak. Ancak, bu işler için hem ahlakına, hem aklına güvenilir bir adamımız yoktu. Seni onun için getirttik. Şimdi Safevi hanedanının bütün üyelerini şuradan toplayıp İstanbul'a göndersek, iyi yapmaz mıyız sanırsın?"

"Anlayamadım sevgili şehzadem! Safevi anedanının aleyhine bir isyan düzenliyorsunuz... Güzel bir teşebbüs. Ama, bu isyanı, o hanedana mensup bir kadınla el ele vererek düzenlememize aklım ermiyor..."

"Ne yazık ki, dünyanın halinin bu kadar anlaşılmaz olduğunu ben de bilmezdim. Bu söylediğim, aklın alacağı bir şey değil! Ama tamamen gerçek..."

"O kadar da akıllı, zeki ve kültürlü bir insan olduğunuz halde gösterdiğiniz bu cahilliğe şaşmamak elde değil... Kardeşinin aleyhine sizinle ittifak eden bir kadına nasıl inanabiliyorsunuz? Kardeşinin, hanedanını yıkmayı planlamaktansa sizin hayatınıza kastetmesi mantıklı değil mi?"

"Perihan, asla bana ihanet etmez!"

"Nereden biliyorsunuz?"

"Ama sen de çok ayrıntılı sorular sormaya başladın..."

"İzin verirseniz sorayım, vicdanınıza tercüman olayım, seviyorsunuz da onun için değil mi?"

"Hem farz et ki öyle... Elden ne gelir?"

"Ne olacak, insan sevdiği kadında laf söyletmeyeceği için, onun söylediği her söze hemen inanır ve sonra da başına lanetli bela alır."

"Sen bana her sırrımı açıklamak mı istiyorsun? O da beni seviyor."

"İki âşık bu gizli buluşmalarla, gecelerce sevişmelerle yetinmediniz de, bir de ona hayatınızı mı vereceksiniz? O da çeyiz olarak koca bir saltanat tahtıyla size gelmeye çalışıyor, öyle mi?"

"Gayet güzel söyledin, ama bir yerinde eksik var; Perihan da senin, benim gibi Sünni'dir. Ne dersin Cezmi, büyük bir hareket değil mi?"

"Hayal güzeldir, insanı daima en yükseklerde uçurur... Fakat hayalin parlaklığı kadar gerçekleşmesi de mümkün olsaydı keşke."

"Yavuz Sultan Selim'in memleketleri zaptederek, Sokullu'nun da denizleri birleştirerek gerçekleştirmek istedikleri İslam birliğini, Şiiler elinde esir iken, Sünni bir kızın yardımıyla gerçekleştirebilmek, sence de şairane bir hayal değil midir?"

"Ben söyleyeceğimi söyledim, eğer hayaller her zaman gerçekleştirilebilseydi, hayalinizin şairane olduğunu, ben de kabul ediyorum. Beni şairce hayaldeki arzunuza ikna için zavallı Sadık'la İbrahim'i feda ederek bin bir bela içinde buralara kadar getirtmeye hiç ihtiyaç yoktu. Anladık, efendim, ikimiz de hayali geniş insanlarız. Şimdi hayali bırakalım da gerçeklere gelelim... Eğer bir engel yoksa işin nasıl olup da buralara geldiğini öğrenebilir miyim?"

Adil Giray, "Bu olayın meydana gelişi aslında daha tuhaftır." dedi ve Şehriyar'ı ve zorunluluk karşısında yalanla başlanan bir işin bin bir reнге girdikten sonra nasıl bu şekilde sonuçlandığını uzunca anlattı.

Cezmi: "Ne adar ilginç... İki iktidar sahibi kadının gücüyle bir devleti teslim almak da size mahsus harikalardandır." diye Adil Giray'a takıldı.

Sonra ciddi bir tavırla: "Azizim.. Birbirine düşman iki kadın arasında olmak, iki ateş arasına düşmekten daha tehlikelidir. İran'daki koyu Şiilik hadisesi, bu arzusunun gerçekleşmesine mutlaka engel olacaktır. İran tahtında Tahmasp'ın oğlu otururken, Şehzade Bayezit olayına benzer bir şey yaratmaya kalkmak, bence hiç de akıl kadın bir iş değildir." dedi ve bu husustaki düşüncelerini uzunca anlattı... Cezmi'nin sözlerinde, Adil Giray'ın önceden planlamadığı hiçbir nokta yoktu, ama tüm bu tehlikeler, daha önce kendi aklından geçtiği zaman, nasıl önemsemiyorsa, şimdi bir başkası tarafından hatırlatıldığı zaman da aynı şekilde geçersiz kalıyordu. Adil Giray, Perihan'dan duyduğu ve sırf ondan duyduğu için yüzde yüz gerçekliğine inandığı delilleri bir ara Cezmi'ye de kabul ettirmeye uğraştı, ancak onun hiç inanmadığını görünce, son sözünü söyledi:

"İş buraya kadar geldikten sonra artık geriye dönme olasılığı yoktur. Böyle kötü bir ihtimal olsa bile, ben geri dönmem. Öyle ki gayem sadece Perihan'la evlenmek bile olsaydı, bu yolda canımı feda etmekten çekinmezdim. Canımdan fazla sevdiğim saf bir kız, şimdi bana, mezhebim adına İslam birliğine bir hizmet etme teklifinde bulunuyor. Böyle bir teşebbüsün elbette birçok tehlikesi olacaktır. Ama bu tehlikeler, başarı ihtimalinden bin defa daha üstün bile olsa, tereddüt göstermeme imkân var mıdır? Harp meydanlarında her dakika gözümü bile kırpmadan beklediğim ölümden mi kaçacağım? Şii'lerin elinde kalmış yirmi yaşında bir kızın yani kendi mezhebini yüceltmek için benden çok uğraşan bir meleğin yanında rezil mi olacağım?" diyerek kesin kararını bildirdi. Adil Giray, son derece öfkelenmiş, sarışın yüzü kıpkırmızı olmuştu.

Sonra bir aslan gibi heybetle ve gürleyen bir sesle sordu: "Sen ki, Türk ordusunun en kahraman binicisi Cezmi değil misin? Bir düşmanını ölümden kurtarmak için gözünü kırpmadan atıldığın bela girdabından bizim iş daha mı tehlikelidir ki bu kadar çekingen davranıyorsun? Gayemizin ve hayalimizin kutsallığını ve hatta şairane olduğunu bile bilmeden Şirvan'dan buralara kadar geldin de şimdi burada mı vesveseye kapılıp işi bozacaksın?" diyerek arkadaşının mertlik ve kahramanlık duygularını kamçıladi.

"Amacım, sizin tehlikede olduğunuzu anlatmaktı. Yoksa ben hiçbir zaman belalardan ve tehlikelerden korkan, canından endişe edenler takımından değilim. Bunu siz de pekâlâ bilirsiniz..." cevabıyla bu işe olan güvenini bildirdi. Sonra meselenin ayrıntıları ve uygulanması hakkında bir süre daha konuştular. Gece hayli ilerlemişti. Cezmi, yine geldiği pencereden aşağıya süzülerek Adil Giray'dan ayrıldı. Ertesi sabah, akşam aldıkları karar gereğince Cezmi, doğruca Ali Kuli Afşar'a ve onun yoluyla da Perihan'a giderek Şemhal'in mektubunu ve hediyelerini kendisine sundu. Bu arada Mirza Süleyman ise, ilkbaharının son günlerinden bir gün, savaş hazırlıklarını tamamlamak ve bir an önce sınıra yürümek için her taraftan uğradığı baskınların tehlikeleri altında, çadırını Kazvin'in kenarına kurdurmuş, özeti aşağıda yazılı olan mektupları okumaya dalmıştı.

BİRİNCİ MEKTUP

Bizim şu ana kadar şah'ın devletine yaptığımız hizmetleri biliyorsunuz. Ama benim gibi bir insanın Türklerin aslanca saldırışlarına daha fazla karşı durma olanağı kalmadı. Bizim de, devletimizin de imdadına yetişmek, yüksek emirlerinize bağlıdır.

İmam Kuli Han

* * *

İKİNCİ MEKTUP

Türk kervanlarının devamlı, Tiflis'e ve Şirvan'a saldırarak cephe gerisine sinmelerini önlemeye çalıştık; yaz kış demeden çalıştık. Hizmetlerimiz Şah tarafından da takdir edilmişti. Ama tüm bu başarılarımızın sebebi, Türk ordu komutanının görevinden ayrılması ve karşımızdaki ordunun komutansız kalmasıydı. Şu anda, casuslarımızdan aldığımız haberlere göre, kendisine sadrazamlık da verilmiş olan Sinan Paşa'nın çok yakında gelerek Türk ordusunun emir ve komutasını ele alması yakındır. Onların geleneklerini çok iyi bilirim. Hem ne gerek var, benim bildiklerim, İran diplomatları ve siyaset adamları için bilinmeyen şeyler değildir. Sinan Paşa'ya sadrazamlık gerçekten verildiyse, Türklerin tüm güçleriyle üzerimize saldıracağı kesindir. İran'a o kadar asker nereden gelebilir diye düşünülmesin! Kanuni Sultan Süleyman döneminde üzerimize Rumeli'den bile asker gönderilmişti. "İran harabelerinde Türk askeri kalamaz" diye ünlü söze de güvenilmesin. Bu Sinan Paşa'yı ben çok iyi tanırım; sözünü geçiren, kafasına koyduğu şeyi her ne pahasına olursa olsun mutlaka gerçekleştiren cesur ve tecrübeli bir askerdir. Zamanında Türk ordularını, sevk etme ve besleme bakımından, İran'dan çok daha zor şartlar altında Tunus sahillerine ve Yemen çöllerine götürmüş, oraları da fethetmiştir. Kendinden başkasını beğenmez, çok inatçı bir adamdır, hangi işe girişse onu mutlaka bitirir ve bu uğurda hiçbir engelden korkmaz. Uğradığı yerleri ya emri altına alır, ya da yerle bir eder. Tecrübeme güvenin ki, çok hızlı hareket etmemiz gerekmektedir.

Tokmak Han

* * *

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Sadrızamlığa geçmesiyle beraber ordu kumandanlığının da Sinan Paşa'ya verildiği ve bir iki aya kadar İran'a savaş açacağı kesin olarak anlaşılmıştır. Bu haberleri, Türk esirlerinden alıyoruz. O şerefli milletin çocukları, esirken bile yalan söylemezler. Selamlar, vesselam.

Emir Han

Mirza Süleyman mektupları eline alır almaz hemen heyecanla okudu ve bu üç mektupta yazılı korkunç haberlerden son derece korktu. Burnunun dibine kadar yaklaşan belâdan nasıl kurtulacağını düşünürken, uşaklardan biri eline bir dilekçe verdi. Dilekçeyi eline aldı ve göz ucu ile sahibine baktı. Bu adam, derviş giysili, üstü başı perişan ve son derece çirkin bir herifti. Vezir, sadaka istiyor gibi duran bu adama biraz para verilmesini emretti. Derviş de ince bir gülümsemeyle oradan çıktı ve kayıplara karıştı. Mirza Süleyman, biraz sonra önündeki kâğıtları toplarken dervişin dilekçesine baktı ve gördü ki bu kâğıdın cinsi öyle sadaka dilekçesine benzer cinsten değil. Hint abadisi denilen ve o zamanlar büyük adamlar arasında yazılan mektuplarda kullanılan kâğıt cinsindendi. Kâğıdın kalitesi Mirza Süleyman'ı meraklandırmıştı. Bu merakla dilekçeyi okudu.

DİLEKÇENİN ÖZETİ

Pek değerli Mirza Süleyman Bey; Sakın ola ki gaflete düşmeyin, Şemhal taraftarları yine gizli toplantılara başladılar. Amaçları Perihan'ı Adil Giray'la evlendirerek Safevi hanedanını devirmek ve İran'da yeni bir Cengiz devleti kurmaktır... Safevi hanedanı derinden derine çatırdıyor... Cezmi adında bir adam, Şemhal tarafından bu iş için memur edilerek buraya kadar geldi. Ama Cezmi ortadan kayboldu. Tahminimizce muhafızlar arasında karışmıştır. Çünkü muhafızlar arasında iki Sünni dostu var. Birinin adı Abbas, ötekini de Musa Kâzım'dır. Bu iki muhafızı bulmak mümkün olursa olayın içyüzü kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Adil Giray'la Perihan birbirlerini seviyorlar. Şehriyar Begüm de galiba aracılıklarını yapıyor. Onun maksadını bilemem. Muhafızlar arasında düşünülen şeylerden biri de sizi idam etmektir. Siz ortadan kalkmazsanız, Perihan, Adil Giray ve Şehriyar Begüm arasında bu üçlü ittifaktan olumlu bir sonuç elde edilemeyeceğini söylüyorlar. Muhafızları kışkırtan Şehriyar Begüm'dür. Bu durum karşısında muhafız Abbas ile Musa Kâzım'ı kesinlikle buldurmanız, devletinizin menfaati icabıdır.

Mirza Süleyman, mektubu sayısız kereler okudu. İfade bozukluklarına dikkat etti, önce bu hususa hiç önem vermek istemedi. Ama dilekçedeki tuhaf bilgi, kendisini düşündürüyordu. Özellikle Şehriyar'ın muhafızlarla kendi aleyhine düzen tertiplemesi şayet doğru ise, çok önemliydi. Bu konu hakkında bir defa da Şehriyar'la görüşmeyi uygun buldu. Hemen o gece saraya gitti, dilekçeyi Şehriyar'a okudu. Şehriyar, böyle hiç beklemediği bir anda hiç beklemediği bir adamın, hiç aklına getirmedeği bir konu için yanına geldiğini görünce, önce şaşırdı. Ancak dilekçeyi okuyunca şaşkınlıktan hüzne, hüzünden öfkeye, öfkeden de âdeta çılgın bir hale döndü. Mirza Süleyman'ın boğazına sarılırcasına üzerine atılarak bağırdı:

" Bu dilekçe tamamen doğrudur Mirza. Seni öldürtmek için ben adamlar hazırlıyordum. Adamlarım da Abbas ile Musa Kâzım'dır. Git, onları, arat, buldur! Belki bulduramazsın. Ne yaparsan yap, Sünnilerin etrafını sar! Benim amacım tamamen başkaydı. İşler başka türlü sonuçlandı. Demek ki hedefe daha güçlü bir şekilde çalışanlar da varmış... Mirza! Yüzüme niçin öyle

aptalca bakıyorsun? Adil Giray'ı..." dedi ve cümlesini bitiremedi. Mirza Süleyman onun sözünü keserek konuşmaya başlamıştı:

"Sultanım, o nasıl konuşma öyle! Siz bugün Şah hazretlerinin değerli eşleri, Veliaht hazretlerinin de annesisiniz. Bu zavallı adamı hizmetinden memnun olmadığınız takdirde, kendisini iş başından uzaklaştırmak ve hatta idam ettirmek elinizdeyken, birtakım rezilleri aleyhime kışkırtmak devlet büyüklüğüne yakışır mı?" dedi.

Mirza Süleyman, konuştuğu coşuyor, sesinin tonu giderek yükseliyordu: "Benim fani bedenimi parçalayacak olurlarsa bundan devletin de zarar görmez mi sanıyorsunuz? Bu adamlara bu kadar yüz verilirse, disiplin altında tutulmaları nasıl başarılabilir ve hanedanınız nasıl rahat eder. Ayak takımının bugün vezire yaptıkları muameleyi yarın Şah Hazretleri'ne karşı da yapmayacaklarını kim garanti edebilir? Bu olay, Şah Hazretleri'nin kulağına gidecek olursa ondan nasıl kurtulabiliriz? Cesaretiniz herkesçe bilinirken, bu dilekçede yazılı şeyleri itiraf buyurduğunuzu düşünüyorum da, kulaklarıma inanmak içimden gelmiyor. Kendimi korkunç bir hayalin içinde sanıyorum."

Mirza Süleyman sinirleniyor, Şehriyar'ı suçlamakla yetinmiyor, tehdit ediyordu. Şehriyar, bu işin nereye kadar gidebileceğini ve kendisi için ne kadar büyük tehlikelere yol açabileceğini düşünerek, yalandan da olsa, sakinleşme gereğini duydu. Plan değiştirmekten başka çare yoktu. Kısmen yumuşak, ama yine de emredici bir sesle cevap verdi. "Bunları itiraf etmem mademki aklın alacağı türden değildir, aptal bir kişinin bu anlamsız itiraflarına nasıl ihtimal verdin ve kendinden, aklından utanmayarak böyle gece vakti beni sorguya çekmeye geldin! Ben burada Şah'ın karısı sıfatıyla saltanat tahtı üzerinde oturuyorum... Bundan sonra göklere mi çıkaracağım ki bir emelim olsun da kendi devletimin zararına fitne çıkarmaya kalkışayım! Aklını bir tarafa bıraktın da dilekçeyi kulaklarınla mı okudun?"

Mirza Süleyman'ı töhmet altında bırakmak ve tehdit etmek sırası Şehriyar'a gelmişti. Giderek şiddetlenen bir sesle sordu: "Akıl, mantık ve muhakeme gücünü, gelecek hırsına kaptırdın da okuduğun şeylerin anlamını vesveselerinle mi anlamaya çalıştın? Dilekçede Şemhal'in yine bir olay hazırlamaya uğraştığını okumadın mı? Şemhal'le benim ne ilgim var? Perihan'ın, Şemhal'in yeğeni olduğunu bilmiyor musun? Burada bir Cengiz devleti kurulmak istenildiğini okumadın mı? Adil Giray'ın da Şemhal'in de,

Perihan'ın da Sünni olduklarını unuttun mu? Onlar birleşmişler, Safevi devletini dağıtmaya uğraşıyorlar. Hem uğraştıkları da kesindir. Sanki Kırım'ı bizim tarafa bağlamak bahanesiyle Şemhal'e adam gönderdiğini ben de biliyorum! Meğer Perihan'ın maksadı tamamen başkaymış. Bak şu paşa kızına! İğrenç şehveti için kendi hanedanına da, bizim hayatımıza da kastediyor. Ah! Ben ona dünyanın kaç bucak olduğunu öğretirim... Hem vallahi hem billahi öğretirim. Görsün bakalım, Şehriyar'la uğraşmak Şah İsmail'i boğdurmaya benziyor muymuş? Melek kılıklı şeytan, gül renkli zakkum."

Öfkeli bir şekilde adama karşı haykıran Şehriyar, yırtıcı bir aslan edasıyla köpürmeye devam ediyordu:

"Peri görmüş deli gibi karşımda ne duruyorsun be zavallı adam? Vezirliğin şartı şaşkınlık ve aptallık mıdır? Hemen git şimdi! İşin aslını astarını öğren! Fitnenin önünü kes! Yoksa vallahi seni Şah'a söylerim... Cehennemde şeytana yapılacak azaplar kadar büyük acı içinde geberirsin..."

Bu konuşmalardan sonra Mirza Süleyman işinin çok zor olduğunu anlamıştı. Şehriyar'ın öfkesini yatıştırmak için alttan almaktan başka çare yoktu. En büyük tehlike içinde dahi Şah'ın hizmetinden sıkıntı duymayacağına, canla başla çalışacağına, hatta gerekirse bu yolda canını feda edeceğine dair defalarca yemin ediyordu... Çok yanlış bir adım atmış, densiz bir iftira için böyle gece vakti Şah hazretlerinin eşini rahatsız etmek küstahlığında bulunmuştu. Suçu büyüktü... Buna rağmen, sorunun çözümünün kendisine havale edildiği için çok memnundu... Doğrusu ucuz kurtulmuştu... Yaptığı aptallıktan dolayı özür dileyerek ve bu işin içyüzünü en kısa bir zamanda öğreneceğine söz vererek Şehriyar'ın oradan ayrıldı.

Mirza Süleyman gidince Şehriyar da odasına çekildi. Fakat artık öyle bir hal almıştı ki, odası sanki karanlık bir mezar, kendi de sanki o mezarın içinde, kıskançlık, kin ve intikam hırsı gibi korkunç ve karanlık duygulardan yaratılmış ve kokuşmuş bir cesetten başka bir şey değildi. Bazı kötü kişilerin öldükten sonra cadı oldukları söylenir. Bu lanetli kadın da, daha sağlığında, cadılar gibi, can yakmaya ve kan içmeye susamış bir canavardı. Birbirine ters, çeşitli duyguların etkisi altında, ne yapacağını ve ne karar vereceğini bilemiyordu. Perihan'ın, dünyayı şaşkına çeviren şahane güzelliğini kendi porsumuş güzelliğiyle kıyaslıyor ve Adil Giray'ın Perihan'ı tercih edeceğini

düşünerek umutsuzluğa düşüyor ve bu umutsuzlukla geçen dakikaların her birini bir ölüm sayıyordu. Bazen de, ilk gençlik günlerinden çok beğendiği kendi güzelliği aklına geliyor, ancak "zaman" denilen silindir, suratında yaptığı korkunç değişiklikleri unutarak güzellikte kendisini hâlâ Perihan'la bir tutuyor ve bu inançla, kendisine hâlâ âşık olmayan Adil Giray'ı Perihan'ın da nasıl olsa etkileyemeyeceğine inanıyordu. Gerçek olup olmadığını bilmemekle beraber, Adil Giray'ın Perihan'a yaptığı evlenme teklifini ise, o sayede İran'ı elde etmek için düzenlenmiş bir siyaset oyunu şeklinde değerlendiriyor ve bununla biraz avunuyordu. Ancak bu güzel hayaller, bu yalancı avuntular da öyle uzun sürmedi. Gözünü kapadığında gündüzünü geceye çevirmesi mümkün olmadığı gibi, görmek istese de, istemese de, Perihan'ın harika güzelliği gözlerinin önündeydi. Dünyayı bir mknatis gibi kendine çeken böyle bir güzelliğin etkisinden kendini kurtarabilecek bir adam zor bulunurdu. Özellikle Adil Giray gibi, şair ruhlu bir gencin yüreği bu güzellik karşısında elbette ilgisiz kalamazdı. Bu durum gün gibi ortadaydı. Güneşin ışıkları çöplüğe vurunca, oradaki bütün pislikleri ortaya çıkardığı gibi, Perihan'ın güzelliğiyle ilgili bu düşünceler de kadının içindeki tüm kötülükleri ve kinleri meydana çıkardı. Önünü göremeyen bencilliği, şeytanla sanki çirkinlik yarışına çıkmıştı. İçinde volkanlaşan kin ve intikam ateşini söndürmek amacıyla, ölümü ve şehvetini disipline edemeyerek henüz dünyada iken cehennem işkencelerine uğramayı göze almıştı. Korkunç düşüncelerini gerçekleştirmek için nasıl hareket edeceğini aklında iyice planladı. Hatta ilk hazırlıklar için, o geceden kapısının önündeki harem ağasını kovdu. Yerine kendi adamlarından bir muhafız getirmelerini emretti. Ama nöbetçilerden birisini beklerken hiç tanımadığı bir adam çıkageldi. Nöbet görevine ve arkadaşlarının isimlerine dair bazı şeyler sordu. Aldığı cevaplardan ve konuşmasından bu adamın İranlı olmadığını Şehriyar hemen anlamıştı. Adamdan kendi adını ve nereli olduğunu, ne zaman muhafız olduğunu ve daha bazı konuları sorunca adam, Şehriyar'ın içinden geçen kuşkuları hemen anladı ve çok anlamlı ve imalı bir şekilde konuşmaya başladı:

"Galiba Mirza Süleyman, sultanımızı görmüş ve tüm bu olanları haber vermiş."

Şehriyar: "Neymiş olan biten bakalım? Senin ne haddine bunlar? Sen kimsin? Sihirbaz mısın? Nereden biliyorsun?"

"Aman efendim, hayır hayır, bunların hiçbirisi değilim! Ben Şiilerden Dağıstanlı bir muhafızım. Vezire sunduğum dilekçeyi de gördünüz mü?"

"O dilekçeyi de mi sen verdin?"

"Evet efendim, ben verdim."

"Ali hakkı için doğru söyle, sen mi verdin onu?"

"Sizden böyle bir soru beklemezdim. Ben vermemiş olsam, Vezir hazretlerine öyle bir dilekçe verildiğini nereden bileceğim? Zamanın en büyük sihirbazı ben değilim ki!"

"Baksana bana, sen kulağı delik bir adama benziyorsun. Pekâlâ, söyle bakalım, şimdi Perihan'la Adil Giray, birbirlerini seviyorlar mı yani?"

"Kesin olarak bir şey diyemem. Fakat ikisi de Sünni'dir. Anlaştılar, buradaki Şii devletini yıkacaklar."

"Onu boşver sen, benim için Sünni ya da Şii olması mühim değil. Birbirlerini seviyorlar mı, sevmiyorlar mı? Bana orasını söyle!"

"Ben asabi bir adam değilim. Sultanımızın sinirli haline cevap vermekten de acizim. Şimdi gidiyorum. Onların birliğinden neler ortaya çıkacağını yakında görürsünüz... İzninizle bir şey daha söyleyeyim: Casusluğu becerebilirim, ancak kadın satıcılığı yapamam."

Son olarak bu cümleyi söyleyen bu adam aniden ortadan kayboldu. Sanki yer yarılmış da yere girmişti... Şehriyar'ın kafası başka şeylerle dolu olduğu için, onun gidişini bile anlayamamıştı. Mirza Süleyman'dan ve diğer muhafızdan aldığı haberleri birbiriyle karşılaştırdı, birbirinin aynıydı.

Ne yapacağını bilemiyordu. İçinde kıskançlıktan başka bir his yoktu. Kıskançlık ise, ona intikamdan başka bir şey düşündürmüyordu. Ayrılık kadar siyah bir çarşafa büründü, yüzünü intikam kadar kırmızı kan renginde bir peçe ile örttü. Nefes nefese Adil Giray'ın odasına koştu... Adil Giray, o sırada kendi hayal dünyasına dalmış, Perihan'ı bekliyordu. Aniden gözünün önünde, lodoslu havalarda ortaya çıkan kapkara yağmur bulutlarının üzerine

düşen kızılıktan yaratılmış bir yaratık görünce, yattığı yerden doğruldu. Karşısında duran ve henüz yüzünü açmayan kadını Perihan zannetmişti. Şehriyar, beklenmekte olan bir bela gibi, yavaş adımlarla Adil Giray'a yaklaştı. Yanına geldiği zaman peçesini yüzünden kaldırdı.

Öfke dolu bir sesle: "Sevgili Hanzâdem! Beni tanımadınız mı? Ben, İran Şahı'nın karısı Şehriyar'ım. Sizi bunca izzet ve ikram içinde yaşatan da sadece benim! Başka hiç kimse değil... Buna rağmen Perihan'ı bana tercih etmişsiniz. Allah mübarek etsin. Ama ikinizin de birer avuç kanı ile ellerimi yıkayacağım. Söylemedi demeyin. Fikir savaşı, kılıç savaşına benzemez! Perihan seni seviyorsa, ben de seviyorum. Hem de ondan daha çok seviyorum. Sen de, kocam gibi dünya gözünden yoksun imişsin. Kocamın beni sevmeyip de üzerime cariyeye aldığı gibi, sen de onu sevmiş ve beni arzuna bir araç gibi kullanmışsın. Şehriyar sersem biriymiş sanma! Perihan da zekidir! Allah ikinizi birbirinize bağışlasın! Fakat emin ol ki, birbirinize kavuşursanız, ancak öteki dünyada kavuşabileceksiniz. Ne yapacağımı çok yakında görürsün!" dedi ve odadan çıkmak istedi.

Şehriyar'ın bu öfkeli hali karşısında Adil Giray'ın ilk aklına gelen Perihan oldu. Bu kadından her kötülük beklenir, kıskançlığın etkisiyle Perihan'ın başına da birçok kötülükler getirebilirdi. Kendi hayatını düşünmüyordu. Yaşamak endişesi ve gelecek emellerinin hepsi aklından silinmişti, sadece Perihan'ı düşünüyordu. Bu durum karşısında ne yapabilirdi? Bütün ihtimalleri bir anda aklından geçirdi. Düştüğü durumdan hem kendini hem de Perihan'ı kurtarmak için Şehriyar'ın çılgınca aşkından faydalanmaya karar verdi. Kadının, kendisine olan düşkünlüğünü kışkırtarak, geçici bir zaman için de olsa durumu idare etmekten başka çıkar yol da yoktu.

Öfkesinden ve kıskançlıktan kudurmuş olan Şehriyar'ın tehditlerine karşı, sanki hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi bir kahkaha attı. Odasının bir köşesine serili olan yatağına girmek için belinden hançerini ve başından kalpağını çıkarmaya başladı.

Buna karşılık Şehriyar, yaptığı tehditler karşısında, Adil Giray'ın ölüm korkuları ile titremesini beklerken, karşısındaki adamın hiç etkilenmediğini ve tehditlerinin ancak tatlı bir ninni sesi gibi uykusunu getirdiğini görünce tamamen şaşırdı.

Aklında iki seçenek belirmişti, Ya duyduğu bu dedikodular yalandı yahut düzenledikleri iş artık hiç kimseden korkuları kalmayacak kadar ilerlemişti. Bu ihtimallerin birincisi hayat kadar tatlı, ikincisi ise, ölüm kadar kötüydü. Böyle mezar taşı gibi bu dünya ile öteki dünya arasında bekleyip durmaktansa, her ne olursa olsun gerçek durumu öğrenmeye karar verdi ve kapıdan çıkmak üzere iken, bu kararla yine geriye döndü. Kısmen yumuşatmaya çalıştığı bir ses tonuyla:

"Sizin yaptıklarınızı kimseler görmez ve işitmez mi sandınız? Yerin bile kulağı vardır."

Arkasından da şu mısrayı okudu:

"En ummadığın keşfeder esrar-i derûnun

Sen herkesi kör, dünyayı sersem mi sanırsın?"

Kadın, "Şah Hudâbende'nin gözleri kör edildiyse, etrafındakilerin gözlerine de mil çekilmedi ya! Siz Şemhal'e mektup yazarsınız, Cezmi Bey adında birini, fitneye alet etmek için, buralara kadar getirirsiniz de biz bunu yakalatmaktan, sırrınızı öğrenmekten aciz mi kalırız sandınız? Bizim de casuslarımız var, olup biten her şeyi günü gününe haber alırız. Şehzade Bayezit olayından hiç mi ibret almadınız da böyle tehlikeli işlere girişmeyi göze aldınız?" dedi.

Kadının bu sözleri üzerine Adil Giray, onun bir taraftan Cezmi'yi yakalatıp bütün gizli kapaklı işlerini öğrendiğinden bahsetmesine ve diğer taraftan da Cezmi'nin Şemhal tarafından gönderildiğini söylemesi dikkatini çekmişti. Bu duruma göre Şehriyar'ın kulağına bazı şeyler gitmiş olsa bile, Cezmi'nin yakalandığı ve işin içyüzünün anlaşıldığı gibi şeyler yalandı. Şehriyar, yarım yamalak öğrenebildiği bazı bilgilere dayanarak kendilerini zor duruma düşürmek ve aklınca bir şeyler öğrenmek istiyordu. Adil Giray, bunu anladıktan sonra, oldukça sakin ve biraz da alaylı bir edayla:

"Bana bakınız hanımefendi, aklınıza bir zarar geldiyse, bana başvurmanız boşunadır. Çünkü ben akıl doktoru değilim, bu tür düşünceleri başınızdan atmak için muska yazmak da elimden gelmez." dedi.

Şehriyar hâlâ tedirgin ve çelişkiler içindeydi:

"Anlıyorum efendim" diye yanıtladı. "Çok iyi anladım dedikleriniz sevgili şehzadem! Bana haber verenlerin söyledikleri doğruymuş. İran saltanatını gerektiği gibi korumuşsunuz! Yaptığı iş ve söylediği sözlerin yalan olduğu anlaşılan katiller gibi, siz de acınızı, göstermeye çalıştığınız soğukkanlılıkla açığa vuruyorsunuz. Bir beyaz çehreye örtü yakışmadığı gibi, o temiz gönlünüze de ikiyüzlülük yakışmıyor. Gelin, şu işin doğrusunu bana anlatın!"

"İnsanlar her çeşit hayal kurmakta özgürdürler, bazı insanlar bu hayalleri başkasına dinletmeye kalkışmak ve en azından bir vesveseye kapılıp sonra da o vesveseyi gerçek sanmak yanılgısına düşebilirler. İşte böyle zamanlarda karşısındakini de bu hayal ve vesveselere inandırmaya çalışmak olacak şey değildir."

"Siz, bana bunları söylerken takındığınız cesareti Perihan'ın aşkından ve yardımından mı alıyorsunuz? Şayet öyleyse aldanıyorsunuz... Bu sarayda Perihan'ın borusu ötmez, benim borum öter."

Adil Giray, duruşunu ve asaletini bozmadan kendi kendine konuşuyor gibi devam etti: "Aman Allah'ım... Aman Allah'ım... Tövbeneuzübillah..! Sanki aşkla, şehvetle hiçbir ilgim olmadığını bizzat kendinle tecrübe etmemiş gibisin..."

"Ben başkayım... Perihan başka... O, bir rüya! Bir melek! Bir ışık! Ben... Bense..."

"Sanki kendi güzelliğindeki, kendi şivesindeki olgunluğu bilmiyormuş gibi konuşuyorsun! Güzelliğinin, endamının erkekler üzerinde yaptığı etkiyi yeni öğrenecek olsan neyse..."

"Hayır hayır, Perihan'ın güzelliği ve endamı daha olgundur. Onun güzelliği ve edası erkeklere ve özellikle Kırım şehzadelerine elbette daha çok etki ediyor ki, bizden üstün tutuluyor."

"Sanki Perihan'ın yüzünü bir kez olsun görmüşüm gibi konuşuyorsunuz..."

Şehriyar, asıl meseleye gelmişti: "Bak Adil, Cezmi'yi getirttiğin, Safevi hanedanını yıkarak İran'da bir Cengiz devleti kurmak istediğin doğruymuş veya yalanmış. Orası beni alakadar etmez. Fakat Allah aşkına, dünyada en çok kimi seviyorsun onun başı için, bana doğruyu söyle! Şu kızı seviyor musun, sevmiyor musun?"

"Ne yalan söyleyeyim! Bu sözlerinizi duydukça sizi ayakta ve gözleriniz açık olarak görüp de uykuda mısınız, sayıklıyor musunuz karıştırıyorum."

"Lütfen sorduğum soruya cevap ver şehzadem! Maksadın hakaret ise, bunu sonra da yapabilirsin! Allah aşkına sorduğum soruya cevap ver!"

"Ne diyeyim! Şu sorduğunuz şeye bakınız! Sünni bir esir, Dağıstan'dan gizlice adam getirterek halkı Şii olan bir ülkede, Şii bir devleti yıkıp, yeni bir saltanat kurmaya kalkıyor. Bunlar akıl ve mantığın kabul edebileceği şeyler midir?"

"Yalan söylememek için konuyu değiştiriyorsun! Ben sana onu sormuyorum... Şehzadem! Perihan'ı seviyor musunuz, sevmiyor musunuz? Onu soruyorum. Cevabı da bir tek kelimedenden ibaret; Ya evet, ya da hayır."

"Yoksulluktan koca bir saltanata kavuştuğunuzu Safeviler sayesinde bir düşününüz! O hanedanın bu kadar ikramını görmüşken, yine o hanedan üyelerinden masum bir kızın namını, namusunu erkek meclisinde böyle dile dolamak ne büyükaptallıktır. Bu, teşekkür yerine hakaret etmektir."

"Beni bu şekilde hançer vurur gibi parça parça öldürmekten ne lezzet alıyorsunuz? Seviyorum, deyiniz, olsun bitsin! Siz de kurtulun, ben de bu korkunç kuşkudan kurtulayım."

"Bana mutlaka yalan söyletmek mi istiyorsunuz?"

"Demek ki sevmiyorsunuz?"

"Tövbe tövbeeee... Tövbe estağfirullaah!

"Sevmediğine dair bir yemin et, bu yeterlidir."

"Vallahi artık çekilmez oldunuz. Bu yaptıklarınız bana esaretten daha ağır gelmeye başladı."

"Şimdi de çekilmez olduk, öyle mi? Bakalım ben mi çekilmezmişim, yoksa ölüm işkencesi mi çekilmezmiş."

"Vallahi insan, elinizden kurtulmak için ölümü bile göze alabiliyor."

"Anlaşıldı! Anlaşıldı! Ellerime kanınızdan kına yakacağım."

"O kınadan biraz da saçlarınıza sürseniz daha güzel olursunuz."

"Seni hain! Saçlarımda birkaç beyaz tel var. Hemen de onları gördün, değil mi? En küçük bir kusuru hemen de nasıl yakalıyorsun... Kalbinle dilin arasında ne kadar ayrılıklar varmış..."

Şehriyar'ın bu son sözlerini Adil Giray, alaylı bir kahkaha ile geçiştirmek istiyordu. Şehriyar ise, birkaç dakika gönlü ile mücadele edercesine şiddetli bir duraksamadan sonra, hemen Adil Giray'ın yanına koştu ve âdeta yalvaran bir sesle: "Adil! Adil"! dedi "hayatımı mahvediyorsun! Seni ne kadar büyük bir aşkla sevdiğimi bilemezsin! Gerçekten bilemezsin... Eğer bilmiş olsaydın, halime acır ve bana bu işkenceyi yapmazdın! Yüzüme birazcık şefkatle bak! Ben öyle nefret edilecek kadar çirkin bir kadın mıyım? Öyle ölümü aratacak kadar seni rahatsız mı ediyorum? Biraz insaf! ol! Bana da yazık... Bana karşı birazcık sevgini, birazcık şefkatini göstersen Perihan'ına bile oda hizmetçisi olur, bu sevgi ve şefkatin yalandan olduğunu bilerek dahi kendimi avutmaya çalışırdım... Bu yalancı sevginin şefkatten ve merhametten ileri geldiğini bildiğim halde onunla da yetinirdim..."

Adil Giray, aynı şekilde cevap verdi:

"Ben size daha ne söyleyeyim efendim? Sevgiye dair en küçük bir harekette bile bulunmadığım halde, kendi uydurduğunuz yalanlara inanmadığımı söylemedim mi? Buradan Kırım'a birlikte gitmeyi teklif eden ben değil miydim? İşlerimiz yolunda gitmiyor mu? Şimdi hiç yoktan ortaya bir Perihan meselesi, bir kıskançlık çıkardınız, gece vakti böyle uzun bir kavgaya giriştiniz... Hem kendinizi, hem de beni boşu boşuna üzüyorsunuz... Biz

işimize devam edelim! Bakalım, bu işin sonu ne olacak! Sırası gelince bende bir kusur görürseniz, o zaman istediğinizi söylemekte haklı olursunuz..."

Bu sözlerden dolayı Şehriyar, birkaç dakika düşündü, eskiden beri Adil Giray'da gördüğü zıt davranışları aklında birbiriyle karşılaştırdı. Adil Giray'ın dediklerine bir türlü inanmak istemiyor, onun Perihan'a karşı olan sevgisinin ve kendine olan nefretinin derecesini çok iyi hissediyordu. Seven ve kıskanan bir kadın edasıyla onu yukarıdan aşağı şöyle bir süzdükten sonra:

"Hayır şehzadem! Benim bu duruma katlanmam çok zor. Ya benim olursun, ya da kara toprağın. Üzerimize bir felaket çökmüş, sonuna kadar hükmünü verecek. Beni irademe hâkim sanma. Yüreğimi ve benliğimi o kadar büyük bir kuvvet kaplamış ki, anlatamam. Aşk denilen bu kuvvet bana ne isterse yaptırıyor. Kendi isteğimle ve kendi ayağımla cehenneme atılmak elimden gelir, ama seni başka bir kadının koynunda görmeye, hatta böyle bir şeyi düşünmeye bile asla katlanamam. Aşk krizlerim dayanılmaz bir hale geldi. İkimiz de can taşıyoruz. Hem sana kıyarım, hem kendime kıyarım. Hiç olmazsa kader, insanoğlunun en son ortak döşeği olan kara toprakta bizi birleştirir... Düşün taşın! Yaşamaktaki doyulmaz lezzeti aklına getir! Herkesin dünyaya bir kere geldiğini unutma! Düşün de bana kesin bir cevap ver! Sana yarına kadar mühlet veriyorum! Yarın gece yine konuşuruz." diye söylenerek odadan çıktı ve defolup gitti. Adil Giray, bu lanet belanın önemini tamamen anlamıştı. İçinde kan yerine şehvet alevleri dolaşan bu azgın kadın, nefsi ve şehveti için can almaktan bir an bile tereddüt etmeyecekti. Gerçi Adil Giray gibi yüksek bir şahsiyet için yaşamın bir önemi yoktu. Onun bütün endişesi, bütün üzüntüsü, kendi yüzünden, sevgili Perihan'ın başına bir bela gelmesiydi. İşte sadece bu belayı önleyememesi ihtimali kendisini çıldırtıyordu. Bu soylu gencin gözünde ölümün bir tek önemi varsa, o da, esir yaşamaktan çok daha iyi ve basit olmasıydı. Hatta Perihan'ın ayrılığı, ölümden bin kat daha güç, daha şiddetli olduğu halde, onu bile gönlüne zorla kabul ettirebilirdi. Ama o zavallı masum kızı, düşürdüğü tehlikeden kurtaramadığı için kendini suçlu buluyor ve affedemiyordu.

Böylece hareketsiz, delirmiş gibi kızgın ve işkenceli dakikalar geçirdi. Sonra kendi kendine:

"Şeytan bile meleklerle kötölük edemiyor. Ben bir meleği hayatın tatlarından ayırıp da şeytandan daha mı alçak olacağım? Ölüm bile meleklerle yaklaşamıyor. Şehriyar denilen o alçak kadın, bir meleğin hayatına son verecek de ona rahmet okutacak." Şeklinde söylenip durdu.

Sonra da uykudan uyanmış da, kâbuslardan kurtulur gibi tuhaf bir eda ile,

"Ahh! Yalan! Yalan. Şu yalancı dünyadan daha alçak olan yalan! Umudum sen mi oldun?" diyerek ayağa kalktı, kalemi kağıdı eline aldı, bilerek zehir içmeye başlayan zavallıların yüzündeki hüznölü ifade kadar hazin bir şekilde şu mektubu yazmaya başladı:

ADİL GİRAY'DAN ŞEHİRİYAR'A MEKTUP

Sözlerinize itaat ettim. İhtimallerin hepsini göze aldım. Sonuçlarını iyice tetkik ettim. Şimdiye kadar eğlence gibi düşündüğüm olayların ne kadar korkunç bir gerçek olduğunu gerçekten anladım. Beni öldüreceğiniz yönündeki tehdidinizi gerçekleştirecek kadar insafsız olmadığınızı bilirim. Yapsanız bile ciddiye almam. Çünkü kaderimde ölmek varsa, ölmek esir yaşamaktan bin kat daha iyidir. Ben mümkün değil bu köleliğe tahammül edemeyeceğim. Beni gerçekten sevdiğinize, bir de bu durumdan kurtaracağınıza kesin bir söz veriniz, ne zaman emrederseniz birlikte sınıra doğru harekete hazırım. Huzur bulmak için cevabınızı bekliyorum.

Adil

Adil Giray mektubunu bitirdikten sonra okudu. Biraz da düşünerek,

"Acaba bana güvenir mi? Elbette güvenir! Şeytanın gönlünü bir ümitle doldurur, o ümidin sonuçlarını vermesine olanak verirsen onu da aldatabilirsin. Hele Perihan ve Cezmi ile haberleşinceye kadar aşağılık kadın gaflet içinde kalsın da ilerisine Allah kerimdir." dedi.

Biraz da; "Maşallah! Bizim, yalancılık da diğer insanların marifeti ve gayreti gibi alıştıkça ilerlermiş! Allah'ım! Benim dünyada yaşamama ne gerek vardı! Ahh! Perihan! Senin için yaptığım şeylere bak! Ahh! Arada sen olmasan her kelimesi için bir sonsuz hayat verilse ben o sözleri ağzıma alırmıydım." şeklinde söylendi, kağıdı Şehriyar'a göndermek için bir haberci bulmak için kalktı. Kapının önüne varınca bir muhafız buldu:

"Arkadaş! Şehriyar Hanım'a verilecek bir dilekçem var, acaba şimdi bunu götürmeniz mümkün müdür?" deyince muhafız Tatar konuşmasını andırır bir Türkçe ile derhal götürüp vereceğini beyan ederek kâğıdı aldı gitti. Adil Giray, Şehriyar'ın kendine gösterdiği hevesi çok iyi bildiğinden gönderdiği mektup ile hazırlanıp gelen belayı bir kaç gün erteleyebileceğini ve az da olsa zaman kazanıldığı zaman, Cezmi'ye, Perihan'a bilgi vererek kendi planlarını başarıya ulaştıracaklarını ve kadının önünü almanın mümkün olacağını tahmin ediyordu. Ama ne fayda; korktuğu tehlike nefesine değil Perihan'a ait olduğundan ve aradan yarım saat kadar vakit geçtiği halde

Şehriyar'dan bir cevap gelmediğinden mektubun etkisine olan ümidi yavaş yavaş ümitsizliğe dönüşmeye başlamıştı. Şehriyar'ın cevabı yarım saat uzadı. Çünkü kadına Adil Giray'dan ayrıldıktan sonra kasvetli gönüllerde saklanan hü­zün gibi odasının bir köşesine çekilerek cani gibi hıyanetini icra için en hızlı biçimde karşısına çıkacak fırsatı düşünmekte iken Adil Giray'ın mektubunu alınca, yaptıkları konuşmanın sonunda yaptığı tehditlere Adil'den cevap geldi ve mukabele sandı. Öyle mukabelelerde ise Adil Giray'ın gerek tahkir ve gerek istihzasında olan kuvveti tecrübe ile bildiği için okuyacağı sözlerin tesiriyle öfkesinden çatlayıp da intikamından mahrum olmak korkusuyla mektubu aldığı anda açmaya cesaret edememişti.

Mektubu yazmasından kırk, kırk beş dakika sonra sonunda Şehriyar'dan cevap geldi. Adil Giray, düşüncesinde yanılmamıştı. Şehriyar'ın şeytani zekâsı burada körleşiyor, mektupta yazılanları gerçek diye kabul ediyor ve savurduğu tehditlerle Adil Giray'ı korkuttuğuna inanıyordu. Şehvet arzuları gerçekleşmeye bu kadar yaklaşmışken tehditlerinde daha fazla devam etmek, hatta sadece biraz soğuk davranmak bile Adil Giray üzerinde olumsuz etki yapabilirdi. Çünkü onun huyunu çok iyi biliyordu.

ŞEHİRİYAR'DAN ADİL GİRAY'A MEKTUP

Hey gidi zalim Adil! Benim seni gerçekten sevdiğime dair hâlâ nasıl kesin söz istiyorsun? Senin için koca bir saltanattan vaz geçiyorum. Kocamdan ve iki oğlumdan ayrılmayı, dünyada lânetlenmeyi, her şeyi, kısaca her şeyi göze alıyorum. Ama sen hâlâ aşkıma inanmıyorsun. Seni, içinde bulunduğun esaretten kurtaracağıma dair ayrıca söz istemeye ne gerek vardı? Esirlikten kurtulmayınca sana nasıl sahip olabilirim? Sana sahip olamazsam, dünyada nasıl yaşayabilirim? Bir zavallıya "Ruhun azap içindedir, onu kurtarmaya çalışır mısın?" diye sorulur mu? Sen benim ruhum değil misin? Sensiz yaşamaktansa, ölümü tercih ettiğime hâlâ inanamadın mı? Üzülme, iki gözüm, neredeyse beş on günümüz kaldı. Ne tarafa gideceğini anlamak için Hamza'ya mektup göndereyim. Cevap gelir gelmez seninle buradan çıkarız, onun olmayacağı bir tarafa gideriz. Allah hemen seni bana bağışlasın! İsterse benim ömrümü de alıp, senin ömrüne katsın!

Şehriyar

Adil Giray umutsuzluktan delirmek üzereyken, muhafız kapıdan girerek, Şehriyar'ın mektubunu uzattı. Her kelimesi soğuk bir duş etkisi yapan bu mektubu okuduktan sonra, kadını beş on gün oyalayabileceğini anladı. Saatlerden beri çektiği işkence, biraz hafifledi. Durumu Perihan'a derhal bildirmek amacıyla yanıp tutuşuyordu. Lakin nöbetçiler arasında kendi adamlarından kimse olmadığı için, Perihan'a mektup yazmayı ertesi güne bırakmak mecburiyetinde kaldı. Yatağına uzandı ve uzun gecelerden sonra ilk defa rahat bir uykuya daldı.

Şehriyar ise, ondan aldığı son mektubun tesiri altında hayatından oldukça memnun, yakında amacına ulaşacağından emin, sevgilisinin güçlü kolları ve bu kolların arasında geçireceği unutulmaz dakikaları daha şimdiden yaşıyormuş gibi tatlı bir hayal dünyasında yaşıyor, kanatlanmış bir kuş gibi uçuyordu. Kadın, bu tatlı hayaller içindeyken, haremağası içeri girdi. Biraz önce Adil Giray'dan mektup getiren muhafızın geldiğini ve kendisine bazı gizli şeyler söylemek istediğini bildirdi. Şehriyar, Adil Giray'ın kendisine yine bazı sevinçli haberler gönderdiğini sanarak: "Bu ne dikkatsizliktir! Hiç muhafız takımına güvenilir mi? Kendisine benden mektup götürdüğü için

herhalde kendisini özel bir adam sanmış olmalı... Aslında tedbirsizlik bile etse, sanki ne olabilir? Bundan sonra korkulacak ne kaldı? Muhafız eğer uygunsuz bir davranış yaparsa işini bitiriveririz, cehennemi boylar gider. Hiç işim kalmadı da şimdi muhafızı mı düşüneceğim? Zaten asker olmuş, ölmek için maaş alıyor." diye kendi kendine biraz söylendikten sonra, haremağasına, muhafızı içeri göndermesini emretti. Bir iki dakika geçmeden adam kapıdan göründü.

Şehriyar adama öfkeli bir şekilde sordu: "Ne istiyorsun sen? Mektubumu Adil Giray'a götürdün mü?"

Adam: "Götürdüm efendim."

"Şehzade Adil bir şey söylemedi mi?"

"Hayır, hiçbir şey söylemedi."

"Şimdi benden ne istiyorsun? Mademki bir şey söylememiş. Bu gece vakti insanı rahatsız etmenin anlamı nedir?"

"Evet efendim. Adil Giray'a o kadar güvenmeseniz iyi olur..."

"Senin ne üstüne vazife? Pislik, defol git şuradan!"

"Tamam efendim. Fakat kulunuz öfke adamı değildir."

Şehriyar, bu "öfke adamı değilim" sözü ile hemen uykudan uyanır gibi silkindi. Gözlerinin önünde dolaşan tatlı gelecek hayalleri yerine, geçmişin müthiş gerçekleri şekillenmeye başladı. Muhafızın, Mirza Süleyman'a ünlü dilekçeyi veren, birkaç gece önce de kendisiyle konuşan adam olduğunu hemen anlamıştı. Söylemek istediği şeyler, elbette iyi şeyler değildi. Adamı hiç konuşturmamak daha doğrudu. Ancak bir defa içine merak ve şüphe düşmüştü. Bu şüpheden kurtulmadıkça rahat edemeyecekti. Çaresiz, konuşmaya devam etti ve kapıdan çıkmak üzere olan adama seslendi:

"Muhafız! Dur bakalım! Ne söyleyeceksin?"

"Geçen gece, 'Perihan'la Adil Giray, birbirlerini seviyorlar mı?' diye sormuştunuz. Onun yanıtını verecektim."

"Söyle bakalım o zaman! Neler öğrendin? Birbirlerini seviyorlar mı?"

"Bilmiyorum efendim."

"Seni gidi domuz suratlı! Bildiğin tek şey bir şey bilmemek midir? Buna cevap mı derler? Şah'ın eşiyle dalga geçmeye mi geldin? Vallahi seni yarı beline kadar gömdürür de öyle öldürürüm. Doğru konuş!"

"Hayır! İkisinin de birbirlerini sevip sevmediklerini bilmiyorum demek istemedim... Biri ötekini seviyor! Ama, öteki de onu seviyor mu, sevmiyor mu, işte orasını anlayamadım."

"Be geveze adam! Biri hangisi, öteki hangisi? Bu saçmalıkla beni çatlatmaya mı çalışıyorsun? Söyle kim kimi seviyor?"

"Beri taraftaki öte taraftakini..."

"Allah canını alsın be adam! Beri taraftaki ne demek, öte taraftaki ne demek? Bunların adları yok mu?"

"Var efendim!"

"Söylesene o zaman yezit oğlu yezit!"

"Daha fazla açıklamaya gerek kaldı mı?"

"Aman Allah'ım! Aklım fikrim sana emanet. Bu köpek mutlaka bu gece gebermek istiyor. adlarını söylemeyecek misin? Dilini ta kökünden söktürüp de köpeklere mi atayım?"

"Peki, isimlerini söyleyeyim efendim. Perihan... Adil Giray..."

"Şu domuzun inadına bak! Bak, senin tüm kemiklerini kırdırırım da, gebermek için yalvarırsın."

"Aman efendim, bunda anlaşılmayacak ne var? Perihan, Adil Giray'ı seviyor işte..."

"Bunca zamandır lafı ne dolaştırıp duruyordun? Böyle insan gibi söylesen olmaz mıydı? Peki, Adil Giray'ın Perihan'ı sevip sevmediğini nereden biliyorsun?"

"Onu bilmiyorum işte!"

Herif, gerçekten geveze bir şeydi. Şehriyar, bu adamı boğacak kadar öfkелendiği halde, yine sabırla sordu:

"Onun sevdiğini nereden öğrendin?"

"Dün gece nöbetteydim. Gece yarısına doğru, harem merdiveninin bahçeye bakan kapısı açıldı, bir gölge çıktı. Bu, siyah bir gölgeydi. Gecenin karanlığına rağmen yıldız aydınlığında fark edilebiliyordu. Bir iki dakika çevresine bakındı, sonra yürümeye başladı. Gölge yürümez ya! Anladım ki bir insandır. Olduğum yerde hiç hareket etmeden durdum, ne yapacağına dikkat ettim. Yürüyerek Adil Giray'ın dairesine gitti. Olaylardan haberim var ya! Eğer maksadı kötü ise, yakalamak amacıyla arkasına düştüm. Baktım ki, şehzadenin kapısı önünde nöbetçi yok. Gölge, aralanan kapıdan içeri girdi. Orada durdum, konuşmaları dinlemeye koyuldum. Ama hiçbir şey duymadım. Bir buçuk saat sonra kapıya biraz daha yaklaşarak içeriye kulak kesildim. İçeridekinin Perihan olduğunu ve Adil Giray'ı sevdiğini anladım."

"Neler konuşuyorlardı? Ne gibi sözler duydun?"

"Perihan'ın Adil Giray'a aşkını açıklayan birkaç söz..."

"Allah'ın belası cehennem zebanisi! Nasıl birkaç söz? Söyleyecek misin? Yoksa kalbini yardırayım da içinde sakladığın sırları öyle mi alayım?"

"Efendimiz, büyüklerin şanı, böyle hizmetleri ödüllendirmektir. Hizmet eden kulu ölümle korkutmak değil! Kulunuz, şimdiye kadar verdiği haberlere karşılık sizden takdir bekliyor, sizse beni sürekli can korkusuna düşürüyor, ne söylediğimi, ne söyleyeceğimi unutturuyorsunuz."

Kadın adamın gayesini anlamıştı.

"Allah kahretsin! Maksudı para koparmakmış da cellatlar gibi benden işkenceyle para alacak. Al bakalım, gözünü toprak doyursun!" diyerek adamın önüne altın dolu bir kırmızı atlas kese attı. Muhafız, İran'daki o zamanın geleneklerinden olan teşekkürünü etmek için yere kapanmış, keseyi alarak içindeki altınları bir kuyumcu dikkatiyle saymaya ve altınları gözden geçirmeye başlamıştı. Şehriyar, adamın bu vaziyetine birkaç dakika sinir ve nefretle baktıktan sonra, haykırdı:

"Köpek! Ne sayıyorsun?"

"Aman efendim. Bu da sorulacak şey mi? Kesedeki altınlar tamam mıdır, değil midir, onu anlamak istiyorum."

"Şeytan! Alacağını mı tahsil ediyorsun? İyiliğin tamamı, eksigi mi olurmuş?"

"Aman efendimiz! Gayem o değil. Fakat bu keseler yüz altınlıktır da, eksik mi, tamam mı diye bakıyordum."

"Yüz altın yerine elli altın verseydim ne yapacaktın?"

"Ben de duyduğum sözlerin yarısını söyleyecektim."

"Yezit oğlu yezit! Seni orta yerinden ikiye kıydırırım."

"Ama bu sefer de meraktan kurtulamazsınız. Çünkü bildiğim şeylerin yarısı o iki parça bedenimde kalır..."

"Şu kafire bak! Hâlâ altınları elinde sayıyor."

"Nasıl olur da saymam. Ya içlerinde kalp altın varsa! Ya eksik varsa!"

"Pis domuz seni! Bizim elimizde eksik altın mı olur?"

"Kalpazanlar, hilekârlar, gözlerinde paranın zerre kadar kıymeti olmayan büyükleri ve zenginleri bırakıp da bizim gibi, bir altını yüz kontrolden sonra alan fakirleri mi kandıracaklar."

Şehriyar, adamın yüzüne bir kese altın daha atarak: "Allah canını alsın! Aç gözlü herif! Al, bunu da, eksiği, hilelisi çıkarsa tamamlarsın! Yeter ki, söyleyeceğin şeyleri çabuk söyle!"

"Gördünüz mü? Tehdidin ne kadar büyük zararı, iyiliğin ne kadar büyük yararı oluyor. Demin korkuttuğunuz için, bildiklerimin birazını sakladım. Şimdi iki katı bahşiş veriniz, bende iki kat bilgi vereceğim..."

"Konuşmayı bırak da söyleyeceklerini çabuk söyle bakalım!"

"Bana takdiriniz olan altınları saymama, kontrol etmeme izin vermez misiniz? İçinde belki sahteleri vardır."

Kadın: "Bana baksana, haberden filan vazgeçer, seni şimdi cehenneme postalarım."

"Tamam söyleyeyim, efendimiz! Perihan, Adil Giray'ı seviyor, fakat Adil Giray, Perihan'ı sevmiyor."

"Nereden biliyorsun, pis domuz!"

"Vallahi yalan değil. Onu da işittiklerimden anladım."

"Şimdi sana bir kese altın daha verirsem, saymadan duyduğun sözleri aynen söyler misin?"

"Saysam daha iyi olur, ama mademki öyle emrettiniz dışarıda sayarım."

Şehriyar, adamın yüzüne bir kese altın daha fırlatarak: "Al bakalım! Daha sonra dışarıda sayarsın. Eksiği, bozuğu varsa yine değiştiririz. Alçak domuz! Hadi hemen söyle! Hem de hiç noksansız olarak!"

Adam: "Peki eksik, ya da bozuk çıkıp da değiştirmek için getirdiğim zaman bozukları, eksikleri başka yerden buldum da karıştırdım zannederseniz?"

Şehriyar'ın artı sabrı taşmıştı. Adamın üzerine yürüyerek: "Sana İran devletinin hazinelerini versem doymayacak, daha da isteyeceksin! Para koparmak için işkence etmekten vazgeçmeyecek misin? Seni şimdi cellâda

teslim edeyim de o zaman bozuk akçe gibi kara topraklar içinde kal emi!" diye bağırdı. Sonra adam çağırmak için kapıya doğru yürüdü.

Muhafız, gevezeliğe daha fazla sabrı olmadığını anlamıştı. Hemen tavrını değiştirerek yalvardı:

"Durun, efendim! Ben itaatsizlik etmedim.İşittiklerimi, işte emrettiğiniz gibi aynen söylüyorum: "Perihan'ın, Adil Giray'ın dairesine gittiği zaman, arkasından ayrılmadığımı, ama ne kadar dinlesem de konuştuklarını duyamadığımı söylemiştim. Perihan, ayrılırken; siz yine Perihan'ı sevmeyiniz! Perihan sizin yolunuzda akrabasını, tahtını ve belki de canını verir. Buradaki planladıklarımız gerçekleşmezse, Anadolu'ya geçeriz. Ben sizin cariyeniz olurum. Sizin gibi yüksek bir kahramana İran Şah'ının kız kardeşinden daha uygun esir mi olur? dedi. Kendisi odadan çıkarken, ben de merdiven kapısının arkasına saklandım. Perihan gittikten sonra ben yine Adil Giray'ın kapısından ayrılmadım. Beklemeye ve içerisini dinlemeye devam ettim. İçerden Adil Giray'ın; 'Allah'ım! Şu kadının elinden nasıl kurtulacağım?' diye kendi kendine söylendiğini duydum. Sanırım ki bu sözler, onun Adil'i sevdiğini, fakat Adil'in kızı sevmediğini açıkça gösteriyor."

Şehriyar, bir kese altın daha atarak:

"Budala herif! Eline böyle bir fırsat geçti de Perihan fahişesini neden tutmadın? Koca aptal! Niçin tutmadın? Tutmuş olsaydın seni İran'ın en varlıklı adamlarından biri yapardım. Sana tam on bin altın verirdim." dedi.

Muhafız, altın keselerini elinde sıkıca tutarak cevap verdi: "Allah ömrünüze zeval vermesin, efendimiz! Ne buyurdunuz? Perihan hanımı mı tutsaydım? Şah hazretlerinin kız kardeşine dokunmak, benim gibi bir muhafızın ne haddine! Biraz önce sayıyordunuz; senin vücudunu yarı beline kadar baş aşağı gömdürüp öldürmek var, Kemiklerinin hepsini kırdırmak var... diye, dilini koparıp köpeklere atmak var... diye, kalbini yarıp da içinde sakladığın sırları öğrenmek var... diye. Cehenneme göndermek var... Kısaca var da var... Daha benim bilmediğim ne çeşit işkenceler var. Bunların hiçbirisi dört yüz altın kazanmaya benzemiyor...

"Hadi bakalım, şimdi ortadan kaybol! Bundan sonra seni gizli işlerimde kullanacağım. Adam gibi iş yaparsan, seni zengin ederim."

"Hizmet edemezsem sonunda ölmek var, orası malum! Kulunuz işini oldukça bilir. Gönlüm, altın kesesini kefinden çok sever, efendimiz! Her emrinizi canla başla yerine getirmeye hazırım."

"Senin adın nedir bakalım? Arattığım zaman seni nerede buldurabilirim?"

"Ali Kuli'nin muhafızlarındayım. Şimdilik adım Şirvanlı Cafer'dir."

"Şimdilik de ne demek oluyor? Zaman geçtikçe insanın ismi mi değişir?"

"Normaldir efendimiz! Zaman her şeyi değiştirebilir..."

Muhafız bu sözlerinden sonra teşekkürlerini sunma âdetini bir kez daha yerine getirmek için yere kapandı. Bir iki dakika öyle kaldı, sonra da yavaşça kalktı ve oradan çekilip gitti. Adam gidip de Şehriyar yalnız başına kalınca, muhafızın Adil Giray'dan duyduğunu söylediği "Allahm! Şu kadının elinden nasıl kurtulacağım?" sözünü yorumlamaya çalıştı. Bunu Perihan için söylenmiş kabul ederek Adil Giray'ın onu da sevmediğine iyice inanmaya başlamış ve yüreğine biraz su serpilmişti. Hele şehzadenin son mektubundaki "Beni gerçekten sevdiğinize kesin söz veriniz!" cümlesini de bu inancına ekleyince, artık şüphesi kalmamış; mutluluğu son derece artmıştı. Demek ki Adil Giray, kendisini seviyordu. Perihan'a güler yüz göstermesinin ve güzel davranmasının nedeni ise, sırf onun aşkından istifade ederek esirlikten kurtulmak için amacına hizmet ettirmekten ibaretti. Bu defa kendisinden kesin söz istemesini de, Perihan'dan umudu kestiği şeklinde yorumlayınca, artık düşünülecek problem kalmıyordu. Hem zaten Adil Giray, kendisiyle evlenmeye karar vermişti. "Nikâhta keramet vardır" sözünü boşuna söylememişti.

Evlendikten sonra, mutlu olmamaları için ortada bir neden de yoktu. Perihan, gerçi kendisinden daha güzel ve gençti. Şehriyar, bu yönleri hesaba katmıyor değildi. Fakat yaşı biraz ilerlemiş olmasına rağmen, kendisi de hâlâ güzeldi. Hem güzellik denilen şey herkesin zevkine göre değişebiliyordu. Şu halde Adil Giray da belki Perihan'dan hoşlanmıyor ve kendisini ondan daha güzel buluyordu. Özellikle son konuşmalarında Adil Giray'ın "Bari kendi güzelliğindeki ve kendindeki olgunluğu bilmese... Bari güzelliğinin erkekler üzerindeki etkisini yeni öğrenecek olsa..." sözlerini hatırlayarak, şehzadenin, kendisini gerçekten sevdiğine olan inancı tamamen güçlendi. İnsanda ne

garip bir zayıflıktır ki, Şehriyar, bu kesin düşüncesine rağmen, Adil Giray'ın yine son konuşma sırasında, saçlarına ak düştüğüne dair sarf ettiği ağdalı sözleri de hatırlamaktan kendini alamadı. Sanki delil ortadan kalkınca, gerçekler de değişirmiş gibi, hemen aynanın karşısına geçti ve saçlarındaki tüm beyaz telleri tek tek kopardı, ancak ondan sonra içi biraz olsun rahatladı. Şehriyar, böylece aşk hedeflerini ve gelecekteki mutluluğunu tamamen gerçekleştirmiş biliyor, sevgilisinin hayalini gözünün önüne getirerek daha şimdiden mutlu dakikalar yaşıyordu...

Sadece bir üzüntüsü ve bir tek endişesi kalıyordu, o da, ezilmiş düşmanı saydığı Perihan'dan korkunç bir intikam alabilmektir. Sevdiği erkeğe sahip çıkmak terbiyesizliğinde bulunan bu saygısız kız, kesinlikle cezasını bulmalıydı. Adil Giray'ın ve Şehriyar'ın daireleri, bu telaş ve acılara, bu tehdit ve aşağılamalara, bu didişme ve anlaşmalara sahne olurken, diğer yandan Perihan, her şeyden habersiz biçimde Adil Giray'ı düşünüyor ve onun hayaliyle vakit öldürüyordu. Muhafızın sözlerinden de anlaşıldığı gibi, önceki gece sevgilisiyle gizlice buluşmuşlar, bir, bir buçuk saat kadar konuşmuşlardı. Sonra Perihan, kendi dairesine dönmüş, mutlu ve huzurlu bir şekilde yatağına uzanmış, rahat bir uykuya dalmıştı. Güzel bir aşk rüyası görüyordu. Sanki sevgilisiyle bir çöldeydiler ve çölün ortasında bir vaha vardı. Bulundukları yerin önünden küçük bir dere akıyordu. Ama o kadar hafif akıyor ve akarken öyle tatlı kıvrımlar meydana getiriyordu ki, geçtiği yerlerin güzelliğinden ayrılamıyor ve arada sırada geldiği yöne doğru, ters tarafa akmak istiyormuş da rüzgârın etkisiyle akamıyormuş gibiydi. Başuçlarında bir salkım söğüt vardı, dalları ve yapraklarıyla, kendilerini kötü gözlerden saklıyordu. Çölün ortasında her tarafı çeşitli çiçekle dolu bir sahra vardı. Çevrede ötüşen bülbüllerin sesleri o kadar hüznü, o kadar etkiliydi ki, her biri sanki başka bir aşk türküsü söylüyordu. Perihan o suyun kenarında oturmuş, sırtını o salkım söğüde dayamıştı. Adil Giray da onun dizlerine yatmış, tatlıca uyuyordu. Kız, dağınık saçlarını Şehzade'nin yüzüne dökerek sevgilisinin güzel yüzünü güneşten bile kıskanırcasına örtüyor, bir dakikalık olsun hasretine dayanamıyormuş gibi, saçlarını aralıyor ve onun güzel yüzüne dalarak kendinden geçiyordu... Bu rüya, o kadar tatlı bir rüyaydı ki, insan bütün hayatının böyle bir rüya içinde geçmesini isterdi. Perihan, bu tatlı rüyadayken, oda kapısı sessizce açıldı, siyah çarşafa bürünmüş bir kadın, elindeki şamdanla odanın içine doğru birkaç defa baktı, sonra şamdanı dışarıda bırakarak içeriye girdi ve kapıyı kapattı. Perihan,

bedenine bir şeyin dokunduğunu ve kendisini hafifçe sarstığını hissedince, o tatlı uykusundan uyandı, uykulu gözlerle etrafına bakındı. Karanlıklar içinde, ecel gibi görünmez bir şey, yanına gelmiş, ölüm kadar soğuk elleriyle kendisini sarsıyordu. Uyku sersemliğiyle birden toparlanamadı, aklında gerçekte hayal birbirine karıştı. Biraz önce gördükleri mi, yoksa şimdi gördüğü mü, rüyaydı? Elinde olmayarak: "Kimsin? Ne istiyorsun?" diye sordu.

Odaya girenin kadın olduğu "Kim olacaktı? Sevgili Adil Giray'ınızı mı bekliyordunuz? Benim ben! Böyle karanlıklarda insanın kalbindeki kinleri yaşaması, dünyada arzuladığı emellerden daha kolay ve daha çabuk gelir. Bunu bilmiyor musunuz?" cevabıyla ortaya çıkınca, kadının ne maksatla geldiğini hemen anladı.

Yatağının içinde doğruldu ve granitten bir heykel gibi, Şehriyar'ın karşısında durdu. Aralarında öfkeli bir ağız dalaşı başladı, iki düşman kadın, sanki gönüllerinin gizli karanlıklarında saklanmış ve kökleşmiş iki intikam kılıcı gibi karşı karşıya duruyorlar, ama gözlerini kin bürüdüğü için, birbirlerini göremiyorlardı.

Perihan sordu: "Yaşlı kadın! Benden ne istiyorsun? Gecenin bu saatinde odamda ne işin var? Kâbus gibi, insanı uykusunda da mı rahat bırakmayacaksın?"

O da aynı tarzda cevap verdi: "Bırakmayacağım elbette! Senden ne mi istiyorum? Şuradaki İran tahtında oturan kişi ağabeyin olduğu halde sen onunla ortaklığı kabul edemiyorsun. Hem ortaklık ne demek!"

Zaten o tahtta hiç hakkın yokken, onu efendinin elinden almak istiyorsun da, ben seni Allah'ın en büyük hediyesi olan aşkta mı ortaklığa kabul edeceğim? Senden ne mi istiyorum? Hayatımı, hayatın zevkini istiyorum. Ömrümden kesileceğini bilsem, yine alacağım.Duydun mu?"

"Gece vakti delirdinse, ben akıl hastanesinin bekçisi değilim. Ne aşkı? Hangi taht? Ne ortaklığı?"

"Ne güzel rol yapıyorsun sanki hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi. Adil'den bulaşmış, onu taklit ediyorsun. Sırlarını bilenleri delilikle suçlamayı

ustasından öğrenmiş! Bilmiyor ki, taklidin en başarılısı bile rezilliktir. Rezilliği bile kendine yakıştırıyorsun. Suç ortağınız Cezmi, bugün elimizdedir. Bu adamı dayınızın yanından ne maksatla getirttiğinizi biliyoruz. Varacağınız adamı önce İran'a Şah yapacaksınız... Sonra o zavallıyı tahttan düşürüp ayağınıza merdiven yapacaksınız, ayağınızın altında çiğneyip ezeceksiniz sonra da yerine siz çıkacaksınız değil mi? Hey gidi namuslu dünya güzeli! Adil Giray, sizin gibi ikiyüzlülük perdeleri içinde saklı değil, yüzünü ben de görüyorum. Bir kere meclisine giren kadının, hele senin kadar iffetli ve namuslu olursa, onun çekici güzelliğinden kendini kurtaramayacağını düşünemez miyim sanıyorsun! Ya da, dünyada senden başka tüm kadınlar yarasa toprağından yaratılmış, hiçbir şey görmezler de o aydınlık yüzdeki güzellikleri görmek ve onlardan faydalanmak isteğı sadece senin o güzel gözlerine mi bırakıldı? Doğru, Şehriyar'da Perihan kadar sevme kabiliyeti ne arar! Şehriyar, Perihan kadar zevk sahibi olabilir mi hiç?"

Perihan'ın, Cezmi'nin Şemhal tarafından gönderildiğı' cümlesi, dikkatini çekmiş, o da tıpkı Adil Giray gibi, Şehriyar'ın olup bitenleri iyice bilmediğini ve Cezmi'nin yakalanmadığını hemen anlamıştı. Sonra daha emin ve daha cesur bir ifade ile:

"Bre şerefsiz kadın! Edepsizlik sana yakışır! Sen, kocanın tahtını elde edip de o tahtı dostunla kendine zevk yatağı yapmak istiyorsun ki, yüreğinde birikmiş olan bütün kötülükler, kusmuk gibi ağzından dökülüyor. Kendi kuruntularını, kendi düşüncelerini başkasına yüklemekte ne anlam var? Cesaretin varsa istediğini yap! Cesaretin varsa zerre kadar teşebbüs et! Yılan gibi yedi canlı olsan, bakalım bir tanesini Perihan'ın elinden kurtarabilir misin? Ben zaten Şah'ın kızıyım, senin gibi, çöplükten gelmedim. Kardeşimin tahtına neden göz dikecekmişim? O devlet zaten benim devletimdir. Parazitler gibi, sayesinde geçindiğı vücutun kanını emmeye çalışmak, ancak senin gibi alçaklara yaraşır. Anladın mı, şehvet budalas! Allah'ın belası ?"

"Doğrudur, hanımımız hiç kendi hanedanını batırmak, İran'da bir Sünni devleti kurmak gibi düşüncelere kapılır mı? Şahımızın kız kardeşi hiç Adil Giray gibi bir esirin aşkına esir olabilir mi? Dün gece saat altı sıralarında şu

merdivenden bahçeye inerek Adil Giray'ın yanına giden, orada bir, bir buçuk saat sevgilisiyle baş başa oturan acaba kimdi? Sizden başkası mıydı?"

"Şunun iftiralarına bir bak hele! Hadi gitmiş olayım. Adil Giray'la beni görüştüren, Adil Giray'la daha sık buluşabilmek için, yoktan birtakım siyasi konular yaratarak o konuşmalara beni de karıştıran sen değil miydin?"

"Evet, bendim. Ama şehzadenin yanından ayrılırken, kapının önünde durarak "Siz yine de beni sevmeyiniz! Ben sizin yolunuzda akrabamı, hatta belki canımı bile feda ederim. Buradaki amaçlarımız gerçekleşmezse, Anadolu'ya geçeriz, cariyeniz olurum. Sizin gibi yüksek bir kahramana İran Şahı'nın kız kardeşinden daha uygun eş mi olur?" diye yalvarmayı da sana ben mi öğretmişim? Kendine güveniyorsan bu sözlerini inkâr et bakalım. Duyanlar, kapının önünde duruyor, teker teker yakalarından tutar, yüzüne çarparım.

Perihan, konuşma bu şekle dönüşünce, inkârda bir fayda görmedi. Adil Giray'la seviştiklerini Şehriyar biliyordu. Konuşma tarzını değiştirmeyi düşündü; "Ben, özgür bir kıyım. Adil Giray'ı sevmişim, onun olmak istemişim, ayıp mıdır? Hangi şah, hangi kral, kıyını veya kıy kardeşini Cengizlerden birine vermek istemez? Ama işin diğeryanına gelecek olursak, pekâlâ senin zerrekadar imanının ve namusun yok mudur? Yüce bir kocan var, seni bir köyden bir saltanat sarayına getirmiş, koca bir devletin idaresini senin o kırılasy ellerine teslim etmiş, esirler gibi bir köşede oturuyor sen onun yerine hükümdarlık ediyorsun. Bu nimetin, bu güçlerin hakkını hiç mi düşünmüyorsun? Gözüne dizene dursun! Yirmi yaşında bir yiğit oğlun var. Koskoca bir İran, mutluluğunu, geleceğini, her şeyini, her şeyini onun onurundan, onun kahramanlığından bekliyor... Sende zaten olmayan namusunu olmasa bile onun namusunu hiç düşünmüyor musun? Zavallı bir esire şehvet zincirleriyle bağlanıp, esir olmuşsun, hem hanedanımızın namusunu ayaklar altına alıyorsun, hem de o esiri benden ayırmak için hakkımda çeşitli iftiralara kalkışıyorsun..."

"Dur bakalım orada, öfkelenmenin gereğı yok. Durumumuzu ortaya koyalım, aklımızı başımıza toplayalım da insan gibi konuşalım, söyleyeceğimiz sözleri akıllı ve mantıklı söyleyelim. Sen istediğinkadar kardeşinin nikâhı altında bulunmayı benim için bir şeref ve bir nimet gibi görebilirsin. Fakat duyan ve düşünebilen bir kadın için, bütün ömrünü,

saltanat için dahi olsa, zavallı bir köre bağlanmanın çekilebilir bir işkence olmadığını, sanırım ki, sen de içinden kabul edersin. Eminim ki, Şah'ın kafasında hayalim bile kalmamıştır. Kalmış olsa da şimdiki durumuma benzemez."

"Allah sana lanet etsin, senin gibi olan bütün kadınları da..."

"Sen aklına ne gelirse söyle! Adil Giray'ı seviyorum... Onu sana kaptırmayacağım... Mutlaka senden vazgeçireceğim."

"Kendini kaderden çok mu güçlü sanıyorsun? Kaderin bile ayıramadığı iki kalbi birbirinden ayırmak hayaline kapılıyorsun?"

"Kendimde o kadar büyük güçler bulmuyorum, sadece tedbirimin etkisiz hale getirilemeyeceğinden eminim..."

"Sonucunu ikimiz de göreceğiz değil mi?"

"O kadar uzun zaman beklemeye lüzum yok! Sonuç şimdiden belli zaten. Cezmi'nin burada devrim yapmak için uğraştığına memleket halkının yarısı şahitlik eder. Konuyu Şah duyduğu zaman, Şah İsmail'e yaptıklarının cezasını o vakit görürsün."

"Dilin kopsun kahpe, lanetli alçak! İsmail'e ben ne yaptım?"

"Muhafızlara bir emir verilir, o güzel boynuna bir kılıç vururlar, ondan sonra Adil Giray'ı ancak kıyamette ya görürsün ya da göremezsın."

"Şu çatlağa bak! Akli sıra beni ölümle korkutacak! Kendisi bir iftirayı gerçek olarak ortaya koymaya kendinde güç buluyor da bir gerçeği ispatlamaya ben de zekâ görmüyor. Fahişe kadın! Sen istediğin hayalleri kurarsın da ben bildiklerimi söylemez miyim? Benim dilim kılıca mı gelir?"

"Öyle kötü sözler söyleme! Bu gece her şeyi göze aldım. Anlıyor musun? Her şeyi. Hatta terbiyesizlikte seni taklit etmeyi bile..."

"Allah seni kahretsin!"

"Kes sesini de sözlerime kulak ver! Ben her bildiğimi söylerim, ama sen, hiçbir bildiğini söyleyemezsin. Çünkü benim şahitlerim var, seninse yok! Hem sen, şahitlerin olsa da, söyleyemezsin. Şahın kız kardeşi olacağına şeytanın kızı olmalıydın. Çünkü o sanata yakışacak kadar aklın var. Bilirsin ki, ben Adil Giray'la aranızdaki gönül işlerini açıklayacak olursam, bundan ne ona zarar gelir ne de sana. Çünkü biraz önce söylediğin gibi, sen başına buyruk bir kızsın, o da Cengizler'den bir genç, seni sevebilir, alabilir. Bu yüzden kendisini kimse ayıplamaz, benden başka kimse suçlu bulamaz. Konunun bu yönü senin içinde böyle. Ama... İran'da çıkarmak istediğiniz isyanı söyleyecek olursam, bundan ne gibi sonuçlar doğabileceğini hiç düşündün mü? Şayet düşünmedinse, ben sana söyleyeyim; O takdirde Adil Giray'a yine bir şey demezler. Çünkü esirdir, her fırsattan istifade ederek elbette kurtulmayı ister. Böyle önemli bir işi bir esirin tek başına beceremeyeceğini de herkes bilir. Bütün bu fesatların, senin başının altından çıktığı anlaşılırsa, o zaman sadece seni gebertirler, Adil'e yine bir şey yapmazlar. Sadece nöbeti biraz daha sıklaştırırlar. Sen, cehennemi boyladıktan sonra şehzadelerin güvenlik ve muhafazasını da ben kendi üzerime alır, gönlümü istediğim gibi eğlendiririm..."

"Kes sesini, alçak kahpe..!"

"Bana bak, beni dinle! Heyecanlanma! Beni dinle! Seni öldürtmeyi de düşünmüyorum. Çünkü ölüm, insanlar için son kurtuluş çaresidir. Ben seni bundan da yoksun bırakacağım, hıncımı daha kötü bir şekilde çıkarmak için, seni yaşatacağım. Seni öldürdükten sonra çıkacak dedikodular, saltanatının şerefine dokunacağını söyleyerek, kardeşinin görmeyen gözleri önünde konuyu istediğim şekle sokmak benim elimdedir. Seni ölümden kurtaracağım, ama köşkümün karşısında küçük bir odaya hapsedtireceğim, aşkın bir kadının yüreğinde de müthiş kinler yarattığını, alacağım intikamla sana göstereceğim. Seni öyle daracık bir odaya hapsedtireceğim ki, orada zincirler içinde inleyeceksin. Ben de Adil Giray'ı yanıma alarak senin karşına geçeceğim. Her gece zevk içinde yaşayacağım. Senin kudurduğunu kendi dişlerinle kendini yiyerek öldüğünü görecekim."

Perihan, uzun ve alaylı bir kahkahadan sonra:

"Hanımefendi, bizi o küçücük odaya hapsedtirmeden önce, cadılara büyü yaptırarak dilimizi de ağzımızın içinde hapis mi edecekler acaba?"

"Büyü yaptırmaya lüzum yok! Sen zaten bildiğini söyleyemezsin. Bırakmıyorsun ki, anlatayım. Bilirsin ki benim durumum seninkine benzemez. Ben Şah'ın nikâhlı karısıyım. Adil Giray'la aramızdaki aşkı haber verdiğin anda, saltanatın namusuna saldırdığı için onu derhal öldürürler. Halbuki sözlerinden ve tavrından anlaşılıyor ki, Adil'i seviyorsun. Sevince de öldürtmeye kıyamazsın. Söyleyemezsin dediğim onun içindir. Bildiğini söyleyemeyeceğine şimdi senin de aklın erdi mi? Şimdi gücümü anladın mı?"

Perihan, yine alay ve hakaret dolu bir kahkahayla cevap verdi: "Melun köpek! Kesinlikle söylerim! Silahını iyi seçmişsin! Ama dişlerini iyice bilememişsin. Ben Adil'i seviyorsam, bedenini ortadan kaldırıp da onu senin gibi âdi bir kahpenin eline terk etmek için mi seviyorum? Hem sokaklara fırlar da bütün Kazvin halkına duyuracak şekilde avaz avaz bağırarak söylerim. Adil'i öldüreceklermiş. Zaten ben de hayatta kalacak değilim ya! Ben öldükten sonra, Adil'i senin gibi kuduz köpekler öldürmese bile, o şüphesiz intihar eder. Biz, birbirimizden sonra dünyada bir dakika yaşamayı, sonsuz işkenceden daha şiddetli sayıyoruz. Sen işin o kısmını bilmiyor musun?"

"Adil Giray, senden sonra bir dakika bile yaşamaz, kendini öldürür ha? Geri zekalı! Ahmak kadın!"

"Kesinlikle doğru... Adil Giray benden sonra bir dakika bile yaşayamaz, ne zannediyorsun! Benim için ölmez mi sanıyorsun? Hey koca budala! Bir kere yaşını düşün, Adil kadar oğlun var, evli bir karısın. Aslanlar, başkasının artığına bakarlar mı hiç? Yaşlanmış suratınla, şu sönmüş gözlerinle o soylu adamın aşkına nasıl cesaret edebiliyorsun? Çatlasan da, patlasan da birbirimizden ayrılmayacağız işte... Ya beraber yaşayacağız, ya da öleceğiz... Kininden çatla, geber de, beni hapsedtirmeyi düşündüğün küçük odaya karşılık sen, cehennemin dibine git! Ateşten dökülmüş zincirler içinde inle! Bizim bu dünyada ve öteki dünyada süreceğimiz sefayı düşün! Kininden kudur! Her dakikada bir kez daha kendini ye de bitir, sonra yeniden doğ! Her zaman değişikçe işkencen bir kere daha yenilensin..."

"Adil, sana canını feda eder sanıyorsun, öyle mi ha?"

"Gerektiği zaman elbette feda eder. Ne zannettin?"

Konuşmaları buraya gelince Şehriyar, Perihan'ın gülüşlerini taklit ederek, daha büyük ve daha açık bir kahkaha attı. Sonra "Dünyada bazen öyle gerçekler oluyor ki, karanlıkta iyice görülemiyor..." diyerek yerinden fırladı ve dışarıda bıraktığı mumu getirdi, sonra Adil Giray'ın son mektubunu koynundan çıkarıp:

"Şunu lütfen okur musun?" diyerek Perihan'a uzattı.

"Her noktası canından can alsın! Mektup Adil Giray'dan geliyor. Okusana! Gerçeği öğrenmek istersen oku!"

Adil Giray'la alakalı olduğunu öğrenince, Perihan mektubu aldı. Şehriyar da elindeki mumu Perihan'ın yanındaki sandalyeye bıraktı ve alaylı bir eda ile:

"Adil Giray sana kurban olsun!" diyerek Perihan'ın yanından birkaç adım geri çekildi.

Mektubu eline alana Perihan, dikkatlice okurken zavallı Adil'in sırf Şehriyar'ı oyalamak için yazdığı; "Beni gerçekten sevdiğinize ve bu vaziyetten kurtaracağınıza kesin söz veriniz!" cümlesine gelince birden beyninden yıldırımla vurulmuşa döndü. Yüzünde bir damla kan ve bedeninin hiçbir yerinde en küçük bir hareket kalmadı. Sanki vücudu taş kesilmişti. Mektubu Şehriyar'ın suratına fırlatarak:

"Size kurban olsun!" diyebildi.

Sonra da yaşlı gözlerini Şehriyar'a yönelterek boş ve ölü bakışlarla düşmanını bir iki saniye süzdü, elleri ve çenesi kilitlendi, cansız bir beden gibi yatağına serildi. Bayılmıştı... Şehriyar'ın ise sevincinden ağzı kulaklarına varıyordu. Zavallı kızın başucuna dikilmiş, öyle mutlu, öyle neşeli bir hal ile seyrediyordu ki, dışardan biri göreceksin olsa, cadıyı mutlaka yeniden dünyaya gelmiş sanırdı. Lanetli kadın, bu alçakça intikamından doyasıya faydalanmış, düşmanını nasıl olsa ezdiğine ve Adil Giray'la aralarında artık hiçbir engel kalmadığına iyice inanmıştı. Şehzadenin mektubunu aldı, pençesine düşürdüğü avının kanını içip de inine dönen canavarlar gibi, salınarak odasına çekildi. Zavallı Perihan, bedeninin gücü ve gençliğinin yardımıyla bu baygınlığı ancak iki saatte yenebilmiş,

ayıldıktan sonra da ancak bir saat içinde kafasını toplayabilmişti. İlk hatırladığı şey, Adil Giray'ın mektubu oldu. Demek ki bu genç adam, kendisini gerçekten sevmiyor, sever gibi görünerek onun sayesinde esirlikten kurtulmayı veya bir kuvvete kavuşmayı düşünüyordu. Demek ki o güzellikler, o sevgiler ve o yeminlerin hepsi yalandı... Gerçeği öğrenmek Perihan için çok acı oldu, dünyada artık hiçbir şeye, hatta kendi varlığına bile güveni kalmamıştı. Perihan için yaşamının anlamı, Adil Giray'dan gördüğü iltifatlardı; demek ki hayat ancak bu sayede tatlılaşıyor ve anlam kazanıyordu. Şimdi onların da yalancı olduğunu anlayınca, artık yaşamının bir anlamı kalır mıydı? Bir an için kendini pencereden atarak intihar etmeyi ve bir iki dakikalık eziyete katlanarak sonunda bütün acılardan kurtulmayı düşündü. Ama bir vefasız için canını feda ederek düşmanını arkasından güldürüp sevindirmek, aptallıktan başka bir şey değildi... Adil Giray denilen o alçak için bu kadar fedakârlık yapmaya değer miydi? Vücudunu saran ürpertiler gittikçe çoğaldığından yatağına çekildi. Ancak kaybettiği ümitleri gerçekleştirmemiş olarak ölmeden önce toprağa gömülmüş de mezarında tekrar kendine gelmiş bir bedbahtın hayatla ölüm arasında çektiği işkencelere benzer azaplarla kıvranıyordu... Bu sıkıcı beladan kurtulmak için kendi etrafına bakıp oyalanmaya çalışıyor,ama nereye baksa karşısında, Adil Giray'ın vefasız karartısını görüyor, bu işkenceden bir türlü kendini kurtaramıyordu... Uyuyabilmek için gözlerini kapatıyor, ama aynı hayal yine gözünün önüne geliyordu. Bu, çok korkunç bir geceydi. Böyle sonsuz acılar içinde düşünerek sabah etti. Artık, düşünme kabiliyetini bile kaybetmişti. Tam o sırada yakınlarından bir cariyeye içeri girdi ve yine yakınlarından bir muhafızın getirdiğini söyleyerek yatağına bir mektup bıraktı. İşte o anda Perihan, mektubun zarfına bakıp da Adil Giray'dan geldiğini hissedince, tarifi imkânsız bir heyecan ile yatağından fırladı. Mektubu açtı. Heyecandan sanki nefesi kesilecek gibi bir iki defa dikkatle okudu. Adil Giray, bütün olup bitenleri ayrıntıları ile yazmıştı. O gece Şehriyar ile Adil Giray arasında geçen tartışmaları ve Şehriyar tarafından bu gece kendisine gösterilen mektubun hangi şartlar altında yazıldığını iyice anladı. İçi rahatladı. Şehriyar ile aralarında geçen son olayı düşünmeye koyuldu.

Perihan'ın, Adil Giray'a sevgisini ve onun da kendisine olan sevgisini Şehriyar'a bildirmesi büyük bir hata idi. Şu da bir gerçektir ki, kadın zaten bunları bütünüyle öğrenmiş olduğundan inkâr etmenin de bir faydası olmazdı. Adil Giray'ın kendine olan sevgisi ise çoktu. Gece olan hadiseler sonunda

Şehriyar, kendisinin Adil Giray'dan tamamen ümidini kestiğine iyice inanmıştı. Çünkü Perihan, geceleyin meydana gelen olayı, Şehriyar'ı aldatıp oyalamak için şimdiye kadar başvurduğu tedbirlerin hepsinden daha etkili bularak bir yandan da seviniyor, bunu yüce Allah'ın bir iyiliği ve bir yardımı sayıyordu. Bu sevinçle hemen kaleme kâğıda sarılarak, Adil Giray'a bir mektup yazdı, Şehriyar'la aralarında geçen üzücü olayı ayrıntılı olarak anlattı ve mektubu derhal gönderdi. Adil Giray, bu mektubu okuyunca, kadının Perihan'a yaptığı eziyetlere ve kızcağızı bayıltıncaya kadar uğraştığına çok öfkelenildi ve bu hiddetle büyük bir tedbirsizlik yaptı. Sonunu hiç düşünmeden aşağıdaki mektubu yazdı ve temize çekmeye bile gerek görmeden Şehriyar'a gönderdi:

ADİL GİRAY'DAN ŞEHİRİYAR'A MEKTUP

Suratınızın o buruşuk durumunu düşünmeden mecburiyet karşısında size karşı göstermeye zorunlu kaldığım yalancı sevgiye inandığınıza göre, şimdiye kadar İran'da hiç ayna yüzü görmediğiniz, hatta aynanın nasıl bir şey olduğunu bilmediğiniz anlaşıyor. Yirmi dört yaşında bir gencin kırk yaşında bir kadını sevmeyeceğini siz de bilirsiniz. Kendinden yaşlı bir kadınla sevişen gençlere hayatta bazen rastlanabilir ama onlar insan değil, ancak annesinin memesine sarılan birer çocukturlar. Hem, devamlı yükseklerde dolaşan bir gönül, Perihan gibi ilahi bir ışık dururken, ruhunun karanlığı yüzünün ruhsuz beyazlığı ile düzgünlü bir zenciye benzeyen, senin gibi tipsiz bir varlığı nasıl sevebilir? Şah'ın takdirini, oğlunuzun şerefini saçınızın beyazını ve doymak bilmez o arzunuzunalçaklığını düşününüz de benimle ve Perihan'la artık uğraşmayınız! Akşam biçareye yaptığınız eziyetleri öğrendim. Aynı eziyetleri tekrar ederseniz, intikamımı zebanilere aldirmaya mecbur olacağım. Aklınızı başınıza toplayınız! Mektubunuz elimde bir senet olarak duruyor. Bir daha Perihan'ın ya da benim ismimi dilinize dolayacak olursanız, Kazvin'de bu mektubu okumayan kimse bırakmayacağıma, Perihan'ın başına yemin ederim. Ama, beni de yolda öldüreceklermiş. Perihan sağ olsun. Zaten dünyanın ne iyiliğini gördüm ki, öteki dünyaya gitmekten kaçınayım? Hiç olmazsa elinizde şehit olur da yüce Allah'tan ödülümü alırım. Esirinizim, beni bir gece boğdurmak veya zehirletmek elinizdedir. Onu biliyorum. Fakat siz de şunu iyi biliniz ki, bugün Kazvin'de bir kardeşim var. Geleceği aydınlık ve hazır, yaşı henüz yirmi beş bile değil, serveti bütün ömrünü zenginlik içinde geçirmeye yetecek iken, her nedense benim yolumda canını vermeyi en büyük mutluluk sayıyor. Kılıma bir zarar gelecek olsa, mektubunuz onun elindedir. Benim yapabileceğimden birkaç kat daha kötüsünü yapar, hatta gerekirse mektubunuzu davul zurna ile bütün Kazvin halkına ilan ettirir. Asker olduğu halde, bu yolda cellatlığı da göze alır. Gökyüzüne çıksanız ve yerin dibine geçseniz de sizi yine bir dakika bile yaşatmaz... El altından yaptığınız bir hareketinizi iştme yeyim, bilirsiniz ki hemen kulağıma gelir. Şayet duyacak olursam; şunu da laf arasında belirteyim ki, bizim hanedanda kılıca köpek kanı bulaştırmak uğursuz sayılır; ben o uğursuzluğu da göze alır ve sizi kendi elimle Azrail'e teslim ederim. Aklını başına topla ve artık bizimle uğraşma!

Adil Giray'ın Şehriyar'a iletteği bu mektup, mektup değil sanki bir yıldırımdı. Şehriyar'ın eline geçer geçmez, hazırladığı fitne, aniden köpürüp taştı, kime dokunduysa rezil ve berbat etti.

Mirza Süleyman'ın kadınla görüşmesini daha önce anlatmıştık. Şah'ın akıl ve bilincinin körlüğüne bir de gözünün körlüğü eklenince, devlet idaresinde, varlığı ile yokluğu eşit demektir. Hamza Mirza'nın ise, askerlikten başka hiçbir şeyden haberi yoktu. Bu hal karşısında İran'ın tüm devlet işlerini Mirza Süleyman yürütüyor, ama o da bir yandan Şehriyar'ın bir yandan da Perihan'ın tesiri altında olduğundan istediği gibi tam ve düzenli bir idare sistemi kuramıyordu. Adil Giray ve Perihan'ın âşık olduklarını duyunca, buna hiç şaşırmadı. İkisi de genç, güzel ve her bakımdan birbirine denktir. Hem, ikisi de Sünni idi. Perihan aynı zamanda Şemhal'in yeğeniydi. Bir yandan dayısının güç ve nüfuzundan, bir yandan da İran hükümetinin, içinde yuvarlandığı acizlikten ve yetersizlikten istifade ederek sevgilisini İran tahtına çıkarmak isteğine kapılmış olması da gayet normaldi. Böyle bir durumda, sadece Sünnilerden ve Çerkezlerden değil, zulüm ve baskı altında canlarından bezmiş olan Şii İranlılardan da yardım göreceği kesindi. İran'ın bu yaşlı ve devlet devlet adamı, Perihan'ı çok takdir ediyor, hatta onunla evlenerek ve onun hem sarayda, hem de halk üzerindeki büyük nüfuzundan faydalanmak ve makamını sağlamlaştırmak bile istiyordu. Ama Adil Giray gibi asil, genç ve yakışıklı bir genç dururken Perihan'ın, kendisi gibi yetmişini aşmış ve asil bir aileden gelmeyen bir ihtiyarı, vezir bile olsa, tercih etmeyeceği şüphesizdi. Yaşlı adam, bu noktaları dikkate alarak Perihan'la ilgili düşüncelerini kalbinin derinliklerine sonsuza kadar gömmek zorunda kalmıştı. Ayrıca, Şehriyar'ın namus ve ahlak yoksunluğu neredeyse tüm İran'ın dilindeydi. Kendisiyle son görüşmelerinde Şehriyar'ın öfkeyle ağzından kaçırdığı sözler için sonradan yaptığı düzeltmelerin Mirza Süleyman'ın gözünde hiçbir değeri kalmamış, yani Adil Giray'ı aynı zamanda Şehriyar'ın da sevdiğine iyice inanmıştı. Aynı erkeği delicesine seven, nüfuz ve kudret sahibi bu iki kadının, aşk yarışı yüzünden İran devletini, telafisi olmayan felaketlere sürükleyebilecek birtakım işlerden geri kalmadıkları ve bundan sonra da geri kalmayacakları anlaşılıyordu. Bu gibi tehlikeli işlerden doğabilecek sorumluluk ise, hükümet başkanı olduğuna için, herkesten önce kendisine ait olacaktı. Yapılacak en doğru iş, hem kadınları, hem de Adil

Giray'ı mezara sürükleyebilecek olan bu fitnelerin, bedeli her ne olursa olsun, önünü almaktı. Mirza Süleyman da bunu yapmaya karar verdi. Sadece bir nokta kendisini düşündürüyordu; bu konuda Şah'a fikrini sorarsa söz anlatamayacağını ve hem de Perihan'la Şehriyar'ı kendine düşman edeceği için, onların ortak suçlamaları altında ezilip yok olacağını biliyordu. Hamza Mirza, birkaç gün önce asker toplamak üzere başkentten ayrıldığı için, ondan yardım istemeye de olanak yoktu. Olanak bulsa bile bu konuda ondan yardım beklenemezdi. Çünkü Hamza Mirza, olgun bir genç olmasına rağmen, annesinin nüfuz ve tesirinden hâlâ kurtulamamıştı. Annesi ne dese hemen inanır, onun sözünden dışarı çıkmazdı. Halası Perihan'ı da çok yüksek ahlaklı, ideal bir insan olarak tanıdığı için, Perihan'ın zararına söylenecek en küçük bir sözü dahi küfür sayacağını çok iyi biliyordu. Bu şartlar altında sadece zekâsına ve kendi gücüne güvenmekten başka alternatifi kalmıyordu. Son konuşmalarında Şehriyar, kendisine "Muhafızların ayaklandırılması tehlikesi" diye bir şeyden söz etmişti. Bu, üzerinde durulması gereken çok önemli bir husustu. İran devleti için en yakın tehlike, şüphesiz Adil Giray ile Perihan aşkıydı. Bunların girişimi, Sünnilik adına olduğundan, ellerindeki gücün merkezinin, Çerkez ve Dağıstanlı muhafızların komutanı Ali Kuli Han olabileceğini çok iyi biliyor ve bu nedenle Ali Kuli Han'ı öldürmek ve komutasındaki muhafızları da hemen sınır ötesine göndermek suretiyle, fitne ve kavganın merkezini ortadan kaldırmak istiyordu..

Ama, Ali Kuli Han, Perihan'a son derece bağlı olduğu gibi, işlerinde ve yerinde tedbirleriyle Şehriyar'ın da büyük güvenini kazanmış bir komutandı. Böyle bir harekete girişmek, başına büyük dertler açacak, onu ortadan kaldırdığı gün, iki kadının da düşmanlıklarına maruz kalacak ve bin canı olsa, ellerinden kurtulamayacaktı. En iyisi, Ali Kuli Han'ı yanına almak ve bu yolla onun da sırlarını öğrenmekti. Harekete geçeceği an, ancak bu şekilde yapacaklarına engel olabilirdi. En akıllı iş buydu. Başka çıkar yol yoktu. Kendisinin esas güvendiği adam ise, muhafızlardan Mâzenderan tüfekçilerinin subayı olup, Şah Abbas zamanında, Revan savunmasında yaptığı büyük işlerle ve kahramanlıklarıyla haklı bir ün kazanan Rüstem Han'dı. Bu adam bir aslan kadar cesur, siyasi işlerde de bir tilki kadar kurnaz ve hileciydi. Komuta ettiği askerler üzerinde çok güçlü bir otoritesi vardı. Mirza Süleyman'a karşı sonsuz bir saygı duyar ve onun her emrine itaat eder, askerlerini de itaat ettirirdi. İhtiyar vezir, bunları dikkate alarak önce Rüstem Han'ı çağırttı, mevzuyu ona iyice anlattı. İran'da böyle Sünni bir devlet

kurulduğu takdirde, bunun hem kendileri için, hem de halk için her bakımdan zararlı olacağını anlattı. Perihan'la Şehriyar'ın Adil Giray'a karşı besledikleri aşkı ise, İran hükümetinin ve milletin namusuna sürülmüş birer leke olarak adlandırıldı. Bu lekeyi temizlemek için de, üçünü birden asker kuvvetiyle devletin başından defetmekten başka çare olmadığını sözlerine ekledi. Sonuçta, bu önemli işin başarılması işini Rüstem Han'a verdi. Rüstem Han'dan bunun için söz aldıktan sonra, Ali Kuli Han'ı çağırttı. Aralarında hararetli bir konuşma geçti.

Mirza Süleyman: "Bilmem duydunuz mu? Şemhal'den Perihan'a Cezmi Bey adında bir adam gelmiş."

Ali Kuli Han: "Evet, gelmişti, bazı hediyeleri vardı, kulunuza müracaat etti, kendim görüştüm."

"Ben bu devletin yabancısı mıyım? Bana niçin haber vermediniz?"

"Bir takım hediyeler getirmiş olan ve devletle ilgili bir işi olmayan basit bir adamı haber verip de bu kadar basit bir şey için, bunca işiniz arasında sizi rahatsız etmeye gerek görmemiştim."

"Tam aksine, çok gerekliydi. Çünkü Cezmi'nin buraya başka maksatlarla geldiği anlaşıldı. O zaman gelişinden haberim olsaydı, yaptığı işi daha başında önlemiş olurduk. Cezmi denilen bu adam, nerede ise derhal, bulup getiriniz!"

"Cezmi Bey, getirdiği hediyeleri vermiş ve daha o zaman geri dönmüştü."

"Yok yok, hayır dönmedi! Cezmi halen buradadır."

"Eğer buradaysa şimdi gider derhal buldururum."

"Sizin muhafız birliğinden Dağıstanlı bir Musa Kâzım ile bir de Abbas varmış. Onları da isterim."

"Dediklerinizden Abbas'ı getireyim. Ancak Musa Kâzım'ı şu anda getirmeme imkân yok, çünkü Hamza Mirza hazretleriyle gitmişti. Çok lüzumlu ise getirilmesi için hemen adam gönderelim."

"Gerek yok, bir tanesi de yeter."

"Şimdi gider, hemen gerekeni yaparım." dedi ve çıktı.

İhtiyar vezir Mirza Süleyman, tahminlerinde yanılmamıştı. Ali Kuli Han gerçekten Perihan'ın en güçlü dayanağı ve planlarının destekçisiydi. Çerkezlerden olan veya milliyet, mezhep gibi manevi bağlarla kendisine bağlı olan altı yedi bin kadar muhafızın reislerine de maksadı kabul ettirmiş ve kendilerinden namus sözü almıştı. Hiç de küçümsenmeyecek bu kuvvet sayesinde, istediği saatte İran hükümetini alaşağı edebilirdi. Perihan'ın saltanatı hele bir ilan edilsin, ondan sonrası kolaydı. Şah İsmail olayından beri halk, aslında Perihan'a İran'ın manevi reisi olarak bakıyor, devletin kendilerini memnun eden iyi hareketlerini Perihan'dan, memnun olmadıkları kötü davranışları da Şah'ın çevresindeki zalimlerden biliyordu. Şah'ın devrilmesinden sonra kurulacak yeni idare güçleninceye değin halkı şüphelendirmemek için, mezhep meselesi gizli tutulacaktı. Uygun zamanda Şah'ı devirmek onlar için basitti. Çeşitli zulüm ve haksızlıklar altında inleyen halk, böyle bir işi hiç şüphesiz sevinç ve memnuniyetle karşılayacaktı. Bu şekilde, birkaç zalim ortadan kaldırılacak ve devlet işlerinde aslında hiçbir etkinliği olmayan Şah da, uygun bir köşeye çekilecekti. Ali Kuli Han, bu gerçekleri çok iyi biliyordu. Halasının yüksek ahlakına eskiden beri hayran olan Hamza Mirza'nın bile idare edilmesi, mümkün olacaktı. Ama Şehriyar, o lanet olası kadın sağ kaldıkça, Hamza'yı halasından daha fazla etkisi altında tutacağından, bazı kötü ve hatta tehlikeli durumlar ortaya çıkabilirdi. Kadının öldürülmesi de mümkün olmayacaktı. O zaman Hamza Mirza'yı hem annesinin intikamını almaktan, hem de babasının saltanatından vazgeçirmek mümkün olmayacağı düşünüldü ve tasarlanan darbe girişimi, Hamza Mirza'nın sınır boylarında savaşla meşgul olacağı zamana bırakıldı. Çünkü Hamza Mirza, sınırda Türk ordularının saldırısını durdurmaya uğraşırken, başkentte böyle bir olay baş gösterince, iki ateş arasından kendini kurtarıp, intikam ve saltanat mirası gibi davalarla uğraşmaya fırsat bulamayacak ve fırsat bulsa bile başarılı olamayacaktı. Hem Mirza, cesaretiyle her zaman en tehlikeli yerler de bulunduğundan, gerekirse birkaç fedai ile onu ortadan kaldırmak da çok zor bir iş olmayacaktı. Ancak Perihan bu darbe sırasında, ait olduğu hanedan üyelerinden hiçbirinin, hatta ölüm kadar nefret ettiği can düşmanı Şehriyar'ın bile kılına zarar gelmemesini istiyor, Adil Giray da sevgilisinin bu temiz düşüncesine candan katılıyordu. Ali Kuli Han'a gelecek

olursak; hedefe ulaşabilmek için, Safevi hanedanının tüm üyelerini gerekirse bir çırpıda öldürmekten çekinmezdi. Ama ne çare ki, Perihan'la Adil Giray'ın emirlerine kesinlikle uymak zorundaydı. Darbe sırasında kimsenin burnunu bile kanatmayacağına dair onlara söz vermişti. Sonuçta bu kutsal amacı kanla lekelememe konusunda kesin karara vararak, hemen teşebbüse girmişler, işin bitirilmesini ileride daha uygun bir zamana bırakmışlardı. Ali Kuli Han ile Vezir arasında geçen konuşmanın kısalığı, soğukluğu ve sertliğinden de anlaşıldığına göre; Ali Kuli Han, Süleyman Mirza'dan Cezmi adını duyar duymaz, işin bir ölçüde vezir tarafından duyulduğunu derhal anlamıştı. Mirza Süleyman, o ana kadar Perihan'la Şehriyar'ın ortak düşmanlıklarına hedef olmaktan korkmasa Ali Kuli Han'ı ortadan kaldırmayı dünyanın en kolay işlerinden sayıp dururken, bu konuşma sırasında onun takındığı korkusuz tavırlarından bunun o kadar da kolay olmadığını hissetmişti. Çünkü Ali Kuli Han, gerektiğinde hayatını koruyacak kudrete sahip olmasa, bu kadar soğukkanlılık göstermezdi. Ali Kuli Han, Cezmi'nin de yardımıyla amacına ulaşmıştı. Ancak kendisinin bir saldırıya uğraması ve Cezmi'nin de yakalanması ihtimalini düşünerek, Adil Giray ile Perihan'ı da zor duruma düşürmemek için, Cezmi'yi şeytanların bile bulamayacağı gizli bir yerde saklamıştı.

Cezmi'nin, tüm bu olan bitenlerde çok mühim bir rolünün olduğunu, Muhafız Birliği komutanlarının içinde Musa Kâzım'dan başka hiç kimse kesin olarak bilmiyordu. Musa Kâzım ise, küçük rütbeli bir subay olmasına rağmen, iyi ahlakı ve dürüstlüğü sayesinde, bütün Çerkezlerle ve Dağıstanlılara kendini sevdirmiş ve güven vermişti. Ali Kuli Han, Şah'ı devirmek için birleşenlerle Cezmi arasında Musa Kâzım'ı işin henüz başında haberci yapmış ve darbecilerin onlarla sınırlı olduğu izlenimi yaratmıştı. Darbeciler yeteri kadar çoğaldıktan sonra, bu haberleşmeyi de kesmek ve tedbiri artırmak amacıyla, Musa Kâzım'ı Hamza Mirza'nın yanına gönderdi. Musa Kâzım'ın giderken darbecilere verdiği emir, Cezmi'nin bizzat ya da yazılı olarak verdiği emirlere harfiyen uymasını söylemekten ibaretti. Cezmi'nin saklandığı yeri sadece, kendisi ile kendinden önce ilişki kurduğu Abbas biliyordu. Abbas, paraya karşı çok hırslı bir adam olduğu için, işin başında, fazla para koparmak için, bazı açgözlülükler yapmışsa da, hem Cezmi'den, hem de Ali Kuli Han'dan aldığı yüklü bahşişlerle gözü iyice doymuştu. Şimdi üzerine aldığı görev, kendisinin yiğit karakterine son derece uygun olduğundan, şu dünyada amacı uğruna çalışmaktan ve fedakârlık

etmekten daha büyük bir lezzet ve arzu görmemeye başlamış ve bu tutumu ile Ali Kuli Han'ın gözünde, görünüşte basit bir muhafız olmakla beraber, gerçekte en güvenilir ve en değerli bir arkadaş olmuştu.

Tüm bu bahsettiğimiz nedenlerden dolayı Ali Kuli Han, yapacakları iş başarıya ulaşsa bile, kendisinin bu işteki katkısının meydana çıkmayacağına kesin olarak inanıyordu. Hem Perihan'ın ve özellikle Şehriyar'ın kesin itimadını da kazanmıştı. Mirza Süleyman, kanıt olmadan sırf kuşkulara dayanarak kendisine kötülük yapmaya hiçbir zaman cüret edemezdi. Vezir, kendisine bir kötülük yapmaya kalkışsa bile, arkasında onu korumak için için beş altı bin silahlı asker hazırda bekliyor ve vereceği küçük bir işarete bakıyordu. Bu nedenle, Ali Kuli Han, Vezir'in bazı konuları biliyor olmasından ve kendisine karşı gösterdiği üstü kapalı tehditlerden hiç çekinmemiş ve ürkmemişti. Cezmi'ye daha tedbirli davranmasını ve çok iyi gizlenmesini öğütlüyor ve Abbas'a da gereken emirleri veriyordu.

İşte tüm bunlar olurken Ali Kuli Han Vezirlik dairesinin yolunu tuttu. İçinde korkunun, telaş ve endişenin zerresi bile yoktu. Hem kendisi, hem de yanında götürdüğü adamları tepeden tırnağa kadar silahlıydılar. Askerlerini, gerektiği zaman görünüşte kendisine şahitlik etmeleri için, gerçekte ise Vezir'e, gözdağı vermek amacıyla yanında götürüyordu.

Ali Kuli Han, askerlerini dışarıda bıraktıktan sonra Vezir'in yanına yalnız girdi. Çok sakın bir şekilde söze başladı: "Efendim, Cezmi'nin şu anda Kazvin'de bulunduğu dair ortalıkta dolaşan söylentiler tamamen uydurmadır. Hiçbirinin aslı astarı yoktur. Cezmi, geldiğinin üçüncü günü gitmiş. Buna tanıklık edecek birkaç yüz kişiyi birlikte getirdim. Arzu ederseniz huzurunuzda gelsinler ve bildiklerini söylesinler. Hem öyle uydurma haberlere bu kadar önem verilecek olursa, daha geniş dedikodulara yol açar ve bunlar devletin onuruna da dokunur. Emriniz uyarınca Abbas'ı da birlikte getirdim."

Bu söylediklerinden sonra Mirza Süleyman, karşısındaki adamın halinden ve bu sözlerinden, hem Cezmi'nin Kazvin'de olduğunu, hem de Ali Kuli Han'ın Cezmi'yi kendisine vermeme kararında olduğuna inanmıştı. Ancak bu fikrini açıklamakta belli bir süre hiçbir yarar yoktu ve yeterince zamanı vardı. Ali Kuli Han'ın söylediklerine inanmış gibi göründü. Hem devlet aleyhine girişilecek bir işte, basit bir yabancıнын İran'da olmasıyla

olmamasının ne rolü olabilirdi? Yaşlı ve deneyimli adam, içinden böyle düşünüyor ve biraz teselli oluyordu. Ali Kuli Han, madem amacını gizli tutuyordu, kendisi de bir süre aynı şekilde hareket etmeye karar verdi. Geçici olarak gönlünü almak suretiyle Ali Kuli Han'ı oyalayacak ve tam sırası geldiği zaman etkili darbesini indirecekti.

Ali Kuli Han'ın Cezmi hakkında söylediklerine bütünüyle inanmış gibi davrandı, böyle basit ve uydurma bir habere fazla önem verilmemesi konusundaki öğütlerini de sanki uygun ve takdire değer bulmuş gibi yaptı. Kendisinden gördüğü büyük yardımları Şah'a da arz edeceğini ekleyerek, Ali Kuli Han'ı da oldukça büyük övgülere boğdu. Bu davranıştan amacı, Han'ı iyi niyetlerine mümkün olduğu kadar inandırmak ve inandıramadığı takdirde, en azından gereken önlemleri alabilmek için zaman kazanmak üzere, darbecilerin harekete geçmelerini biraz olsun geciktirebilmektir. Çünkü Ali Kuli Han'ın korkusuz davranışları ve cesur konuşmaları, tehlike bulutlarının elle tutulacak kadar yaklaştığını gösteriyordu. Fırtına neredeyse başlayacaktı. Kurt Vezir, Ali Kuli Han'a daha çok güven vermek için, Abbas'ı yanına çağdırmayı bile bir aralık düşündü. Ama araştırdığı bu önemli meselenin ayrıntılarını çok iyi bilmiyordu. Abbas'ın ağzından belki bir şeyler alabilirdi. Ama, yine Ali Kuli Han'a güveninde bir eksiklik göstermemek fikrindeydi. "Zaten ortada bir şey yok ki. Olmayan bir şey hakkında ne bilgisi alınacak? Ortalıkta dolaşan dedikoduların tamamen asılsız olduğu anlaşılıyor. Ama çaresiz, görevde kusur etmeye gelmez. Bir kere de Abbas'tan soralım. Bir adamı sorguya çekmek de devletin haysiyetine dokunacak değil ya!.." diyerek Abbas'ı huzuruna getirtti ve onu sorgulamaya başladı:

Mirza Süleyman: "Cezmi Bey adında birisini tanıyor musun?"

"Hangi Cezmi Bey?"

"Hangi Cezmi Bey mi? Şemhal'den Perihan efendimize hediye getirmek gayesiyle Anadolu'dan gelen Cezmi Bey..."

"Uzun zaman önce Dağıstan'dan bir Mirza Cezmi gelmişti... Sorduğunuz adam o ise kendisiyle bir kez görüşmüştüm. Şimdi görsem tanımam bile..."

"Kendisiyle hangi konuda görüştün?"

"Dağıstan'da çok yaşlı bir babam vardı. Ondan haber sordum, o da bir şey bilemedi. Meğer Dağıstanlı değilmiş..."

Mirza Süleyman: "Peki nereliymiş?"

Abbas kendini toplayarak: "Nereli olduğunu bilemiyorum. Bu beni ilgilendirmedeği için sormadım. Dağıstanlı değilmiş ve bana babamdan haber veremedi."

Abbas'ın yaptığı yanlış düzeltme gereği duyan Ali Kuli Han, lafa karıştı:

"Yok efendim, adam Dağıstanlı'ydı. Bu zavallının babası ölmüş. Kötü bir haberi vermemek için Dağıstanlı olmadığını söylemek mecburiyetinde kaldı."

Bunun üzerine Mirza Süleyman kuşku dolu bir halle Ali Kuli Han'a baktı ve: "Görüşüklerinde siz de yanlarında mıydınız?"

Abbas, Ali Kuli Han'dan daha hızlı hareket ederek: "Kesinlikle efendim. Yanımızdaydılar. Ben basit bir muhafızım. Subayım yanımda olmadan, düşman memleketinden gelmiş bir adamla nasıl görüşebilirim? Casus mudur? Neyin nesidir? Nereden bileyim? Bakınız zavallı babacığım ölmüş de Han hazretleri acıyıp bana haber vermediler. Keşke haberim olsaydı da beş vakit namazdan sonra ruhuna birer fatiha okusaydım..."

Mirza Süleyman: "Fazla konuşmanın gereği yok... Sadece sorduklarıma cevap ver!"

Abbas: "Şimdiye kadar ne sordunuz da cevap vermedim? Sadece bir kere görüştüm. Onda da Han hazretleri benimle beraberdiler."

"Cezmi Bey'le kaç defa görüştünüz? Doğru söyle!"

"Hayatımda yalan söylemiş adam değilim."

"Yalan söylüyorsun. Sana, doğru söyle diyorum. Sonra yalanın ortaya çıkarsa, adam öldürürler. Orasını akletmiyor musun?"

"Yemin ederim doğru söylüyorum. Yalanım meydana çıkarsa istediğiniz cezayı verirsiniz."

"Sen Şimdi, Cezmi'nin neden buraya geldiğini bilmiyorsun ha?"

"Nasıl bileceđim? Hiç benim gibi garibin ađzına dűŐecek kadar kolay bir iŐ için dűŐman memleketinden buralara adam mı gelir?"

"Sen kurnaz ve fitneci bir dűzenbaza benziyorsun. Seni cellat elinde bűlbűl gibi konuŐtururlar."

Ali Kuli Han yine korkusuz bir Őekilde sűze katılarak gűlűmsedi ve: "Bu garip mi fitneci dűzenbaz?"

Abbas, Ali Kuli Han'a: "Beni siz çok iyi tanıyorsunuz. Allah rızası için sűyleyiniz!"

Mirza Sűleyman: "Gevezeliđin lűzumu yok diyorum sana. Sorduđum sorulara cevap ver."

"Ne emrederseniz işte onlara cevap veriyorum ya!"

"Sen Őimdi, Cezmi'nin neden geldiđini bilmiyorsun űyle mi?"

"Nereden bileceđim? Anadolu'dan gelmiŐ bir adam. Belki daha űnceden ruhlarımız bile gűrűŐmemiŐken koca Kazvin'de sırrını paylaŐmak için bu fakir Abbas'ı mı bulacak?"

"Cezmi Bey'in Őu anda nerede olduđunu da bilmiyorsun, onu da sűylemeyeceksin deđil mi?"

"Ben o adamcađzı sadece bir kez gűrdűm efendim. Ondan beri ayaklı canavarın nereye gittiđini, Őimdi nerede bulunduđunu műneccimlik yaparak mı bileceđim?"

"Cezmi ile beraber muhafızları kıŐkırtıp ayaklandırmaya kalkıŐan, sonra da hadise duyulunca Cezmi'yi saklayan sen deđil misin,kűpek? Yaptıklarının, bildiklerinin hepsini Őimdi tek tek sűyleyecek misin? Aksi takdirde senin vűcudunu parçalatırım."

"Size yanlıŐ haber vermiŐler. BoŐ yere gűnahımı alıyorsunuz. Ben kimim ki, muhafızları ayaklandırmaya kalkıŐacađım? Benim gibi zavallının sűzűne kim

itimât eder? Hayatımda bir köpek besleyip de onu bile arkadan gezdirmeyi beceremedim."

"Seni uyanık seni! Bir gram aklı ile devleti kandırmaya çalışıyor... Sorduğum şeyleri şimdi söylemezsen, sonra cellat önünde hepsini bülbül gibi söylersin... Ama o zaman iş işten geçmiş olur. Han hazretleri, şimdi bu adamı götürün! Muhafızların zindanında zincire vurun!"

"Ne isterseniz yapabilirsiniz güç ve kudret elinizdedir. Zavallılara Allah yardım etsin."

Bu sert konuşmaların havası içinde Abbas odadan çıkarılınca, Ali Kuli Han, sinirli ve şüpheli bakışlarla Vezir'i süzerek:

"Mirza Bey, bu zavallıyı hangi suçundan ötürü zindana atalım?" diye konuşmaya başladı. Mirza Süleyman, Abbas'tan bir şeyler öğrenmenin mümkün olmayacağını daha konuşmasının başında anlamıştı. Sonraki konuşmaları, Ali Kuli Han'ın giriştiği işlerden haberi olduğunu göstermek ve üstü kapalı bir tehditle cevap vermek gayesini güdüyordu. Bu gayeyi gerçekleştikten sonra Abbas'ın hapsedilmesini emretmesi ise, soruşturmasını bir sonuca bağlamış olmak içindi. Gülümseyerek cevap verdi:

"Maksadım Abbas'ın gerçekten hapsedilmesi değildir. Sarayın bazı dairelerinde birtakım dedikodular baş göstermiş. Şah hazretleri de meraklanıyorlar. Konunun incelenmesi için emir aldık. Herkesi yatıştırmak için Abbas'ı sorumlu tuttuk. Konunun incelenmedik bir tarafı kalmadığına dair her türlü kuşkuyu ortadan kaldırmak için kendisini biraz korkuttuk. Ortada bir şey olsaydı, bu tehditlerimiz karşısında elbette söyleyecekti. Demek ki bir şey yokmuş. Bununla birlikte, ifadelerine hemen inandığımızı gösterseydik, bunca tehditlerimiz sonunda haksız ve yersiz bir şüpheden ibaret kalacak, bu ise, devletin onuruna zedeleyecekti. Onun için böyle davranmaya mecbur kaldık. Zaten Abbas'ın hapsini de size havale etmedik mi? Hakkında güvence vermiş, affetmiş ve hapis emrinizi geri aldırılmış olur, kendisini yine görevine devam ettirirsiniz. Konu da böylece kapanır gider."

Mirza Süleyman'ın bu sözlerine karşı, Ali Kuli Han: "Allah uzun ömürler versin." diyerek kibarca teşekkür etti. Saatlerce devam eden bu rezil komedi de böylece sona erdi ve oyunun bir perdesi kapandı.

Vezirlik makamındaki Mirza Süleyman'ın yanından ayrılan Ali Kuli Han, Abbas'ı, Cezmi'nin Dağıstanlı olmadığına dair ağzından kaçırıldığı sözler yüzünden sert bir şekilde azarladı. Abbas da istemeyerek yaptığı bu hatadan ötürü çok üzgündü ve komutanından özür diledi. Gece olmuştu. Ali Kuli Han çok planlı hareket ederek ve dolambaçlı yollardan geçerek Cezmi'nin yanına gitti. Vezir'le aralarında geçen olayı ayrıntılarıyla ona anlattı. İkisi kafa kafaya verdiler ve bu durum karşısında nasıl davranılması gerektiği hakkında fikirlerini açıkladılar. Konuşmalarının özeti, Adil Giray ile Perihan'ın kan dökme işine bir çare bulmaktı. Konu bu kadar tartışıldıktan ve iş bu seviyeye geldikten sonra kaybedilecek vakit yoktu. Bir gün bile geçirmek, bütün bir hayat boyunca yalnız bir kere ele geçecek olan fırsatı bir anda yok etmek ve kendilerini de uçuruma sürüklemek demektir. Hemen harekete geçmezler ise, hepsinin yok olacağı, gün gibi ortadaydı. Perihan'la Adil Giray'ı ikna etmek için onlara başvurmaya karar verdiler. İkna edilmeleri mümkün olmazsa, kendi düşüncelerine göre davranmaya karar verdiler. Ancak, şu okuduğunuz trajedinin son perdesini, bu oyunun esas sahneyicisi olan Şehriyar, iki gece sonrası için hazırlamış bulunuyordu. Bu yüzden kararlarını uygulamaya fırsat ve olanak bulamadılar...

Perihan'a yaptıklarına sinirlenerek Adil Giray'ın Şehriyar'a gönderdiği son mektubu okumuştunuz. Kadın kendini, parlak ümit güneşinin doğuşunda hayatın en büyük, en mutlu bayram sabahında sanırken, Adil Giray'dan o hakaret ve tehdit dolu mektubu alınca, kudurmuş bir köpeğe döndü. Damarlarında kan yerine korkunç bir ateş dolaşmaya başladı. Kalbindeki o tatlı hayaller, tıpkı çürümüş ve kurtlanmış meyveler gibi zehirli bir kine dönüştü. Kadının yüreğinde beslediği şey, zaten gerçek bir aşk değil, sönmek bilmez bir aşk ateşiydi. Adil Giray, onun şehvet arzularına hizmet edemeyeceğini açıkça bildirince, genç adam onun gözünde Perihan'dan daha kötü görünmeye başladı. Henüz birkaç saat önce Adil Giray'ın yolunda canını bile feda edeceğinden dem vururken, birkaç saat içinde o kadar değişti ki, zavallının canına kastetmekten başka bir şey aklına gelmez oldu. Arzu ve istek dolu bedeninden kaçan Adil Giray'ı mezarın kucığına teslim etmekten başka bir maksadı kalmadı. Bu canice hedefini nasıl gerçekleştirebileceğini düşünmeye başladı. Kişiliğine en uygun gelen şekil, bir gece yanına cellatları alarak, habersizce Adil Giray'ın odasına girmek ve talihsiz gencin boğulmasını zevkle seyretmektir. Çünkü şehzadenin son mektubundaki o müthiş hakaretlerin intikamını ancak bu şekilde alabilecekti. Bir de Adil

Giray can çekişirken elbette kendisine daha müthiş hakaretler yağdıracak, kendisi de o hakaretlere karşı, hakaret, sövüp sayma ve beddualarla vereceği cevaplarla içindeki domuz kinini bir dereceye kadar söndürmüş olacaktı. Ancak bu iş, sandığı kadar basit değildi. Hayal ettiği ölüm sahnesini ve bunu seyretmekten duyacağı zevki gerçekleştirmeye fırsat göremiyor, sinirinden deliriyordu. Çünkü Perihan'la taraftarlarının Adil Giray'ı her ne olursa olsun, sonuna kadar koruyacakları ve bunun için gereken tedbiri alacakları kesindi. Kadın, Adil Giray'ı öldürtmeyi başarsa bile sonunda bin canı olsa, Perihan'ın kılıcından, bu canlarının hiçbirini kurtaramayacağını da çok iyi biliyordu. Oysaki tatlı canı çok kıymetliydi. Onu koruyabilmek için, sadece Adil Giray'ı öldürtmek yetmeyecek, bu kıyamet yolculuğunda Perihan'ı da ona arkadaş yapmak gerekecekti. Namussuz kadının en çok güvendiği şey, kocası üzerindeki tesiriydi ama amacına ulaşmak için bu etkisinde de faydalanamazdı. Çünkü Perihan'ın Şah üzerindeki nüfuzu da kendi nüfuzundan az değildi. Bu şartlar altında, Perihan'ın cezalandırılması için kocasına gidecek olsa, Şah, hemen kararını vermeyecek, kız kardeşini de mutlaka dinleyecek ve belki kendisiyle yüzleştirecekti. İş bu noktaya geldikten sonra, Perihan'ın güzel konuşma kabiliyeti ve ikna gücü karşısında başarılı olma şansı sıfırın da altına düşebilir ve sonuç kendi zararına olurdu. Tüm bu düşündüklerinin yanında, Adil Giray'ın elinde güçlü bir silah da vardı. Kendi el yazısıyla yazıp gönderdiği aşk mektubu... Bu kadar tehlikeli bir iş kendi eliyle kendi mezarını kazmakla eşdeğerdi. Bu işte oğlu Hamza Mirza'dan yardım istemeye de cesaret edemezdi. Çünkü Adil Giray'la Perihan'ın kötü işlerle uğraştıklarını söylese, halasını eskiden beri meleklerden daha temiz bilen Hamza Mirza'yı buna ikna etmek asla mümkün değildi. Bu durumda yine soruşturmalara, yüzleştirmelere dönülecek ve sonuç kendi zararına olacaktı. Oğluna Adil Giray'la Perihan'ın seviştiklerini söylese ikisini de çok seven ve üstün niteliklerine hayran olan Hamza Mirza, bunu da çok uygun bulacak ve bir an önce evlenmeleri için belki de çareler aramaya kalkışacaktı. Bu da işine gelmiyordu... Amacına ulaşabilmek için, para kuvvetiyle muhafızları kışkırtmaktan başka yol kalmıyordu. Bu işi nasıl yapacağını planlarken, Mirza Süleyman'ı da yanına alabilme ümidine kapıldı. Çünkü ihtiyar vezir, bu makamı Hamza Mirza sayesinde elde ettiği gibi, ileride makamını koruyabilmesi de, İran tahtının tek mirasçısı olan Hamza Mirza'ya bağlıydı. Bu düşüncelerle Vezir'i yanına çağırttı.

Aralarında uzun bir konuşma geçti.

Şehriyar: "Adil Han ile kardeşimiz Perihan'ın düzenledikleri olay hakkında kulağınıza gelen haberleri ne kadar araştırabildiniz?"

Mirza Süleyman: "Efendim, incelemelerime göre, böyle bir olay ya hiç yoktur, ya da çok akıllıca düzenlenmiştir."

"Siz ileri görüşlülüğünüzü bugünlerde keramet derecesine götürmeye başladınız Mirza Efendi! Sanki yolda hamile bir kadına rastlasanız karnındaki çocuğun kız mı, erkek mi olduğunu da bileceksiniz..."

"Lütfen merhamet ediniz hanımefendi! Ben öyle alay edilecek bir laf etmedim. İzin verirsiniz açıklayayım."

"Sizi bunun için çağırdığımı bildiğiniz halde açıklama yapmak için ayrıca izin istemenize gülmek mümkün mü?"

"Efendim başından anlatayım! Şu derviş kılıklının dilekçesinde isimleri yazılı olan Musa Kâzım'la Abbas'ı arattım. Abbas bulundu. Musa Kâzım'ı bulduramadım. Mirza hazretlerinin yanına gitmiş. Abbas'ı getirttim ve iyice sorguya çektim, korkuttum. Dağıstan'daki yaşlı babasından haber alabilmek için Cezmi Bey'i sadece bir defa gördüğünü söyledi. Ne kadar sıkıştırdımsa da aynı ifadede ısrar etti. Sözlerinin doğruluğuna komutanı Ali Kuli Han'ı da tanık etti. Ali Kuli Han da kendisini onaylıyor. Cezmi Bey buraya geldiği zaman kendisini Perihan hazretleriyle Ali Kuli Han görüştürmüş. Cezmi, geldiğinin üçüncü günü de dönüp gitmiş. Ali Kuli Han efendimizin güvenlerine lâyık, sadık bir adam ise dervişin dilekçesi yalandır, ortada öyle isyan falan yoktur. Ali Kuli Han, şayet ahlâkını bozup da isyancılarla işbirliği yaptıysa, çok büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunduğumuzu söylemeye bile lüzum yok... Sözlerimden amacım bu gerçeği arz etmektir."

"Nerden bilebiliriz, belki de isyan olacaktır ve Ali Kuli Han'ın da bundan haberi yoktur."

"Bu şekil bir ihtimali akla getirmek bile abestir Sultanım! Çünkü Ali Kuli Han, Cezmi'nin gittiğine ve Abbas'ın da hiçbir şeyden haberi olmadığına dair o kadar güçlü güvence verdi ki, bu söyledikleri doğru ise, dervişin dilekçesi baştan aşağı yalandır. Dilekçede yazılı olanları yalan kabul edersek, fitnenin varlığını düşünmeye bile gerek kalmaz. Dilekçenin doğruluğunu kabul edecek

olursak, bu takdirde Ali Kuli Han'ın güvencesi, amaçlarını gizlemek için başvurulmuş bir çaredir."

"Siz ortada duran iki ihtimalden hangisine inanıyorsunuz?"

"Ben öncelikle işin kötü ihtimalini düşünmek zorundayım, bu genel bir kuraldır efendimiz! Biz de konuyu kötü tarafından düşünelim, tedbirimizi ona göre alalım, eğer şansımıza iyi çıkarsa ne kaybetmiş oluruz?"

"Ne demek ne kaybetmiş oluruz? Lüzumsuz birtakım tedbirlere kalkışılacak... Belki arada kan da dökülecek..."

"Biz konuyu iyi tarafından ele alır da hiçbir tedbire gerek görmezsek sonunda koca bir devlet yok olmaz mı?"

"Hepiniz erkek milletsiniz! Hiç merhametiniz yok. Bununla beraber devletimizi fitneden, kötülükten korumak için gerekli bazı ön tedbirleri almaya, gerektiğinde güç kullanmaya ben de taraftarım. Ben size olayın gerçek olup olmadığını bir iki saate kadar öğrenirim. Eğer varsa, önüne geçmek için nasıl bir tedbir düşünüyorsunuz?"

"Konuyu Şah hazretlerine bildirmez miyiz?"

"Sen iyice yaşlandın be adam. Perihan'ın böyle bir suçuna, sadece bizler değil, bütün dünya şahitlik etse, efendimizi inandırmak imkânı yoktur."

"Peki Hamza Mirza'ya haber ulaştırsak nasıl olur?"

"Memleketin halinden hiç haberin yok? Mirza Hamza'nın, halasına ne kadar düşkün olduğunu bilmiyor musun? Gökten melekleri indirip şahit göstersek, o çatlağı buna inandıramayız."

"Demek ki güçsüzlük devlete, güç ise fesatçılara geçmiş. Onlar her istediklerini yapacaklar. Biz ise karşılarında eli kolu bağlı olarak duracağız."

"Ben kadın olduğum halde umutsuzluğa kapılmadım. Sen koca bir vezir iken ümitsizliğe düşersen onlarla nasıl mücadele edebiliriz?"

"Şah'tan da, Şah adayı olan Şehzade'den de güç alamayınca, bir aciz vezir tek başına ne yapabilir?"

"Tuhaf! Katilleri, fitnecileri devletin askeri, jandarması yola getirmez de bunu şahlar, şehzadeler mi yapar?"

"Özür dilerim! Öyle demek istemedim. Elbette devletin askeri ve jandarması yapar. Lakin onlara gereken emri kim verecek?"

Bu müzakerelerin akışından da anlaşılıyordu ki, hem Şehriyar'ın, hem de vezirin maksatları, muhafızları ayaklandırmak ve bu kuvvet yoluyla Perihan taraftarlarını ortadan kaldırmaktı. İkisinin de amacı buydu. Ancak Mirza Süleyman'ın bir gayesi daha vardı. Bu kargaşa ortamında Şehriyar'ı da, karmaşadan faydalanarak öldürmek ve planladıkları kıyamet yolculuğunda diğerlerine arkadaş yapmaktı. Şehriyar, tüm kurnazlığına rağmen, Vezir'in bu gizli amacını anlayamamıştı. İhtiyar ve tecrübeli Vezir, ileride Şah'a ve hanedan üyelerine karşı sorumlu duruma düşmemek için, kendisi perde ardında saklanarak, Şehriyar'ı maşa gibi kullanmak, muhafızları ayaklandırma işini ona ayarlatmak, ayaklanma emrini de yine ona verdirmek ve kadını böylece kendi eliyle kazdığı kuyuya düşürmek istiyordu. Şehriyar ise, bu işte her emri vermeye dünden hazırды. Ama Mirza Süleyman'ın ahlakını ve karakterini henüz tam anlamıyla bilmediği için, makamından ve hatta canından korkup konuyu Şah'a veya Hamza Mirza'ya açması olasılığını hesaba katıyor, bu durumda doğacak tehlikeyi peşinen önlemek için de teşebbüse Vezir'in başlamasını ve gerekli emri de yine onun vermesini istiyordu. Bu şekilde iki cambaz, asıl hedeflerini gizli tutarak, aynı ip üzerinde hüner göstermek için birleşmiş ve anlaşmış bulunuyorlardı. Vezir'in en büyük korkusu, makamını korumaktı, bunun için konuşmalarında çok tedbirli davranıyordu. Şehriyar'ın davranışlarında ise, düşmanını kahretmek, intikam alma istekleri önemli rol oynadığından konuşmalarında Mirza Süleyman gibi tedbirli hareket edemiyordu. Birden sert bir çıkış yaparak Vezir'i âdeta azarlamaya başladı:

"Bu ne demektir vezir efendi! Bu kadar gücünüz yoksa en azından istifa ediniz de yerinize daha iyisini bulalım.. Bir esir, kendi hayatını bağışlayan Mirza'nın askerlerine, adamlarına, efendileri aleyhine hareket etmeleri için emir verebiliyor da Şah'ın koskoca bir Vezir'i öyle nankör bir esirin öldürülmesi için emir veremiyor. Doğrusu şaşılacak bir hal."

Şehriyar'ın aldığı cevap çok mantıklıydı:

"Pekâlâ, efendimiz, nasıl oluyor da Şah'ın kız kardeşi, devleti yıkmak için, hükümdarın askerini kışkırtıyor da eşi, onun saltanatını korumak için askerin harekete geçmesini emretmiyor."

Şehriyar birden asabileşmişti: "Kim söyledi sana bunları? Emretmediğimi sana kim söyledi? İçimde ne varsa hepsini ortaya döktürmek istiyorsun... Bunları öldürmeden, Şah için de kurtuluş yoktur, devlet için de, senin için de, benim için de... Perihan her gece Adil'in odasında..! Muhafızlara emir ver. Hemen bu gece köşke saldırınsınlar, ikisinin de öbür dünyaya göndersinler."

"Emrinizi yerine getirebilmek için kendilerini ne gibi bir hainlikle suçlayayım? Siz de ara sıra Adil'in odasına gidermişsiniz..."

Bu son cümlesiyle vezir, kadının can damarına basmıştı...

"Aman Allah'ım! Şimdi bayılacağım. Yüreğim parçalanacak. Evet, ben giderdim. Ancak o yalancı, o arsız adamın sözlerine inanır da giderdim. Sınırı geçecekti, Kırım'ı bize verecekti. Bunları Şah da bilir..."

"Bunlara nasıl inandınız?"

"Nasıl itimat ettim! Aman Allah'ım, nasıl güvendim? Orasını ben de bilmiyorum. Hatta o Perihan cadısını da ben götürdüm. Bilseydim hiç götürür müydüm? Ben ne düşünüyordum, onlar ne düşünmüşler. Ben Kırım'ı almak istiyordum, onlar bizden İran'ı almayı kendilerince daha uygun görmüşler."

"Orduya bu gerçeği nasıl açıklayabilir ve nasıl inandırabiliriz?"

"Bu Perihan cadısı isyan etmek peşinde koşmuyorsa herkesten, hatta benden gizli olarak, gece vakti bir esirin odasında işi nedir?"

"Zannımca başka sebepler de olabilir. Utanmasam söyledim..."

Vezir, kadının can damarına bu sefer daha güçlü bir şekilde basmıştı.

Şehriyar, tüm dikkatini gözlerinde toplayarak Vezir'in yüzüne öfkeyle baktı ve sordu:

"Söyle bakayım! İzin verdim, ne demek istiyorsun?"

"İkisi de genç... Birbirlerinin dengi oldukları da bir gerçek. İhtimal ki aralarında..."

Konuşmalar bu şekle girince, Perihan'ın ve özellikle kendisinin Adil Giray'ı sevdiklerinden Vezir'in bilgisi olduğunu Şehriyar hemen anlamıştı. Ama Süleyman'ın bu düşüncesini kuvvetlendirecek küçük bir ipucu vermenin kendisi için ne kötü sonuçlar doğurabileceğini düşündü. Tüm bilincini ve şeytanlığını bir araya toplayarak ve içinden kopup gelen heyecanı belli etmemeye çalışarak hemen tavrını değiştirdi. Kızgınlık ve alay dolu bir gülümsemeyle konuşmayı şu yola döktü:

"Demek, aralarında aşk var demek istiyorsunuz."

"Tahmin ediyorum..."

"O zaman sevişmelerinde bir sakınca görmüyorsunuz demek. Mademki birbirlerinin dengiymişler."

"Ben, dengi olduklarında şüphe yok, demiştim."

"Zamanında sizin kız kardeşinizi, dengi olan bir adam, aylarca gece yarıları تنها odalarda görüştükten sonra mı nikâhına almıştı?"

"Hayır, efendim, o nedenle söylemedim. Sanki asker takımı böyle bir fikre kapılırsa..."

"Askerler öyle bir fikre kapılırsa aferin! der, alkışlarlar öyle mi? Şah'ın muhafızları umumhane bekçisi, Veziri de çöpçatan mıdır? Senin beynin sulanmış. Şu bunaklığı bırak da git, şimdi muhafızlara emir ver! Bu gece, olmazsa yarın gece saat dörtten sonra köşkün etrafını sarsınlar, bir silah sesi duydukları zaman aniden daireyi bassınlar, ikisini de öldürsünler... İki münafık için hem devlet elden gidiyor, hem de Şah'ın namusu ayaklar altına alınıyor..."

Kadın, bu davranışı ve kesin emriyle Vezir'i etkisi altına almak istemişti. Ancak Mirza Süleyman, bu lanet olası kadını çok iyi tanıdığı için, sözlerinin ve hareketlerinin yapmacık olduğunu hemen anladı. Ama belli etmedi. Gerçek düşüncesini açığa vurup da durup dururken kadının kinini ve düşmanlığını üzerine çekmek hiç işine gelmiyordu. Onun için, kadının doğru söylediğine inanmış gibi görünmekle beraber, kendi durumunu da güven altına almayı ihmal etmedi. Sanki korkuyormuş gibi tavırla konuşmaya devam etti:

"Çok iyi düşünmüşsünüz efendim! Her emriniz gerçeğin ta kendisi. Ama bu emrinizi yerine getirecek olursam Şah'ın ve Mirza'nın fermanından ve intikamından beni kim kurtaracak?"

"Çok aptalca! Muhafızları sizin kışkırttığınızı fal bakıp mı öğrenecekler?"

"Olur da bir gün, herhangi bir nedenle kulunuza kızar da efendimize söyleyebilirsiniz. Söylemeyeceğinize nasıl emin olabilirim? O takdirde benim de çok söyleyeceklerim olduğu için bundan da çekinmem. İşte o zaman; "Madem benim düşmanlarımı biliyormuş, neden zamanında haber vermemiş? O zaman susup da şimdi söyleyenler yalancıdır, ya da benimle suç ortağıdır" der; ya kendimi kurtarırım veya haber verenlerin başlarını belaya sokarım... Ama "Sen burada ne yapıyordun? Vezir değil miydin? Neden gözünü dört açmadın da böyle bir fitneye fırsat verdin?" diye sorarlarsa, işte buna cevap veremem. Cevap veremeyince Şah'ımızın ve oğlunun kılıçlarından kellemi nasıl kurtarabilirim?"

"Peki Adil Giray'la Perihan'ın düzenledikleri isyan meydana çıkarsa başını nasıl kurtarabileceksin? Sonuçta bu da aynı kapıya çıkmaz mı?"

"Böyle bir isyanın gerçekten var olduğunu bilsem, Şah hazretlerine söylerim, Hamza Mirza'ya da yazarım. Onların verecekleri emre göre şimdiden isyanın önünü keserim. Ortada dolaşan şeyler bir dedikodudan ibarettir. Oysaki yapmak istediğimiz şeyle biz kışkırtıcı olacağız."

"Bu durumda seni Şah'tan ve Hamza'dan ben kurtaramaz mıyım?"

"Kırk seneye yakındır devlet işlerindeyim. Hiçbir zaman sağların koruyuculuğunu ölümlerin intikamından daha etkili bulmadım."

"Tavrın ve sözlerin bende gerçekten şüphe uyandırmaya başladı. Ne demek istiyorsun? Daha bir saat önce; "Tedbiri elden bırakmayalım, konunun kötü tarafını düşünelim de iyi tarafı çıkarsa bir şey kaybetmeyiz." diyen sen değil miydin?"

"Haklısın! Ama kaybedeceğimiz şeyleri sayıp döken de sizsiniz."

"Vezir! Sende birtakım gizli korkular ve düşünceler var. Böyle karşı karşıya birbirimizi üzmektense, bana güvenip amacını açıkça söyleyen de mümkünse birbirimize yardım etsek ve devletimize bir hizmette bulunsak daha iyi olmaz mı?"

"Başımla, canımla buna hazırım. Ama başımdan, canımdan korkarım."

"Bu korkuyu kafandan nasıl satacağz?"

"Çok basit! Bana güven ve söz veriniz! Güven elbette karşılıklı olur. Adetlerimize göre de önce büyüklerin küçüklere güvenmesi gerekir. Efendim, ben de efendimize güvenir ve düşündüklerimi söylerim."

"Pek iyi! Güvendiğime seni nasıl inandırabileceğim?"

"Bu da çok basit! Sözlerime doğru cevap verirseniz bana karşı güvendiğinizi anlarım."

"Hangi sözünüze yanlış cevap verdik ki?"

"Yok yanlış oldu. Sorduklarıma diyecektim, efendimize karşı saygımın büyük olduğundan "soru" yerine "söz" kelimesini kullandım."

Bu sözler üzerine Şehriyar, kuşkudan çok cesur bir eda ile devam etti:

"Sor bakalım!"

"Ancak küstahlık edersem umarım uyarılara, işkencelere uğramam, değil mi?"

"Ne soracaksan çabuk sor! Konu ile ilgisi olmayan bu gereksiz sözlerle beni şimdi delirtip öldüreceksin."

"Efendim, bu kadar iyiliğimize, korumanıza layık olan Adil Giray'ı seviyorsunuz, değil mi?"

"Hay senin dilin kurusun! Ali hakkı için sevmiyorum, aksine kanını içmek istiyorum. Kör müsün, görmüyor musun? Deli misin, anlamıyor musun?"

"Affınıza sığınırım. Dilim dolaştı, kelimeyi yanlış söyledim; "seviyorsunuz" yerine "sevmiyorsunuz" dedim."

"Ağzın cehennem ateşiyle dolsun aptal adam! Ne söylemek istiyorsun? Farz et ki seviyordum. Adamı, sözüne güvenilir, asil bir han sanmış, Türklere karşı kendisiyle bir birlik yapmak istemiştim. Sonra hainliğini öğrendim. Şimdi korumacılığımı üzerinden aldım. O, beni aldırmağa övünüyor. Ben onu cehenneme göndermekle intikam alacağım. Amaç Şah'a bir hizmet değil mi, bir memleketi alamadıysak bir düşman defetmiş oluruz..."

"Sultanım, fikirlerinizi böyle politik açıdan yürüttükçe ben de resmi görevimin dışında hiçbir söz etmem. Allah'ın yardımı ve Şah'ımızın gayretiyle inşallah Kırım'ı alır, belki Üsküdar'a kadar gideriz. Düşman saydığınız adama gelince; onun hiçbir önemi yoktur. Şimdi Şah hazretlerinden emir alır. Kahkaha zindanına gönderirim. O da, kardeşi Gazi Giray gibi, eceli gelmeden mezarına çekilmiş olur..."

"Anlaşmamız bu muydu? Bana böyle mi güven verecektin?"

"Anlaşmamız bu muydu? Kulunuza bu dolambaçlı yollardan giderek mi güven verilecekti?"

"Ben sana nerede güvensizlik gösterdim?"

"Peki kulunuz efendimize hangi itaatsizliği etti?"

"Benimle eğleniyor musun? Maksadın nedir? Açık söylesene! Ben sana başımızdaki belayı nasıl defedeceğimizi soruyorum. Sen oturmuşsun Adil Giray'ı Kahkaha'ya gönderelim diye hayaller kuruyorsun. O alçağı bu sarayda tutan ben değil miyim? Hadi hainliğini önlemiş olalım, Perihan'ın şerrinden, hilelerinden nasıl kurtuluruz? Kadının ne şeytan ve özellikle ne kadar güçlü olduğunu bilmez gibi konuşuyorsun. Mademki bir kere Adil Giray'ı sevmiş,

mademki bir kere bu devleti sevdiği insana teslim etmeye karar vermiş. O, sağ kaldıkça bizim yaşamamıza imkân var mıdır? Bu gerçekleri hiç düşünmüyor musun?"

"Konuyu açığa kavuşturalım efendim! Zamanında efendimiz Adil Giray'ı sevmişsiniz. O yolla bir de Kırım'ı almak hayaline kapılmışsınız. Sonra Adil'i Perihan sevmiş, elinden Kırım'ı almaktansa kendisine İran'ı vermek istemiş. Adil Giray ise, Perihan'ı daha genç ve teklifini de daha uygun bulmuş. Şimdi efendimize göre onların öldürülmesi gerekiyor, bu hizmet de kulunuza teklif ediliyor. Uzun sözün kısası bu değil mi?"

Şehriyar, kalbini açıkça okuyan bu ihtiyar kurda alaycı bir şekilde ile cevap verdi: "Şeytan olsanız da insanın içine girseniz sırrımı bundan daha iyi bilemezsiniz... Gerçekleri mademki bu kadar yakından biliyordunuz, beni söyletmeye çalışmaktan ne zevk aldınız?"

Vezir, aynı alaycı eda ile devam etti: "Duyduklarımın ve kanaatlerimin doğruluğuna iyice inanabilmek için bunları bir defa da bizzat efendimizin ağzından duymak istemiştım. Şimdi o da gerçekleşti. Ama bilmem ki emredilen işi, yüzüme gözüme bulaştırmadan başarabilecek miyim?"

"Gerçekten beceremez misin? Yoksa sen de mi fesat topluluğuna dâhil oldun?"

"Estağfurullah, o da ne demek! İkisi de değilim. Ancak kafamı kurcalayan birkaç nokta var. Onlara bir türlü karar veremiyorum."

"Nedir buşüpheler? Senin zihnini kurcalayan şeyler nedir?"

"Bir kere Ali Kuli Han'a hiç güvenmiyorum. Hem Şah'ın, hem de Mirza Hamza'nın benden kuşulanmamaları için olayların geçtiği sırada ben Kazvin'de olmamalıyım. Bilmem endişelerimi gerektiği açıklayabildim mi?"

Kadın, bu kadar basit engellerle azminden geri kalacak değildi. Hiç düşünmeden cevap verdi:

"Madem Ali Kuli Han'a karşı itimadınız bu derece sarsılmıştır. Şimdi boğduruveririz, olur biter. Kim karışacak? Dünyada bahanenin, vesilenin

sonu mu geldi?"

"Aynı bir çocuk gibi konuşuyorsunuz. Bana göre bundan büyük dikkatsizlik olamaz. Çünkü Kürtlerden, Dağıstanlılardan, Gürcülerden ve aşiretlerden ne kadar muhafız varsa, adamın arkasındadır. Bilinen plan eğer gerçekse, mutlaka bunların arasında pek çok isyankâr da olacak! Ali Kuli Han'ı hangi bahaneyle öldürtürsek öldürtelim, onlar bu hareketimizi planlarının duyulduğuna kesin bir delil sayacaklar ve canlarını kurtarmak için derhal büyük bir isyana kalkışacaklardır. Bunda hiç şüpheniz olmasın..."

"Doğru söylüyorsun... Ali Kuli Han'ı muhafızlarıyla birlikte şimdiden sınır boyuna göndersek nasıl olur?"

"Bence bu da fena olur. Perihan'a güvenirler ve gitmezler. Belki tertipledikleri isyanı meydana çıkarmaya, sınırı gitmeleri için uğrayacakları zorlamayı bahane ederler ve işi çabuklaştırmaya kalkışırlar."

"Peki sonra ne yapacağız?"

"Benim aklıma bir çare geliyor. Bilmem sultanımızca doğru olacak kadar iyi bir çare midir?"

"Söyle bakalım, neymiş görelim!"

Vezir: "Epeydir sınır boyundan yüzlerce feryat ve imdat çığlıkları gelip duruyor. Türk ordusunun bir taraftan Tebriz'e, bir taraftan da Karabağ'a doğru saldırıya geçtiğini hanlara, emirlere bildiririz. Karabağ tarafından gelecek düşmana zaten Hamza Mirza karşı koyacak değil mi? Onların öncü kuvveti olmak bahanesiyle ben Ali Kuli Han kuvvetlerini alır, Kazvin'den giderim. Rüstem Han'ı da kendi güçleriyle Tebriz'i savunmak için burada tutarız. Ali Kuli Han'a çok fazla ileri gitmeyeceğimizi söylerim. Bu hareketimizin, düşmanı kandırmak için bir gösteriden ibaret olduğuna onu ikna ederim. Hele Ali Kuli, Rüstem Han'ın kendinden önce Kazvin'den çıktığını görünce, hiçbir şeyden şüphelenmez. Şüphelense de gitmem diyemez. Çünkü gitmemek için haklı bir sebep gösteremez. Ben Ali Kuli Han'la gider, iki üç saatlik bir konakta otururum. Rüstem Han da Kazvin'den çıkar. Rüstem Han zaten güvenilir bir adamımızdır. Komutasındaki askerlerin hepsi de saf Acem ve Şii'dir. Ne yapılacaksa onun gücüyle yapılacak. Rüstem Han, Kazvin'den

çıkıldığı günün gecesi, kentte isyan çıkmış bahanesiyle askerini toplar, yine buraya döner... Emrettiğiniz hizmeti yapar. Böylece muradımız hasıl olur."

"Sonunda herkesi hayran bırakacak bir tedbir duydum. Erkeklerin bizden çok kurnaz olduğuna hiç ihtimal vermezdim."

"Karakterimde olan bir kurnazlık değildir, efendim! Anne, kız kardeş terbiyesinden kalma, ya da eş, sevgili meclislerinde sonradan yine kadınlardan öğrenilmiştir."

"İşin en mühim tarafını unuttuk. Muhafızlar ikisini bir arada nasıl bulacaklar?"

"Az önce her akşam buluştuklarını söylemişsiniz. Bir silah sesine hareket emrediyordunuz."

"kesinlikle, aynen öyledir. Tembih et, hemen yarın gece gelsinler, bir silah sesine kulak versinler. Duydukları gibi Adil'in dairesine saldırınsınlar. Diğeri, yerin dibine geçmiş olsa iki üç dakika içinde onun yanına yetişir."

"O zaman yarın hareket ederim. Rüstem Han'a da gerekli talimatları veririm. Gece döner, silahın sesine bakar."

Vezir ile kadın planladıkları cinayet planının tatbikinde bu şekilde anlaştıktan sonra, Mirza Süleyman, Şehriyar'ın yanından ayrıldı.

Tilki Vezir Süleyman, Türk askerinin Karabağ'a ve Tebriz'e doğru saldırdığına dair uydurduğu abartılı haberlerle Ali Kuli Han'ı kandırmakta güçlük çekmedi. Hem Ali Kuli Han, bu hadiseyi, işlerini çabuklaştırmak ve kolaylaştırmak için gaipten gelen bir yardım saydı. Çünkü şehirden çıkar çıkmaz, Adil Giray'la Perihan'ı orduya kaçırmak, kızın saltanatını ilân etmek ve bir yandan da Vezir'i tutuklayarak veya idam ettirerek askerden tamamen boş kalacak olan Kazvin üzerine yürümek işten bile değildi. Kafası bu düşüncelerle meşgulken, askeri tedbirlerdeki çabukluk ve kendisine gösterilen güven için Vezir'e teşekkür etti. Ertesi gün, hatta iş daha acele ise hemen o akşam emredilecek tarafa doğru harekete hazır olduğunusöyledi. Vezir, Ali Kuli Han'ın bu kadar itaat göstermesini, başladıkları işten artık ümidi kestiğine vererek kendi planının çok daha etkili olduğuna bağlıyordu.

Ali Kuli Han'a iltifatlar ederek hareketini çabuklaştırmak için gerekli hazırlıkları tamamlamaya gönderdi. Gafil düşmanı böylece yanından gönderdikten sonra, büyük bir sevinç ve güven içinde, kendi güvenilir adamı Rüstem Han'ı çağırttı. Cinayet planını hiç çekinmeden kendisine anlattı, Ali Kuli Han'ı tuzağa nasıl düşürdüğünü uzunca anlattı. Sadece, Şehriyar'la olan gizli işbirliğine dair tek kelime söylemedi. Çünkü asıl maksadı, işlerini gizlilik içinde yürütmek ve hareketlerinde serbest olmaktı. Her hırslı ve akıllı adam gibi o da, bir taşla iki kuş vurmak istiyor, yani bir yandan Şah'a ve devlete hizmet eder görünürken, bir yandan da kendi makamını sağlamlaştırmayı düşünüyordu. Düşündüğüne göre, Adil Giray'la Perihan'ı ortadan kaldırmakla hem bir isyan bastırılmış olacaktı. Ama mesele bununla bitmiyordu. Asıl ondan sonra daha büyük bir tehlike baş gösterecekti ki, o da Şehriyar idi. Çünkü Adil Giray öldükten sonra lanetli kadın yeni bir sevgili arayıp bulmakta gecikmeyecek ve kızgın şehvetini söndürebilmek için hiçbir kötülükten çekinmeyecekti. Daha kötüsü, Perihan da artık hayatta olmadığı için, Şah'a istediği gibi dış geçirecek, o zavallı adama her dediğini yaptıracaktı. Bu bakımdan, Perihan'ın öldürülmesi ancak Şehriyar'ın da öldürülmesi ile faydalı olabilirdi. Şehriyar, sağ kaldığı sürece, tehlike hep vardı. Ona göre bu iki kadından biri hastalık, diğeri de hastalığın zararlarına engel olan zehirli bir ilaçtı, birincisi var oldukça ikincisinin yokluğu faydalı olmak şöyle dursun, sonsuz zararlar doğurabilirdi. Evet, yok edilecekse ikisi birden öldürülmeliydi... Bu fikirlerine Rüstem Han'ı da ortak etmek zor bir şey değildi. Ama, Safevi Hanedanı'nın ne kadar erkek çocuğu varsa, hepsinin anneleri Şehriyar'dı. Ona dokunulduğu takdirde, anne acısıyla, şehzadelerin intikamına hedef olmak, ihtiyar Vezir'i çok ürkütüyordu. Tüm bu olayların arasında Rüstem Han ise, cesur bir askerdi. Politik işlerden fazla anlamadığı için, bu gibi olasılıkları aklına bile getirmezdi. Bundan başka hem Perihan'a, hem de Şehriyar'a karşı kalbinde eski bir kin vardı. Yüksek makamlara çıkabilmek azmiyle bir zamanlar Allah'ın emriyle Perihan'ı istemiş, ama genç kızdan yüz bulamadığı gibi, bu konuda Şehriyar'dan destek de görmemişti. İşte bu sebeple ikisine de kin besliyordu. Vezir'in düşüncelerini kayıtsız şartsız benimsedi. Süleyman'la aralarında şöyle bir konuşma geçti:

Mirza Süleyman: "Ben yarın Ali Kuli Han güçleriyle Karabağ'ın yardımına gidiyorum."

Rüstem Han: "Ali Kuli Han'a benden daha mı çok itimat ediyorsunuzki yanınızda onu götürüyorsunuz?"

"Mevzuyu iyice dinlemeden fikir yürütmeye kalkma! Sen de muhafızlarını alıp en hızlı şekilde Tebriz'in yardımına koşacaksın!"

"Buradaki isyancıları kim haklayacak?"

"Sözlerimin sonunu bekle biraz; Türklerin Tebriz'e saldırdıkları falan yok. Sizin gidişiniz, Ali Kuli Han taraftarlarını şüpheye düşürmemek için bir bahanedir. Biz gece bulunduğumuz yerde kalacağız. Siz, iki saat sonra Kazvin'e döneceksiniz. Adil Giray'ın köşkü civarına gözcüler koyacaksınız. Bir silah sesi duyar duymaz da hemen köşke saldıracaksınız. O sırada Perihan da kesinlikle sevgilisinin yanında olacak. İkisi... Hatta... Üçü birlikte yok edilecek... Anlıyor musunuz? Üçü birlikte... Bu karışıklıkta sadece efendimiz Şah'ımızın kılına hiç zarar gelmeyecek... Ondan başka kimsenin hayatı bizi ilgilendirmiyor."

"Emirler efendimizin. Emrinizi harfî harfîne yerine getiririm."

"Sözün sonunu beklemek hiç adediniz değil midir? Arada bir de "üçüncü" kelimesi vardı... O üçüncünün kim olduğuna galiba dikkat buyurmadın."

"Önemli değil, kim olursa olsun..."

"Ali hakkı için, kim olursa olsun mu?"

"Bu yeminlere ne gerek var?"

"Var... Ya üçüncü bensem?"

"Şah'tan başka her kim olursa olsun dememiş miydiniz?"

"Hamza Mirza veya Abbas Mirza orada olursa o zaman nasıl hareket edeceksiniz?"

"Mirza'ların ikisi de dünyanın öbür tarafında bulunduklarına göre, Şehriyar'dan bahsetmek istiyorsunuz sanırım."

"Evet tahmininiz doğru... O zaman nasıl hareket edeceksiniz?"

"Şah hazretlerine bir kahpe lazım değil ki! Bu alçak kadının hayasızlıklarını İran'da işitmeyen kalmadı... Safevi hanedanının namusu, o rezilin yüzünden, iki paralık oluyor..."

"Hamza hakkı için Mirza, namusunu o derece lekelerse, onu da şahlığa kabul etmeyiz, kardeşi Abbas'a itaat ederiz."

"Şehriyar Abbas'ın da annesi değil midir?"

"O da kahpeyae evlatlık ederse, Hazreti Abbas hakkı için onu da öldürürüz... Şah'a güzel cariyeler bulup getirir, Hanedanı yine devam ettiririz... Zaten Abbas küçük bir çocuk... Ne vücudu, ne gücü var ki öyle başından büyük davalara bakabilsin? Hamza Mirza'ya gelirsek, onun zaten yaşayacağından pek umutlu değilim. Türklerin bir atasözü vardı; "Yırtıcı kuşun ömrü az olur" derler. Doğrudur. Hamza, Türklerle savaşırken ölmese bile, bir içki meclisinde idamını ben üzerime alırım. Bu kahpenin kendi de, evladı da İran'ın başına püsküllü bela getirecek. Safevi Hanedanını rezil ettiler. Hamza Mirza saldırmakta gösterdiği cesaretin manevi cezasını anasında ve halasında görüyor... Şah'tan başka dayanacağımız yer kalmadı... Bunların hepsini öldürmek gerek. Ben her emrinize hazırım. Şah'ı kör ettilerse, hadım da etmedik ya. İnsanoğlu kaplumbağa gibi göz kuvvetiyle hareket etmez ya..."

Yaşlı Vezir, Rüstem Han'ın isteğini kendi isteğinden de üstünde buldu. "İnşallah Cenâb-ı Haydar yardımcımızdır" diyerek içeriden atılacak silaha çok dikkat edilmesinden başka bir söze gerek duymadı. Öbür yandan Ali Kuli Han, Vezir'in yanından çıkınca, doğruca Cezmi'nin saklandığı yere gitti. Abbas'ı da oraya çağırttı. Olanları ikisine de ayrıntılı olarak anlattıktan sonra dedi ki: "Planlarımızı gerçekleştirmek için bundan büyük fırsat bir daha ele geçmez. Ben bir kere Vezir'i esir veya idam ettiririm. Ondan sonra boş ve başsız kalacak olan Kazvin'i ele geçirmekte ne zorluk çekilecek? Rüstem Han muhafızlarının bizimkiler kadar kuvveti mi var? Karşı koymaya kalksalar bile haklarından geliriz. Biz başkentte yeni hükümetin kurulduğunu ilan edince, Hamza Mirza, şahlık iddiasına kalkışırsa ne yapılabilir? Kazvin'deki kuvvetlerimizle Türk ordusunun arasından nasıl kurtulur? Abbas Mirza'nın yanındaki hanlara, çocuğun şahlığı için ümit verip, Horasan'da bir

karmaşa çıkarılması da mümkündür. Her ne türlü olsa, bu darbeler ve isyanlar arasında, Türk ordusu, birkaç hafta içinde Kazvin'e yetişebilir. Ondan sonra da her şey normal hale gelir..."

Ali Kuli Han, bu açıklamayı yaptıktan sonra, kendisi Vezir'le orduya gittiği günün gecesi Adil Giray'la Perihan'ın yanına getirilmesi işini de Cezmi'ye verdi, gerekirse kendilerini korumak için en sağlam adamlarından elli kadar muhafız bıraktı.

Şairane bir hayal olarak görülen bu planın gerçekleşmesine bu kadar yaklaşıncaya, Cezmi sevincinden yerinde duramaz ve içi içine sığmaz oldu. Yükselmek ve şöhret kazanmak için, bu kadar büyük bir devrime araç olduğu için, kendini insanların en saadetlilerinden saymaya başladı. Cesareti bir kat daha arttı. İş bu raddeye geldikten sonra, artık hiçbir tedbire gerek görmedi. Hemen o gece alaturka saate göre dört civarında, İran'a ilk gelişinde Adil Giray'ın odasına girdiği pencereden yine içeriye atladı. Ertesi gün için kararlaştırılan şeyleri Adil Giray'a ayrıntılarıyla anlattı. Yapacakları işin ayrıntılarını görüşmek üzere Perihan'ın da odaya çağrılmasını istedi. Cezmi'nin bu teklifi, sevgilisiyle görüşmeye ve onun güzel yüzünü görmeye vesile olduğu için, Adil Giray'ı çok sevindirdi. Şehzade hemen kısa bir mektup yazdı. Kapıdaki nöbetçi Ali Kuli Han'ın güvenilir adamlarındandı. Mektubu hemen onunla Perihan'a gönderdi. Mektupta esas meseleyle ilgili tek bir kelime bulunmadığı için, böyle gece vakti ansızın sevgilisi tarafından çağrılmak, kızda birtakım endişeler uyandırabilirdi. Fakat bu daveti, birkaç gecelik ayrılıktan sayarak hiç telaş etmedi. Vücudunu örtmekten çok göstermek için yapılmış denebilecek hafif ve ince bir elbise giydi. Dağınık saçlarını omuzlarına öylesine bıraktı, arkasına siyah bir çarşaf aldı, aşıklara yakışan ve gönül çekici bir eda ile Adil Giray'ın odasına koştu. Odaya girip de Cezmi'yi orada görünce, biraz önce düşündüklerinin yanlış olduğunu hemen anladı. Neler olup bitiyordu? Böyle gece vakti apar topar çağrılışının sebebi neydi? Telâşlı bir şekilde bu toplantının sebebini sormaya başladı. Adil Giray, cevap verecek yerde, birtakım aşk şakalarına başlayınca, hiddetle yüzüne baktı ve bakışlarındaki hiddet ifadesi hemen değişiverdi. Zeki kız, ortada sevinilecek bir durum olduğunu sevgilisinin gözlerinden hemen anlamıştı. Esaret altında olan Adil Giray, bu işi başlarda ciddiye almıyor, gerçekleşeceğine bir türlü inanamıyordu. Fakat Perihan'daki kuvvetli inancın etkisi altında tatlı hayaller kuruyor, hayalden dahi olsa,

devletine İran gibi geniş ve zengin bir ülke kazandırmanın keyif ve mutluluğuyla yaşıyordu. Gerçekleşeceğine önceden beri inanmadığı bu tatlı hayalin şimdi aniden gerçek olmaya başladığını görünce, sevincinden içi içine sığmaz oldu. Mutluluktan gözlerinin içi gülüyordu. Sevgilisinin bu sevincini görünce, Perihan'ı da baştan aşağı sevinç kapladı. İki sevgili, böylece coşkun bir sevinçle, birbirlerinin gözlerinin içinde sanki eriyorlardı. Birkaç dakika bu şekilde kaldıktan sonra Perihan, daldığı aşk ve hayal âleminden çıkarak sevgilisindeki bu sonsuz sevincin sebebini sordu. Adil Giray'ın cevap vermesine fırsat bırakmadan Cezmi, ince bir eda ile söze karıştı:

"Efendimiz gerçekten bir melek imişler... En imkânsız şeyleri bile mümkün hale getiriyorlar..." dedikten sonra olup bitenleri ayrıntıları ile anlattı.

Cezmi'nin müjdesi, Perihan'ı sevindirmeye yetti, o, aslında biraz önce sevgilisiyle birlikte bu sınırı zaten aşmış bulunuyordu. Yaptığı hizmet yüzünden Cezmi'ye teşekkürlerini bildirdi, Adil Giray'ı da kutladı. Sonra hemen ciddi bir tavırla konuşmaya devam etti: "Yeteri miktarda hatta fazlasıyla sevindik. Şimdi biraz da bu işin nasıl gerçekleşeceğini konuşalım!" dedi.

İşlerin ayrıntılarını konuşmaya başladılar. Aldıkları karara göre, ertesi sabah gün ağarmadan evvel, Ali Kuli Han güçlerine yetişebilmek için, gece saat altı civarında saraydan çıkacaklar, Han'ın şehir dışında ve saraya on beş dakika uzaklıkta bulunan bahçesine ulaşana kadar yürüyerek gidecek ve orada kendilerini bekleyen atlara bineceklerdi. Cezmi ile Abbas, daha gece vaktinde, saat iki üç civarında saraya gelecek yirmi beş muhafızı da bahçedeki hayvanların muhafazasına memur ettiler. Adil Giray, Cezmi'ye biri kendisi için, diğeri de Perihan için iki kat muhafız elbisesiyle, eğer pencereden atlamak gerekirse kullanılmak üzere bir de ip merdiven getirmesini sıkıca tembih etti.

Perihan da son söz olarak Cezmi'ye: "Kazvin'de gece saat altıyı geçtikten sonra köpekler bile havlamaz. Rüstem Han da muhafızlarından nöbetçi bırakmıştır. Ama onlar şehrin bizim gideceğimiz tarafında olmazlar. Olsalar bile bir muhafız gibi davranır, geçeriz. Adil de, ben de muhafız kıyafetine girmeyecek miyiz? Karanlıkta göz gözü görmez ki insan insanı fark edebilsin. Yarın akşam saat beşten önce yine burada buluşuruz."

Yapılması gereken işin ayrıntılarını da birlikte kararlaştırdıktan sonra, birbirlerinden ayrıldılar. Diğer taraftan Şehriyar da, kin ve intikam hırsı ile uyuyamıyor, hazırlıklarını yapmaya çalışıyordu. Akşam karanlığı basar basmaz, harem ağalarından birini gönderdi. Öfkeyle hiçbir ilgisi bulunmayan, bahşiş almadan söz söylemek istemeyen, aldığı bahşişi önce sayıp kontrolden geçirmeden içi rahat etmeyen, ancak bununla beraber, kapıları dinlemekte, gizli kapaklı şeyleri öğrenmekte son derece başarılı olan ve adının şimdilik Şirvanlı Cafer olduğunu söyleyen muhafızı, yanına çağırttı. Şehriyar'ın gerçi daha sadık, daha becerikli adamları vardı. Ama bu herif, bin türlü dalavereciliği, bin türlü münasebetsizliğiyle beraber, aptal bir adam maskesi altında bütün şeytanlığını gizleyebilen kurnaz aptallardandı. Ayrıca paraya taparcasına sarılır, cezadan ödö kopar ve her şeyiyle Şehriyar'ın kendisine olan güvenini arttırmaya çalışırdı. Gizli kapaklı işlerinde kullanmak üzere Şehriyar'ın herkesten önce onu araması normaldi. Nitekim avcı da ava çıkarken, hizmetçilerinden önce köpeğini arardı. Muhafız yanına geldiği zaman Şehriyar, çarşafını giyip minderin bir köşesine oturmuş ve yanına birkaç kese altın koymuştu. Kadın, yanındaki altın keselerinin yapacağı tesire güveniyor, adam da zehrin etkisinden emin olduğu için, karşısında kim olursa olsun, korkmuyor, kıyamet kopacak olsa sükûnet içindeki davranışlarını değiştirmeye hiç gerek görmüyordu.

Mevzuyu açan yine Şehriyar oldu: "Seni casus ve gözcü olarak tuttum. Gözlerin kör, kulakların sağır olmaya başladı... Bunca zamandır hiçbir haber getirdiğin yok... Bu ne biçim gözcülüktür?"

"Bereketli bahşişlerinizle gözlerim bir kedi kadar iyi görür, kulaklarım bir tilki kadar iyi duyar. Çağrılmadan huzura girmek mümkün olmuyor ki haber getireyim."

"Sen huzura girdin de olmaz mı dediler?"

"Çok fazla izin istemeye kalkacak olursam yaptığım işi herkes anlardı. Gizli bilgileri öğrenmek için tayin edilmiş olan kişileri insanlar öğrendikten sonra bir şey öğrenmeye fırsat kalır mı?"

"Aferin sana! Sen göründüğün kadar da salak değilmişsin."

"İnsanların vaziyetini, becerikliliğini görünüşünden anlamak isteyenlerin haline üzülürüm..."

"Yeter yeter, kes lakırdıyı artık. Haberlerin var mı bakalım?"

"İyi haberlerim var."

"Kediler kadar iyi göresice, tilkiler kadar iyi duyasıca, dünyada hayırlardan başka bir şey görmedin mi sen?"

"Belki görmüş, belki duymuşumdur."

"Senin yine çingene damarın tuttu... Para istiyorsun da onun için söylemiyorsun değil mi?"

"Kullar sultanlardan bahşiş beklerse ayıp olmaz."

"Gözünü toprak doyursun. Şimdi de başımıza şair mi oldun?"

"Affedersiniz! Haddime mi? Cezmi Bey'den duymuştum, ilgisiz bir şekilde okumadım."

"Sen Cezmi Beyi bilir misin?"

"İnsan insanı tanımakla günah mı işlemiş olur?"

"Dilin de, günahın da seninle beraber yerin yedi kat dibine girsin. Bana Cezmi'yi bilip bilmediğin önemli değil. Al şunu da diğerlerine dair ne biliyorsan onları söyle bana! Tam yüz altındır."

Şehriyar, bu sözlerle birlikte altın keselerinden birini muhafızın önüne atıverdi. Adamın büyük bir heyecanla keseyi kapıp kaçtığını ve içindekileri boşaltıp dikkatle saymaya başladığını gören Şehriyar öfkeyle bağırdı: "Alçak köpek! Önce yine altınları sayacak. Senin her kemiğini şimdi cellatlara kırdırırsam aklın başına gelir sanırım."

Casus-muhafız, hiçistifini bozmayarak soğukkanlılıkla cevap verdi: "Bu altınları saymazsam meraktan aklım başımda kalmaz. Sonra öğrenmek istediğiniz bilgiyi ya eksik ya da yanlış veririm..."

"Bahanelerin de hemen hazır. Pis köpek! Geçen yakaladığımız haydut da, "Hırsızlık yapmasam açlıktan ölecektim, soymak istediğim adamı öldürmesem o, beni öldürecekti. Başka ne yapabilirdim? Hareketimde suçsuzum." diyordu. Bu da insanı helak etmek için onun gibi gerekçeler buluyor. Say altınlarını domuz herif! Fakat çabuk say! Yoksa bir dakikada cehennemi boylarsın."

"Usul usul saymazsam sonra hesabı şaşırır, yeni baştan saymaya başlarım. Yine efendimiz bekler, daha çok rahatsız olursunuz."

"Yerin dibine giresice... Buna da bir kulp buldu... Say hadi say! Nasıl istiyorsan öyle say! Gördüğün, göreceğin bahşış budur... Bak, benden başka para isteyecek misin?"

"Sultanımız var olsun! Başka da rica buyurursunuz... Vermeseniz de kulunuz yine teşekkür ederim."

Şehriyar, kahr dolu bakışlarla muhafızı izliyor, adam, hiç umursamayarak altınları saymaya devam ediyordu. Tam yüz tane olduğuna iyice kanaat getirdikten sonra, altınları yine keseye doldurdu ve cebine yerleştirdi. Sonra Şehriyar'a dönerek konuşmaya devam etti: "Allah ömrünüzü artırsın!"

"Altınlar tamam değil mi? Daha ne duruyorsun? Söyleyeceğini söylesene!"

"Efendimiz, emir buyurunuz söyleyeyim."

"Daha nasıl emir bekliyorsun? Onlardan işte... Şimdi "Hangi ötekiler?" diye sormaya kalkacak da bana ciğerlerini yerinden söktürecek. Perihan ile Adil'den ne haber?"

"Önceki gece saat dörtten beşe kadar birlikteydiler."

Şehriyar adamın önüne bir kese daha fırlattı ve: "Al! Şunu da al! Hemen söyle! Kapıdan onları dinlemedin mi? Neler konuştular? Çabuk konuş! Bu, öncekinden daha küçük kese ama... Ağzından elmas mı döküyorsun? Tanesini yüz altına mı alacağız?"

"Öfkelenmeyiniz, efendim! Söylüyorum işte! Kapılarında bir nöbetçi vardı. Galiba sağlam adamlarından olacak ki, bir tarafa çekildi. Ben de ancak o zaman biraz dinleyebildim..."

"Ne dediler?"

"Hepsini ışıkmedim ki, anlatayım."

"Demek ki bir kısmını duymuşsun. Duyduklarını anlat yeter.Acele etsene?"

"İki kişi konuşursa kapının dışında dinleyen adamın bu sözlerin en azından bir kısmını duymaması mümkün müdür? Elbette bir şeyler duydum. Ama efendimizin bu kadar da küçük kese verdiklerini şimdiye kadar hiç görmemiştim..."

"Bir tane daha veririm. Ama getirdiğin haberler değmezse hepsini elinden alırım..."

"Emir sultanımızındır... Ancak değerse bir yerine iki kese verir misiniz?"

"Vereceğim. Hemen söyle!"

Adam: "Yarın gece saat beşten önce yine buluşacaklar..."

Şehriyar, bunu işittiğinde, saldırmaya hazır köpekler gibi, yüzünün bütün hatları dehşetli bir şekilde gerildi, ağzı çarpılmış gibi yana kayd, burnu âdeta aşağı doğru sarktı... Gözleri büyümüş, neredeyse yuvalarından fırlayacak hale gelmişti... Vücudunun her tarafı, tarif edilmez bir kin ve öfkeyle titremeye başladı... Adamın önüne ellişer altınlık iki kese daha atarak konuyu değiştirdi: "Bana bak. Şimdi beni dinle! Sen yarın Ali Kuli Hanla gitmeyeceksin! Anladın mı?"

"Nasıl gitmem? Komutanım değil mi? Emrederse ne yaparım?"

"Gitmezsin."

"Şaka mı yapıyorsunuz? Ben muhafız bir adamım. Savaşa gitmem diyecek olursam o dakikada beni öldürmez mi?"

"Sen yarın onun öldüreceğini düşünüyorsun. Saraydan çıkmak istersen şimdi benim seni öldüreğim hiç aklına gelmiyor mu?"

"Kulunuza emir ve tehdide hiç lüzum yok. Han efendimiz tarafından bir emir alır gelirim."

"Tamam bir yalan uydurur, göndeririz. Sen burada kalacaksın. Şimdi sana vereceğim emri de harfiyen yerine getireceksin ve bundan sonra yaşadığın müddetçe bu işe dair hiç kimseye hiçbir şey söylemeyeceksin! Anlıyor musun? Hiç kimseye... Hiçbir şey... Canın bu sırrın altındadır. Ağzından bir kelime kaçırdığın dakikada canın da beraber çıkar..."

"Sır saklamak için bu tehditlerinize de lüzum yok. Ömrümde hiçbir sırrı açığa vurduğumu bilmiyorum. İster kendime ait olsun, ister başkalarına... Benim bildiğimi kimsenin bilmemesi en büyük zevkimdir. Hem sır saklamasını bilen insan, kendini her türlü tehlikeden korumuş olur. Başkalarının yanlış bilgisiyle eğlenir. Dünyada acaba bundan daha tatlı, bundan daha keyifli bir şey var mıdır? Allah bilir, mezara girdikten sonra sorgu melekleri bile sorsa, beş on topuz yemeden söylemem. Emin olun!"

"Peki anlaşıldı! Boş boğazlık istemez. Vereceğim emrin yerine getirilmesi öyle zor bir şey değildir. Yarın gece muhafız elbisenle, silahınla bahçeye girip uygun bir yere saklanırsın. Perihan'ı gözlersin. O, geçer, Adil'in yanına gider. Sen olduğun yerde bekle! Saat beşe gelince, elindeki tüfeği havaya boşalt! Yapacağın iş bundan ibarettir."

"Tüfekle birini mi öldüreceğim?"

"Hayır, kimseyi vurmayacaksın, aptal! Sadece havaya ateş edeceksin."

"Peki biri ölürse?"

"Olsun, vurulsun. İran halkını bize sayı ile teslim etmediler ya."

"Peki sonra ne olacak?"

"Orası senin üstüne vazife değil! Sen, silah atar atmaz ortadan kaybolacaksın! Ertesi sabah da doğru benim yanıma geleceksin! Eğer

görevini hakkıyla yaparsan beş yüz altın daha alacaksın. Onları da istediğin gibi sayar, kontrol edersin. Eksiği, bozuğu varsa değiştiririz."

"Peki, durup dururken silah attığım için, nöbetçiler yakalarsa?"

Şehriyar, yastığın üzerinde bir kâğıt alarak adama uzattı ve: "Orasını da düşündük... Şu kâğıdı eline al! Seni kim yakalayacak olursa bu emri gösterirsin... Oku bir kere!"

Muhafız gür bir sesle okumaya başladı. Emirde Şehriyar şunları yazmıştı: "Şirvanlı Cafer'in bu geceki hareketi, devletçe görülen gerek üzerine ve benim emrimle yapılmıştır. Bu hareketinden dolayı kendisine hiç kimse dokunamayacaktır."

Emri okuyan adam, boynunu bükerek sordu: "Tamam! Ama atacağımız barut parasını bu bahşişlerden mi vereceğiz?"

Şehriyar, adamın suratına bir kese altın daha fırlatarak: "Al bakalım, aç gözlü domuz! Bu da barut parası olsun..." dedi.

"Peki saat beşi beklemezler de daha önce buluşur, daha önce ayrılırlarsa?"

"Sen domuzluk yapmak istediğin zaman, ne kadar akıllı ve ne kadar düşünceli bir adam oluyorsun... Daha önce buluşurlarsa, sen de onlar buluştuktan sonra ilk saat başında tüfeğini boşaltırsın."

"Bu tedbirli düşüncemin ayrıca bir bahşişe değeri yok mudur?"

"Defol git şuradan! Yanımda para kalmadı. Hepsini aldın... Yarın beş yüz altın daha vereceğiz dedim anlamadın mı?"

Cafer adındaki köpek ama iyi bir gözcü muhafız, "Emirler efendimizin. Aldığım emirleri harfiyen yerine getiririm." diyerek odadan ayrıldı. Kapıdan çıkarken "Ama bu altın keseleri de neden bu kadar küçüldü?" diye hâlâ söyleniyordu. Muhafız gider gitmez Şehriyar, hemen kâğıda, kaleme sarıldı. Mirza Süleyman'a bir mektup yazarak Perihan'ın bu gece saat beş sıralarında Adil Giray'ın odasında olacağını, belki bu saatten önce de buluşmalarının mümkün olduğunu bildirdi, Adil'in dairesini basmakla görevli muhafızların

akşamdan sarayda hazırlanmalarını ve atılacak silah sesine kulak vermelerini sıkıca tembihledi. Mektubu sağlam bir adamı ile Vezir'e gönderdi. Kendi de soyunup yatağına girdi. Sırtüstü yattı... Adil Giray'la ilk tanıştığı günden o ana kadar geçen olaylar gözünün önünde canlanmaya başladı... Gönlünde ne kadar yara varsa hepsi tazelendi. Bütün duyguları ile baştan aşağı kin ve intikam kesilmişti... Kendi kendine söylenerek:

"Adil Bey'in bizden korkusu yokmuş. Adil Giray, isterse elindeki mektubumuzu açıklar, bizi dünyaya rezil edermiş. Kılıcını çekerse vücudumuzu iki parçaya bölermiş. Güvensin bakalım! Onlar kollarındaki güce güvensin. Bakalım gücüne güvenip de salınarak gezen aslanların, ağaçlar arasında, kamışlıklar içinde saklanıp pusu kuran insanları yenmesi mümkün olabilir miymiş?"

Buna benzer daha birçok şey söylendikten sonra, avının yuvasının önünde yatmış azgın bir dişi kaplan gibi yattı ve rahat bir uykuya daldı. Şehriyar, akşam vakti ne kadar gönül rahatlığıyla yattıysa, sabahleyin de ondan bin kat fazla sevinçle uyandı. Diğer tarafta Adil Giray ile Perihan'ın sevinçleri de tarif olunamazdı. İki taraf da, mutlu bayram öncesinde, hedeflerine bir an önce ulaşabilmek maksadıyla ve büyük bir sabırsızlıkla güneşin batmasını bekliyorlardı. Ama saatler bir türlü geçmiyor, her dakika sanki yıllar kadar uzun sürüyordu. Ama, Şehriyar'ın içinde küçük bir endişe vardı, o da muhafıza verdiği açık emirden doğabilecek sakıncaydı. Muhafız silah attıktan sonra nöbetçiler tarafından yakalanırsa, elindeki emri gösterecekti. Bu emir, kendi imzasını taşıyordu. Sır anlaşılmayacak olursa, problem yoktu. Ama bir aksilik olur da amaçları gerçekleşmezse, Perihan, bu işi elbette Şah'a duyuracak ve kendisinden şikâyet edecekti. Böyle bir durum karşısında kocasına ne cevap verebilirdi? Düşündü, taşındı... Konuyu önceden Şah'a hafif bir şekilde açmaktan başka çıkar yol yoktu. Bunun için de akşamın olmasını ve Şah'ın özel dairesine çekilmesini beklemek gerekiyordu. O gün hava, simsiyah bir yas havasındaydı ve karanlıktı, hafif bir yağmur yapıyor, ara sıra da şimşek çakıyordu... Diğer yandan Cezmi ise, şairliğinden tamamen sıyrılarak hayallerini şimdilik bir yana itmiş, sadece gerçekleri düşünüyordu. Ayın yirmi sekizi olduğu için ay ışığı falan yoktu. Ayın yirmi sekizi değil de on dördü bile olsa, hava kapalı olduğundan gece yine karanlık olacaktı. Gecenin bu korkunç karanlığı ise, kendilerini birtakım kem gözlerden saklayacak en sağlam perde görevi görecek. Cezmi, özellikle

buna çok seviniyordu... Sonunda akşam oldu. Savaş zamanlarının kanlı çamurlarına benzeyen hüzünlü bir renk içinde güneş battı. Gözleri kör olduğu için uyanıkken bile sonsuz karanlıklar içinde yaşayan Şah, erkenden yatak odasına çekildi. Henüz yatağına uzanmıştı ki, Şehriyar, işkenceye memur bir cellat gibi adamın ayakucuna dikildi. Devlet işleriyle ilgili önemli bir şey söyleyeceğim, diyerek Şah'ın yanındaki cariyeleri gönderdi. Hemen asıl konuya girerek söze başladı:

"Efendim, siz de biliyorsunuz ki, Adil Giray'la birlikte Türk topraklarına geçerek Kırım'ı almak için bir harekette bulunmuştuk. Emirleriniz gereğince, kız kardeşiniz, Perihan da cariyenizle birlikte bu görüşmelere katılmıştı. Lakin biz galiba aldanmışız. Ben Adil Giray'ı ikna etmeye uğraşırken, onlar işi aşka dökmüşler. Hemen hemen bir aydan beri, Kırım'a ait fikirlerimizin sözü bile edilmiyor."

Şah: "Birbirleriyle aşka koyulmuşlarsa daha iyi ya. İkisi de genç, ikisi de hükümdar soyundan. Bir nikâh kıyarız. Kırım'ı ele geçirmek asıl o zaman daha kolay ve daha kolay olur."

Şah'ın böyle konuşacağını Şehriyar, zaten önceden tahmin etmişti. Buna rağmen aldığı cevap, bütün bedenini nefret ve hiddetle titretmeye yetti... Yüzü öyle korkunç bir şekil aldı ki, içinden geçenleri yüzünden hemen okumak mümkündü. Fakat ne çare ki Şah bunları göremiyordu. Sonsuza kadar da göremeyecekti. Şah'ın gözünün kör oluşu koskoca bir devletin idaresini Şehriyar'ın keyfine ve hırslarına tâbi bıraktığı gibi, bu körlükten elde ettiği faydaların en büyüğü kocasının onu görememesiydi.

Şehriyar, içinden geçenleri belli etmemeye, sesini yumuşatmaya çalışarak ve doğruluktan yana görünerek lafına devam etti: "Şüphe yok, Şah'ım! Eğer Adil, gerçekten Kırım'a girmek istiyorsa, bu niyeti kuvvetlendirmek için evlenmeleri bulunmaz bir fırsattır. Ancak Adil Giray, eski sözünden vazgeçmiş görünüyor. Bir de askerler, bunların arasındaki aşkın artık edep sınırlarından çıktığını söylüyor. Ortada birtakım çirkin dedikodular dolaşıyor."

"Sakın bunlara inanmak gibi bir cahillğe düşme! Perihan için o konuda ne söylense yalandır. Ben bunca yıllık kız kardeşimi hiç tanımaz mıyım?"

"Buna ben de inanıyorum. Ama ne çare ki cahil halk ve bilhassa muhafızlar, laftan anlamıyor. Bu mevzuyu daha başka türlü de yorumluyorlar. Perihan Şemhal'in yeğeni değil midir? O bakımdan kendisinin Sünni olduğunu zannediyorlar. Sanki efendimizin mübarek gözlerinin görmemesinden ve şehzadelerin de burada bulunmamasından istifade ederek bir isyan çıkarmak ve bu isyanın gücüyle

sizi devirmek, devletimizi ve mezhebimizi mahvederek Adil Giray'ı tahta çıkarmak, sonunda İran'da bir Sünni devleti kurmak istiyorlarmış. Hatta bu işleri organize etmek için Şemhal'dan becerikli bir adam istemişler, o da Cezmi Bey adında birini göndermiş. Adam halen Kazvin'deymiş, onun sayesinde isyan hazırlanıyor diyorlar. Halk ne bilsin! Haydar olayında Perihan'ın gösterdiği cesaret akıllarda olduğu için, hakkında ne söylene halk ve asker hemen inanıyor."

"Böyle bir şey mümkün değil! Perihan'dan bana hainlik gelmesi mümkün değil. Kız kardeşim beni tahtımdan indirmeye niçin gerek duysun? Zaten devleti ikiniz idare etmiyor musunuz? Benim bir şeye karıştığım var mı? Köşemde sessizce oturup duruyorum."

"Söyledikleriniz doğru Şah'ım! Ben de bu dedikodulara bir türlü inanmak istemiyorum. Ama aşk, dünyada en tesirli güçtür... Efendimize karşı yüreğimde beslediğim derin aşktan bilirim... Bu güç dünyada insana hatır ve hayale gelmez şeyler yaptırır... Hele kız kardeşinizin ara sıra yine Adil Giray'la buluştuklarını işitiyorum... Halbuki bir aydır, cariyenizi hiç yanlarına çağırıyorlar... Bundan dolayı aklımı doğrusu bazı şüpheler kurcalıyor..."

"O çok basit! Kuşku varsa Perihan buradadır zaten, çağırır kendisine sorarız."

"Bu mümkün değil Şah'ım? Biz şimdi bir dedikodu üzerine görüşüyoruz. Ya duyduklarımız yalansa, zavallı kız, öyle çirkin iftiralara uğradığını görünce kederinden mahvolur, devletimizin en güçlü bir direği yıkılır. Sonra bir Perihan daha nerede bulur da yerine koyarız?"

"Bunda da haklısın! Lakin nasıl yapalım?"

"Ben zaten rahatınız ve huzuruz için ve devletinizin geleceği için ölümü göze alanlardan değil miyim?"

"Haklısın! Allah sizden razı olsun.

"Uykusuz kalırım, rahatsız olurum, gece gündüz uğraşırım. Perihan'la Adil Giray'ın gizli buluştuklarını ve söylendiği gibi bir kötülükle uğraştıklarını gerçekten anlayabilirsem o zaman gereğini yaparız."

"Çok doğru düşünüyorsun! Çok uygundur."

Bu sohbet zavallı Şah için tatlı uykusuna dalmaya çalışan bir çocuğun masal dinlemesi gibi bir şeydi. Şah'ın ağzından, Perihan'ı savunur gibi çıkan her kelime Şehriyar'ın kalbine sivri bir bıçak gibi saplanıyor, kendisi Şah'a karşı yine Perihan'ın lehinde bir söz söylemek zorunda kaldığı an, sanki ciğerlerinin bir parçası konup söz halinde ağzından dökölüyordu. Bu konuşmanın devamı süresince müthiş bir cehennem azabı yaşamış, ancak sonunda isteğini elde etmişti. Adil Giray'la Perihan muhafızlar tarafından öldürölüdüğü takdirde, askerin bu hareketinden kendisine hiçbir sorumluluk yüklenmeyecekti. Çünkü Şah'ın kulağını önceden istediği gibi doldurmuş bulunuyordu. Başarılı olamadıkları takdirde, Şah'tan aldığı izne dayanarak muhafıza ateş emri verdiğini söyler ve kendisini sorumluluktan yine kurtarırdı. Şah ile Şehriyar, bu konuşmayı yaparken adının şimdilik Cafer olduğunu söyleyen muhafız, yanında bir arkadaşıyla, bahçede ağaçlar arasında, kimsenin görmeyeceği ama Adil Giray'ın köşkü ile Perihan'ın dairesini iyice görebilecek bir yerde saklanmışlardı. Bu köşk ve daire, sarayın sağ tarafındaydı. O tarafın kapısında nöbet görevi, Ali Kuli Han güçlerinden bir birliğe verilmiş ve birlik komutanlığına da Abbas getirilmişti. Bu birlik önceki akşam alınan karar gereğince, Cezmi'yi de yanlarına alarak belirlenen saatte yerlerine gelmişlerdi. Sarayın sol tarafındaki kapıların koruması da Rüstem Han güçlerinden başka bir müfrezeye verilmişti. Rüstem Han da, Vezir'den aldığı emir gereğince, güneş batar batmaz yeter sayıda asker alıp, Kazvin'e dönerek başkentin çevresini sarmış, ayrıca bin beş yüz kadar muhafız ile de sarayın dört yanını çepeçevre kuşatmıştı. Sarayın sol tarafındaki kapılara kırk-elli muhafızın yanına bir o kadar kişi daha koydu. Sarayın bahçesindeki yolların her iki yanında büyük ve sık ağaçlar vardı. Bu yüzden, yolda karşılaşmadıkça hiç kimse karşıdan birbirini göremezdi. Sadece Şehriyar'ın adamı olan muhafız, gizlenmek için o

kadar güzel bir yer seçmişti ki, buradan hem Perihan'ın dairesini, hem Adil Giray'ın köşkünü ve hem de Cezmi'nin bulunduğu yeri gözetlemek mümkündü. Ortalık zaten karanlıktı, ancak pencerelerden bahçeye yansıyan hafif ışıklarla arada sırada çakan şimşekler, adamın gözetleme görevini kısmen kolaylaştırıyordu. Perihan'ın gelmesine oldukça uzun zaman olduğu için, muhafız bütün dikkatini Cezmi'nin üzerinde toplamıştı. Alaturka saatin üçü geçtiği sıradaydı ki, Cezmi, Abbas'ın yanına giderek bir şeyler söyledi. Bunun üzerine Abbas, bulunduğu yerden ayrılarak bahçenin çevresini dolaşmaya başladı. Muhafız, Cezmi'yi tanıyor ve amacını da az çok biliyordu. Ama o geceki işlerden haberi olmadığı için, yeni bir şeyler öğrenmek ve Şehriyar'dan daha birkaç kese altın koparmak ümidiyle gözetleme işini yanındaki arkadaşına bıraktı ve kuş avına çıkmış bir yılan gibi yerlerde sürünerek ve hiç ses çıkarmamaya dikkatlice Cezmi'nin sözlerini duyabileceği bir yere kadar sokuldu. O sırada Abbas da Cezmi'nin yanına gelmişti. Alçak sesle konuşmaya başladılar.

"İşler nasıl gidiyor Abbas?"

"Rüstem Han birliği çok kalabalık... Kapılara her zamankinin iki katı fazla adam koymuşlar. Sebebini sordum, "Biz Han'ın arkasından yarın hareket edeceğiz... Arkadaşlarımızla vedalaşmaya geldik" diyorlar. Ama durumları doğrusu beni iyiden iyiye kuşkulandırdı. Veda ziyaretine gelmiş falan benzemiyorlar. Şuralara kadar sokuluyorlar, her tarafı gözetliyorlar, her sözü dinlemeye ve öğrenmeye çalışıyorlar. Bir şeyden mi şüphelendiler yoksa. Sonuçta ben bunların durumlarını hiç beğenmedim."

"Aptallar neden kuşkulananacaklar? Yine dedikleri gibi arkadaşlarıyla görüşmeye gelmişlerdir. Bahçede gezip eğleniyorlardır. Konuşmaları dinlemelerinin önemi yok. Her insan az çok meraklıdır, etrafında olup bitenleri öğrenmek ister. Özellikle böyle büyükler, yerlerde taşlardan, ağaçlardan dünyanın olayları öğrenilir sanıyorlar."

"İnşallah sizin dediğiniz gibidir. Ama bu kadar kalabalık arasında bizim maksadımız biraz zor gerçekleşir. En ufak bir tedbirsizlik amacı bütünüyle berbat eder."

"Haklısınız, isyan hemen yarın olacak değil ya! Tehlikeli olacağına, varsın iki gün sonra olsun. Ama diğerlerine nasıl haber verebiliriz?"

"Bilemem, durum belli!"

"Ne yapacağız peki? Zavallı, endişesinden delirsin mi?"

"İsterseniz derhal şimdi adam uçurayım."

Bu konuşmalardan sonra Abbas, Cezmi'nin yanından ayrılmış, muhafız da geldiği gibi çok yavaş ve temkinli bir şekilde sürünerek eski yerine, yani arkadaşının yanına dönmüştü. Biraz önce Cezmi ile Abbas'ın sözlerini dinlerken siyah çarşafli birisinin saraydan çıkarak doğru Adil Giray'ın dairesine girdiğini arkadaşı ona haber verdi.

Bela haberi gibi, siyahlar giyerek Adil Giray'ın yanına giden yaratık, Şehriyar'dan başkası değildi. Kadın, Şah'tan istediği şekilde hareket edebilmek iznini koparınca, Adil Giray'ı son bir defa daha görüp, hakaretleri ile ezmek ve böylece kinini biraz olsun söndürebilmek isteğini kendini alamamıştı. Perihan'ın gelmesine daha bir saatlik zaman olduğunu biliyordu. Doğruca Adil'in yanına gitti, selam vermeye bile gerek görmeksizin pençesini açtı ve gökten inme bir bela gibi köşeye çöktü. Gözlerini kan bürümüştü, yüzünde müthiş bir intikamın sevinci okunuyordu. Rengi o kadar solmuş, yüzü öyle zayıflamıştı ki, görenler, öldükten sonra dirilmiş bir cenaze zannederdi. O anda birisi, öteki dünyadan dönüp Adil Giray'a görünseydi, böyle bir gecede, aralarında geçen tatsız olaylardan sonra, Şehriyar'ın o durumda yanına gelmesi kadar hayret ve dehşet uyandıramazdı. Zavallı delikanlı, şaşkın bakışlarını bu davetsiz ve saygısız misafirin gözüne dikmiş, içinden geçenleri okumayagayret ediyordu. Şehriyar, düşmanının bu şaşkın ve perişan halini bir süre zevkle izledikten sonra, kin, nefret dolu bir sesle ve alaycı bir şekilde söze başladı.

"Han hazretleri! İşte ayağınıza kadar geldik. İşte Perihan kahpesinin kötülüklerini yüzünüze karşı söylemek için geldik! Elinizdeki mektubumu ne zaman açıklayacaksınız? Beni ne zaman bir kılıçta iki parça etmeye zahmet buyuracaksınız? Allah'ım! Gözlerim bu gece kan görmek istiyor. Ya benim kanım dökülecek, ya başkalarınınkini seyredeceğim... Hele sizin gibi, Perihan gibi, asil kişilerin kanı olursa... Gençsiniz, âşıksınız! Damarlarınızdaki kan elbette daha çok kaynar!"

Adil Giray, oturaklı tavrını sürdürerek cevap verdi: "Çıldırıdınızsa benim başıma bela olmayın! Kan görmeye o kadar istekliyseniz kendi damarlarınızdan dökülenleri seyredebilirsiniz... Keyfim yok... Şimdi buradan gidin! Rahatsız ediyorsunuz..."

"Yine sevgilinizle mi buluşacaksınız? Aranıza kara kedi gibi giriyorum diye mi beni kovmaya çalışıyorsunuz?"

Bu kavga giderek kızışıyordu, iki taraf da birbirlerine en ağır hakaretleri savurmaktan çekinmiyordu. Adil Giray, kadını tesadüfen gelmiş sanıyor ve tam işe girişecekleri anda böyle bir rastlantının olmasına çok üzülmüyordu. Perihan'a bir haber uçurabilmek için aklında çareler arıyor, ama hiçbir çare bulamıyordu. Ancak, Şehriyar'ın bu gece odasına geldiğini Cezmi'nin adamlarından birinin elbette görmüş ve Perihan'a bir haber ulaştırılmış ihtimali vardı. İşte bu ihtimali düşünerek biraz teselli bulabildi. Diğer yandan, muhafız, biraz önce Adil Giray'ın dairesine giren o gizli misafirin hangi kapıdan çıktığını arkadaşından sorup da Şehriyar'ın dairesinden çıktığını öğrenince, şüphe ve tereddütte kalıp bir süre söylendi durdu:

"Bizimkinin gözleri yanlış görmüş olabilir. Şehriyar bu gece Adil Giray'ın yanına gitmeyecekti. Belki de Perihan, nöbetçilerden gizlenmek için o kapıdan çıkmıştır. Her neyse... Bu fırsatı kaçırmaya gelmez. İşi onun istediği gibi yapmazsam, yarın beş yüz altından olacağım. Hele Cezmi'yi de elden kaçırdık mı tamam. Kaybımız o zaman üç, dört misline çıkar. Zaten elimizde kesin emir var, kız Adil Giray'ın dairesine girdikten sonra saat başını bekleyerek, saat çalmaya başlayınca silahımızı boşaltmayacak mıydık? O halde iş tamam. Çarşaf altındaki gölgenin kim olduğunu gece karanlığında ben fal ile mi öğreneceğim? Ama işin sonu belki kötü olabilirmiş. Olsun... Ne yapalım? İran halkını Şehriyar'a sayı ile vermemişler. Bize sayısız bile teslim etmediler ya... Kaza ile yanlışlık olacak diye ben niçin hakkım olan paraları almayacakmışım?"

Muhafız, kendi kendine söylendi durdu. Bu sırada saat, insanların ömründen altmış dakika daha eksildiğine üzüntüyle feryat ediyormuş gibi, gecenin derin sessizliğini yırtarak ve ürpertici yankılar bırakarak çalmaya başladı. Saatin çalması biter bitmez muhafız, tüfeğini kaldırdı, o anda çakan bir şimşegin ışığından da faydalanarak birkaç saniye nişan aldı ve tetiği çekti. Tüfek acı bir şekilde ve şiddetle patladı. Cezmi, bulunduğu yerde

zemine yattı. Rüstem Han'ın muhafızları, silah sesini duyar duymaz sarayın her kapısından saldırıya başladılar. Çok kalabalıktılar. Ali Kuli Han'ın muhafızları ise, kendilerinin birkaç misli olan bu kalabalığa karşı koyamayacakları için hepsi bahçenin bir köşesine saklandı. Silah atan muhafız da, arkadaşıyla beraber, Rüstem Han muhafızlarına karıştılar. Perihan yandaşlarından ortada sadece Abbas kalmıştı. O da bir ağacın dallarının arasına saklanarak Cezmi'yi seyrediyordu. Şehriyar, böyle olmadık bir zamanda tüfek sesini duyunca korkudan donakaldı. Tüm hazırlıkları, bütün planları bir anda alt üst olmuştu. Muhafızlar, bir iki dakika sonra bu odaya girince, kendisini Perihan sanarak öldürecekler, tanırsalar bile "Şahımızın karısı böyle gece vakti bir genç erkeğin odasında ne amaçla bulunuyor?" diye namus için kesinlikle kendisini parçalayacaklardı. Kıyametin kendi başına kopacağını anlayınca, korku ve dehşetten kadının tüyleri diken diken oldu. Saçlarının gölgesi yüzünün her tarafına yansdı. Omuzlarının üzerinde, baş yerine sanki bir kirpi çıkmıştı. Çarşafını hızla arkasına aldı. Adil Giray'a tek kelime bile söylemeden bir ok gibi kapıdan dışarı çıktı. Adil Giray ise, kadının hiç beklenmedik bir zamanda yanına gelmesine ve gelir gelmez ölümden söz açmasına ve özellikle böyle gece vakti saray bahçesinde atılan bir silah üzerine bu derece telaş ve korku içinde defolup gitmesine bakarak, kendi aleyhinde bir suikast planlandığını hemen anladı. Birden yerinden kalktı, silahlanmaya başladı. Diğer yandan zavallı Perihan, kalbi tatlı hayallerle dolu, tarifi imkânsız bir mutluluk içinde, o gece giyinmek için getirttiği muhafız elbisesini bedenine uydurmaya uğraşırken duyduğu silah sesiyle birden irkildi... Dışarıda acaba neler oluyordu? Hemen yerinden sıçradı. Haydar Mirza olayında çok işine yarayan ve o zamandan beri odasında asılı duran Horasan kılıcını kaptı. Arkasına bir çarşaf almayı bile unutarak gecelik elbisesiyle dışarı fırladı. İlk önce Şehriyar'ın dairesine uğradı. Düşmanını yerinde bulamayınca, avını kaybetmiş bir aslan gibi Adil Giray'ın köşküne doğru gitti. Yolda Şehriyar'la karşılaştı. Sinirden bütün vücudu titriyordu. Gözleri şimşek gibiydi. Kükremiş bir dişi aslan gibi, düşmanın üzerine atıldı. Fakat diğeri tehlikeyi çoktan anlamış ve gecenin karanlığından faydalanarak sık ağaçların arasında gözden kaybolmuştu.

Vezirin talimatla görevlendirdiği Rüstem Han'ın güçleri, Adil Giray'ın dairesinden çıkanın Şehriyar olduğunu ve Perihan'ın da onu aramakla meşgul olduğunu görünce vaziyet tamamen değişti. Neredeyse tüm muhafızların kin

ve öfkeleri birden Şehriyar üzerinde toplandı. Perihan'a yan bakmak bile kimsenin aklına gelmiyordu. Korkudan gözleri irileşmiş, titremekte olan Şehriyar'ı saklandığı sık ağaçlar arasında buldular. Kadın, telaşla saraya doğru koşuyor, muhafızların en azgınları arkasından kovalıyordu. Şehriyar, doğru Şah'ın yatak odasına sığındı. Zavallı kör uykudan uyandı, karısını koruması altına aldı. Dışarıda toplanmış olan muhafızları kovmak için, kandırıcı sözler söylemeye ve vaatlerde bulunmaya başladı... Gözleri kör olan zavallı Şah, bu kudurmuş adamları güzellikle göndermeye uğraşırken, karısı da Perihan'la Adil Giray'ın fitne planlarıyla uğraştıklarını, devletin ve Şiiliğin tehlikede olduğunu kendisine anlatmaya çalışıyordu. Ancak sözleri, sinirden çıldırmış hale gelen muhafızların terbiyesice küfürleri arasında kayboluyor, savaş alanında silah sesleri arkasında kaybolan yaralı asker iniltisi gibi, kimsenin kulağına girmiyordu. Muhafızlar, kadını Şah'ın elinden zorla çekip aldılar. Muhafızlardan her biri, onun şimdiye kadar yapmış olduğu kötülüklerden birinin cezasını çektermeye yüce Allah tarafından tayin edilmiş bir zebani gibiydi. Kollarına, saçlarına sarıldılar, yerden yere çarptılar... Kuduz bir köpeği veya zehirli bir yılanı gebertir gibi parçalamaya başladılar. Kadın yalvarıyor, fakat her yalvarışına şiddetli darbelerle karşılık veriliyordu. Şah, bu çılgın kadının devlet işlerinde çevirdiği dümenlerden bıkmış usanmıştı. Fakat gözlerine mil çekilmeden önce görüp sevdiği ve o zamanki güzelliğine karşı aşkını gönlünde hâlâ koruduğu için, tüm aptallıklarına katlanıyordu. Halbuki aradan geçen uzun ve yıpratıcı yılların o güzel yüzde yapmış olduğu korkunç yıkıntıyı görmediği gibi, görmek değil, hayal bile edemiyordu. Dünyada en büyük zevki, hayalinde güzelliğini hâlâ muhafaza ettiği Şehriyar'ın aşkıydı. Gönlünün en büyük tesellisi, ömrünün tek mutluluğu, sevgili karıcığını bu canilerin elinden kurtarmak için dökmediği diller, yapmadığı vaatler kalmadı. Ancak hiç faydası olmadı, hepsi boşa gitti. Şehriyar'ın son yalvarmaları da muhafızların vahşi çılgınlıkları arasında kaybolup gitti. Zavallı adam, bu korkunç ve acıklı tabloyu ne de olsa gözleriyle görmediği için, o gece gerçekten şanslı sayılabilirdi. Şehriyar, dünyada yaptığı kötülüklerin cezasını ölmenden önce çekmiş, beş, on dakika içinde belâsını bularak cehennemin yolunu tutmuştu...

Fakat o gecenin müthiş kasırgası bununla bitmiyordu. O geceki kargaşanın planlanmasında en mühim rolü oynayanlardan biri de Rüstem Han'dı. Muhafızlarına verdiği emir gayet açık venetti: "Şah'ın emrindeki kadınlardan bazıları gece yarıları gizli bir biçimde Adil Giray'ın dairesine gidiyor ve

Safevi hanedanının namusunu lekeliyorlardı. Buna son vermek için bahçede silah sesi işitildiği gibi Adil Giray'ın köşküne saldırılacak ve orada yakalananlar, kim olursa olsun, hiç acımadan derhal öldürülecekti. Emir böyleydi. Muhafızlar, silah sesini duyup da saldırıya hazırlanır hazırlanmaz, karşılarında Şehriyar'ı buldular. Hepsi baştan aşağı hiddet kesilmiş, kin ve nefret dolu bakışlar hep onun üzerinde toplanmıştı. Gece yarısı Adil Giray'ın odasında ne işi vardı? Bir sürü kudurmuş kurt, bir avın üstüne atılır gibi kadına saldırdılar. Bu kadın şıklıkta Adil Giray'ı kimse aklına bile getirmiyordu. Hele Perihan'dan zerre kadar şüpheleri yoktu. Onun ne kadar mert ve namuslu bir kız olduğunu hepsi biliyordu. Özellikle Haydar Mirza olayından beri kendisini çok iyi tanıyor ve üstün yaratılışını takdir ediyorlardı. Kendisine ve Adil Giray'a kimsenin dokunmadığını görünce, Perihan bir ağacın altına çekilerek işin sonunu bekledi. Bir yandan da bahçenin bir tarafından diğer tarafına doğru gelmekte olan kalabalık arasında kendi adamlarından hangi muhafıza gözü ilişirse yanına çağırıyor, her ihtimale karşı onları etrafına topluyor, bir yandan da olayın içyüzünü yakın adamlarından öğrenmeye çalışıyordu. Rüstem Han'ın muhafızları, işin sonuna kadar kimseye bir şey söylemeyeceklerine dair yemin ettikleri için, kendilerinden ne sorulsa "Buraya emirle geldik" sözünden başka bir cevap vermiyorlardı.

Bu hadiseler meydana gelirken Adil Giray köşeye çekilmiş, derin bir şaşkınlık ve endişe içinde, işin sonunu bekliyordu. Birden sol yanından sert bir ses geldi:

"Şah'ımızın hiç mi iyiliğini görmediniz? Efendimizin misafiri olduğu halde ve bir esir iken hanlardan fazla itibar ve ikram gördüğü halde Şah'ımızın ırzına, namusuna saldıran bu Tatar oğlunu hâlâ mı yaşatacağız?"

Çevreyi kuşatan muhafızları saldırtmak için söylenen bu sözler, Adil Giray'a kurulan tuzağın nedenini ve önemini bir anda ortaya çıkarmıştı. Muhafızları kışkırtmak isteyen, Rüstem Han'dan başkası değildi. Genç adam, hemen kendini topladı, tüm kuvvetiyle ve gayet sakin bir şekilde, biraz önceki sesin geldiği tarafa doğru: "Allah'ın belası Türkler! Ülkesinin yarısını zaptetti. Seni komutan diye, Şah'ın emriyle, memleketini düşmandan korumak için savaşa gönderdiler. Sen tabana kuvvet kaçtın. Savaş alanından kaçmak kahpeliğini örtbas etmek için de başka bir çare bulamadın. Memleketi

korumak için emir ve komutan altına verilen bu temiz duygulu askerleri, düşmanla savaştıracak yerde, pis maksatlarına alet ettin. Şah'ın haremine girmeye misafirlerini öldürmeye, hazinesini yağmalatmaya, hatta belki de canına bile kastetmeye çalışıyorsun. Fakat bu hainliklerin cezasız kalacağını zannediyorsan yanılıyorsun." diye haykırdı ve yalın kılıç Rüstem Han'ın üstüne saldırdı. İşin rengi giderek değişiyordu. Böyle büyük ve önemli olaylarda hep Perihan'ın nüfuzu ve emri altında olmaya alışkın olan muhafızların bir kısmı, eski yatağını bulmuş seller gibi, onun etrafına akıp gelmeye başladı. İşin başlangıcında, karşı tarafın kalabalılığından korkup, bahçenin etrafına saklanmış olan Ali Kuli Han'ın muhafızları da Perihan'ın etrafında toplananlara katıldı. Böylece önemli bir kuvvet Perihan'ın emri altında kendiliğinden toplanmıştı. Fakat Abbas, muhafızların ahlakını defalarca tecrübeleriyle çok iyi öğrenmiş olduğu için, sonunda Rüstem Han'ın galip geleceğine inanmış ve boş yere bir can vermektense bir can kurtarmayı daha uygun bulmuştu. Bu sebeple, yerde yaralı olarak yatan Cezmi'nin yanından ayrılmıyor, ara sıra vücudunda görülen hareketlerden henüz hayatta olduğu anlaşılan bu vefalı ve cesur genci kurtarma çarelerini arıyordu. Bir de silah atan o meşhur kapı dinleyici muhafız, galiba hiddet adamı olmadığı gibi, kavga adamı da olmadığından, önce Rüstem Han'ın muhafızlarına karışmışsa da, kavganın oradan başlayacağını, tehlikenin de orada olduğunu düşünerek, kargaşalık arasında bir kolayını bulmuş ve arkadaşını da yanına alarak kalabalıktan ayrılmış, silah attığı yerde saklanmıştı.

Tüm bu olayları abartan Rüstem Han ise, vaziyetin değiştiğini anlayınca, tümünden şaşırmış kalmıştı. Nasıl hareket edeceğini, neye karar vereceğini bilmiyordu. Perihan'ın elindeki kılıç çok korkunç ve çok müthiş bir şeydi. Onun korkusuyla işe devam etmeye cesaret edemiyor, ama işini yarıda bırakmaya da gönlü razı olmuyordu. Aklı, miknatıs arasında kalmış bir maden parçası gibi, tereddütlü bir noktaya saplanıp kalmıştı. Yanındaki sadık adamlarıyla ara sıra Perihan'ın bulunduğu tarafa doğru ilerlemek istiyor, fakat kızın etrafında toplanmış bulunan kuvveti görerek korku ve dehşet içinde adım adım gerilemek zorunda kalıyordu. Tam bu sıradaydı ki, muhafızlardan Şah'ın yatak odasına kadar girerek orada Şehriyar'ı linç eden reziller, kadının cesedini saçlarından tutup sürükleyerek bahçeye attılar. Vücudunu da birtakım yaraları varmış gibi, organlarının her birini kılıç ve bıçaklarla birbirinden ayırıp parçalamaya başladılar. Rüstem Han, bu kan

içicilerin kudurmuşluğundan faydalanarak canını kurtarmak ve belki de başladığı işi tamamlamak hevesine kapıldı. Son cesaretini toplayarak heriflere doğru yüksek sesle bağırıp çağırdı:

"Şu aptallara bir bakın! Ölüden ne istiyorsunuz? Onun hainlik ortağı olan Perihan, bir karavanadan yemek yediğimiz, bir bayrak altında can alıp verdiğimiz silah arkadaşlarınıza kastediyor. Şah'ımızın namusunu lekeleyen hain Tatar şu köşkte oturuyor. Ne duruyorsunuz? Sizde ar, namus yok mudur?"

Onun hedefi muhafızları tahrik edip, Adil Giray'ın üzerine saldırtmaktı. Zaten sinirden kudurmuş, kan dökmek arzusu ile çıldırmak üzere olan muhafızları, bu sözler, bir iki insan öldürmeye değil, bütün İran halkını kılıçtan geçirmeye sevk etmek için yeterliydi. Şehriyar'ın paramparça olmuş cesedini bir yana attılar. İki bölüme ayrıldılar, bir kısmı Rüstem Han'ın yanına, bir kısmı da Adil Giray'ın köşküne hareket etmeye başladılar.

Perihan, güzeller güzeli, bu kana susamış canavarların köşke saldırdıklarını görünce bağırmaya başladı:

"Ah bu budalalar! Bu adamlar, Allah'ın kor ateşten yarattığı bir şeytanı öldürdüler. Ne büyük sevap işlediklerini bilmiyorlar. Şimdi de hiç günahı olmayan bir mazlumun canına kıyacaklar ve şeytan gibi kıyamete kadar Allah'ın gazabına uğrayacaklar. Nereye gidiyorsunuz? Şah'ımızın misafirine kastedip de bütün İran halkını hanedanımızdan sonsuza kadar nefret mi ettireceksiniz?" diye bağırarak Adil Giray'ın dairesine koştu.

Perihan'ın Adil Giray'ı korur bir tavır takınışı, Rüstem Han taraftarı muhafızlar üzerinde iyi etki bırakmadı. Biraz önce Rüstem Han, onu da Şehriyar'ın hainlikteki ortağı olarak suçlandırmıştı. Demek ki söyledikleri doğrudu. Olmasa kız, şimdi onu destekler miydi? Perihan'ın etrafına toplanmış olan muhafızların bir kısmı namus için, bir kısmı da şahsiyetsiz kimselerin hep yaptıkları gibi, çok olan tarafı tutmak, kuvvetliye yardımcı olmak alçaklığı ile yine Rüstem Han tarafına geçmeye başladılar. Perihan'ın yanında kalanlar, Ali Kuli Han muhafızları ile Rüstem Han takımından, kızın üstün yeteneklerine hayran olan yetmiş seksen kadar onurlu adamdan ibaretti. Bunlar, Perihan'ın, Rüstem Han takımı da bunların etrafını çepeçevre kuşatarak kızın hareketlerini dikkatle izlemeye başladılar.

Perihan, muhafızların arasında bir görünüp bir gözlerden kaybolarak köşkün merdivenine yetişti. Elindeki kılıcın sırtıyla vurarak önündeki kalabalığı yardı ve köşke atıldı. O ana kadar Perihan'ın etrafını saran taraftarlarının yüzleri köşke doğruydı. Kız içeri girdiği zaman merdivenin alt tarafında durdular. Yüzlerini aniden Rüstem Han'a çevirdiler. Şayet saldırıya uğrarlarsa karşı koymaya hazır olduklarını gösterir bir şekilde saf bağladılar. Rüstem Han, bu durumdan faydalanarak yeni bir şans denemesine kalkıştı ve merdiven başındaki muhafızlara hitaben: "Zevk ve şehvet düşkününü iki talihsizin halvete girdikleri evin kapısında şimdi de nöbet mi tutuyorsunuz? Sizde hiç namus yok mudur? Efendimizin namusunu böyle mi koruyacaksınız?" diye haykırdı.

Amacı iki tarafın savaşmasına engel olarak maksadına ulaşmaktı. Ama bu kez Perihan tarafındaki muhafızların arasından, karanlıkta sahibini tanıyamadığı, bir ses yükseldi: "Zevk isteğinde olanlar, Şehriyar gibi, kimse görmeden girer ve sevdiğinin yanından gene kimse görmeden kaçmaya çalışır. Pek akıllı ve üstün zekâlı bir kız olduğu tüm İranlılarca bilinen Perihan değil, hatta bir deli bile olsa, bu kadar kalabalığın arasında bu şartlar altında, zevk ve eğlence amacıyla Han'ın odasına giremez! Biz, Şah'ımızın kız kardeşinden eminiz. Devletimize ettiği hizmetleri inkâr edersek nankörlük olur ve gözlerimize durur. Şimdiye kadar kimsenin ağzından, Perihan'ın namusuna toz konduracak bir söz duymadık. Şah'ımızın gerçekten sadık adamları isek, kendisine söyleriz... Çağırır, sorar, soruşturur. Ondan sonra Şah hazretleri ne emir verirse ona itaat ederiz..."

Bu sözlerdeki inandırıcı kuvveti gören Rüstem Han, tamamen şaşırıldı. Konuşma ve tartışma uzadığı takdirde emrindeki şarlatanların azmi kısa zamanda kırılacaktı. Sonra Şah, kız kardeşini yanına çağırarak ve işin içyüzünü öğrenecekti. Ondan sonra da kendisi için, cellatlar elinde ölümlerden ölüm beğenmekten başka hiçbir çare kalmayacaktı. Böyle cellatlar elinde, bin bir işkenceyle ölmektense, orada ölüp gitmek elbette daha hayırlıydı. Şansını son bir defa daha denemeye karar verdi ve kılıcını çekerek bağırıldı:

"Bu haysiyetsiz melunlar, zevk ve sefa odalarının kapısında nöbet beklemekten ar etmiyorlar. Kapı önünde bekleterek bizi de kendileri gibi gavat yapmak istiyorlar. Biz buraya Vezir'in emriyle geldik. Tatar oğlunu da,

yanında bulunan kadınları da idam edeceğiz... Şah'ın fermanı olmasa hiç böyle emir verir mi? Haydi yürüyün! Karşı koyan olursa vurun! Sorumluluğu bana aittir..."

Rüstem Han bu şekilde haykırdıktan sonra son cümleyi bitirir bitirmez ileriye atıldı, hatta kendi muhafızlarından karşı durmak isteyen bir zavallıyı da kılıcıyla öldürdü. Perihan'ın adamları, her ne kadar Rüstem Han'ın adamlarına kıyaslanacak olursa sayıları az olsa da her biri beş on kişiye karşı duracak kadar cesur ve fedakârdılar. Durdukları yerde büyük bir gayretle dayandılar. Üzerlerine saldıranlarla kılıç kılıca, göğüs göğse çarpıştılar. Saray bahçesi âdeta küçük çapta bir savaş alanına dönmüştü. İçerdeki sahne tamamen başkaydı. Perihan, Adil Giray'ın odasına girer girmez kılıcını yere fırlattı. Sevgilisinin boynuna sarıldı. Aşk ve umutsuzluk dolu bir bakışla delikanlının yüzüne baktıktan sonra dudakları ilk defa olarak delikanlının dudaklarıyla birleşti. Öptü... Öptü... Gönlünün tüm sevgisi ve arzusuyla öptü... Sonra, artık her şeyin bittiğini gösteren titrek bir sesle:

"Aşkım..! Adilim! Senin ölümüne ben neden oluyorum. Bir dakikalık hayatına bütün hayatımı severek vermek isterken, kaderin şu cilvesine bak ki, benim hayatım senin ömrüne mal oluyor..."

Bu sözleri söylerken gözlerinden boşalan yaşlar da yanaklarından akıyordu. Adil Giray, zaten ölüm işkencesi geçirmiş, zaten ruhunu teslim etmiş de dünyada başka bir manevi kuvvetle kalmış gibi olağanüstü metin bir sesle onu teselliye çalıştı:

"Sevgilim ne yapıyorsun? Bu hüznünün faydası nedir? Ne zaman olsa kabre girmeyecek miydik? Şu fani dünyada hayatın zevkini birbirinden ayrılmamaktan ibaret bilen iki sevgili için, böyle aynı zamanda ve aynı yerde ölmekten büyük mutluluk mu olur? Hem de kutsal bir gaye uğrunda canımızı veriyoruz... Bunlara ek olarak bir de şehitlik makamına ulaşacağız." dedi.

Perihan'ın içindeki asil duygular ve ruhundaki yücelik, bu sözlerle birden şaha kalktı. Ölüm korkusu, düşman tehlikesi gibi şeyler birden aklından silindi... Ecel anı değil de bir eğlencedeymişçesine, her şeyi bir yana iterek, birbirlerinin güzelliğine dalarak âdeta kendilerinden geçtiler. Ömürlerinin hemen birkaç dakikadan ibaret kalan şu son anını konuşmaktan çok birbirlerini doyasıya görmeye harcıyorlardı. On beş yirmi dakika kadar

öylece kaldılar. Bu arada bahçedekiler can havli ile çarpışıyorlardı. Perihan taraftarlarından her biri birkaç düşmanı tepelemiş, ama ne yazık ki, çoğu şehit düşmüştü. Sayıları gittikçe azalıyor, onlar azaldıkça karşı taraf, kalabalığın arasından yeni katılımlarla çoğalıyordu. Perihan taraftarları, köşkün kapısını daha uzun süre koruyamayacaklarını anlayınca, Perihan'la Adil Giray'ın hayatlarını korumak için, geri çekilerek köşkün içine girmeye başladılar. Sürekli silahlar atılıyordu. Silah seslerinin ve asker gürültülerinin giderek oda kapılarına doğru yaklaştığını görünce Perihan hemen kendini toplayarak Adil Giray'ı uyardı: "Sevgilim, neden bu heriflere boş yere kendimizi öldürteceğiz! Dün akşam Cezmi'ye ısmarladığımız ip merdiven gelmedi mi? Onu sarkıtarak şu pencereden aşağı inersek orada belki gecenin karanlığından faydalanarak kaçır, bir köşke saklanırsınız... Burada ölmektense şansımızı deneyelim... Belki kurtuluş çaresi buluruz..."

Adil Giray da bu sözlerle kendine gelmişti. Perihan'ın düşüncesini mantıklı buldu: "Doğru, merdiven gelmişti. Bakalım, bir deneyelim..."

Merdiveni takmak için pencerenin önüne gelmiş ve bahçedeki ahmaklara canlı bir hedef haline gelmişti. Yirmi kadar tüfek birden üzerine çevrildi. Bir anda ateşlenen yirmi tüfeğin kahrolası sesleri muhafızların gürültülerine karıştı. Allah tarafından korunmuşlar ve kurşunlardan hiçbiri onlara isabet etmemişti, fakat bir tanesi sağ omzunun üstünden sıyrılarak Cezmi'nin elbisesini parçalamıştı. Pencereden kaçıp kurtulma imkânı kalmadığını anlayınca yine de soğukkanlılıklarını zerre kadar kaybetmediler. Derin bir tevekkül ve büyük bir soğukkanlılıkla katillerini ve ölümlerini beklemeye başladılar. Odanın kapısı büyük bir gürültüyle birden sonuna kadar açıldı. Perihan taraftarlarından on, on iki kadar kahramanla, gözlerini kin bürümüş elliden fazla cani içeriye daldılar... Odanın içinde şimdi boğaz boğaza kanlı bir boğuşma başladı. İki şehzade, kendi yollarında canlarını feda eden bu bir avuç kahramanın başına geçtiler. En büyük savaşırlara örnek olacak, en büyük komutanları kışkındıracak tarzda ustaca bir savunmaya giriştiler. Odanın içi kısa zamanda küçük bir savaş alanına döndü. Cesaret timsali Adil Giray'la güzeller güzeli Perihan bir yandan birbirlerini korumaya çalışıyorlar, bir yandan da tehlikeli duruma düşen askerlerinin yardımına yetişiyorlardı. Ama ne yazık ki, adamlarının sayısı azalıyor, karşı taraf ise yeni katılımlarla giderek çoğalıyor ve kuvvetleniyordu.

Perihan taraftarları, kendilerinin en az on beş, yirmi misli düşmanla belki bir saatten çok bir süre kanlarının son damlasına kadar boğuştu. Vücutlarını bu soylu gence siper ettiler. Ne yazık ki hepsi şehit düştü. O dakikaya kadar Perihan da, Adil Giray da en küçük bir yara bile almamışlardı. Odanın içinde, gözleri kanlı bir sürü canıye karşı şimdi iki genç tek başlarına kalmışlardı. Buna rağmen korku ve ümitsizliğe düşmediler... Silah kullanmakta ikisi de son derece ustaydı. Üzerlerine saldıranların üçünü beşini tepelemedikçe yaralanma ihtimalleri yoktu... Belki yirmi dakikadan çok uğraştılar. Saldıranları bir iki defa odadan dışarı püskürttüler. Ancak karşılarındaki reziller sert kayalara çarpan dalgalar gibi, geri çekildikçe daha beter kuduruyor, daha şiddetli saldırıyorlardı. İkisi de birçok yerlerinden yaralanmışlardı. Adil Giray, sevgilisinin vücudundan akan kanları gördüğü zaman ağır ve gururlu sesiyle bu melunlara şöyle dedi:

"Bu tertemiz kız, Şah'ımızın kız kardeşidir. Siz yediğiniz ekmeğin sahibine böylemi karşılık verirsiniz?"

"Lütfen konuşma Adil'ciğim, sus! Bu hayvanlar, hakkı ve şükranı da ekmek gibi kesilir ve yenilir bir şey sanıyorlar. Bu alçaklarla konuşmak senin şanına yakışmaz..."

Perihan sonra o anda kapının önünde kazık gibi dikilen Rüstem Han'a hitaben: "Al bakalım! Üzerimize saldıran köpeklerin reisi önümde duruyor da biz hâlâ kimlerle uğraşıyoruz?" diyerek onu öldürmek için kapıya doğru saldırdı. O zamana kadar, Perihan'ın eskiden beri gönüllerinde bıraktığı derin etkiden dolayı, kendisine silah çekerken elleri titreyen muhafızlar, bu kez komutanlarını tehlikede görünce hem meslek onuru ve hem de ileride ceza görmek korkusuyla vicdanı tamamen bir kenara bıraktılar. Zavallı kızı sol göğsünün altından ağır bir şekilde yaraladılar. Zavallı kız, bu son yaranın etkisiyle ayakta duramaz hale geldi, yavaşça birkaç adım geri çekildi ve sevgilisinin ayaklanın dibine yıkıldı. Bu durumu dehşet içinde izleyen muhafızlar, bu rezalet tablo karşısında birkaç dakika şaşkınlık gösterdilerse de Şah'ın kız kardeşini ölü halde, düşmandan aldıkları esirin ise hayatta olduğunu görünce tamamen kudurdular. Büyük bir azim ve kan dökücü bir saldırıyla Adil Giray'a her taraftan hücum ettiler. Zavallı Perihan canından fazla sevdiği ve üstüne titrediği sevgilisini tehlikede görünce, vücudunda ne kadar hayat eseri kalmışsa hepsini bir yere topladı:

"Beneşinem o ser be piş-i payet

Ben hizem o cân konem fedâyet"

Yani; "Ayakların yastık olsun yorgun başıma;

Bin canım kurbun olsun senin gibi can yoldaşıma"

dizesini yüksek sesle okuyarak insan üstü bir gayretle yerinden fırladı. Yaralı bir aslan gibi, karşı durulmaz bir saldırıyla düşmanları tepelemeye başladı. Adil Giray da, sevgilisinde gördüğü yiğitlik ateşinin etkisiyle sanki kahramanlık şimşegi kesilerek zamanında her biri elli altmış düşmana karşı koyan kahramanların asil soyundan olduğunu ispat etti. Her ikisi de sayısız yerlerinden yaralı oldukları halde daha on beş muhafızın leşini yere serdiler. Yoğun çarpışmaların arasında Rüstem Han, yerlerde üst üste serilmiş, cansız yatan adamlarını gördükçe sinirinden kuduruyor, boğazı yırtılırcasına muhafızlarına bağıırıyordu:

"Kılıçlarınızla ne ne yapıyorsunuz? Elinizdeki tüfekleri neden kullanmıyorsunuz?Onlar ne güne duruyor? Haydi Ateş etsenize!"

Reislerinin bu sözleri üzerine akılları başlarına gelen muhafızlar tüfeklerine davrandılar. İki zavallının üzerine belki elli altmış tüfek birden boşaltıldı. İkisini de bir anda şehit ettiler. Rüstem Han, ancak ondan sonra odaya girebildi. Perihan'ın kanlı vücudunu kin ve hakaret dolu bir bakışla süzerek: "Fânilik âlemine göçtü ve yok oldu. Felek dedi ki; bu mutlu insan da gitti" manasına gelen;

"Bebahr fena reft o naçiz şod

Felek goft handan ki in niz şod"

mısrasını okuduktan sonra ve haince bir küfür savurarak odadan çıktı gitti. Adamları da kendisini takip ettiler. Ali Kuli Han'ın muhafızlarından biri, o ana baba gününün tehlikeleri arasından sıyrılarak komutanlarının köşkünden kalan yirmi beş kadar arkadaşına Adil Giray'ın köşkünde devam eden kanlı olayı haber verdi. Onlar da silahlarını alarak Adil Giray'la Perihan'ın imdadına koştular. Rüstem Han'ın bahçede bıraktığı nöbetçiler, tüm

muhafızları arkadaşları zannettikleri için, bu taze kuvvetin bahçeye girmesine engel olmadılar. Ancak, yardımcı kuvvet, saraya yetiştiği vakit artık her şey olup bitmiş, iş işten geçmişti. İki masum gencin vücutları al kanlar içinde cansız yatıyordu. Abbas, arkadaşlarının saray bahçesine girdiklerini görünce o zavallıları da boşu boşuna tehlikeye atmamak için, mezheplerine yemin ettirerek, kayıtsız şartsız kendisine itaat etmelerini ve hiç kimseye bir şey söylememelerini sıkı sıkı tembih etti. Katiller, başlarında baş katil olduğu halde, Adil Giray'ın köşkünden çıktıkları sırada, öncelikle arkadaşlarıyla birlikte işaret tüfeğini atan "casus-muhafız", sonra da yanındaki muhafızlarla birlikte Abbas onların aralarına karıştı. Abbas sokularak Rüstem Han'ın yanına kadar yaklaştı.

Resmi selamı verdikten sonra: "Cenâb-ı Haydar-i Kerrar'a bin şükürler olsun ki, Şah'ımız da, Han'ımız da düşmanlardan kurtuldular... Başka bir emriniz var mıdır?" dedi.

Rüstem Han; "Görülecek başka bir iş kalmadı. Bu gece memleketin ve sarayın muhafazasıyla meşgul olacağız." cevabını verdi.

Abbas yine sordu: "Peki efendim, bu ölüleri sarayda bırakırsak kokmazlar mı?"

Bu mevzu, hakikaten düşünülmesi gereken bir şeydi. Bu sözler üzerine Rüstem Han, yanına yeteri kadar adam alıp cenazeleri o gece şehir dışındaki mezarlığa götürüp gömmesi için Abbas'a emir verdi. Bu emir üzerine Abbas hemen arkadaşlarını yanına topladı. Bir şey anlaşılmadan, kimseyi kuşkulandırmamak için Rüstem Han'ın adamlarından da birkaç kişi aldı. Etrafa adamlar çıkararak gerektiği kadar öküz arabası buldurdu. Fakat o zamanlar Kazvin'in daracık sokaklarından araba geçirmek mümkün olmadığı için bunları şehir dışında bıraktılar. Muhafızlar da oraya kadar ölüleri omuzlarında ve kucaklarında taşıdılar. Cezmi, vurulduğu zaman baygın düşmüşse de yarası çok fazla derin değildi. Yere düşerken, bir tesadüf eseri elbisesi katlanmış ve kurşunun açtığı yeri sımsıkı kapatmıştı. Bu sayede fazla kan da kaybetmediği için güçten düşmemişti. Biraz önceki facianın sonlarına doğru ayılıp gözlerini açtıysa da Abbas, görünürde ikisinden başka kimse bulunmayışından istifade ederek ve bin türlü dil dökerek kendisini olduğu yerde ölü gibi yatmaya ikna etmişti. Sıra cenaze taşımaya gelince, Cezmi'yi de kendi omzuna aldı, götürüp bir arabanın içine bıraktı. Şüphe

uyandırmamak için yanına ve üzerine birkaç da ölü koydu. Zavallı Cezmi, üzerindeki cesetlerin maddi ve manevi ağırlığıyla yine bayılmıştı. Muhafızlar, cenazelerin hepsini arabalara yerleştirdikten sonra birkaç meşale yakarak grup halinde mezarlığın yolunu tuttular. Meşalelerin dumanla karışmış alevleri, cesetlerin her yerinde pıhtılaşmış kalmış kan parçalarına vurdukça müthiş bir şekil alıyor ve bu bela kervanı daha da korkunçlaşıyordu. Yaklaşık kırk beş dakika sonra kabristana vardılar. Abbas, cenazeleri arabalardan indirtti. Rüstem Han'ın adamlarını da; "Siz akşamdan beri ayaktasınız. Hem bir de bu kadar yol yürüdünüz, iş gördünüz. Çok yoruldunuz. Gidin, rahatınıza bakın! Bundan sonraki işleri biz yaparız!" diyerek arabacılarla birlikte gönderdi. Adamlar defolup gittikten sonra arkadaşlarına birkaç büyük çukur kazdırdı. Şehriyar'ın defalarca parçalara ayrılmış olan vücudunu bir araya toplattı. Bunların hepsini bir çukura koyarsa belki ilerde cadı olup Allah'ın kullarını yine rahatsız etmesinden korkuyormuş gibi, her parçasını başka bir çukura attırdı. Sonra şeytan taşlar gibi, her birinin üzerine birçok taş attırdı. Sıra diğer cenazelere gelmişti. Onları da teker teker gömdürdü. Meydanda Perihan'la Adil Giray'ın cenazeleri ve bir de Cezmi kalmıştı. Biraz su buldurarak Cezmi'nin yüzüne serpti. Delikanlı, derin bir uykudan uyanır gibi gözlerini açarak kendine geldi. Yarasını temizledi, sardı. Bir meşalenin yanına oturdular. Akşamki büyük olayı ona da ayrıntılı olarak anlattı. Giderek artan bir kahır içinde kendisini dinleyen Cezmi'nin ilk sözü şu oldu: "Adil Giray ve Perihan da şehit düştükten sonra ben neden yaşayayım ki? Beni neden ölmeye bırakmadın? Niçin kurtardın?"

Abbas, gururlu ve olgun bir sesle cevap verdi:

"Hiç öyle söz olur mu? Bir sebep bulup ölmek ya da bir amaçtan vazgeçip ölmek, fikir sahibi insanların yapacağı iş midir? Yarın bir fırsatını bulursak, Gazi Giray'la birleşerek hayırlı bir iş yaparız. Ancak elde bir başka Perihan olmadığından tasarladığımız şekil imkânsız! Türklerin tarafına geçeriz, mezhebimizin şanını yükseltmeye çalışırız... Ölsek de din kardeşlerimizle omuz omuza dövüşerek ölürüz..."

Bu sözler Cezmi'ye hiçbir teselli vermese de, yiğitlik yarışında Dağıstanlı bir muhafızdan aşağı kalmamak için sesini çıkarmadı. Birbirine hasret giden iki genç âşığa son hizmetlerini yapmak için güzel bir mezar kazdılar, şehitleri

kaldırmaya gittiler. Her ikisinin de ölümüne sebep olan yara başlarındaydı. Yaralarından sızan kanlarla yüzleri sanki şafak kızılığına boyanmış, Perihan'ın çenesinde iki tarafa doğru hilâli andıran bir açıklık, Adil Giray'ın yüzünden de yıldıza benzer bir nokta kalmıştı. Cezmi bu manzarayı görünce dayanamadı. Abbas'ın da yardımıyla, sıcak gözyaşları içinde, iki şehidi beraberce tek mezara koydular. Cezmi, her ikisinin de başlarını, birinin yüzünde, diğerinin çenesinde kalan beyazlıklar, ay-yıldız teşkil edecek şekilde, birbirlerine yaklaştırdı, Perihan'ın uzun ve kanlı saçlarını, bir dikdörtgen teşkil edecek şekilde bu ay-yıldızın çevresine yaydı.

Daha sonra da Abbas'a dönerek: "Şunlara bir baksana, uçları yaralı Türk bayrağı gibi dalgalanmıyor mu? Allah, tek vücut olarak yarattığı bu iki sevdalı şehidin yüzlerinde hizmet ettikleri ve uğrunda can verdikleri yüksek gayenin ne güzel bir hayalini tasvir etmiş. Billahi ben bunları böylece defnedeceğim. Sorgu meleklerine bu durumda, gayelerinin yüceliğiyle görünsünler..."

Bu fikri Abbas da çok beğendi. Sonra beraber kazdıkları mezara ikisini de o şekilde gömdüler. İki sadık arkadaş, bundan sonra ne yapacaklarını düşünmeye başladılar.

Abbas: "Yanınızda para kaldı mı?"

Cezmi: "Tahminen beş yüz altın var! Bizim Pertev'le Rıza Kuli'yi bulabilirsek, onlarda da bir hayli para olacak."

"Siz saklanmaya başladığınız günden beri ikisi de ortalıkta yok. Belki kaçmışlardır. Kaçmadılarsa dün geceki kargaşada mutlaka telef olmuşlardır."

"O halde, şimdi biz ne yapacağız?"

"Ali Kuli Han'ın yanına gideceğiz, hem de muhafız kıyafetinde gideceğiz. Başka çaremiz yok."

"Muhafız kılığında gitmek tehlikeli olmaz mı? Baksana, üstümüz başımız kan içinde. Vezir ikimizi de bu kan lekesinden tanır. Zararı yalnız bize dokunsa neyse. Hainliğinize bizi şahit tutarak Ali Kuli Han'ı da astırır..."

Bu söz üzerine Abbas, bir süre düşündükten sonra: "Ne gariptir, zamanında bol keseden harcamak, daha doğrusu har vurup harman savurmak için paraya o kadar düşkün olduğum halde, sayenizde Türklük ve Sünnilik hizmetine girdikten sonra bu yüce hedefe ulaşmaktan başka hiçbir şey düşünemez oldum. Şimdi parada pulda zerre kadar gözüm yok. Hatta sizin verdiğiniz paralar bile kemerimde duruyor. Ah! Bilmem neden şu Pertev'le Rıza Kuli pisliklerine vaktiyle inanmış ve güvenmişsiniz. Şimdiye kadar hiçbir fenalıklarını görmedim. Ancak yüzlerini ilk gördüğüm zaman bende iyi tesir bırakmadılar. Onun için kendilerinden şüphem var. Bize hainlik ettilerse onlar etmişlerdir."

"Anlamsız düşüncelerin gereği yok! İpleri her zaman elimizde olan iki zavallı ne yapabilecek? Sen onu bunu bırak da içinde bulunduğumuz tehlikeden kurtulmak için bir yol bulalım."

"Bir yol var... Ben şimdi şuradan giderim. Yarım saat ileride bir tekke var. Yarım lira verir, iki kat derviş elbisesi alırım. Sırtımızda o hırkalar, elimizde de paralarımız olduğu halde istediğimiz yere kadar güven içinde gidebiliriz."

"Hadi git de getir o zaman. Derviş kıyafetine girer, yine Ali Kuli Han'ın yanına gideriz."

Bu karara vardıktan sonra Abbas, Cezmi'nin yanından ayrılarak tekkenin yolunu tuttu. Cezmi, o kadar dehşetli ve o kadar beklenmedik birtakım olaylar ve facialar karşısında tek başına kalınca İranlıların ortalıkta gezinen muhafızlarını mezarlık ağaçlarından ayırt edememeye başladı. Gecenin korkunç karanlığında daha da yüksek görünen serviler gözüne müthiş gulyabaniler gibi görünüyor, kendisini yamyamlar ülkesinde sanıyordu...

Saklanmak için bir yer aradı. Sonra cesareti aklına geldi. Türk olan, dünyada hiçbir şeyden korkar mıydı? Bunu düşündü ve kendinden utandı... Adil Giray'la Perihan'ın mezarında bari olsun yanlarına atılmak istedi. Şehitlik mertebesine layık olamadığını düşündü. Yine utandı. Bu utanç üzerine Allah'nın kendisine verdiği mertliği ve yiğitliği hatırladı... Karşısında gökyüzünün derinliklerine doğru uzayıp giden servilerin her biri bir cellat olsa hepsine karşı durmak ve bu yolda şehit düşüp Adil Giray'ın ayağı ucunda olsun, bir gurur ve onur mezarı bulmak fikrine kapıldı. Ancak o mübarek şehitlerin intikamını almak dururken şimdi burada pisipisine ölmek

doğru olur muydu? Bunları düşündü ve önceki fikrinden vazgeçti. Abbas gelinceye kadar uygun bir yerde gizlenmeye karar verdi. Gökyüzündeki yıldızlardan gelen ve sönmüş meşalelerden kalan hafif ışık damlacıklarının gelmesini bekleyen bir ölü gibi, mezarın toprağını bin zahmetle kazdı. Yaralı ve yorgun olduğu için kendisini halsiz buldu. Uğraşarak içine girdi. İmamın telkinini ve soru meleklerinin gelmesini bekleyen bir ölü misali, mezarın içine iyice uzandı. Elleriyle etrafı yoklarken soğuk, tatlı bir şeye dokundu. Bu, bir ölünün kafasıydı... Ellerindeki kafatasını biraz daha evirdi çevirdi, sonra kendi kendine düşünmeye başladı: "Bu da şüphesiz benim gibi bir insandı. Sonunda hepimiz böyle olacağız... Acaba Adil Giray'la Perihan'ın o güzel başlarının içinde de böyle çirkin birer kafatası mı var? Acaba Allah'nın huzuruna bu kadar çirkin, bu derece iğrenç bir yüzle mi gideceğiz? Öyle olmayıp da ne olacak? Daha dün kadar zavallı Adil'in, zavallı Perihan'ın düşünceleri gözlerimizin önünde hep birer hayal değil miydi? O hayaller bugün gerçek oldu... Hem de ne kanlı gerçek! Peki, bugün gerçek bilmediğimiz âlem yarın hayal olmayacak mı? Kesinlikle olacak! Yarın olmasa öteki gün olacak... Hiç şüphe yok ki olacak... Hem de ne korkunç hayal!

Hayır... Hayır! İnsanlığın özü elbette şu elimdeki çirkin maddeden ibaret değildir. Mezarda ruh olmaz... Bir kere ruhu görebilsek, belki de ne kadar güzeldir... Böyle etten, kemikten yapılmış basit bir vücudu o kadar güzelleştiren ruh değil de nedir? Dünyada hiç kimse en usta ressamın yaptığı resmi bir çirkin kız kadar sevmiyor! Yok yok... Bizim anlayamadığımız başka bir dünya var... İnsanlığın zevki işte o dünyadadır. Şu gelip geçici dünyada geçirdiğimiz acı tatlı günlerin sonu işte şu mezara girmektir. Şu anda birisi gelip çıkabileceğim deliği kapayacak olsa derhal ölürüm. Sorgu melekleri hemen başıma dikilirler. Varsın dikilsin. Dünya için düşündüklerimi onlara da söylerim... Evet, bu cevabı veririm. Fakat Adil Giray'ın ve Perihan'ın, hele uğraştığımız şu mübarek idealin böyle bir sonuç vermesi Allah'nın adaletine uyar mı? Kes sesini! Ölüm korkusundan mezarlar içine saklanıyorsun... Sonra bir de kalkmış, bir tutam aklınla Allah'nın sırlarını çözmeye cesaret ediyorsun..."

Cezmi bu duygularla iç dünyasında daha birçok muhakeme yaptıktan sonra birden mezardan başını kaldırdı. Abbas, biraz önce oturdukları yere gelmiş, koynundan çıkardığı bir mumu yakarak kendisini arıyordu... Çevreye

bakarken gözleri, mezardan çıkmaya çalışan Cezmi'ye ilişti. Mumun titrek ışığı altında, gölgesi gittikçe uzayan bu gölge ne olabilirdi? Gecenin bu saatinde mezardan çıkmaya uğraşan bu yaratığın bir hortlak olması ihtimalini düşündü, korkarak geri çekildi. Elindeki mum, kendisiyle birlikte yer değiştirdi, ne olduğu belirsiz gölge de tabi ki şekil değiştirdi. Abbas, oralarda öyle hortlak falan olmadığını anladı. Sesinin uzaklardan duyulmamasına dikkat ederek; "Cezmi! Cezmi!" diye bağırdı.

Abbas'ın sesini işiten Cezmi, birden içinde durduğu kabir yerinden çıktı ve koşarak Abbas'ın yanına geldi. Derviş elbiseleri hazırды. Ama ne çare ki, mezara girip çıkmak için uğraşırken Cezmi'nin yarası açılmış, yeniden kanamaya başlamıştı. Bu şekilde bir yere gidemezlerdi. Kanı durdurmak, yarayı temizleyip yeniden sarmak için birkaç saat uğraşmak gerekiyordu. Bu iş de bittikten sonra derviş hırkalarını giydiler. Abbas parmağını uzatarak Cezmi'ye doğu tarafındaki kızılığını gösterdi. Neredeyse sabah olacaktı. Böylesine tehlikeli olan bu bölgeden hemen uzaklaşmak gerekiyordu. Cezmi, hem madden, hem de manen perişan bir durumdaydı. Adil Giray'la Perihan'ı kara topraklar altında bırakıp gitmeye gönlü bir türlü razı olmuyor, bulunduğu yerde çivi gibi hareketsiz duruyordu. Sonunda kararını verdi.

Abbas'a hitaben; "Bana göre insan olan her kişi, 'Biz öyle insanlarız ki, aramızda ortanın yeri yoktur. Bizim için ya en yüksek makam vardır, ya da kabir. Ya sadır, kabir... Ya hep, ya hiç...' anlamına gelen;

"Ve nahnü ün âsün lâ tevassuta beynenâ

Len-es-sadru dûn-elâlemine ev-il-kabrü"

beytinin sırrına uygun hareket etmelidir. Ya burada Adil Giray'ın şanına yakışır bir davranışta bulunuruz, ya da bu yolda ölür gideriz. Mezarlık karşıda duruyor... Kara topraklar elbette bizi de kabul eder... Kader, Adil Giray'a karşı vefalı davranmadı... Biz de mi vefasızlık edelim? Ben görevimi bilirim. Mezarının başına, tahtadan da olsa bir işaret dikip de üzerine onun şanını yükseltecek ve düşmanlarına rağmen dostlarının gayretini belirtecek bir şey yazmadıkça şuradan şuraya kımıldamam. Hatta oraya yazacağım şeyi kanımla yazacağım..." dedi.

Bu sözler üzerine iki arkadaş, bir tahta parçası bulup mezarın başucuna diktiler. Kurumuş ince bir dal kestiler. Cezmi, o dal parçasını eline aldı. Yarasındaki sargıların üstüne sızmış ve hâlâ kurumamış olan kanı ile o tahta parçasının üzerine şu birkaç beyti yazdı:

"Ey zübde-i san'at-ı İlâhi

İnsan idi fıratın kemahi

Cari idi her muamelende

Ahkâm-ı evâmir ü nevâhi

Fikrindi zekâyâ matla-ı nur

Kalbindi şecaatin penâhı

Azminde nasib olaydı fırsat

Bir günde gedâ ederdi Şah'ı

Takdir-i Cenab-ı Kibriya'da

Ulviyyetinin budur güvahi

Gönlündeki sâk-i hamîyyet

Gösterdi cihana feyz-ı rahı

Tarihini gûş eder de gaafil

Açmaz yine çeşme-i intibahı

Yükselmeye sevk ederdi hatif

Geçsen bile evc-i mihr ü mahı

Gelmezdi şehadet olmasaydı

İclâline tâ ebed tenahi

Yükseldi o rütbe makamın

Arş oldu serir-i ihtişamın

Mezar başında yazılan beyitlerin manası şöyleydi:

Ey İlahi sanatın en büyük eseri!

Sen zaten doğuştan kusursuz bir insandın.

Tüm işlerini Allah'ın emir ve yasaklarına adadın.

Tüm işlerini Allah'ın emir ve yasaklarına uydurdun.

Zekâ ışığının doğduğu yer, senin yüksek düşüncelerindi.

Kahramanlığın en salim sığınağı da senin kalbin...

Başladığını başarsaydın,

Şah, bir günde basit bir garip olurdu.

Allah katında yüceliğinin şahidi budur.

Kalbindeki yiğitlik meşalesi, mutluluk yollarını gösterdi.

Fakat o sefiller, tarihini dinledikleri halde,

Girdikleri gaflet uykusundan uyanıp da gözlerini açmazlar.

Güneşle ayrı oldukları yere kadar yükseldiğin halde

Uzaklardan gelen bir ses daha da yükseltmeye sevk ederdi.

Şayet şehit olmasaydın yüceliğinin sonu gelmeyecekti.

Makamın öyle yükseldi ki, göğün son katı, tahtın olsun."

Bunları yazan Cezmi mezarın üstündeki tahtaya ise; "Şiire başladıkça kalbime yepyeni duygular nüfuz ediyor. O kadar ki, bunları söylemeye dilimde takat kalmıyor." anlamına gelen şu iki mısrayı yazdı:

"Başladıkça ben söze başlar hücumu varidat

Şöyle kim takat getirmez anı takrire zeban."

Cezmi'nin şiirinin tahtaya yazılma işi bittiğinde ortalık iyice kararmaya başlamıştı. Güneşin doğduğu yerde kanlı bir bulut, onun etrafında toprak renginde bir pus, o pusun altında da büyümüş mezar biçiminde birkaç çirkin dağ görünüyordu. O dağların altında, bazısı henüz dünyaya gelmiş de gelip fani olduğunu bilmediği için gülümsemeye çalışan birkaç çiçek, bazısı da ömrünü tükettiği halde bunu hâlâ anlayamamış üç beş soluk yaprak göze çarpıyordu. Şiir bitti. İki arkadaş sırtlarındaki muhafız elbiselerini çıkartıp, beladan arta kalmış bir örnek olarak oradaki mezarlardan birinin üstüne attılar. Sonra derviş elbiselerini giyerek Mirza Süleyman'ın ordusuna gittiler ve Ali Kuli Han'ın çadırına misafir oldular.

Abbas arkadaşlarının arasına karışarak izini kaybettirdi. Cezmi de kısa bir zaman içinde yine derviş kıyafetiyle Anadolu yollarına düşerek ortalıktan kayboldu.

SON